

T.C
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇEVİRİBİLİM ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

“ROBIN HOOD” ÖRNEĞİ ÜZERİNDEN ÇEVİRİ
ÇOCUK EDEBİYATINDA ÇEVİRMEN VE
YAYINEVİ YAKLAŞIMLARI

FATİH İKİZ

2501141533

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. NECDET NEYDİM

İSTANBUL, 2017

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : FATİH İKİZ Numarası : 2501141533
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı : Çeviribilim Anabilim Dalı Danışmanı : Doç. Dr. Necdet NEYDİM
Tez Savunma Tarihi : 08.06.2017 Saati : 15:00
Tez Başlığı : "Robin Hood Örneği Üzerinden Çeviri Çocuk Edebiyatında Çevirmen ve Yayınevi Yaklaşımları"

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜNE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA** karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. ALEV BULUT		Kabul
2- DOÇ. DR. NECDET NEYDİM		Kabul
3- YRD. DOÇ. DR. YEŞİM TÜKEL		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- YRD. DOÇ. DR. RANA KAHRAMAN DURU		
2-YRD. DOÇ. DR. TUBA AYIK AKÇA		

ÖZ

“ROBIN HOOD” ÖRNEĞİ ÜZERİNDEN ÇEVİRİ ÇOCUK EDEBİYATINDA ÇEVİRMEN VE YAYINEVİ YAKLAŞIMLARI

FATİH İKİZ

Bu çalışmada, Milli Eğitim Bakanlığınca belirlenmiş İlköğretim 100 Temel Eser listesinde yer alan Howard Pyle'nin **The Merry Adventures of Robin Hood of Great Renown in Nottinghamshire** isimli eserinin Türkçeye altı farklı yayınevi tarafından yapılan çevirileri, yayınevi ve çevirmen yaklaşımları açısından incelenmiştir. Çalışmanın amacı, yayınevi ve çevirmenlerin kendi amaç ve ideolojileri doğrultusunda hedef kitlesi olan çocuğu idealize etmek için metne yapmış oldukları müdahaleleri ortaya koymaktır. Bu doğrultuda ilk olarak çocuk ve çocukluğun farklı disiplinlere göre tanımı yapıp çocuk edebiyatının tarihsel gelişimi ele alınmakta ve sonrasında Türkiye'de çeviri çocuk edebiyatı alanında yapılan çalışmalara ve çocuk edebiyat eserlerindeki ideal çocuk figürünün temel özelliklerine odaklanılmaktadır. Çalışmanın bütüncesini oluşturan **Robin Hood** isimli kitap, 100 Temel Eser listesinde yer aldığı için çalışmanın bir bölümünde bu okuma listesinin sorunlu tarafları ortaya konmaktadır. Bu çalışmada, çeviri çocuk edebiyatında güç ve çeviri ilişkisi kapsamında yayınevi ve çevirmen faktörlerinin kendi ideolojileri doğrultusunda çeviri metinlerdeki müdahaleleri örnekler üzerinden incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: çeviri çocuk edebiyatı, 100 Temel Eser, çevirmen ve yayınevi yaklaşımları, Robin Hood

ABSTRACT

APPROACHES OF TRANSLATORS AND PUBLISHING HOUSES TO THE TRANSLATION OF CHILDREN’S LITERATURE: A CASE STUDY OF ROBIN HOOD

FATİH İKİZ

This study investigates several translations of Howard Pyle’s **The Merry Adventures of Robin Hood of Great Renown in Nottinghamshire** into Turkish commissioned by six different publishing houses, which are listed in 100 Essential Readings by the Ministry of National Education, with a special focus on the approaches of translators and publishing houses. The purpose of this study is to present the interventions of translators and publishing houses in the translated texts in order to idealize a child figure, which is the target audience, in line with their own aims and ideologies. Firstly, therefore, the concept of child and childhood is defined according to different disciplines, and the history of the development of children’s literature is discussed. Afterwards, this study seeks to review the studies on the translation of children’s literature in Turkey and fundamental characteristics of ideal child figure depicted in the children’s literature. As the Turkish translations entitled **Robin Hood** is listed in 100 Essential Readings, in this study the problematic points of this reading list are also identified. In this study, the interventions of translators and publishing houses in the translated texts for their ideological purposes are analyzed with several examples within the context of the relation of power and translation in the translation of children’s literature.

Keywords: translation of children’s literature, 100 Essential Readings, approaches of translators and publishing houses to translation, Robin Hood.

ÖNSÖZ

Tarihsel süreçte çocuk, kimi zaman bir günah meyvesi ya da işlenmemiş boş bir levha olarak kabul edilmiş kimi zaman ise umudun taşıyıcısı ve geleceğin teminatı olarak addedilmiştir. Çocuğa biçilen roller ne olursa olsun çocuklar adına neyin iyi ve doğru olduğuna karar veren daima yetişkinler olmuş, çocuk hep geri planda bırakılmıştır. Bu durum, çocuklar için yazılan çocuk kitaplarının seçiminde de geçerliliğini sürdürmüş ve karar mekanizması yine yetişkinler olmuştur. Tam bu noktada, çocuk kitapları üzerine yetişkinlerin aldıkları kararlar bu çalışmanın başlangıcını oluşturmaktadır. 2015 yılında Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde yayımlanan süreli bir dergide kaleme alınmış bir yazıda, Robin Hood isimli eserin çocukları hırsızlığa ve kapkaça özendirdiğinin öne sürülmesi bu tez yolculuğunun çıkış noktası oldu.

Bu tez çalışması sürecinde teşekkür etmem gereken o kadar değerli isimler var ki! Anlattıkları ve öğrettikleri ile yolumu aydınlatan, gerek ders döneminde gerek bu tezin yazım sürecinde bilgisi, deneyimi ve yorumlarıyla bana yol gösteren ve çıkmış olduğum bu yolculukta bana inanarak vaktini ayıran değerli tez danışmanın Doç. Dr. Necdet Neydim başta olmak üzere, ders dönemi ve sonrasında üzerimde çok emeği bulunan, aynı odayı paylaşmaktan mutluluk duyduğum ve hep gülen yüzü ile bize enerji veren değerli hocam Prof. Dr. Alev Bulut'a, fikirleri ile bize öncülük eden ve çalışmaları ve sonsuz enerjisi ile her zaman örnek olan sevgili hocam Prof. Dr. Mine Yazıcı'ya, bir sürede de olsa birlikte çalışmaktan ve öğrencisi olmaktan gurur duyduğum Doç. Dr. Betül Parlak'a, yazım çevirisine olan ilgimi öğrettikleri ve paylaştıkları ile daha da perçinleyen Doç. Dr. Ayşe Ece'ye teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca ders dönemi süresince üzerimde emeği olan değerli hocalarım Prof. Dr. Emel Ergun'a, Yrd. Doç. Dr. Turgut Gümüšoğlu'na ve Yrd. Doç. Dr. Sevil Çelik Tsonev'e, tez jürimde yer alarak çalışmama yaptıkları değerli katkılarından dolayı Yrd. Doç. Dr. Yeşim Tükel'e, Yrd. Doç. Dr. Tuba Ayık Akça'ya ve Yrd. Doç. Dr. Rana Duru Kahraman'a teşekkürü bir borç bilirim.

Bu çalışmaya başladığım andan itibaren desteklerini esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Sinem Canım Alkan'a, Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Yurtdaş'a ve her fırsatta yardıma

ihtiyacım olup olmadığını sorarak desteklerini eksik etmeyen sevgili Dr. Esra Özkaya'ya teşekkürlerimi iletmek isterim. İlk günden itibaren birlikte yol arkadaşlığı yaptığımız ve zorlandığım noktalarda yardımlarını esirgemeyen Arş. Gör. Ayşe Ece Derelioğlu Şen'e, Arş. Gör. Göksenin Abdal'a, Arş. Gör. BüŐra Yaman'a ve her fırsatta beni dinleyip motivasyonumu artıran ve yardıma koşan Arş. Gör. Hasan Sefer'e teşekkür ederim.

Tez konumu belirlediğim ilk andan itibaren fikirleri ile zihnimi ačan ve her zaman iyi bir dost olan sevgili Taha Sezer'e, çok uzaklardan da olsa desteğini hiç esirgemeyen ve yanımda olduğunu hissettiren sevgili Aytaç Kara'ya, yaptığım iŐin ne denli önemli ve değerli olduğunu her fırsatta dile getiren ve bana benden çok inanıp güvenen kuzenim Kerim İviz'e, hayatımın her evresinde ne zaman zorlansam bana her anlamda destek olan ağabeyim Halis İviz'e teşekkür ederim.

Ayrıca, hayatıma girdiği ilk andan itibaren bana sabreden, desteğiyle hep yanımda olan ve bana güç veren sevgili Merve Özdür'e sonsuz teşekkürler.

Son olarak, emeklerini ve sevgilerini üzerimden hiç esirgemeyen ve bana olan inançlarını hep koruyan sevgili anneme, babama ve tüm aileme çok teşekkür ederim.

İstanbul, 2017

Fatih İKİZ

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
KISALTMALAR LİSTESİ	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇOCUK EDEBİYATI

1.1. Çocuk ve Çocukluk Kavramları	5
1.2. Çocuk Edebiyatının Tarihsel Gelişimi ve Kapsamı	9
1.3. Batı’da Çocuk ve Çocuk Edebiyatı.....	11
1.4. Türkiye’de Çocuk ve Çocuk Edebiyatı	18
1.4.1. Osmanlı Öncesi Dönemde Çocuk ve Çocuk Edebiyatı.....	19
1.4.2. Osmanlı Döneminde Çocuk ve Çocuk Edebiyatı.....	20
1.4.3. Cumhuriyet ve Sonrası Dönemde Çocuk ve Çocuk Edebiyatı.....	24

İKİNCİ BÖLÜM

ÇEVİRİ ÇOCUK EDEBİYATI VE İDEAL ÇOCUK FIGÜRÜ

2.1. Çeviri Yoluyla Yazın Dizgemizde Yeni Yazınsal Türlerin Ortaya Çıkışı ve Yansımaları.....	31
2.2. Türkiye’de Çeviri Çocuk Edebiyatı.....	35
2.3. Çeviri Çocuk Edebiyatı Eserlerinde Çocuğun İdealize Edilmesi	38
2.3.1. İdeal Çocuk Figürüne Atfedilen Temel Özellikler	41
2.3.2. Paradigma Değişimi ve İdeal Çocuk Figürünün Yıkılışı	43

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DEĞERLER EĞİTİMİ VE 100 TEMEL ESER UYGULAMASI

3.1. Değerler Eğitimi.....	47
3.1.1. Değerler Eğitimi Projesinin Türkiye’de Uygulanması.....	48
3.2. Milli Eğitim Bakanlığı 100 Temel Eser Listesi	51
3.2.1. 100 Temel Eser Listesi Üzerine Güncel Tartışmalar.....	53

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÇEVİRİ ÇOCUK EDEBİYATINDA GÜÇ İLİŞKİLERİ

4.1. Çeviribilimde Yaşanan Paradigma Değişimi ve Kültürel Dönemeç.....	60
4.2. Güç Odaklı Çeviribilim Dönemeci.....	62
4.3. Çeviri Çocuk Edebiyatını Yönlendiren Güç Unsurları	66
4.3.1. Yayınevi	67
4.3.2. Çevirmen	72
4.3.3. Aracı Guruplar	77
4.3.4. Çocuk	79
4.4. Çeviri Çocuk Edebiyatında Gücün Dağılımı	79

BEŞİNCİ BÖLÜM

İLKÖĞRETİM 100 TEMEL ESER LİSTESİNDE YER ALAN “ROBIN HOOD” İSİMLİ ESERİN TÜRKÇE ÇEVİRİLERİNDEKİ İDEAL ÇOCUK FİGÜRÜ ÖRNEKLERİNİN ÇEVİRMEN VE YAYINEVİ YAKLAŞIMLARI DOĞRULTUSUNDA İNCELENMESİ

5.1. Kaynak Metne Dair Genel Bilgiler: Yazar ve Yayınevi	81
--	----

5.2. Çocuk Edebiyatı Eseri Olarak Robin Hood.....	83
5.3. Piyasada ve Kütüphanelerde Bulunan Robin Hood Çevirileri.....	85
5.4. İncelenen Çevirilerin Yayınevlerine Dair Genel Bilgi	86
5.4.1. Robin Hood'un Altı Farklı Yayınevinden Çıkan Çevirilerine Genel Bir Bakış	89
5.5. Çeviri Metinlerdeki İdeal Çocuk Figürü Yansımalarının Çevirmen ve Yayınevi Yaklaşımları Doğrultusunda İncelenmesi.....	94
SONUÇ.....	130
KAYNAKÇA	138
EKLER.....	148

KISALTMALAR LİSTESİ

a.e.	: Aynı Eser
çev.	: Çevirmen
ed.	: Editör
yay. haz.	: Yayına Hazırlayan
s.	: Sayfa

GİRİŞ

Çeviribilim alanında 1980’li yıllardan itibaren dilbilimsel yaklaşımlar hakimiyetini yitirirken kültür temelli çalışmalar alanın odak noktası haline gelmiştir. Kültür odaklı çeviribilim çalışmalarında dilbilimsel yaklaşımda olduğu gibi kaynak metin ve erek metin arasında bir eşdeğerlik aramak yerine çevirinin kültürel boyutları üzerine bir yoğunlaşma yaşanmıştır. Bu süreçte çevirinin daha önce geri planda kalmış ideoloji, çevirmenin öznelliği, çeviri ve güç ilişkisi gibi bileşenleri yürütülen çalışmalara dahil edilmiştir. Bu noktada çeviribilimin odak noktasının artık değişmesi gerektiğini vurgulayan Susan Bassnett ve Andre Lefevere (1990), “**kültürel dönemeç**” (cultural turn) kavramını kullanan ilk isimler olmuşlardır. Lefevere ve Bassnett’in (1990: 12) belirttiği üzere çeviri bu dönemde dünya kültürünün gelişimini etkileyen ve şekillendiren majör güç haline gelmiştir. Alev Bulut (2008: 25), çeviribilim alanındaki bu kültürel dönemeci, sömürgecilik sonrası öne çıkan her türlü ayrımcılığa karşı yaklaşımın ve bunların dinsel, dilsel, ırksal boyutlarının çeviri araştırmalarına yansdığı dönem olarak ifade etmiştir. Çeviribilim alanında yaşanan bu paradigma değişimi ile birlikte çevirinin dil dışı arka planı, toplumsal ve kültürel boyutu ile kültürel değişimler üzerindeki yönlendirici ve şekillendirici gücü çeviri çalışmalarına konu olmuştur.

Çeviri ve güç arasındaki ilişkinin keşfedilmesi ve yürütülen çeviri çalışmalarına bu ilişkinin konu edinmesiyle egemen güçlerin, kendi ideolojileri ve amaçları doğrultusunda okuru yönlendirmede ve erek kültürü şekillendirmekte çeviriyi kullandıkları gözlemlenmiştir. Güç olgusunun çeviri üzerindeki etkisinin fark edilmesi üzerine, çeviriyi hem ideoloji hem de güç ilişkileri düzleminde ele alan post-kolonyal çeviri çalışmaları (Spivak: 1987) ve feminist çeviri çalışmaları (von Flotow: 1997) gündeme gelmiş, sonrasında Edwin Gentzler ve Maria Tymoczko (2002) çeviri ve güç ilişkisini kuramsal düzlemde ele almışlardır. Gentzler ve Tymoczko (2002: xvi), bu noktada çeviribilimde “kültürel dönemeç”in yerini artık “**güç odaklı çeviribilim çalışmaları**”nın (**power turn**) aldığını ve hem çeviri tarihi hem de çeviri stratejileri üzerine yapılan tartışmaların odak noktasına “güç” kavramının getirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bu çalışmada, çeviribilim alanında

yaşanan güç odaklı çeviri çalışmalarından hareketle, çeviride gücü elinde bulunduranlar ile görece güçsüz konumda olanlar arasındaki asimetrik ilişkiden yola çıkılarak çeviri çocuk edebiyatında gücü elinde bulunduran yayınevlerinin ve çevirmenlerin çeviri metinlerdeki müdahaleleri incelenecektir.

Batı'da 1960'lı yıllardan sonra eğitim sistemine getirilen eleştirilerle birlikte çocuk edebiyatının kapsamlı bir dönüşüm sürecine girdiğini belirten Necdet Neydim (2003a), bu süreçte çocuğu merkeze alan ve çocuk gerçekliğine uygun çocuk kitaplarının yazılması ve yayımlanmasıyla çocuk edebiyatında radikal değişimler yaşandığını ifade etmektedir. Fakat aynı değişimlerin ülkemizde yaşandığını söylemek mümkün değildir. Bu süreçte Türkiye'de çocuğun egemen gücün ideolojisine ve amaçlarına göre şekillendirilmesine devam edilmiş ve bunun yansımaları çocuk edebiyatı eserlerinde görülmüştür. Ülkenin yaşadığı toplumsal değişimlere paralel olarak 80'li yıllardan itibaren çocuk edebiyatımızda yaşanan paradigma değişimi ile birlikte her ne kadar çocuğa görelilik ilkesini esas alan çocuk kitapları çevrilmiş olsa da bu alanda üstünlük çocuklar için uygun olmadığı halde çocuk klasiklerinin çevirisinde olmuştur. Bu tez çalışmasında çocuk klasiği olarak kabul edilen ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın yayınladığı İlköğretim 100 Temel Eser listesinde yer alan Howard Pyle'nin **The Merry Adventures of Robin Hood of Great Renown in Nottinghamshire** isimli eserinin altı farklı yayınevi tarafından Türkçeye yapılan çevirileri, çevirmen ve yayınevi yaklaşımları doğrultusunda incelenecektir. Bu tez çalışmasının amacı, Howard Pyle'nin bu eserinin dilimizi yapılan çevirileri üzerinden çeviri çocuk edebiyatında gücü elinde bulunduran yayınevi ve çevirmenin kendi ideolojileri ve amaçları doğrultusunda çeviri metnin hedef kitlesi olan çocuğu idealize etmek, şekillendirmek ve yönlendirmek için çeviriyi nasıl bir araç olarak kullandıklarını ortaya çıkarmaktır.

Bu tez çalışması beş bölümden oluşmaktadır. Çocuk edebiyatının ortaya çıkış sürecinin detaylı bir şekilde ele alındığı çalışmanın birinci bölümünde, ilk olarak çocuk ve çocukluk kavramlarının farklı disiplinlere göre tanımı yapılarak zamanla değişen çocukluk algısı üzerinde durulacaktır. Çocuk ve çocukluk kavramlarına yönelik yaklaşımın değişimi ile birlikte çocuk edebiyatının tarihsel gelişimi ve

kapsamı değerlendirilecektir. Sonrasında Batı'da çocuk edebiyatı ve bu edebiyat eserlerinde görölen çocuk figürü kapsamlı bir şekilde incelenecek ve son olarak ölkemizde çocuk edebiyatı ve bu eserlerdeki çocuk figürü üç dönem üzerinden ele alınarak çocuk edebiyatımızın günümüzdeki durumu hakkında bilgi verilecektir.

Çeviri çocuk edebiyatı ve ideal çocuk figürünün değerlendirildiği ikinci bölümde ise, ilk olarak Tanzimat Dönemi'nde görölen çeviri hareketliliği ve çocuk edebiyatımızın oluşum süreci Even Zohar'ın "Çoğuldizge Kuramı" kapsamında açıklanmaya çalışılacaktır. Türkiye'deki çeviri çocuk edebiyatı eserlerinde karşımıza çıkan çocuk figürü ve bu eserler aracılığıyla çocuğun idealize edilmesinin ele alındığı bu bölümde, ideal çocuk figürüne atfedilen temel özellikler ve bu özelliklerin çocuklar için yazılmış edebiyat eserlerindeki yansımaları değerlendirilmeye çalışılacaktır. Ardından çocuk edebiyatımızda yaşanan paradigma değişimi ve ideal çocuk figürünün yıkılışı irdelenecektir. Bu kısımda, yaşanan paradigma değişimine rağmen çocuk klasiklerinin yoğun bir şekilde çevrilmeye devam etmesi eğitim sistemimiz ile ilişkilendirilerek çalışmanın üçüncü bölümüne geçilecektir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, çocukların birtakım temel değerleri kazanmaları adına hayata geçirilen değerler eğitiminin Türkiye'deki uygulaması ve kapsamı hakkında bilgi verilecektir. Bu bölümün devamında, ideal bir çocuk yaratmak amacıyla hayata geçirilen söz konusu uygulama Milli Eğitim Bakanlığı tarafından çocuklara tavsiye niteliğinde yayınlanan İlköğretim 100 Temel Eser projesi ile ilişkilendirilecektir. Sonrasında ise, 100 Temel Eser uygulamasına getirilen eleştiriler, projenin eksik tarafları ve özellikle çeviri açısından sorunlu kısımları ele alınacaktır.

Çalışmanın kuramsal çerçevesinin anlatıldığı dördüncü bölümde, çeviribilim alanında yaşanan paradigma değişimi ve kültürel dönemeçte çeviriye yönelik yaklaşımlar ele alınacak, sonrasında kültürel dönemeçte ortaya çıkan çeviri ve güç ilişkisi bağlamında çevirinin kültürleri şekillendirmedeki rolü irdelenecektir. Bu bölümün ikinci kısmında, güç odaklı çeviribilim dönemecinde çeviri ve güç arasındaki ilişki değerlendirilecektir. Dördüncü bölümün son aşamasında ise, çeviri

çocuk edebiyatını yönlendiren güç unsurları ve bunların çeviri çocuk edebiyatındaki rolleri tanımlanmaya çalışılarak bu unsurlar arasında güç dağılımı yorumlanacaktır.

Bu tez çalışmasının son bölümünde bütüncü incelemesi yapılacaktır. İlk olarak çalışmanın bütüncesini oluşturan kaynak metnin yazarı ve yayınevi hakkında genel bir bilgi sunulacak, sonrasında ise **The Merry Adventures of Robin Hood of Great Renown in Nottinghamshire** isimli eserin bir çocuk kitabı olarak ele aldığı konular ve üslup açısından değerlendirilmesi yapılacaktır. Bu bölümün üçüncü aşamasında, Milli Kütüphane ve piyasa verilerine göre incelenen eserin Türkçeye yapılmış çevirileri hakkında bilgi verilecek ve elde edilen veriler ekler kısmında tablo halinde sunulacaktır. İnceleme kısmına geçmeden önce çalışmanın bütüncesini oluşturan çeviri metinleri yayımlayan altı farklı yayınevi ve çevirmenler tanıtılarak söz konusu çeviri metinlere genel bir bakış sunulacaktır. Bu bölümün son kısmında ise, bütüncüyi oluşturan çeviri metinlerdeki ideal çocuk figürü yansımaları yayınevi ve çevirmen yaklaşımları doğrultusunda metinlerden yapılan alıntılarla incelenecek ve metinlere yapılan müdahaleler ışığında elde edilen bulgular yorumlanacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇOCUK EDEBİYATI

1.1. Çocuk ve Çocukluk Kavramları

Çocukluk, en basit tanımı ile pek çoğumuza göre insan hayatının bebeklikten sonra gelen evresidir. Tarihsel süreç içerisinde bu evreye, farklı zaman dilimlerine, farklı toplumlara ve hatta aynı toplumun farklı kesimlerine göre çeşitli anlamlar yüklenmiştir. Anlamsal ve kavramsal düzeyde görülen bu farklılıkların temel nedeni, çocukluğun toplumsal bir kavram olarak ele alınmasıdır. Toplumsal bir kavram olarak atfedildiğine göre çocukluğun var olduğu toplumun değer yargılarına ve normlarına göre şekillendiği ya da şekillendirildiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bu durumu Mine Tan (1989: 72), “Çocukluk kavramı ya da çocuğun ne olduğu konusundaki düşünceler doğru ya da yanlış, her toplumda çocuğa tanınan ya da tanınmayan haklardan beklenen davranışlara, yükümlülükler, uygulanan ceza ve yaptırımlara ve de eğitim modellerine kadar çok çeşitli konularda belirleyicilik niteliği taşır” sözleriyle ifade etmektedir.

“Çocuk Edebiyatı” kavramını incelemeyen önce “çocukluk” kavramının neyi ifade ettiğini açıklamak yerinde olacaktır. Çocukluğun tanımını yapabilmek için “Çocuk nedir?” ya da “Çocuk kimdir?” gibi sorularının cevaplandırılması gerekmektedir ki edebiyat anlamında bu alana yönelik sağlıklı bir tanımlama yapılabilsin. Necdet Neydim’in (2003a: 21) belirttiği üzere çocuk edebiyatına dair bir tanımlama yapmadan önce tarihsel süreçte çocuğun ve çocukluğun geçirdiği aşamaları incelemek, çocuk ve çocukluk kavramlarının edebiyat dünyasına hangi gerekçelerle ve nasıl girdiğine nedenleriyle birlikte bakmak gerekmektedir.

Çocuk ve çocukluk kavramlarına ilişkin yapılan tanımlara bakıldığında bir görüş birliği sağlanamadığı, yapılanların ise tanımı yapan bilim insanı ya da uzmanın kendi çalışma alanı kapsamında ve bu alanın sınırlılıkları dahilinde olduğu görülmektedir. Bu noktada, kendi çalışma alanı kapsamında çocuğu merkezi konuma oturtan farklı disiplinlerin yapmış olduğu tanımlara bakmak yerinde olacaktır. Çocukluk kavramını sadece biyolojik bir sınıflandırmaya sokmak çocuğu tanımlamakta

yetersiz kalacaktır. Bu sebeple, çocuk, çocukluk ve hatta çocuk edebiyatı kavramlarını incelerken sadece biyolojik bir sınıflandırma değil, aynı zamanda toplumsal ve siyasal bir sınıflandırmaya gitmekte fayda vardır. Tarihsel süreç içerisinde çocukluk kavramına, dönemin normları doğrultusunda ekonomik, kültürel, toplumsal ve hatta siyasal düzlemlerde farklı anlamlar yüklenmiştir. Aynı çağlarda yaşayan ve birbirinden kültürel açıdan pek çok yönden farklılık gösteren toplumlarda tek bir çocukluk kavramından bahsetmek mümkün değildir. Dahası, aynı toplumun farklı kesimlerinde aynı zaman diliminde dahi çocuğa ve çocukluk kavramına farklı misyonlar yüklenmiştir.

Türk Dil Kurumu tarafından çevrimiçi olarak yayınlanan büyük Türkçe sözlükte çocuk, “Küçük yaştaki erkek veya kız, bebeklik ile ergenlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız”, çocukluk ise “İnsan hayatının bebeklik ile ergenlik arasındaki dönemi”¹ olarak ifade edilmiştir. Birleşmiş Milletler tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen ve 2 Eylül 1990 tarihinde yürürlüğe giren, aralarında Türkiye’nin de bulunduğu 197 ülkenin taraf olduğu Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi ile çocukların hakları uluslararası düzeyde korunma altına alınması amaçlanmıştır. Bu sözleşmeye taraf olan devletlere çocukların haklarını korumaya yönelik uygulamaların hayata geçirilmesi konusunda sorumluluklar yüklemiştir. Bu sözleşmeye göre çocuk, “Çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır” şeklinde tanımlanmıştır.²

Türk Ceza Kanunu’nda ise net bir çocuk tanımı yapılmamakla birlikte, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 6. maddesinde çocuk; henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişi olarak tarif edilmiştir. Aynı şekilde Medeni Kanun’da da net ve anlaşılır bir çocuk tanımına rastlanmamaktadır. Medeni hukuk çocuğu, ana ve babaya soy bağıyla bağlı olan, ana babanın soyundan gelen, onlardan türeyen kişi olarak tanımlamaktadır ve yaş sınırlaması getirmemektedir. Psikoloji ve pedagoji alanında önemli çalışmaları

---

¹ http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.58308a6fdf2e93.53684091
Erişim Tarihi: 18.10.2016

² <https://www.unicef.org/turkey/crc/cr23c.html#art1> Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi
Erişim Tarihi: 27.10.2016

bulunan Fransız düşünür Paul Foulquie (1994: 78-79) ise Pedagoji Sözlüğü'nde çocuğu, "insan hayatının ergenlikten önce gelen dönemi" olarak ifade etmiştir.

Her alanda olduğu gibi edebiyat alanında da çocuk ve çocukluk kavramlarının bu alanda çalışan akademisyen, yazar ve uzman kişiler tarafından pek çok tanımları yapılmıştır. Yapılan tanımlara bakıldığında çocuğun zihinsel ve bedensel gelişiminden hareketle ve yaş aralığına göre bir ayrıma gidildiği dikkat çekmektedir. Alemdar Yalçın ve Gıyasettin Aytaş (2002: 13), bu yaş aralığının 0 -16 yaş arası kapsayan dönem olarak kabul edildiğini ifade ederler ve çocukluğun tanımını "Çocuk, iki yaşından ergenlik çağına kadar büyüme dönemi içinde bulunan insan yavrusu; henüz ergenlik dönemine erişmemiş kız ve erkek olarak tanımlanmaktadır" şeklinde yaparlar. Çocukluk ve bebeklik dönemlerini birbirinden ayıran Neil Postman (1995: 7) ise çocukluğu, "Bebekliğin tersine çocukluk, biyolojik bir kategori değil, toplumsal bir kurgudur" şeklinde tanımlayarak çocukluğun toplumsal yönüne vurgu yapmaktadır. Çocuğun, çocuk edebiyatı alanının gerek ana malzemesini gerek hedeflediği kitleyi oluşturduğunu ifade eden Neydim (2003a), başlangıçta çocuğun saf, doldurulmayı bekleyen bir varlık olarak algılandığını ve bunun yanlış olduğunu dile getirmektedir. Bu bağlamda Neydim, çocuğu şu şekilde tanımlamaktadır:

Çocuklar, bizim belki de artık yer alamayacağımız bir zamana gönderdiğimiz canlı elçilerdir. Biyolojik açıdan baktığımızda, kendisini yenilemek gerektiğini unutan bir kültür düşünülemez. "Çocuk" dendiğinde, genelde insanın 0-7 yaş arasındaki belirli bir kategorisi akla gelir. Bu kategoride, "Çocuk" bakıma, eğitime ve korunmaya ihtiyaç duyar (Neydim, 2003a: 21).

Postman (1995: 7), çocukluk kavramının Rönesans dönemin en önemli buluşlarından olduğunu ve ulus devlet anlayışının ortaya çıkması, devletlerin dinlerin boyunduruğundan sıyrılıp düşünsel anlamda daha özgürleşmesi ve bilimsel ilerlemeler gibi faktörler neticesinde çocukluk kavramının on altıncı yüzyılda ortaya çıktığını savunmaktadır. Antik ve Orta Çağ'da çocuk bir değer olarak kabul edilmemiştir ve aile yapısı içerisinde erkek egemen, ataerkil bir yapı mevcuttur. Neydim'in (2003a: 23) belirttiği üzere baba figürü söz konusu dönemde ailenin üzerinde mutlak hâkimiyetini sürdürmeye devam etmiştir. Çocuk, 17. yüzyıldan itibaren önem kazanmaya başlamış olsa da ona gösterilen bu ilgi çocuğu henüz

ailenin merkezine yerleştirilecek kadar değildir. Bu zamana kadar geçen karanlık sürede çocuğa bir günah ürünü, çocukluk ile mücadeleye ise gnahtan kurtulup doğruya ulaşmak için tek çıkış yolu olarak bakıldığı bilinmektedir. Çocuğa yönelik bu yaklaşımların ona sunulacak eğitimin de temelini attığını söylemek yanlış olmayacaktır. Çocukluğu bir hastalık olarak kabul eden bu anlayışa göre, çocukluktan kurtulmak için verilen eğitim de bu doğrultuda olmalıdır. Bu eğitime yönelik Neydim (a.e. 26- 27), 16. ve 17. yüzyıllarda Batı'da yatılı okulların önemli bir yeri olduğunu, önceleri sütanneye gönderilerek aileden ve anne sevgisinden uzaklaştırılan çocukların biraz daha büyüdüklerinde yatılı okullara gönderilmek suretiyle yine aileden uzaklaştırıldığını ifade etmektedir. Çocukların yatılı okullara gönderilmesini ve eğitim almasını amaçlayan bu sitemin asıl amacı çocuğa değer atfetmekten ziyade, onu bir yatırım aracı olarak görmek ve bu sayede toplum içerisinde sosyal statü olarak daha iyi bir yer kazanmaktır. 18. yüzyılın ortalarına kadar edebiyat alanında çocuğa yönelik, çocuğu merkeze alan bir yaklaşım görülmemektedir çocuğun toplum içerisinde ve sosyal hayatta önemli bir figür olarak kabul edilmeye başlanmasından sonra edebiyat alanında da görünürlük kazanmaya başladığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Modernite ile çocukluk kavramına yönelik algıda radikal bir değişim gözlenmektedir. Modernleşme evresi ile birlikte geleneksel çocukluk algısı yıkılmış ve çocuğa daha önce gösterilmemiş bir önem atfedilmeye başlanmıştır. Çocuğa gösterilen bu değer sonraki kuşakların toplumsal konumunu da etkilemiştir. Mustafa Ruhi şirin (2007a: 15), bu değişimin modernleşme döneminde ivme kazandığını, geçmişten beri süregelen geleneksel ocuk ve çocukluk algısının bu dönemde farklı bir yöne doğru evrildiğini, modern çocukluğun sistematik eğitimin yaygınlaşması neticesinde ortaya çıktığını ifade etmektedir. Eğitimin yaygınlaşması ise çocuklar için “okul” kavramının hayatlarına girmesi ile mümkün olmuştur. Okul, geleneksel çocukluk algısından modern çocukluğa geçişin tetikleyicisi, itici gücü olmuştur. Postman, matbaanın icadı ile okulların yeniden icat edilerek çocukluğun nasıl zorunlu kılındığını şu şekilde dile getirmektedir:

Matbaa ile birlikte yetişkinlik de kazanılmak zorundaydı. Yetişkinliğin kazanılması biyolojik değil, simgesel bir başarı olmuştu. Matbaadan günümüze çocuklar,

yetişkinlerin dünyasına karışacak ve bu sırada okumayı öğrenecek, böylece de tipografi dünyasına girmiş olacaklardı. Bunu da başarmak için eğitim almaları gerekecekti. Avrupa uygarlığı, okulları yeniden icat etti. Okulları icat ederek, çocukluğu zorunlu kıldı (Postman, 1995: 52).

Çocukluğa yönelik bu algı, modernite ile birlikte sadece çocuğa yönelik bir konumlandırma değildir. Aynı zamanda yetişkinlik döneminin de bu kavram dahilinde konumlandırılması ve anlamlandırılması amaçlanmıştır. Çocuk ve çocukluk kavramlarında ortaya çıkan bu paradigma değişimi, modern anlamda yetişkinliğin de sınırlarını çizmiştir diyebiliriz. Bu dönemde çocuklar için üretilmeye başlanan metinler sadece onlar için değil, aynı zamanda yetişkinleri de hedef kitlesine dahil etmeyi amaçlamıştır. Çocukluk çağı olarak nitelendirdiğimiz bu yaşlarda çocuklar için kaleme alınan metinler aracılığıyla aslında onların nasıl birer yetişkin olacaklarının zemini hazırlanmaya çalışılmıştır. Matbaanın icadı, sanayileşmenin ivme kazanması ve feodal düzenin yıkılması, sonrasında gelen Aydınlanma Çağı ile birlikte çocuk ve çocukluk kavramları daha net bir şekilde tanımlanmış ve farklı bir statü kazanmıştır. Bu süre zarfında okul faktörünün de çocukların hayatına girmesi ve çocuklar için basılı ve yazılı eserlerin artması neticesinde çocuk edebiyatı kavramının ortaya çıkmasına zemin oluşturulmuştur.

1.2. Çocuk Edebiyatının Tarihsel Gelişimi ve Kapsamı

Çocuk ve çocukluk kavramlarının farklı disiplinlere göre tanımlamasını yaptıktan sonra çocuk edebiyatına da kavramsal olarak değinmek gerekmektedir. Çağın getirdiği teknolojik yenilikler, bilimsel anlamda yaşanan gelişmeler, çocukların hangi yaşta ve düzeyde olurlarsa olsunlar, algılama kapasitelerinin ve ilgi alanlarının farklılık gösterdiği gerçeğini ortaya koymuştur. Rönesans ile birlikte ortaya çıkan çocukluk kavramının hayatımıza girmesi, sonrasında bu alanda yapılan araştırmalar, ailelerin refah düzeylerinin yükselmesi ve neticesinde alım gücünün artması, eğitimin yaygınlaşması ve kaliteli hale gelmesi, çocuğa verilen değerlerin artması gibi pek çok faktörün bir araya gelmesi ile çocuk edebiyatının ayrı bir alan olarak ortaya çıkışının temelleri atılmıştır.

Edebiyat dünyasına uzak, bu alanla okur olmanın ötesinde herhangi bir bağı bulunmayan kişilere göre çocuk edebiyatı alanında çalışmak, yetişkin edebiyatı ile kıyaslandığında çok daha kolay, fazla çaba gerektirmeyen dolayısıyla yetişkin edebiyatına nazaran daha az takdir gören bir alan olarak kabul edilmektedir diyebiliriz. Bu türden yaklaşımlar her ne kadar son zamanlarda olumlu yönde bir değişim göstermeye başlasa da geçmiş yıllarda çocuk edebiyatı alanında çalışan yazarların dahi toplum içindeki, özellikle yazın dünyasındaki saygınlıklarını korumak ya da mevcut olanı kaybetmemek adına takma isimlerle çocuk edebiyatı eserleri ürettikleri bilinen bir durumdur. Bu açıdan bakıldığında çocuk edebiyatı yetişkin edebiyatıyla kıyaslandığında daha az önem arz eden, daha az ciddiye alınan ama okura daha şirin görünen bir alan olarak kabul edilmektedir. Bu durumu Zohar Shavit (1994: 5), “Çocuk edebiyatı yazın dünyasının “*Sindirella*”sı olarak kabul edilir” sözleriyle değerlendirir ve çocuk edebiyatı alanında çalışan araştırmacı ya da yazarların ikincil plan atıldıklarını; “Eğer çocuk edebiyatı alanında çalışan bir araştırmacı yazın eleştirisi alanındaki bilim insanları tarafından kabul görmek istiyorsa, ondan sürekli kendisinin ‘gerçek bir araştırmacı’ yakıştırmasını taşımaya layık olduğunu ispatlaması beklenir” şeklinde ifade etmiştir.

Margaret M. Clark (1993:1), çocuk edebiyatı alanında çalışan yazarların söylediklerine kulak verir ve onların bu sitemlerini “Çocuk kitabı yazarları, çoğu kez yetişkin edebiyatı alanında çalışan yazarların kötü bir kopyası olarak küçümsendiklerinden, kötü bir kopya değil de çaylak olarak görülmekten şikâyet etmektedirler.”³ sözleriyle dile getirmiştir. Çocuk kitabı yazarlarına yönelik bu küçümseyici tavır kimi zaman daha ileri boyutlara taşınmakta ve bu alanda eser ortaya koyan yazarların öğrenme çağlarında oldukları ya da yazdıkları eserlerin okur kitlesi olan çocuklarla aynı yaş gurubundaymış gibi algılanmasına kadar götürülen bir algı bozukluğu söz konusu olabilmektedir.

Edebiyatın genel olarak hedef kitlesi yetişkin bireylerken, çocuk edebiyatının hedef kitlesi yetişkinler ve çocuklardan oluşmaktadır. Çocuk edebiyatının 20. yüzyılın ortalarına değin küçümsenmesi, edebiyatın ötesinde ikinci planda bırakılması bu

---

³ Çevirisi tarafımdan yapılmıştır.

alandaki yapılacak çalışmaların uzun yıllar önünü tıkamıştır. Şirin (2007b: 34), 1950’li yıllardan sonra çocuk edebiyatının, edebiyatın çatısı altında bir alt tür olarak değerlendirilmeye başladığını, sonrasında bu alanda yürütülen çalışmaların da katkısıyla kendine ait araştırma yöntemleri geliştirerek ayrı bir alan olarak kabul gördüğünü belirtmektedir. Bu noktada çocuklara yönelik edebiyatın Batı’da ve ülkemizdeki gelişimine bakmak yerinde olacaktır.

1.3. Batı’da Çocuk ve Çocuk Edebiyatı

Çocukluk, insan hayatının doğal ve değişmez bir evresi olduğu için çocuklar da her çağda ve her coğrafyada var olmuştur, fakat onların bu mevcudiyeti, yani çocukluğun kavranma biçimi zaman ve mekâna göre değişmiştir. Bu nedenle, geçmiş dönemlerdeki çocukluk algısı ile günümüzdeki çocukluk algısını karşılaştırarak bir sonuca varmaya çabalamak her zaman doğru olmayacaktır. Ortaçağda, Batı dünyasında çocuk ve çocukluk hakkında doğrudan yazılan metinlere pek rastlanmamaktadır. Bu dönemde yazılan metinler daha çok “erkek ve yetişkin olanları” konu edinmiştir (C. Heywood, 2003: 24). Barbara Tuchman’ın (1978: 50) belirttiği üzere Ortaçağ Avrupa’sında çocuk edebiyatına dair bir bulguya rastlanmazken yazılan eserlerde çocuğa çok az yer verilmiş ve bu eserlerde görülen çocuk figürlerinin rolü ise genellikle yetişkin olmadan ölmek olmuştur. Ayrıca, söz konusu edebiyat eserlerinde karşılaşılan çocukların genellikle erkek olduğu, kız çocuklarının ise tamamen yok sayıldığı görülmektedir. Söz konusu edebi eserin konusu eğer tarihte önemli bir şahsiyet ise ancak o zaman çocuk ve çocukluk o kişi üzerinden incelenmeye değer görülmüştür. Çocuğun ve çocukluğun edebiyatta olduğu gibi diğer sanat alanlarında da görmezden gelindiği, adeta yok sayıldığı göze çarpmaktadır. Ortaçağ’da yapılan çocuk heykellerine bakıldığında çocuğun giyim tarzı, ayakkabıları, saç modeli gibi pek çok yönden yetişkine benzediği ve “minyatür yetişkin” olarak resmedildiği görülmektedir (Jacques Le Goff, 1998).

Çocukluğun tarih sürecindeki gelişimi ve çocuk edebiyatının tarihçesi üzerinde yapılan çalışmaların öncüsü olarak kabul edilen Philippe Aries (1996), Ortaçağ’da çocuk ve çocuğa yönelik pek fazla bilgi olmadığını savunmaktadır. Aries’e göre söz konusu bu dönemde çocukluk ile yetişkinlik arasında özel bir geçiş dönemi söz

konusu değildir. Bu çağda çocuklar bebeklikten çıktıktan kısa bir süre sonra kendilerini yetişkinlerin dünyasında bulmuşlar ve aile içinde sorumluluk alan bireyler olmuşlardır. Aries, Ortaçağ'da çocuğa ve çocukluğa değer verilmediği, çocuğun yok sayıldığı görüşüne kanıt olarak dönemin resimlerinde, çizimlerde çocuğun yeri olmadığını, çocukların bulunduğu tablolarla minyatür yetişkinler olarak resmedildiğini kanıt olarak sunar. Ancak, Aries'in çalışmalarına günümüz şartlarında kabul görmüş çocuk ve çocukluk kavramlarının izini geçmişte aramasının yanlış olduğu yönünde eleştiriler getirilmiştir. Günümüzdeki çocukluk algısına dair kanıtları Ortaçağ Avrupa'sında arayıp bulmadığı, bu sebeple de söz konusu dönemde çocuğa yer verilmediğini ileri sürmesi tartışma konusu olmuştur. Ortaçağ Avrupa'sında çocukluk kavramının şimdiki çocukluktan çok farklı olduğunu ve bu nedenle günümüz ölçütleriyle değerlendirip çocukluk söz konusu dönemde yoktur demenin işin kolayına kaçmak olduğunu söyleyebiliriz.

Ortaçağ Avrupa'sında 15. yüzyıla kadar çocuğun hem ruhsal hem de fiziki açıdan gelişimine katkı sağlayan bir eğitim anlayışı söz konusu olmamıştır. Dolayısıyla okuryazarlık oranının da bu dönemde düşük olduğunu söylemek mümkündür. Postman (1995: 26-28) *Çocukluğun Yokoluşu* adlı eserinde bu yaklaşımı desteklemiş, okuryazar olan birey sayısının az olduğu bir dünyada yetişkinlik evresi ile çocukluk evresi arasında bariz bir ayrımın yapılamayacağını savunmuştur. Bu dönemde çocuklar için planlı ve sistematik bir eğitime gerek duyulmamış, çocukların ihtiyaç duydukları eğitimi aile içerisinde veya yetişkinlerin dünyasına katıldıkları, hayata atıldıkları çalışma hayatında almaları yeterli bulunmuştur. M. Aytac, okullaşmanın yaygınlaşmaya başlamadığı dönemde çocuğun eğitime yönelik yaklaşımları şu şekilde ifade etmektedir:

Küçük yetişkinler” 16. ve 17. yüzyılda okulların yaygınlaşmaya başlamasına kadar, serflik ideolojisi ile uyumlu bir biçimde “taşınabilir bir mülkiyet parçası” olarak görülmüş ve usta-çırak mekanizmasının içerisinde hayatı ve mesleği öğrenmişlerdir. Çocuklar, sınıfsal kökenlerine bağlı olarak –şövalye yanında askerlik ve usul eğitimi, zanaatkar yanında çıraklık, çiftliklerde hizmetçilik, sözü edilen eğitimin sınıfsallığa göre değişen görünümüdür- çoğunlukla evlerinden uzakta bir ustanın yanında ve gözetiminde yetiştirilmişlerdir. Çalışma-üretim ilişkilerine erken bir dönemde - genellikle de 5 ila 12 yaş arasında- dahil olan çocuklar, bu ilişkiler dolayımı ile yetişkinlerin dünyası ile pek çok yönden adeta bütünleşmiştir (Aytac, 2007: 83).

Ortaçağ Avrupa'sında çocuğun konumu ve toplum içerisindeki rolüne değinirken hayatın her alanında söz sahibi olan ve hüküm verici konumda bulunan Kilise'den de söz etmek gerekmektedir. Bu dönemde Hıristiyanlık dininin öğretileri, ritüelleri ve hatta dogmalar çocuk ve aile yapısı konusunda belirleyici bir rol oynamıştır. Çocuğu bir "günah meyvesi" olarak gören anlayış Hıristiyan toplumlarda Kilisenin etkisiyle uzun bir süre geçerliliğini korumuştur. Saint Augustin'e göre çocuğun acıktığı zaman ağlaması ve annesinin memesine saldırması onun günahkarlığını sembolize etmektedir. Çocuğun iyi olarak kabul edilebilmesi için kötü olanı yapma gücünün zayıf olmasıyla mümkündür (Güven Gürkan Öztan, 2011: 18).

Bununla birlikte, Ortaçağ Hristiyanlığı çocuk ve çocukluk algısında bir karmaşıklıktan, çelişkili bir durumdan söz etmek gerekir. Çocuk söz konusu dönemde bir taraftan soyun devamı, ailenin sürekliliğini sağlayan bir gelecek garantisi olarak görülürken, diğer taraftan bakıldığında dönemin din adamlarının evlenmedikleri, aile kurmadıkları göz çarpmaktadır. Ayrıca, Hıristiyanlığın bir kolu olan Gnostizm mensuplarına göre cinsellik şeytani bir eylem olarak nitelendirilmiştir. Söz konusu dönemde cinsellik şeytani bir eylem, çocuk da bu şeytani eylemin, günahın meyvesi olarak kabul edildiği için Hıristiyan kültüründe vaftiz töreninin önemi büyüktür. Vaftiz ile çocuğun bir günah meyvesi olmaktan kurtulduğu, günahlarından arındırılacağına inanılır. Vaftiz töreni ayrıca çocuğun sosyalleşmesini simgelediği için vaftiz olup günahlarından arınan çocuk yetişkinler dünyasında kabul görmeye başlayacaktır (P. Statford, 2001: 263-264).

Sanayileşmenin başlaması sonucu feodalitenin zayıfladığı, bunun neticesinde daha önceden aile içinde benzer görevleri ve işlevleri olan bireylerin sanayileşmeyle birlikte birbirinden ayrılmaya başladığı görülür. Ortaçağda çocukların ve yetişkinlerin aynı masalları dinleyip aynı oyunları oynadığını savunan Neydim'e (2003a: 27) göre, sanayileşme sonrası gelen Aydınlanma Çağı ile birlikte bu birliktelik bozulmaya, yetişkinler ve çocuklar oynadıkları oyunlar, aile içindeki konumları ve görevleri itibari ile birbirinden ayrılmaya başlar. Yetişkinler ve çocuklar arasında görülen bu ayrılmanın en büyük tetikleyicisi ise matbaanın icat edilmesi olmuştur. Matbaa ile yaratılan yeni dünyada çocuklar yetişkinlerin

dünyasının dışına itilmiş ve onlara içinde yetişkinlerin olmadığı, sadece kendilerine ait bir dünya kalmıştır. Neydim, matbaanın icadı ile modern çocukluğun tanımını ilişkilendirir ve bu durumu şöyle dile getirir:

Matbaanın icadı ile birlikte yazınsal gelişim artmış, tinsel ve bilimsel eserler yaygınlık kazanmıştır. 16.yüzyılın sonuna doğru astronomi, anatomi ve fizik dalında eserler verilmiş ve İncil çoğaltılmıştır. İşte bu dünya, yeni bir davranış biçimi ve yeni bir bilinç getirmiştir. Bireysellik, kavramsal düşünme yeteneği, basılı sözün otoritesine inanç, açıklık tutkusu, akıl Orta Çağın belirli anlayış süreci bağıntısı sürecine karşılık daha önem kazanmaya başlamıştır. Bu dönemde ortaya çıkan yazınsallıktır, yani okuma ve yazma kültürüdür. Bu ortaya çıkarken de çocuklar geride bırakılmıştır. Orta Çağ'da ne gençler, ne de yaşlılar okuyabiliyordu. Bu nedenle çocukluk gibi bir kavramın düşünülmesi gerekmiyordu; çünkü herkes aynı bilgi dünyasının içindeydi ve hepsi aynı toplumsal ve kültürel formasyonu paylaşıyordu. Matbaanın icadıyla birlikte yetişkinlik ortaya çıktı ve çocuklar belli gelişim aşamalarından geçerek yetişkin olmaya zorlandı. Bunun için önce okumaları gerekiyordu ve eğitime gereksinimleri vardı. Bu nedenle edebiyat bir araç olarak kullanıldı. (Neydim, 2003a: 28).

Matbaanın icadından sonra İngiltere, Fransa, Almanya, İskandinav ülkeleri çocuk edebiyatı alanında ilk bilinçli girişimlerde bulunan ülkeler olmuştur. Bu dönemde kitapların basılı hale getirilmesi ve çok sayıda kişiye ulaşması daha kolay olmuştur. Ancak, matbaanın icadından hemen sonra doğrudan çocuklara hitap eden kitapların yazılıp basılması hemen gerçekleşmemiştir. İngiltere'ye matbaayı getiren isim olan William Caxton'un kitap basmaya başladığı zamanlarda çocuklar için yazılan eserlerin çoğu onların ilgi ve beklentilerine karşılayacak şekilde hazırlanmamıştır. Bununla birlikte, *Aisopos Masalları*, *Tilki Reynard*, *Kral Arthur'un Ölümü* gibi eserler çocuk klasikleri olarak kabul görmüştür (D. Norton, 1987: 47). Bu durum her ne kadar başlangıçta çocuklar için yazılmış olmasalar da Batı'da çocuklar için ilk düşünülen eserlerin klasikler olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır. Bu eserler 15. yüzyılda basıldıktan sonra çocuklar için yeniden düzenlenmiştir. Ama çocuk edebiyatı konusunda Batı'da asıl gelişmeler 17. yüzyıldan itibaren başlamıştır diyebiliriz.

Çocuğun yetişkinden ayrı bir birey olarak kabul edilmesi modern çocukluk paradigmasının temelini oluşturmaktadır. Kemal İnal'a (1999: 69) göre, 16. ve 17. yüzyıllardan sonra geleneksel kısıtlayıcıların zayıflaması ile çocuğun yetişkin bireyden ayrı tutulması ve farklı bir bakış açısı ile yetiştirilmesi gerekliliği

doğmuştur. Bu yüzyıldan sonra çocuğun takdir edilmesi gereken bir potansiyele sahip olduğu görüşü Batı toplumları tarafından kabul edilmeye başlanmış, çocukluğun özgül bir dönem olduğu fikri destek bulmuştur. Çocuk ve çocukluk kavramlarına yönelik algıdaki bu değişim ve dönüşümün temelinde ise matbaanın icadı, beraberinde getirdiği okullaşma süreci, sonraki yıllarda gelen reform hareketleri, çocuğu değer verilmesi gereken bir yatırım aracı olarak gören burjuva sınıfının güç kazanması gibi pek çok etken yatmaktadır. Çocukluk paradigmasında görülen bu değişim ve dönüşümü Öztan şu şekilde yorumlamaktadır:

Burjuvazinin maddi koşulları, yetişkin mekanları ile küçüklerin odalarını ayırabilme ve çocuk bakımı konusunda ileri adım atabilme olanağı sağlamıştır. Geç 17. yüzyılda çocuklar için para harcamak, adeta önemli bir “orta sınıf erdemi” haline gelmiştir. Kant’ın ifade ettiği gibi, “para harcama konusunda çocuklardan daha değerli bir alan yoktur, bu yüzden olağan üstü maliyetler çıksa bile, aslında bunun pahalı olduğu söylenemez”. 18. yüzyılın ortalarına gelindiğinde burjuvazi, çocuklarına kendilerinden farklı, özel giysiler diktirmeye başlamıştır. Çocukların rahat hareket etmesini esas alan bu yeni kıyafetler, genellikle teferruattan uzak bir üsluba sahiptir. Çocukların eğlence araçları da farklılaşmış; yetişkinler ile çocukların eğlence dünyaları görece birbirinden ayrılmış ve yeni oyuncaklar çocukların ilgisine sunulmuştur. (Öztan, 2011: 20-21).

John Locke’un 17. yüzyılın sonlarında yayınladığı *Eğitim Üzerine Düşünceler* adlı eseri modern çocukluğun kurgulanıp düzenlenmesinde önemli bir rol üstlenmektedir. Çocuğun, işlenmemiş “boş bir levha” olduğunu ileri süren Locke’un (2004) bu görüşü, 18. yüzyıla damgasını vurmuştur. Bu yaklaşımın günümüz çocuk ve çocukluk algısı açısından mantıklı ve doğru bir önerme olmadığı söylene de ortaya atıldığı ilk dönemde geleneksel çocukluk algısını yıkmak ve çocuğun sistematik bir eğitime tabii tutulmasını destekler nitelikte olması açısından söz konusu dönem için oldukça radikal olduğunu belirtmek gerekir. Locke’a (2004) göre eğer zihin bir *tabula rasa* ise, çocuğun işlenmemiş, boş zihnini işlemek, onu şekillendirmek, yetiştirmek de aileye, devlete ve eğitim sistemi içinde yer alan eğitimcilere düşmektedir. İyi yetiştirilmemiş, erdemli ve topluma yararlı bir birey olmayı başaramayan çocukların varlığından çocukların kendileri değil, aileler, devlet ve eğitim sistemi sorumlu tutulmalıdır. Bilinçli bir aile, işlevsel bir devlet yapısı ve sistematik bir eğitim sistemi ile disipline edilmiş, iyi eğitilmiş çocuklar yetiştirmek mümkün olacaktır.

Batı'da değişen ve sürekli gelişen sosyal yaşam, 18. yüzyılda çocuk kitaplarının ortaya çıkmasını tetikleyen temel unsurlardan birisi olmuştur. Bu yüzyılda orta sınıfın güçlenmeye başlaması, bu sınıf içinde okuryazarlığın artması, ekonomik açıdan belli bir seviye gelinmesi gibi sebeplerden dolayı çocuğa atfedilen değerlerde bir değişiklik gözlemlenmiş ve çocuk farklı bir konuma oturtulmuştur. 18. yüzyılda yaşanan üst sınıfın eğitiminden halkın eğitime geçiş ile birlikte kitaplar daha önemli bir hale gelmiştir. Eğitimin yaygınlaşmasıyla birlikte hedef kitle olan çocuklara okutulacak ders dışı kitaplara gereksinim duyulmuştur. John Locke'un düşüncelerinden etkilenen yazar ve matbaacı John Newbery, 1744 yılında çocuklar için okul saatleri dışında okuyabilecekleri, eğlendirici, renkli sayfaları ve tasarımı olan, içerik olarak değil daha çok dış görünüş olarak çocukları cezbeden kitaplar basmaya başlar. Bu çalışma ile birlikte edebiyat anlamında doğrudan çocuklara yönelik önemli adımlar atılmaya başlanmıştır. Newbery'nin çocuklara yönelik yayımladığı bu kitaplar çocukların ilgisini cezbeder ve sonrasında birçok yayıncı çocuk kitaplarının potansiyel bir pazar olacağını öngörerek bu alana yönelmiştir (Norton, 1987: 51).

19. yüzyılda Batı'yı etkisi altına alan Romantizm akımı ile halk edebiyatına ve Fransız Devrimi ile birlikte milli kültüre bir dönüş söz konusu olmuştur. Edebiyat dünyasındaki bu yansımaların etkileri çocuk edebiyatına da sirayet etmiş, halk masalları, şiirleri, hikayeleri çocuklar için derlenmeye ve bu duyguların etkisi altında basılmaya başlanmıştır. Romantizm'in doğduğu topraklar olan Almanya'da yaşayan Jakob ve Wilhelm Grimm kardeşler 1800'lü yılların henüz başlarında Alman masallarını derleyip yazıya dökmüşler ve sonrasında *Hansel ve Gratel*, *Pamuk Prenses ve Yedi cüceler*, *Külkedisi*, *Bremen Mızıkacıları* gibi günümüzde hala popülerliğini koruyan birçok çocuk masalının basımını yapmışlardır. 19. yüzyılın sonlarına doğru Batı'da yerel hikayeler (local-color story) adı verilen, kurgusunda gerçek insanlara ve gerçek olaylara, durumlara yer verilen, hikayelere konu olmuş kişilerle mekanlar arasında sıkı bir etkileşim ve bağ olan yeni bir türde eserler yazılmaya başlanmıştır. Mark Twain'in 1876 yılında kaleme aldığı *Tom Sawyer* ve 1885 yılında yazdığı *Hucklebery Finn* isimli kitaplar bu türün çocuklar için yazılmış örnekleri arasında gösterilmektedir (Norton, 1987: 53 - 61).

Masallar, çocuk edebiyatının ortaya çıkışında ve gelişiminde önemli bir sacayağı olmuştur. *Grimm Kardeşler* ve *Perrault Masallarının* aksine derleme olmayan, kendi yaşadıklarından, tecrübelerinden yola çıkarak Danimarkalı H. Christian Andersen tarafından 1828 yılında yazılan *Andersen Masalları* günümüzde hala okunmakta ve okutulmaktadır. 19. yüzyılda çocuk edebiyatı alanındaki çalışmaların bir diğer önemli ismi de Howard Pyle'dir. Pyle, İngiliz eski halk baladlarını yeniden derleyerek çocuklar için Robin Hood'u kaleme almıştır. Zenginden alıp fakir halka veren, kendi adaletini sağlayan Robin Hood ve arkadaşlarının maceralarını anlatan "*Robin Hood'un Maceraları*" isimli eser 1883 yılında yayımlanmıştır. (Alev Sınar, 2007: 44)

Batı dünyasında çocuk edebiyatının gelişme dönemi diye adlandırabileceğimiz 20. yüzyıla geldiğimizde ise fantastik çocuk kitaplarında bir artış gözlemlenmektedir. 1941 yılında yayınlanan *Pippi Uzunçorap* fantastik çocuk edebiyatı eserleri arasında klasikleşmiş çağdaş bir kitaptır. Yetişkinlerin karşı çıktığı, onaylamadığı tüm özelliklere sahip olan Pippi, bir çocuk olmasına rağmen tek başına yaşar, çocuklara dayatılan zorunlu eğitim sistemini okula gitmeyerek eleştirir ve bu çarpıklığı komik bir şekilde dile getirir. Toplum tarafından, daha doğrusu yetişkinler tarafından ona çizilen ideal çocuk figürünün dışında hareket eder.. Avusturyalı yazar Christine Nöstlinger de 20. yüzyılın önde gelen fantastik çocuk kitapları yazarlarıdır. Eserlerinde sıradan ailelerinin çocuklarının hayatlarını gerçekçi bir şekilde yansıtan Nöstlinger, çocuklara çizilen ideal figürün yıkılmasında önemli bir rol oynamıştır. Yazar, eserlerinde aile kurumuna ve eğitim sistemine köklü bir eleştiri getirmektedir. Yazarın en bilinen eserlerinden biri olan *Konrad ya da Koserve Kutusundan Çıkan Çocuk*'ta tam anlamıyla ideal bir çocuk figürü çizilmiştir. Söz dinleyen, derslerine çalışan, ailesine ve etrafına karşı saygılı ve terbiyeli, alçak gönüllü, yardımsever, fabrika üretimi ideal bir çocuk örneği teşkil eden Konrad'ın yanlışlıkla bir aileye gönderilmesiyle başlayan eserde yazarın kurgu içerisinde adım adım ideal çocukluğu nasıl yıktığı görülür. (Neydim, 2003a).

Çocuk edebiyatının Batı'daki tarihsel gelişimine baktığımızda çocuğun bir günah meyvesi olarak görüldüğü dönemden çocuğun edebiyatın öznesi olduğu döneme

kadar pek fazla gelişme yaşandığı görülmektedir. Değişen toplum ve devlet düzenleri, artan ekonomik imkanlar, sürekli bir adım daha ileriye giden teknoloji gibi pek çok gelişme çocuk edebiyatının bugünkü halini almasında önemli bir rol oynamıştır ve oynamaya devam edecektir. Edebiyatın olduğu gibi çocuk edebiyatının da tüm bu gelişmelerden ve dönüşümlerden etkilenmemesi imkansızdır. Çocukluğun tam anlamıyla görünür olduğu 20. yüzyılda çocuk pek çok hak elde etmiş olmasına rağmen bir tüketim nesnesi olarak görülmekten kurtulamamıştır. 1989 yılında kabul edilen Çocuk Hakları Sözleşmesi ile çocuğun görünürlüğü zirveye ulaşmış olsa da hala tam anlamıyla bağımsızlığını kazanmış değildir. Bahsedilen çocuk hareketi günümüzde halen yetişkinlerin güdümünde kalmaktan öteye gidememiştir. Kapitalizm öncesi dönemlerde erken yaşta yetişkinlerin dünyasına ve iş hayatına atılan çocuğun emeği alenen sömürülmekteyken, bu sömürü günümüz kapitalist dünyasında şekil değiştirerek bu sömürüye karşı çıkıldığını gösteren sözde haklarla ve söylemlerle sürdürülmektedir. İçinde yaşadığımız yüzyılın çocukluk anlayışının temelinde modern çocukluk paradigması yatmaktadır. Ancak, bu modern çocukluk paradigmasının tam anlamıyla gelişimini tamamladığını söyleyebilmek mümkün değildir.

1.4. Türkiye’de Çocuk ve Çocuk Edebiyatı

Türkiye’de çocuk edebiyatına dair yazılı ve basılı eserlerin geçmişi Batı medeniyetlerinde olduğu kadar eskiye dayanmamaktadır. Ülkemizde çocuk edebiyatı alanında ilk izlerin Tanzimat Döneminde görüldüğü söylenebilir. Ancak söz konusu dönemde basılan çocuk edebiyatı eserleri telif eserlerden ziyade çeviri yoluyla dilimize kazandırılmış eserler olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak, tüm toplumlarda olduğu gibi bizim toplumumuzda da çocuğun tarihsel süreçte bir yeri vardır ve bu kimi zaman kısıtlı kimi zaman ise daha yoğun bir şekilde edebiyata yansımıştır. Genel bir sınıflandırma yapıldığında Türk edebiyatı; İslamiyet’in kabulünden önceki Türk edebiyatı, İslamiyet’in kabulü ile gelişen Türk Edebiyatı ve Batı’nın etkisi altında gelişim gösteren Türk edebiyatı olarak üçe ayrılır (Sınar, 2007: 55). Bu sınıflandırmanın her aşamasında çocuk ve çocukluğa dair imgeler bulunsa da çocuk

ve çocukluk kavramları, Batı medeniyetinin etkisi altında gelişen Türk edebiyatında görülmektedir.

1.4.1. Osmanlı Öncesi Dönemde Çocuk ve Çocuk Edebiyatı

İslamiyet'in kabulünden önce Türk toplumunda sözlü kültürün etkisi yoğun bir şekilde hissedilmektedir. Bu dönemde *Dede Korkut Hikayeleri*'nde çocuğun önemli bir yeri vardır. Bu hikâyelerde çocuğa biçilen konum aslında o dönemin toplumun çocuğa ve çocukluğa yaklaşımını da yansıtır. Çocuk sahibi olmayanların lanetlenmiş olarak kabul edilmesi, kara çadırlarda yaşamak zorunda bırakılmaları, toplum tarafından saygı görmemeleri dönemin Türk toplumunda çocuğa ve çocuk sahibi olmaya atfedilen değerlerin bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

Dede Korkut Hikayeleri'nde çocuğa dair dikkat çeken önemli bir detay ise isim verme ritüelidir. Bu hikâyelerde çocuğun ismi günümüz modern dünyasında olduğu gibi doğumdan hemen sonra verilmez. Çocuğun bir isim alması için onu hak etmesi, kendini ispatlaması, kahramanlık gösterip toplumdaki saygınlığını kendisinin kazanması gerekir. Çocuk, ancak bunları yerine getirdikten sonra isim sahibi olmaya hak kazanacaktır. Neydim, çocuğa isim koyma durumunu şöyle yorumlamıştır:

... Çocuk açısından baktığımızda ise, doğan çocuk 15 yaşına gelene kadar adsız bırakılmaktadır. Buradan çocuğun biyolojik gelişimin ardından onu bir yetişkin olarak tanımlamanın söz konusu olduğunu söylemek olasıdır, diye düşünüyorum. Bir şeyi başaran çocuk, başardığı işe göre adlandırılmakta ve yetişkinler dünyasına adım atmaktadır. Ancak yetişkinler dünyasına adım atana kadar çocuk değersiz değil, tanımsız bir varlıktır (Neydim, 2003a: 30).

İslam dininin temelini oluşturan hadis ve ayetlerde çocuklar ile yetişkinler arasında farklılık olduğu açıkça gözlemlenmektedir. Çocuğun Müslüman ve günahsız olarak doğduğu, doğumdan ergenlik çağına kadar yaptığı yanlışlardan sorumlu tutulamayacağı açıkça ifade edilmektedir. İslamiyet'in kabulünden sonra yazılan eserlerde doğrudan çocuğa hitap eden eserlere pek sık rastlanılmasa da çocuğun eğitimini, nasıl yetiştirilmesi gerektiğini vurgulayan bölümler mevcuttur. Yusuf Has Hacib tarafından yazılan *Kutadgu Bilig*'de çocukların nasıl yetiştirilmesi gerektiği,

bunun ailelere düşen önemli bir sorumluluk olduğu, çocukların bilgiye muhtaç olduğunu ve bu bilginin onlara sağlanması gerektiği vurgulanmıştır.

Kaşgarlı Mahmut'un *Divan ü Lügat-i Türk'ü* yine bu dönemde yazılmış, çocuğa yönelik ahlaki mesajların verildiği ve çocuk ve çocukluğa dair kelimelerin kullanıldığı önemli bir eser olma özelliği taşımaktadır. Keykavus'un oğluna telkinlerde bulunmak maksadıyla kalem aldığı *Kabusname* isimli eserde erkek çocuklarının nasıl eğitilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Mevlana'nın *Mesnevi* isimli eserinde çocukların terbiye amacıyla aşırıya kaçamak şartıyla dövülebileceği, bunun onlara sunulan eğitimin bir parçası olduğu ifade edilmektedir. (Sınar, 2007: 56)

Yukarıda bahsedilen eserlerden de anlaşılacağı üzere söz konusu dönemde çocuklara yönelik edebiyata dair pek fazla eser bulunmamaktadır. Mevcut olanlar ise daha çok eğitim ve çocuk yetiştirme, çocuğa tavsiyelerde bulunmaya yönelik eserlerdir.

1.4.2. Osmanlı Döneminde Çocuk ve Çocuk Edebiyatı

Osmanlı döneminde edebiyatımızda çocuğa yönelik ilk telif eserler arasında Nabi'nin oğluna öğütlerde bulunmak maksadıyla kaleme aldığı *Hayriyye* ve oğluna dönemin ahlak ve görgü kurallarını öğretmek amacıyla Sümbülzade Vehbi tarafından yazılan *Lütfiye-i Vehbi* yer almaktadır (H. Güleç- H. Geçgel, 2012:2). Fakat bahsi geçen bu eserlerin Türk-İslam geleneğini çocuklara öğretmek ve onları bu doğrultuda şekillendirmek amacıyla kaleme alındığını söylemek yanlış olmayacaktır. Dahası, söz konusu bu eserlerin gerek dil ve üslup açısından gerek içerik yönünden çocuklara uygunluğundan bahsetmek pek mümkün değildir.

Osmanlı döneminde çocuk edebiyatı çalışmaları 1839 yılında Tanzimat Fermanı'nın ilan edilmesinden sonra görünür olmaya başlamıştır. Bu zamana kadar üretilen eserler doğrudan çocuğa hitap etmemekle birlikte üslup ve içerik açısından da çocuğa göre değilken, Tanzimat ile gelen hem siyasal hem de sosyal hayattaki modernleşme çalışmalarının izleri edebiyata ve haliyle çocuk edebiyatına yansımıştır. Tanzimat'ın ilanı ile birlikte batılılaşma çalışmaları bir ivme kazanmış, devlet her alanda bir

modernleşme sürecine girmiştir. Bu durum toplumsal hayatta da değişiklikleri beraberinde getirmiş, çocuk ve çocukluk kavramlarına yönelik bakış değişmeye başlamıştır. Değişen bakış açısı ile birlikte çocukların ilgi alanları, okuma alışkanlıkları göz önünde bulundurularak çocuklara göre kitaplar hazırlanma gereksinimi doğmuştur.

Tanzimat Dönemi'nde telif çocuk edebiyatı alanında görülen en önemli gelişmelerden birisi 1869 yılında çocuklar için hazırlanmış ilk süreli yayın olma özelliğini taşıyan *Mümeyyiz*'in yayın hayatına başlaması olmuştur. Çocuklara ders çıkarabilecekleri kısa öykülere, çocuklar için hazırlanmış bulmacalara, öğrencilerden gelen mektuplara yer veren bu haftalık dergi 49 sayı çıkmayı başarmıştır (İ. Kür, 1991: 7 – 17). *Mümeyyiz*, pek çok açıdan çocuk edebiyatının ülkemizdeki gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Derginin kapak sayfasında, derginin adının hemen altında “Çocuklar için Gazetedir” ibaresi yer almaktadır ve çocuklar için öyküler, masallar, fabllar, çocukların zihinsel gelişimini destekleyici oyunlar ve sorular, çocuklardan gelen mektuplar gibi pek çok farklı bölümden oluşmaktadır (Y. Bayram, 2005: 484 – 500).

Mümeyyiz'in yayınlanmasından sonra ülkemizde doğrudan çocuklara yönelik süreli yayınların sayısında bir artış gözlemlenmektedir. 1875 yılında daha sade bir dil ile yayınlanan ve didaktik öğeler barındıran *Sadakat* isimli çocuk dergisi 6 sayı çıkmış ve yayın hayatına ismi çocuklara uygun olmadığı için *Etfal* olarak devam etmiştir. Süreli çocuk yayınları alanında önemli çalışmalar yapmış bir diğer isim ise Mehmet Şemseddin olmuştur. Çocuk edebiyatı alanında ilk ciddi çalışmalara yön veren Mehmet Şemseddin 1876 yılında *Arkadaş* isimli çocuk dergisini çıkarmıştır. Dergileri, gazeteleri bir eğitim öğretim aracı olarak gören Şemseddin, bu dergide çocuklara yukarıdan konuşan bir yetişkin olarak değil de, onların arkadaşım gibi yaklaşacağını ve dergiye neden bu ismi verdiğini “ Size söyleyeceğim şeyleri daima böyle lakırdı eder gibi söyleyeceğim. Ta ki okuduğunuzu kendi kendinize anlayabilesiniz. Yazacağım şeyler ise asla canınızı sıkmaz. Sizi hem eğlendirir, hem de size fayda verir. Bu sebebe mebnidir ki gazetemin ismini Arkadaş koydum” sözleriyle açıkça ifa etmiştir (Kür, 1991: 39-40).

Ülkenin içinde bulunduğu durumdan tek kurtuluşun artık her anlamda modernleşme ile mümkün olabileceği görüşü 1900'lü yıllara gelindiğinde iyice anlaşılmiş ve bu anlamda bir yandan vatan topraklarını korumak için pek çok cephede sayısız düşmana karşı savaş verilirken bir yandan da modernleşme çalışmalarına devam edilerek 1908 yılında 2. Meşrutiyet ilan edilmiştir. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte ülkenin geleceğinde önemli rol oynayacak çocukların eğitimi ve yetiştirilmesi konularına daha fazla önem verilmeye başlanmış, onlar için oluşturulacak edebiyat eserleri vasıtasıyla milli duyguları güçlü, ahlaki ve dini değerlere önem veren bir nesil yaratma çabaları başlamış, vatanperver çocuk yetiştirmek esas alınmıştır. (Sınar, 2007: 61). Meral Alpay da ülkemizde çocuk edebiyatı alanına giren çalışmaların Cumhuriyet öncesi döneme dayandığını şu sözleri ile ifade etmektedir:

... Cumhuriyet öncesini biraz daha vurgulamak gerektiği kanısındayım. Sözlü Türk edebiyatına baktığımızda çok gerilere gidiyorsunuz, ama çocuk için yazılmış Türk edebiyatına baktığımızda Tanzimat sonrası görüyorsunuz. Bu dönemde, değişmeye başlayan siyasal yapıya bağlı olarak, eğitimin felsefesinde ve amacında da değişimler başlıyor. Türklüğe, Türkçeye, halka dönme söz konusu, o arada çocuklar için ders kitapları hazırlanıyor, tabiat, coğrafya gibi, din dışı; sonra gazete ekleri, çocuk dergileri çıkıyor. Bir de 1910 yıllarında İlköğretmen Okullarının kurulmasıyla, o dönemin yazarları, sairleri, özel olarak çocuklar için şiirler yazıyorlar, çünkü bakıyorlar ki öğretmenlerin çocuklara öğretecekleri şiir yok Türkçede. Mehmet Emin Yurdakul, Tevfik Fikret, Ziya Gökalp, hep çocuklar için şiir yazıyorlar. Tevfik Fikret'in *Papatyalar'ını* biz çocukken *Alfabe'de* okuduk. Yani anadilin geliştirilmesi doğrultusunda bilinçli başlangıç Cumhuriyet'ten az önceye rastlıyor. 1910'lar ilk filizleri içeriyor benim kanaatime göre (Alpay, 1991: 11).

Ali Ulvi Elöve'nin 1912 yılında yazdığı *Çocuklarımıza Neşideler*, Cumhuriyet Dönemi'nin de önemli isimlerinden olan Tevfik Fikret'in 1914 yılında kaleme aldığı *Şermin* isimli eserler bu dönemin önde gelen çocuk edebiyatı eserleri arasında yer almaktadır. (Sınar, 2007: 62). Çocuklara yönelik bu dönemde çalışma yapan önemli isimlerden birisi de Ziya Gökalp olmuştur. Türkçülük akımının önde gelen temsilcilerinden olan Gökalp, çocukların eğitimi üzerine çalışmalar yayınlamış ve bu eğitimin tamamen milli anlayış doğrultusunda olması gerektiğini savunmuştur. Yazdığı şiirlerde ve derleyip yeniden çocuklar için işlediği masallarında Gökalp, çocuklara milli kimliğin, vatanperverliğin edebiyat aracılığıyla kazandırılabilceği görüşünü benimsemiştir. Çocuklar için kaleme aldığı *Alageyik* en bilindik şiirlerindedir (Ş. Toker, 2001: 403–420). Eserlerinin hiçbirini çocuklar için

yazmadığı ve pek çoğu da çocuklara uygun olmadığı halde çocuklar tarafından en fazla okunan yazarlardan birisi de Ömer Seyfettin'dir. *Falaka, Kaşığı, Pembe İncili Kaftan* ve *İlk Namaz* gibi eserleri yoluyla yazar çocuklara tarih bilinci, din duygusu, milli olma, hayvan sevgisi gibi pek çok mesaj vermeyi hedeflemiştir. Ancak, yukarıda da değinildiği üzere eserlerinin hiçbiri çocuklar için yazılmamış ve pek çoğu da çocuklar için uygun değildir.

Osmanlı'da modernleşmenin başlangıcı sayılabilecek Tanzimat Fermanı ile başlayan çocuk edebiyatı çalışmaları çocuğa ve çocukluğa yaklaşımın değişmesiyle başlamış, daha sonra Batı'dan çevrilen eserlerle bir ivme yakalamıştır. Çeviri eserlerin öncülük ettiği çocuk edebiyatı eserleri öncü çevirmenlerin öncü yazarlara dönüşmesine de katkıda bulunmuşlardır. Çevirdikleri kitapların etkisinde kalan ve o alanda bir boşluk olduğunu fark eden yazar-çevirmenler bu boşluğa yönelerek kendi eserlerini üretme yoluna gitmişlerdir. Sonrasında artan süreli çocuk edebiyatı yayınları, ülkenin içinde bulunduğu ortamdan etkilenen ve milliyetçi duygularla vatanperver çocuk figürü oluşturmayı amaçlayan ve bu amaca da çocuklar için kaleme alınmış edebiyat eserleri vasıtasıyla ulaşmaya çalışan yazarlar ve şairlerin ortaya koydukları eserler şüphesiz ülkemizde çocuk edebiyatının ortaya çıkışında ve gelişiminde önemli bir paya sahiptirler. Modernleşme çalışmaları ile birlikte çocuğa toplum içindeki bakış her ne kadar değişmeye başlamış olsa da Osmanlı Devleti'nin feodal yapısı bu değişime tam anlamıyla gerekli zemini hazırlayamamıştır. Gerek 1839 yılında ilan edilen Tanzimat Fermanı ve sonrasında modernleşme için yapılan çalışmalar ve ıslahatlar, gerek 1908 yılında ilan edilen 2. Meşrutiyet ve beraberinde getirdiği yenilikler Osmanlı Devleti'ni yıkılmaktan kurtaramamış ve daha kapsayıcı, çoğulculuğu esas alan bir rejim değişikliğinin gerekliliği ortaya çıkmıştır. 1923 yılında Cumhuriyet'in ilan edilmesi ile birlikte ülke yeni bir kimliğe bürünmeye başlamış, pek çok alanda radikal değişiklikler gözlemlenmiştir. Çocuk edebiyatı alanında yürütülen çalışmalar da bu değişikliklerden doğal olarak etkilenmiştir.

1.4.3. Cumhuriyet ve Sonrası Dönemde Çocuk ve Çocuk Edebiyatı

İkinci Meşrutiyet'in ilanı ile başlayan "yurttaş çocuk", figürü Cumhuriyet'in kurulması ile devam etmiş, bu dönemde yazılan çocuk edebiyatı eserlerine ve eğitim kitaplarına yansımıştır. İmparatorluk ideallerinden sıyrılıp ulus devlet fikrini benimseyen yeni Cumhuriyet, devletin geleceği ve devamlılığı için sistematik ve bilinçli bir çocukluk politikası izleme noktasında önemli adımlar atmıştır. Bu dönemde çocuğa verilen değer artmış, toplum içinde hem uygulamada hem de söylemlerde bu değer görünür kılınmıştır. Cumhuriyetin kurucusu Atatürk'ün çocuklara yönelik sözleri, 23 Nisan 1929 tarihinden itibaren her yıl bu tarihin Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı olarak ilan edilmesi ile resmi olarak çocuklara bayram armağan eden tek devlet olma özelliği bu dönemde çocuklara verilen değer bir göstergesidir. Ancak, burada çocuklara armağan edilen 23 Nisan bayramının tam adından da anlaşılacağı üzere ulusal egemenlik vurgusu ile çocukların bir arada tutulması, çocuğa o dönemde yüklenen "yurttaş çocuk" misyonunun da politik açıdan bir göstergesidir diyebiliriz. Yine bu dönemde Türkçülük fikrinin yansımaları çocuk edebiyatı alanında da görülmektedir. (Sinar, 2007: 64). Cumhuriyet'in ilan edilmesi ile birlikte çocuk edebiyatı kapsamında kabul edilen eserlerin sayısında bir artış görülmüş, bu alana yönelim artmış, yazılan eserlerde milli benlik ve tarih sevgisi gibi duygular ön plan çıkarılmıştır. Cumhuriyet'in kurulmasından sonra çocukluk algısında görülen bu durumu Öztan şu şekilde dile getirmiştir:

....Eğitim ve öğretim alanında girişilen tüm inkılaplar, cumhuriyetçi kuşaklar yaratarak yeni rejimin vaat ettiği modernleşme ve kalkınma idealine ulaşmak üzere tasarlanmıştır. Bu amaca uygun olarak, -yetişkinler için olduğu gibi- çocukluk bağlamında da gündelik yaşamdaki Osmanlı geçmişinin izleri silinmeye çalışılmış; saltanat ve hilafet makamları yerilmiş ve daha çok İslam öncesi döneme, Orta Asya'ya atıf yapılmıştır. Çocuk(luk) bahsinin geçtiği hemen her metinde, cumhuriyetin birçok konuda olduğu gibi, çocuk meselesinde de "tarihi bir başlangıç" yaptığı ve bu başlangıcın aynı zamanda bugünü ve geleceği garanti altına aldığı savunulmuştur (Öztan, 2011: 63).

Cumhuriyet Türkiye'sinin en çok üzerinde durduğu konulardan birisi olan çocuk ve çocukluk, bu dönemde daha önce hiç görmediği kadar ilgi görmeye başlamış, bu ilgi hem eğitim kitaplarına hem de edebiyat eserlerine yansımıştır. Harf devrimi ile

birlikte ülkede büyük çaplı bir eğitim seferberliği başlamış, ihtiyacı karşılamak üzere çok sayıda eser kaleme alınmıştır. Bu eserleri üreten dönemin yazarlarının pek çoğunun ortak bir yanı ise doğrudan çocuk eğitim ve öğretimin faaliyetlerinin içinde yer almış olmalarıdır. Doğrudan çocuklara hitap etmeseler de Halide Edip Adıvar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Aka Gündüz, Reşat Nuri Güntekin gibi önemli isimler söz konusu dönemde çocuklar tarafından sıkça okunan yazarlar olmuşlardır. (İnci Enginün, 1991: 416).

Cumhuriyet'in kurulmasın itibaren süreli çocuk yayınlarında da bir hareketlenme görülmüştür. M. Zekeriya Sertel'in 1925 yılında yayımlamaya başladığı *Sevimli Mecmua* isimli çocuk dergisi bu süreli yayınlar içinde önemli bir konuma sahiptir. Sıradan çocuk dergilerinin aksine içeriğinde resimli bulmacalar, biyografik yazılar, resimli hikayeler, fotoğraf, karikatür gibi farklı türden örnekleri barındırması sebebiyle çocuklar tarafından yoğun bir ilgi görmüştür. Yine o dönemdeki adıyla Himaye-i Etfal Cemiyeti, yani günümüzdeki Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından 1926 -1935 yılları arasında yayımlanana *Gürbüz Türk Çocuğu* isimli derginin Cumhuriyet sonrası dönemdeki süreli çocuk yayınları arasında önemli bir yeri vardır (Sınar, 2004: 97-119).

Erken Cumhuriyet dönemi sonrası süreli çocuk yayınlarına baktığımızda 1945 yılında yayın hayatına başlayıp 1978 yılına kadar devam eden, en uzun süreli çocuk dergisi olma özelliğini taşıyan *Doğan Kardeş* bu alanda önemli bir boşluğu doldurmuştur. Doğan Kardeş'in 1978 yılında yayın hayatının son bulmasıyla oluşan boşluğu Ülkü Tamer'in önderliğinde kurulan ve yayın hayatına 1990 yılına kadar devam eden *Milliyet Çocuk* isimli dergi doldurmuştur. Bu dergiyi, Tercüman Gazetesinin 1977'de yayımlamaya başladığı *Tercüman Çocuk*, 1981'de Yeni Asya Gazetesi tarafından çıkarılan *Can Kardeş*, 1983 yılında yayımlanmaya başlayan *Hürriyet Çocuk* izlemiştir (Kür, 1991). 80'li yıllarda değişen toplum ve medya organlarının her alanda yaygınlaşması ile süreli çocuk yayınları çocuk edebiyatı alanında önemli bir sektör haline gelmiştir.

Günümüzdeki çocuk dergilerinin durumunun ise pek içi açıcı olduğunu söylemek mümkün değildir. Doğan Kardeş ve Milliyet Çocuk gibi okuru tarafından çok

beğenilen, yayımlandıkları döneme damga varan, bir sonraki sayısı merakla beklenen, hem eğlendirici hem de eğitici özellikleri bir arada barındıran çocuk dergilerinin sayısı oldukça azdır. Kitap fuarlarındaki, kitapçılardaki veya gazete bayilerindeki çocuk dergisi reyonlarında yer alan çocuk dergileri incelendiğinde, söz konusu dergilerin büyük bir kısmının okuma amacıyla değil çoğunlukla popüler çizgi film kahramanlarının çıkartma, poster ve her türlü görsel malzemesinden oluşan birer pazarlama, reklam yapma alanı olmak amacıyla yayımlandığı gözlemlenmektedir.

Bununla birlikte, son yıllarda çıkan ve çocuklarda merak uyandırıp onları keşfetmeye yönlendiren, eğlenceli olduğu kadar bilgilendirici de olan çocuk dergilerinin ortaya çıkması gerek çocuklar için gerek aileler için umut verici bir gelişmedir. Popüler kültürden uzak, reklam dolu içeriklere yer vermeyen ve her sayfasında çocukların, hatta yetişkinlerin yeni bir şeyler keşfedebileceği süreli çocuk yayınlarına; Bir Dolap Kitap Ekibi ve TUDEM Yayınları tarafından aylık olarak çıkarılan *Dünyalı*, Günışığı Kitaplığı tarafından altı (6) ayda bir elektronik olarak okuru ile buluşan *Keçi Edebiyat*, ülkemizdeki ilköğretim çağındaki çocuklara araştırma yapma yetisi kazandırmak, aynı zamanda eğitim alanında öğrenmeye destek olacak, öğrenmeyi zenginleştirecek ve eğlenceli hale getirecek çalışmaları yürütmek amacıyla kurulan Araştırmacı Çocuk Merkezi tarafından 8 -12 yaş grubuna yönelik olarak üç (3) ayda bir çıkarılan *Araştırmacı Çocuk*, içeriğinde ülkemizden ve dünyanın pek çok ülkesinden güncel haberlerin, hayvanlar ve doğayla ilgili şaşırtıcı ve komik bilgilerin yer aldığı *Atlas Çocuk*, sayfalarında çocukların keşif, araştırma ve merak duygularını harekete geçirecek, öğrenme gereksinimlerini karşılayacak fotoğraflı ve çizimli yazılara, etkinlik önerilerine ve oyunlara yer verilen, üç (3) yaş ve üzeri çocuklara hitap eden ve aylık olarak yayınlanan *Meraklı Minik* gibi dergiler örnek olarak gösterilebilir.

Çocuk edebiyatı alanının ülkemizdeki gelişimini incelerken ülkenin toplumsal yapısındaki değişimleri de göz önünde bulundurmak gereklidir. Cumhuriyet'in ilanı her anlamda yüzünü Batı'ya dönen bir toplum anlayışını beraberinde getirmiş, bu Batılılaşma hareketinin doğal bir sonucu olarak Türk aile yapısında ve ailelerin sosyal hayatlarında bir takım radikal değişiklikler görülmüştür. Ailenin vazgeçilmez

ve potansiyeli en yüksek bireyi konumunda olan çocuğun bu değişimlerden ve gelişmelerden etkilenmemesi kaçınılmazdır. Türkiye’deki çocuk edebiyatının Cumhuriyet’in ilanından sonraki gelişimi incelendiğinde karşımıza çeşitli dönemler ve bu dönemin hakim ideolojilerine maruz kalan ya da maruz kalmak zorunda bırakılan çocuk figürleri ve bu çocuk figürlerini şekillendirmek, biçimlendir ve yönlendirmek üzere yazılmış edebiyat eserleri ile karşılaşılır.

Cumhuriyet’in ilanından 1950’li yıllara kadar yazılan çocuk edebiyatı eserlerinde çocukların kahramanlıkları destansı bir şekilde aktarılarak ülkesini seven, milli değerlerini gözeten, kahraman, çalışkan bir çocuk figürü gelecek nesillere “rol model” olarak sunulmuştur. Bunların yanı sıra, Cumhuriyet çocuğunun en belirgin özelliklerinden birisi de modern olması, yüzünü daima muasır medeniyetler olarak kabul edilen Batı’ya çevirmiş olmasıdır. Bu doğrultuda ülke genelinde başlatılan eğitim seferberliğinde modernleşme esas alınmış, çocuklar için yazılmış ders kitapları ve edebiyat eserlerinde Batılılaşma vurgusu yapılmıştır. Batılılaşma, modern olana ulaşabilmenin çocuk edebiyatı alanındaki bir ayağını ise Hasan Ali Yücel’in Milli Eğitim Bakanı olduğu dönemde dünya edebiyatından çok sayıda klasik eserin çocuklar için çevrilmesi oluşturur. Modern Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk’ün ilke ve inkılapları doğrultusunda “müstakbel yurttaş” ya da “cumhuriyet çocuğu” gibi tanımlarla ifade edilen çocuğa toplumda geleceğin teminatı gözüyle bakılmaya başlanmış, bu doğrultuda çocukların eğitimine büyük bir önem atfedilmiştir.

1950’lerden sonra daha iyi iş imkânı, daha yüksek yaşam standartları, geleceğin teminatı ve özelinde ailenin, genelinde ise ülkenin umudu olan çocuklara daha iyi bir eğitim olanağı sağlamak gibi çeşitli nedenler kırsaldan kentlere doğru yoğun bir göç hareketinin tetikleyicisi olmuştur. Köylerde yapılan tarımsal faaliyetlerin ailelerin maddi beklentilerini karşılayamaması ve topluma sürekli pompalanan kentlerde yaşam standartlarının daha yüksek olduğu algısı hızlı ama çarpık bir kentleşmeyi de beraberinde getirmiştir. Yoğun bir şekilde yaşanan bu iç göçlerle birlikte kentlerin arka mahallelerinde bir gecekondulaşma meydana gelmiş, bunun sonucu olarak yeni hayatlarını kurdukları şehirlerin kültürüne ve atmosferine ne tam anlamıyla ayak

uydurabilen ne de geldikleri, arkalarında bıraktıkları kırsal yaşamın feodal geleneklerinden kopabilen ailelerin temelini attığı bir gecekondü kültürü (Neydim, 2003a: 61), başka bir ifadeyle geçiş kültürü ortaya çıkmıştır. Bu geçiş kültürünün yansımaları söz konusu dönemde ve sonraki yıllarda edebiyat eserlerine de yansımış, kırsaldan kente yönelik bu geçişi anlatan çok sayıda edebi eser kaleme alınmıştır.

Kentleşme ile birlikte aile içindeki bireylerin konumları ve ailelerin dış dünya ile iletişimlerinde de köklü değişimler meydana gelmiştir. Feodal geleneklerini yeni hayatlarında sürdüremeyeceklerini zamanla anlamaya başlayan aileler yavaş yavaş kent kültürüne adapte olmaya çalışırken eski feodal kimlikleri ile çatışma yaşamaya başlamışlar ve kimlik bunalımı sorunu ile karşılaşmışlardır. Bu dönemde çocuklar için ise benzer bir durumdan söz etmek mümkün olmasa da onların çözmeye çalıştıkları başka sorunları olmuştur. Eski ile yeni veya kırsal ile kent hayatı arasına sıkışıp kalan ailelerinin aksine çocuklar, içinde yaşadıkları kentlerin kültürüne gelişen teknolojiyle birlikte daha kolay adapte olmuşlardır. Onların bu adaptasyonu, kolay kabullenışı ebeveynleri ile çatışmalarına, fikir uyuşmazlığına düşmelerine sebep olmuştur ve bu durum çocuklar ile ebeveynler arasındaki aile bağlarının zayıflamasına zemin oluşturmuştur.

Türkiye’de çocuk edebiyatı 80’li yıllara kadar sürekli olarak dönemin hakim ideolojilerin boyunduruğu altında kalmıştır. 1980’lerden sonra ise toplumsal değişimlere paralel olarak çocuk edebiyatı alanında bir paradigma değişimi yaşanmış ve hem çeviri hem de telif çocuk kitapları bu değişimden etkilenmiştir. Çocuk edebiyatımızın 2000’li yıllar ve sonrasındaki gelişimine bakıldığında ise bu alan, çocuğun toplum içindeki konumunun çeşitli nedenlerden dolayı değişmesiyle paralellik gösterdiği söylenebilir. 80’lerden bugüne kadar artarak devam eden tüketim furçasının belki de en büyük mağdurları çocuklar olmuştur diyebiliriz ve bu mağduriyetin doğmasında sürekli gelişen teknoloji de büyük pay sahibidir. Renkli televizyonlar ile başlayıp günümüzde akıllı telefon, tablet, bilgisayar gibi pek çok teknolojik araç gereçlerle devam eden sürecin hedef kitlesi çocuklar olmuştur.

Modern çağın icatları, teknoloji harikası olarak adlandırılan bu ürünler sayesinde çok sayıda popüler kültür öğesi çocukların hayatına rahatlıkla girebilmektedir. Tüm

amacını tüketmek üzerine kurgulayan popüler kültür ürünleri çocukları hedef olarak belirlemiştir. Çocuklar, televizyondan ya da bilgisayarlarından izledikleri kurmaca bir karakterin oynadığı oyuncağa, okuduğu kitaba, giydiği kıyafete, taktığı çantaya ve daha nicesine rahatça ulaşabilmektedirler. Ülkemizde son yıllarda oldukça popüler hale gelen ve telif sorununun ortadan kalkmasıyla merdiven altı diye tabir edilen yayınevleri de dahil olmak üzere pek çok farklı yayınevi tarafından onlarca yeni baskısı yapılan “Küçük Prens” isimli eserin ana karakterinden yola çıkılarak üretilen pek çok ürün, tek amacı tüketimi teşvik etmek ve bunu yaparken de çocukları nesne olarak kullanmaktan imtina etmeyen popüler kültürün bir yansıması olarak bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Bu örnekte olduğu gibi çocuk edebiyatı alanında kitap yayımlayan yayıncıların tamamı olmasa da büyük bir kesimi bu tüketim furyasına bilinçli veya bilinçsiz olarak yenik düşüp çocuklara bu tür popüler kültür öğelerini çocuk edebiyatı eseri diye pazarlama derdine düşmüştür diyebiliriz. M. Ruhi Şirin bu durumu “sıcak ürün yayıncılığı” olarak eleştirir ve bu anlayışın Türk çocuk edebiyatının önünde, özellikle 80’li yıllardan sonra engel teşkil ettiğini şu sözleriyle dile getirmektedir:

Üretildiği anda pazarlanan, sınırları kolayca aşan, medyanın pompaladığı ve abartılı biçimde tanıtılan pembe sabun köpüğü bu yayınlar tam anlamıyla ithal kargo kültüre dönüşmüş durumdadır. Walt Disney geleneğinin yeni örüntüleriyle sesli, görüntülü, basılı kitap ve yayınlar karşısında çocuk kitabı yazar ve çizerlerinin ve çocuk edebiyatı yayıncılarının baş etmesi beklenemez. Sıcak ürün çocuk yayıncılığının taşıdığı zihniyet ve kültürel boyutu kadar, ekonomik boyutu da giderek önem kazanmaktadır (Şirin, 2007b: 77).

Günümüzde yaygın bir şekilde kullanılan akıllı cihazların hemen hemen her evde olması bilgiye erişimi geçmişe kıyasla çok daha kolay hale getirmiştir. Bir zamanlar çocukluğun keşfedilmesi için çocuğun ilk olarak yetişkinlerin dünyasından ayrılması gerektiği savunulurken, içinde yaşadığımız bilgi çağında yetişkinlerin erişebildiği tüm bilgiye teknolojik imkanlar sayesinde kolayca ulaşabilen, yetişkinler gibi hareket edip onlar gibi konuşan, onları taklit eden, kısaca yetişkinlerin dünyasına erken ve hızlı bir giriş yapan bir çocukluğa doğru evrilme söz konusudur. Bu hızlı geçiş Neydim’in de belirttiği üzere (2003a: 79) çocukluğun ortadan kalktığı anlamına gelmektedir. Günümüzde kitap fuarlarında açılan çocuk edebiyatı stantlarına ya da

kitapçuların ilgili bölümlerine bakıldığında, çocuklara kitle iletişim araçları yoluyla pazarlanan çocuk edebiyatı eserlerini ve özellikle bu eserlerin yan ürünlerini görmemek imkansızdır. Ülkemizde çocuk edebiyatı eserleri 2000'li yıllardan itibaren nicel olarak ciddi bir artış gösterirken aynı durumu söz konusu eserlerin niteliği için söyleyebilmek pek mümkün değildir.

İKİNCİ BÖLÜM

ÇEVİRİ ÇOCUK EDEBİYATI VE İDEAL ÇOCUK FİGÜRÜ

2.1. Çeviri Yoluyla Yazın Dizgemizde Yeni Yazın Türlerin Ortaya Çıkışı ve Yansımaları

Modernleşme ve yenileşme dönemi olarak adlandırılan Tanzimat, 1839 yılında başlayıp Meşrutiyet'in ilan edilmesine kadar geçen dönemi kapsamaktadır. Ancak, Tanzimat Dönemi'nde başlayan yenileşme ve modernleşme faaliyetleri, Osmanlı İmparatorluğu'nun resmi yıkılış tarihi olan 1923 yılına kadar sürmüştür. Bu dönemde her alanda olduğu gibi edebiyat alanında da yenilikler meydana gelmiş, söz konusu dönemin edebiyatı Tanzimat Edebiyatı olarak adlandırılmış ve modernleşmeyi amaç edinen Batılı tarzda edebiyat eserleri yazılmaya başlanmıştır. Modernleşmeyi hedef alan bu edebiyat akımı ise amacına ulaşmak için çeviriden sıkça faydalanmıştır. Saliha Parker (2003: 27–28), edebiyat alanında görülen bu yeniliklere Fransız edebiyatından yapılan çevirilerin öncülük ettiğini ve sonrasında da Fransızcadan dilimize yapılan çevirilerin yazın dizgemize tiyatro, roman gibi yeni yazınsal türlerin girmesine zemin hazırladığını ifade etmektedir.

Tanzimat döneminde Batı dillerinden yapılan çeviriler hem dönemin edebiyatını şekillendirmiş ve içinde bulunduğu durumdan kurtarmış hem de yeni bir edebiyatın oluşmasını sağlamıştır. Osmanlı'daki modernleşmenin başlangıcı olarak kabul edilen Tanzimat Dönemi'nde Batı'dan yapılan çeviriler ile oluşturulmaya çalışılan yeni edebiyat anlayışı Çeviribilim kuramcısı Itamar Even-Zohar'ın “kültür repertuarı” kavramı ile açıklanabilir. Zohar (2002) kültür repertuarının, bilinçli ya da bilinçsiz olarak, aktarım ya da dışardan alım yoluyla yapılabileceğini ifade etmiştir. Sadece o dönemin halkına değil, aynı zamanda gelecek nesillere de modern bir gelecek inşa etmek isteyen dönemin aydınları ve edebiyatçıları, bu hedeflerine ulaşmak için bilinçli bir politika izlemişler ve Batı'dan yapılan çeviriler ile yani dışarıdan alım yöntemiyle, yenilikçi ve modern bir kültür repertuarı oluşturmaya çalışmışlardır.

Even Zohar (2008: 126), ulusal kültürlerin oluşmasında ve şekillenmesinde çevirinin önemli bir rolü olduğunu, çevirinin tek başına bir yazınsal dizge olmadığını belirtir ve çeviriyi çoğuldizge içindeki diğer bütün dizgelerle ilişki içinde olan bir dizge olarak tanımlar. Mehmet Rifat da (2003: 247) çevirinin çoğuldizge kuramına göre kendi içinde bir dizge oluşturmakla kalmadığını, bunun yanı sıra çevirinin edebiyat çoğuldizgesinin de ayrılmaz bir parçası olduğunu ifade etmektedir. Zohar'a göre (2008), çoğuldizge, bir kültürdeki önemli ya da önemsiz tüm yazınsal dizgeleri kapsayan bir kavram olarak tanımlanabilir. Söz konusu kültürdeki farklı yazınsal türlerin ve dizgelerin aynı derecede önem arz etmesi söz konusu değildir ve bu dizgeler arasında hiyerarşik bir ilişki mevcuttur. Bu hiyerarşik ilişki çerçevesinde bazı yazınsal dizgeler merkez konumda yer alırken, bazıları da ikincil konumda, çevrede kalabilir.

Zohar'a göre (2008: 128), çeviri yazının merkezi konumda olması için bir takım koşulların meydana gelmesi gerekmektedir. Bu koşullardan birisi, belirli bir kültürün kendi yazınının tam olarak oluşmaması, yani "genç" olmasıdır. Böyle bir durumda söz konusu kültürün kendi yazın dizgesi tam anlamıyla belirginlik kazanamadığı için dışardan müdahalelere açıktır ve bu noktada çevirinin merkez konumda olduğu görülür. Çeviri yazının birincil öneme sahip olması için gerekli koşullardan birisi de o kültürün ulusal edebiyatında bunalımlar, dönüm noktaları veya yazınsal boşluklar yaşanmasıdır. Böyle bir durumda ulusal yazın dizgesinde görülen boşluğu doldurma görevini çeviri yazın üstlenir ve zamanla merkez konuma yükselir. Çeviri yazının merkez konumda olması için gerçekleşmesi gereken koşullardan sonuncusu ise Zohar'ın (a.e.) belirttiği üzere, bir yazının daha güçlü yazınlara göre zayıf konumda kalması ve çevresel etkilere açık olmasıdır. Şöyle ki eğer bir ulusun kendi yazın dizgesi daha güçlü ve büyük devletlerin yazınına göre zayıf durumda kalıyorsa çeviri yazın o ulusun yazınsal dizgesinde birincil öneme sahi olur, yani merkez konumuna yükselir.

Tanzimat öncesi dönemde merkez konumda olan Divan Edebiyatı, Tanzimat sonrası yoğun bir şekilde yapılan çeviriler sebebiyle merkezdeki konumunu kaybetmeye başlamış ve ikincil duruma düşmüştür. Divan Edebiyatı'nın etkisini kaybetmeye

başlaması, yani zayıflaması ve Osmanlı'nın modernleşme anlamında bir dönüm noktasında olması gibi sebeplerle ulusal yazın dizgesinde bir yenilenme gereksinimi doğmuştur. Bu yenilenme gereksinimin karşılanması amacıyla yapılan çeviriler söz konusu kültüre ait yazın dizgesinin tam anlamıyla belirginlik kazanamaması sebebiyle merkez konuma yükselmiş ve çeviri edebiyat birincil öneme sahip olmuştur. Tanzimat Dönemi'nde başlayan modernleşme çalışmaları ve bu doğrultuda Batı'dan yapılan çeviriler sayesinde yazın dizgemizde merkez konuma yükselen çeviri edebiyat, bu durumunu Cumhuriyet ve sonrasında da sürdürmüştür.

Tanzimat sonrası Şinasi'nin La Fontaine'nin fabllarını çevirmesi ve yine aynı dönemde Yusuf Kamil Paşa'nın yapmış olduğu *Telemak* çevirisi bu alanda atılmış ilk adımlar olarak kabul edilmektedir. Buna ek olarak, yine söz konusu dönemde Daniel Defoe'nun *Robinson Cruseou* isimli romanı çevrilerek dilimize kazandırılmış ve bu sayede roman türü çocuk yazınımıza girmiştir (Sınar, 2007: 60). Batı kaynaklarından yapılan çevirilerle ile çocuğa bakış değişmeye başlamış ve çocuklar için bir edebiyat gereksinimi doğmuştur. Söz konusu dönemde çocuklar için bir edebiyata gerek duyulması çeviri sayesinde anlaşılmış ve bu gereksinim yine çeviri aracılığıyla karşılanmaya çalışılmıştır. Ülkemizde henüz tohumları atılmaya başlanmış çocuk edebiyatı, yapılan çeviriler sayesinde genel yazın dizgesi içinde kendine yer edinmeye başlamış ve henüz yerli çocuk yazın dizgesi oluşmadan çeviri çocuk edebiyatı birincil konuma çıkmıştır. Neydim de çevirilerin ülkemizde çocuk edebiyatının oluşumunda önemi bir rolü olduğunu şu sözleriyle ifade etmektedir:

Tarihsel süreç içinde çeviri çocuk edebiyatına baktığımızda, Tanzimat'la başlayan yenileşme çabalarının içinde çeviri edebiyatın önemli bir yer tuttuğu görülür. Edebiyat geleneğimizde başlangıçta, Batı'da olduğu gibi, çocuk edebiyatının yetişkinlerle ortak sözlü edebiyata (masallara ve destanlara) dayandığı ve ayrı bir çocuk edebiyatından söz edilemeyeceği için bu boşluğu doldurmakta çeviri çocuk edebiyatından yararlanılmıştır. (Neydim, 2000: 28).

Bir edebiyat eseri üretildiği toplum tarafından kabul görüp kendi sınırlarını aşabildiği ölçüde evrenseldir. Bu evrensellik farklı coğrafyalarda, farklı dilleri konuşan, farklı kültürel kimliklere sahip insanları birleştiren edebiyat aracılığıyla sağlanmaktadır. Edebiyat dünyasında bahsettiğimiz bu evrenselliğe ulaşmanın, sınırları aşmanın ve yeni ufuklara ulaşmanın yolu ise çeviri edebiyattan geçmektedir. Bu durum çocuk

edebiyatı için de geçerlidir. Müren Beykan, edebiyatta sınırları aşmanın ve ülkemizde çocuk edebiyatının gelişmesinde çevirinin önemini şöyle ifade etmektedir:

Yazılı yaratının sınırlarını aşması farklı dillerin birbirine çevrilmesiyle mümkünse, çeviri edebiyat ülkelerin edebiyat birikimini oluşturmada büyük paya sahip demektir. Çocuk edebiyatı için de durum farklı değil; hatta bizim çocuk ve gençlik edebiyatımız neredeyse çeviri örneklerle serpilip gelişti desek yanlış olmaz. Bugün zengin bir edebiyat alanı olarak kendini kabul ettiren çocuk ve gençlik edebiyatının hâlâ çeviri örneklerle beslendiği de bir gerçek (Beykan, 2011: 991).

Tanzimat Dönemi'nde başlayan çeviri faaliyetleri genel yazın dizgesinde olduğu gibi çocuk edebiyatı alanında da devam etmiş ve yapılan çeviriler dönemin yazarlarını çocuk edebiyatı alanında özgün eserler yazmaya teşvik etmiştir. Ancak, Cumhuriyet ilan edilene kadar çeviri çocuk edebiyatı merkezdeki konumunu korumuştur. Cumhuriyetin ilan edilmesi ile birlikte yaratılmaya çalışılan yurttaş çocuk figürünün de etkisiyle ve öncesinde Batılı kaynaklardan çocuk edebiyatı eserlerini dilimize kazandıran çevirmenlerin bu alanda özgün eserler üretmeye yönelik çabaları, yani öncü çevirmenlerin Cumhuriyet döneminde öncü yazarlar olması neticesinde çocuk edebiyatı alanında telif eserlerde bir artış meydana geldiği ve telif eserlerin çeviri eserlerin yerini alarak birincil konuma yükseldiği görülmektedir. Çocuk yazın dizgesinde telif eserlerin birincil konumda oluşu 1940'lara kadar devam etmiş olsa da bu tarihten sonra özellikle Hasan Ali Yücel'in öncülüğündeki "Tercüme Bürosu" aracılığıyla çok sayıda yabancı eserin dilimize çevrilmeye başlanmasıyla çeviri çocuk edebiyatı yazın dizgemizde tekrar birincil konuma yükselmiştir (Neydim, 2003a: 49). Şüphesiz çeviri çocuk edebiyatının bu konumunu tekrar elde etmesinde o dönemde yürütülen bilinçli çeviri politikalarının etkisi büyüktür. Ülkenin muasır medeniyetler seviyesine yükselmesi, modern ve bilimsel düşüncenin hakim olması ve dilimizi zenginleştirmek gibi ulvi amaçlarla yürütülmüş bilinçli bir çeviri politikası sayesinde çok sayıda yabancı eserin çevrilmesi hem genel yazın dizgemizin zenginleşmesini sağlamış hem de ülkemizde çocuk edebiyatının gelişmesine katkıda bulunmuştur.

Özetle, Tanzimat ile birlikte başlayan çeviri çalışmaları yazın dizgemizin şekillenmesini ve edebiyatımızın yeni oluşumlar içine girmesine zemin hazırlamıştır.

Modern bir kültür repertuarı oluşturmak amacıyla Batı'dan yapılan çeviriler, yazın dizgemize yeni yazınsal türlerin girmesini sağlamıştır. Ülkemizde çocuk edebiyatına yönelik ilk çalışmaların yine Tanzimat sonrası dönemde çeviri yoluyla başlaması ve yazın dizgemizin bu çeviriler sayesinde yeni yazınsal türlerle tanışması, çevirinin salt dilsel bir eylem olmanın ötesinde, bir toplumu ve o toplumun edebiyata, sanata bakışını derinden etkileyen sistematik ve kapsamlı bir bilim dalı olduğunun kanıtı niteliğindedir.

2.2. Türkiye’de Çeviri Çocuk Edebiyatı

Modernleşmeyi hedef alan Tanzimat sonrası dönemde görülen yoğun Batılılaşma faaliyetleri edebiyat alanında da yaşanmış, klasik olarak kabul edilen çok sayıda Batı edebiyatı eseri Türkçeye kazandırılmıştır. Tanzimat öncesinde Divan Edebiyatı'nın etkileri görülürken Tanzimat ile birlikte Batılılaşmanın etkisiyle Yeni Türk Edebiyatı'nın oluşmaya başladığını belirten Parker, yapılan çeviriler sayesinde edebiyatımızın düştüğü kısır döngüden çıkıp yaratıcı bir sürece evrildiğini ifade etmektedir (Paker, 2003: 31).

Söz konusu bu dönemde modernleşmenin simgesi olan Batı medeniyetleri ile kültür ilişkilerini geliştirmek ve bu ilişkilerin sekteye uğramasını engellemek için “Babiali Tercüme Odası” açılmış, bünyesinde bilim insanları, bürokratlar, tarihçiler, öğretmenler gibi farklı meslek erbabı insanları barındıran ve çok sayıda eserin yazılmasına ve çevrilmesine katkı sağlayan “Encümen-i Daniş” kurulmuştur. Parker, ayrıca Fransızcadan dilimize yapılan çevirilerle edebiyat alanında bir yenileşmeye gidildiğini ve yapılan bu çeviriler sayesinde yazın dizgemizde yeni türlerin ortaya çıktığını belirtmektedir (a.e. s. 27–28). Bu noktadan hareketle, çeviri eserlerin sadece Tanzimat Dönemi edebiyatımızı yönlendirmediği, aynı zamanda “Çocuk Edebiyatı” gibi yeni bir edebiyat alanının de yazın dizgemize girmesini sağladığı söylenebilir. Dolayısıyla, Batı'dan yapılan çevirilerin çocuk edebiyatı için kaynak konumunda olduğu bu dönemde ülkemizde çocuk edebiyatına yönelik ilk somut adımlarının çeviri yoluyla atıldığı söylenebilir. Çocukluğa ve çocuğa yönelik yeni bakış açısında söz konusu Batı edebiyatı eserlerinin büyük etkisi görülmektedir. Neydim (2000: 28) de bu durumu, “Tarihsel süreç içinde çeviri çocuk edebiyatına baktığımızda,

Tanzimat'la başlayan yenileşme çabalarının içinde çeviri edebiyatın önemli bir yer tuttuğu görülür. Edebiyat geleneğimizde başlangıçta, Batı'da olduğu gibi, çocuk edebiyatının yetişkinlerle ortak sözlü edebiyata (masallara ve destanlara) dayandığı ve ayrı bir çocuk edebiyatından söz edilemeyeceği için bu boşluğu doldurmakta çeviri çocuk edebiyatından yararlanılmıştır” sözleriyle yorumlamıştır.

Tanzimat'ın Batı'daki Aydınlanma hareketinin izlerini taşıdığını ve bu yoldan ilerlediğini yayımlandıkları dönem ve sonrasında Batı'da büyük ilgi uyandırıp kanonlaşan eserlerin bizde Tanzimat Döneminden itibaren çevrilmeye başlanmasıyla anlayabiliriz. Tanzimat'ın önde gelen sanatçılarından kabul edilen Ziya Paşa'nın 1872 yılında Rousseau'nun *Emile* adlı eserini çevirmesi, Batı'dan dilimize çevrilen ilk roman türünde eser olma özelliği taşıyan *Telemak*'ın 1862 yılında Yusuf Kamil Paşa tarafından çevrilmesi, arkasından Jules Verne'in pek çok eserinin çevirisinin yapılması Tanzimat Dönemi'nde çeviri çocuk edebiyatı alanında yapılan çalışmalar arasında önemli bir yer tutmaktadır. Bununla birlikte, bu dönemde yapılan ilk çevirilerin anlatım ve dil açısından çocuklara göre olmadığını söylemek gerekmektedir. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren süreli çocuk yayınlarında bir artış gözlenmiş ve 1913 senesinde ilk defa çıkarılmaya başlanan “Arkadaş” dergisinden Fenelon'dan yapılan bir çeviriye yer verilmiştir (Neydim, 2003a: 47).

Türkiye'de çeviri çocuk edebiyatı çalışmaları Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir. Tanzimat ve sonrasında devam eden Batılılaşma hareketleri Cumhuriyet ile bir ivme yakalamış, hatta bu dönem resmi devlet politikasına dönüşmüştür. Neydim'e (a.e., s. 48) göre, Tanzimat Dönemi'nde Batı edebiyatından önemli eserleri çeviri yoluyla dilimize kazandıran yazarlar Cumhuriyet döneminin öncü yazarları olmuşlardır. Bu eylemin bir sonucu olarak Cumhuriyet döneminde çeviri çocuk edebiyatı bir süreliğine merkezdeki konumundan uzaklaşıp yerini telif çocuk edebiyatı eserlerine bırakmış olsa da 1940'lı yıllarda Hasan Ali Yücel'in Milli Eğitim Bakanı olduğu dönemde açılan “Tercüme Bürosu” ile artan çeviri faaliyetleri sonucu tekrar eski konumuna yükselmiştir. Bu dönemde klasiklerin yoğun bir şekilde çevirileri yapılmış, sonrasında çocuk klasikleri de çevrilmeye başlanmıştır.

Cumhuriyet kurulduktan sonra özellikle 1940'lı yıllardan itibaren Çocuk Esirgeme Kurumu'nun da çocuk edebiyatı alanına katkıları göz ardı edilmemelidir. Kurumun çabaları ile büyük bir kısmı çeviri eserlerden oluşmak üzere çok sayıda kitap çocuklar için bastırılmıştır. Çocuk Esirgeme Kurumu öncülüğünde çıkarılan seride çocuklara yönelik tiyatro oyunları, hikaye kitapları yanında okullarda okutulan ders kitaplarına yardımcı kaynak olarak farklı konularda ve eğlenceli eserler de yer almaktadır. Bu çerçevede, Kemal Kaya, Nezihe Araz, Naki Tezel, Hikmet Şevki, Cahit Uçuk ve Macide Atatuğ gibi önemli isimler bu çocuk edebiyatı eserlerine katkıda bulunmuşlardır (Öztan, 2011: 66-67). Orhan Veli Kanık şair kimliğinin yanı sıra çevirmenlik görevi de üstlenmiş, 1943 yılında La Fontaine'nin fabllarını nazım olarak çevirmiş ve *La Fontaine'nin Masalları* olarak iki cilt halinde yayınlamıştır (Güleç – Geçgel, 2005: 5)

1960'lı yıllarda yayıncılık alanında meydana gelen hareketlenme ile birlikte farklı alanlardan pek çok eser dilimizi çevrilmiştir. 1970'lere gelindiğinde ise çeviri kitap yayıncılığında bir durağanlaşma süreci yaşanmış olsa da sol ideolojiye yönelik kitapların Türkçeye çevrilmesine devam edilmiş ve bu durumun etkileri çocuk edebiyatı eserlerine yansımıştır. Neydim (2003a: 54), 1960 ile 1990 yılları arasında çocuk klasiklerinin sürekli olarak en çok baskı yapan kitaplar olduğunu ifade etmektedir. 30 yıllık bu süre zarfında söz konusu dönemin yeni çocukluk anlayışını yansıtan çeviri kitaplar yayımlanmış olsa da çocuk edebiyatı klasiklerinin bu alandaki üstünlüğü devam etmiştir. 1990'lardan sonra gecikmeli de olsa Batı'nın 1960'larda yaptığı gibi eğitim sisteminin ve çocuk edebiyatının sorgulanmaya başlanmasıyla çocuğa yönelik yeni yaklaşımı temsil eden eserler çevrilmiş, ancak klasik çocuk edebiyatı eserlerinin çevirideki egemenliği devam etmiştir. Mustafa Ruhi Şirin (2007a: 20) çeviri çocuk edebiyatı eserlerinin yazın dizgesinde merkez konumda bulunmasını ülkemizde çocuk edebiyatı alanında eser veren yazarların yazarlık bilinçlerinin henüz tam olarak oluşmamasına, usta yazarların ise çocuk edebiyatına mesafeli yaklaşımlarına bağlamıştır.

Türkiye'de çocuk edebiyatının oluşmaya başladığı Tanzimat Dönemi'nden günümüze kadar olan süreçte yazın dizgemizde çeviri eserlerin merkez konumda

olduğunu, telif çocuk edebiyatı eserlerin ise ikincil planda kaldığını söylemek mümkündür. Buradan hareketle, ülkemizde her ne kadar çocuk ve çocukluğa yaklaşımda bir değişim olduğu gözlemlense de çocuğa yönelik didaktik yaklaşımdan kurtulmayı bir türlü başaramayan anlayış ve bu alanın önemini kavrayamayan ya da kavramak istemeyen yazarlar var oldukça çeviri çocuk edebiyatı eserleri de telif eserlerden daha üstün bir konuma sahip olmaya devam edecektir.

2.3. Çeviri Çocuk Edebiyatı Eserlerinde Çocuğun İdealize Edilmesi

Çocuğun ilgi alanları, okuma becerisi, beklentileri doğrultusunda hazırlanan eserler çocuğun kişisel gelişiminde önemli bir yer tutmaktadır. Çocuk bir taraftan içinde yaşadığı dünyayı öznel gözlemleriyle algılamaya çalışırken bir taraftan da kitaplarla ona sunulan dünya ile gerçek dünya arasında bir bağ kurma eğilimindedir. Kurgu ve gerçeğin henüz tam anlamıyla ayrımında olamayan çocuğu gelecekte içerisinde bulunacağı yetişkinlik evresine hazırlayacak kitaplar bu noktada önemli bir rol oynamaktadır. Çocuk, oynadığı oyunlar, kişisel gözlemler, okuduğu kitaplar vb. aracılığıyla çevresini ve çevresindekileri tanımaya başlar. Çocuklara öğretilmek istenen değer yargıları, toplumsal normlar okudukları kitaplarla gerçeklik bulur.

Çocuklar için hazırlanan kitaplardaki metinlerin içine örülen değer ve normlar onların gelecekte nasıl bireyler olacaklarının zeminini hazırlar. Çocuk okuduğu kitaplar sayesinde gerçek hayatta henüz karşılaşmadığı, tecrübe etmediği veya tecrübe etmiş olsa da kendi gerçek dünyasında anlamlandıramadığı korku, öfke, özlem, nefret, sevgi gibi en temel insani duygularla tanışma olanağı yakalar. Okuduğu kitaplarla yeni maceralara atılan, yeni hayatlar keşfeden çocuk dünyanın sadece kendi çevresi ile sınırlı olmadığı, kendine örnek alabilecek farklı modeller olabileceği gerçeğinin ayrımına varmaya ve en önemlisi kişisel becerilerini, eğilimlerini, kendini tanımaya başlar. Çocuk, okuduğu nitelikli kitaplar sayesinde kimi zaman kayıp bir hazinenin peşinden türlü maceralara koşan bir hazine avcısı, kimi zaman bir gezegenden bir diğerine seyahat edip farklı insanlarla tanışan bir

maceraperest, kimi zaman da ustasının elinde can bulan bir kukla olduğunu düşünerek hayal dünyasını zenginleştirir. Çocuğun zihninde gerçek ve hayal birbirine geçmiş durumdadır. Bu ikisi arasındaki ayırım çocuğun gelişim sürecinde yavaş yavaş şekillenir. Bu süre zarfında çocuk için gerçekle tanışmak kadar hayal dünyasını geliştirmek, hayallerini etraftaki çocuklar ve yetişkinlerle de paylaşmak bir gereksinimdir. Bu sebeple çocuklar için yazılan ya da çeviri yoluyla çocuklara ulaşan edebiyat eserlerinin bu hususları dikkate alarak hazırlanması son derece önem arz etmektedir.

Çeviri Çocuk Edebiyatı alanındaki çalışmalarda 1940’lardan sonra, Hasan Ali Yücel’in Milli Eğitim Bakanı olduğu dönemde yürütülen bilinçli çeviri politikası ile çevirinin tekrardan merkez konuma yükseldiği görülür. Bu dönemde Batı dillerinden Türkçeye çevrilen kitaplar arasında çocuk edebiyatı eserleri de mevcuttur. Söz konusu dönemde gerek telif eserler gerek çeviri eserler yoluyla yaratılmaya çalışılan “ideal çocuk” figürüne ilişkin çalışmaları Öztan şöyle ifade etmektedir:

... Yine Hasan Ali Yücel’in Milli Eğitim Bakanlığı yaptığı dönemde, Türkçeye çevrilen Batı klasikleri içerisinde çocuk edebiyatı kitapları da yer almıştır. Tüm bunlara ilaveten, ilk mektepten başlayarak çocukların içinde rol alabileceği “eğitici” nitelikte oyunlar ve piyesler yazılmış ve okullarda, halkevlerinde sahnelenmiştir. Söz konusu bu eserlerin içerisinde yer alan temel öğelerin tespiti ve resmi kaynaklardaki benzerleri ile birlikte değerlendirilmesi, cumhuriyetin “ideal çocuğu”ndan beklenen davranışların ipuçlarından büyük ölçüde sergilenmektedir... Yine zikredilen eserlerin kendi içinde birbiri ile örtüşen ve farklılaşan yanları mevcuttur; daha net bir ifade ile, resmi bakışın temel argümanlarını, ders kitabı diline yakın bir üslupla neredeyse birebir yansıtan metinler olduğu gibi, belirli noktalarda görece ondan ayrı düşen popüler eserlere rastlamak da olasıdır. Dolayısıyla çocuk edebiyatında tek bir “ideal çocuk”tan çok çocuklardan bahsetmek daha analitiktir (Öztan, 2011: 67).

1960’lı yıllarda Batı’da eğitim alanında görülen sorgulayıcı yaklaşım ile birlikte çocuğa yaklaşımda ve dolayısıyla çocuklar için yazılmış çocuk edebiyatı eserlerinde önemli değişimler yaşanırken, ülkemizde çocuk edebiyatı yayıncılığı bu değişimin gerisinde kalmıştır. 1970’li yıllardan 1980’lerin ortalarına kadar ülkede yaşanan toplumsal değişimlere rağmen çevrilen çocuk edebiyatı eserlerinde nitelik yönünden dikkate değer bir değişim görülmemiştir. Bu süre zarfında çeviri çocuk edebiyatı eserleri arasında en fazla baskısı yapılan klasikler olduğu için haliyle dönemin çocuk

figüründe bir değişim söz konusu olmamıştır. Neydim, bu dönemlerde yayınevlerinin en çok yayımlamayı tercih ettikleri çocuk kitaplarını saptamayı, bu kitapların hangi kriterler göz önünde bulundurularak çevrilmesine karar verildiğini ve yayıncıların çeviri çocuk edebiyatına bakışını belirlemeye yönelik kapsamlı bir çalışma yapmıştır. Neydim'in (2003: 66 – 75) yayınevlerine yönelik yapmış olduğu anketten elde ettiği sonuçlardan 80'öncesi dönemde çocuklar için yayınlanan çeviri kitapların büyük kısmının dünya klasiklerinden olduğu ve bu kitaplarda didaktik ve ideolojik temaların ağır bastığı anlaşılmaktadır. Buradan da anlaşılacağı üzere çocukları dönemin egemen ideolojisine göre şekillendirmek ve idealize etmek için çeviri çocuk edebiyatı eserleri kullanılmıştır. Neydim, 80'li yıllarda ülkemizde çocuk edebiyatının durumunu değerlendirirken çocuğun idealize edilmesini şöyle özetlemektedir:

Çocuk edebiyatı zaman içinde Türkiye kültür yaşamının girdiği farklı kulvarlara karşın hep aynı belirlenme içinde kalmıştır. Hep egemen politik anlayışın gelecek kuşaklara yaptığı yatırımın aynası olmuştur. Çocuğun bağımsızlığı ve kendi gerçekliği hep dışarda kalmış ve edebiyata çocuk bakışı ve dolaysız çocuk gerçekliği bir türlü girememiştir. Devlet düzeyinde değilse bile toplumsal katmanlarda politik yönelişlerin değiştirdiği 70'li ve 80'li yıllarda çocuk edebiyatının konumu değişmemiştir. 70'li yıllar gerek çeviride gerek yerli ürünlerde sol kitapların ağırlık kazandığı bir dönem olmuştur. 80'li yıllarda ise dini kesimin yoğun olarak çocuk edebiyatına yöneldiğini görüyoruz. Bu kesimlerin edebiyatta yapmaya çalıştıkları, kendi ideallerine uygun karakterleri canlandırmak ve kendi ideal değerlerini yeni kuşaklara aşlamak olmuştur. Böyle bakıldığında çocuk edebiyatı hep kamusal alanın bir parçası olarak algılanmıştır (Neydim, 2003b: 66).

Cumhuriyet döneminde de yoğun Batılılaşma ve modernleşme çalışmaları göz önünde bulundurulduğunda çeviri eserlerin telif eserlere üstünlük sağlaması yazın dizgemizin yeni bir oluşum içinde olduğu ve kültür repertuarımızın tam olarak oluşmadığı için bir noktada kabul edilebilir bir durumdur. Ancak, her anlamda modernleşmenin hedeflendiği Cumhuriyet sonrası dönemde çocuk edebiyatımız Batı'da yaşanan gelişmelere ayak uyduramamıştır. 1960'lı yıllardan sonra Batı'daki çocuk edebiyatında çocuk gerçekliğini ön plana çıkaran önemli gelişmeler Türkiye'de sadece ideolojik düzlemde kalmıştır. Bunun bir sonucu olarak da klasikler 1980'li yılların ortalarına kadar en çok çevrilen çocuk edebiyatı eserleri olmaya devam etmiştir. Bununla birlikte, 1980 sonrası ülkede yaşanan toplumsal

değişimler çocuk edebiyatında yeni arayışları beraberinde getirmiş ve bu arayışın yansımaları çeviri çocuk edebiyatı eserlerinde kendini göstermiştir. Ancak, çocuk edebiyatında yaşanan paradigma değişimine kadar söz konusu eserlerde ideal çocuk figürü empoze edilmiştir.

2.3.1. İdeal Çocuk Figürüne Atfedilen Temel Özellikler

Bir ülkenin yaşadığı politik, sosyal ve ekonomik dönüşümler o ülkenin toplumsal hayatını derinden etkilemektedir. Modern çocukluk paradigmasının temellerinin atıldığı Osmanlı'nın son dönemlerinden bu güne kadar çocuğa toplum tarafından farklı misyonlar yüklenmiş ve çocuğun yetiştirilmesi ona yüklenen bu misyonlar doğrultusunda olmuştur. Tarihin farklı evrelerinde bu misyonlar sürekli değişim gösterse de her dönemde kendi şartları ve olanakları doğrultusunda “ideal çocuk” yaratma kaygısı güdülmüştür.

Bu kaygı, Osmanlı'nın Batılılaşma hareketlerinin henüz başlamadığı dönemlerde sadakat ve bağlılık - burada bağlılık millete değil padişaha ya da saltanat makamına bağlılık olarak değerlendirilebilir- kavramlarına dayandırılırken, Tanzimat ile etkisini göstermeye başlayan ve 2. Meşrutiyet ile zirve noktasına ulaşan Türkçülük, milliyetçilik akımı doğrultusunda olmuştur. Millet olarak sürekli savaş halinde olmak ve her cephede farklı bir düşmanla savaşmak, “milliyetçi çocuk” ya da “vatanperver çocuk” yetiştirmek, daha net ifadeyle çocuğu bu öğretilere göre şekillendirmek için önemli bir etken olmuştur.

Cumhuriyet dönemi ideal çocuk figürüne yüklenen temel misyonlar arasında; ülkesi ve ülküsü için çalışmak, dürüst olmak, yalan söylememek ve çalışkan olmak gibi özellikler yer almaktadır. İdeal Cumhuriyet çocuğundan beklenen bu özelliklere o dönemde çocuklar için kaleme alınan ders kitaplarında ve edebiyat eserlerinde sıkça rastlanılmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceği ve her anlamda huzuru için durmaksızın çalışmak ve doğru olanı yapmak, yalandan uzak durmak, oluşturulmaya çalışılan çocuk figürünün bu dönemde göze çarpan en temel özellikleri olmuştur. Çocuğun çalışkanlığına, dürüstlüğüne yapılan vurgu dönemin çocuk kitaplarına da yansımış, hatta çalışkanlığın Türk ulusuna mensup olmanın en temel vasıflarından

olduğu dile getirilmiştir. (Özta, 2011: 105). 1940'lı yıllarda da ideal çocukluk anlayışı benzer doğrultuda olmuş, çocuğun çalışkanlığına, ahlaklı olmasına ve tembellikten uzak durmasına vurgu yapan metinler yayımlanmıştır. Söz konusu dönemde çocuklar için kaleme alınmış metinlerde çocukların tembellikten sakınmaları dini ya da kıssadan hikâyelerle üzerine basılarak verilmiştir. Tefvik Atay'ın çocuklarda tembelliğin asla kabul edilmeyeceği ve bunun sorumlusunun aile olduğunda dair sözleri şöyledir:

Tembel bir genç hazır yiyici vaziyetinde kalacağından onun insanlık ve ulus camiası için kıymeti de bir şey ifade etmez. Hatta biraz daha ileri giderek böyle birinin herkese zararı dokunur diyebiliriz. Bu gibilerin ana ve babasının da herkesten alacağı bir "lanet"ten başka ne olabilir (Atay, 1948: 15).

İdeal çocukluğa yapılan çalışma ve üretken olma vurgusuna, bir de eğitilmiş ve bilgi sahibi olmak ve bu sayede ulusun gelişimine katkıda bulunmak eklenmiştir. Bu noktada eğitimin temel sağlayıcısı okullar ve bu okullardaki öğretmenler çocuk kitaplarında neredeyse kutsal kabul edilmiştir. Bu dönemde hazırlanan çocuk kitaplarında cehalet utanç duyulacak bir durum olarak tasvir edilirken ülkenin kalkınması için okumanın, bilgi sahibi olmanın gerekliliği ön plana çıkarılmıştır. Cumhuriyet dönemi sonrası ideal Türk çocuğunun "yardımsever" ve "dayanışmacı" tarafına da çocuk edebiyatı eserlerinde sıkça rastlanmaktadır. Çocuk dergilerinde ya da çocuklara yazılan hikayelerde muhtaç durumda olan insanlara yardım edilmesi, onları topluma kazandırmak için gayret gösterilmesi anlatılmıştır. Bu sayede çocuklara merhametli olmaları öğütlemiştir. Burada dikkat edilmesi gereken husus ise çocuklara bu duyguları vererek zengin fakir ayrımı yapmamayı, ancak bu şekilde milli birlik ve beraberliğin sağlanacağı görüşüdür.

Cumhuriyet sonrası dönemden başlayıp uzun bir süre ki bunun büyük oranda günümüzde de devam ettiğini söylemek mümkün, kadın ve erkek figürlerine ideal anne ve ideal baba modelleri çizilmiş, çocuk kitapları aracılığıyla bu ideal figürler çocukların hayal dünyasına dahil edilmiştir. Bu eserlerde ideal erkek, çocuğun karşısına evini geçindirmek için çalışan, eşine ve çocuklarına sahip çıkan, sorumluluklarını yerine getiren baba figürü olarak çıkarken, ideal kadın ise yaşamını evine ve çocuklarına adanmış, becerili, pratik bilgisi yüksek, kutsal anne figürüyle

çıkılmaktadır. Babanın öldüğü ya da ailesine bakmadığı durumlarda annenin fedakarlığı ön plana çıkarılırken, aile tablosunun çizildiği çocuk edebiyatı eserlerinde anneye çizilen ideal rol evde kadınlığı olmuştur.

İdeal çocuğa atfedilen tüm özellikler bir potada eritildiğinde ortaya muazzam, kusursuz bir prototip çıkmaktadır. Hayatın her alanında başarılı, kaybetmeyi bilmeyen ve kaybetmekle hiç tanışmamış, azimli ve çalışkan, başarılı, her istediğini elde eden, iyi ahlaklı, iradesi kuvvetli, fiziki olarak sağlıklı ve güçlü, kısacası her anlamıyla mükemmel bir çocuk figürü oluşturulmaya çalışılmıştır. Böylesine mükemmel bir çocuk yaratabilmek için ise çocuk edebiyatı eserlerine büyük rol düşmüştür. Her dönemin egemen güçleri ve hakim ideolojileri doğrultusunda çocuklar idealize edilmeye çalışılmış, edebiyat ise bu amaca ulaşmak için etkili bir silah olarak kullanılmıştır. Bununla birlikte, değişen toplumsal koşullar neticesinde 1980'lerden sonra çocuğun ailenin merkezi konuma yükselmesi ile ideal çocuk figürünün yıkılış evresine geçilmiştir.

2.3.2. Paradigma Değişimi ve İdeal Çocuk Figürünün Yıkılışı

Batı'da, özellikle Almanya'da eğitim konusuna ciddi eleştirilerinin getirilmesi 1960'lı yıllardan sonrasına denk düşmektedir. "İyi kitap" (Neydim, 2003a: 54 – 56) kavramının eleştirilmeye ve sorgulanmaya başlanmasıyla çocuk edebiyatı Batı'da esaslı bir dönüşüm sürecine girmiştir. Bu dönüşümün temelinde ise çocuk edebiyatı eserlerinin okullarda çocuklara ders kitabı olarak okutulmasına getirilen eleştiriler yatmaktadır. Bu sorgulamanın bir ayağında ise Batı'da o dönem etkin olan "68 Kuşağı Öğrenci Hareketi" yer almaktadır. Aynı yılların Türkiye'sinde olduğu gibi sadece politik bir düzlemde kalmayan bu anti-otoriter öğrenci hareketi, her türlü sabit düşüncenin, idealize edilip onlara sunulan kimliğin karşısında durmuş, bunun yerine sorgulamayı merkeze almıştır. Bütün bu gelişmeler, çocuk ve ilk gençlik edebiyatına yönelik yaklaşımda değişikliğe yol açmıştır. Çocuk edebiyatındaki bu değişimin öncüleri olarak Peter Haertling ve Christine Nöstlinger'i gösteren Neydim (2003a: 56), çocuk edebiyatındaki bu değişimle birlikte çocuğun farklı olduğu, ona yetişkin gibi değil çocuk gerçekliğine uygun şekilde davranılması gerektiği görüşlerinin kabul

gördüğünü belirtir. Bu sayede çocuk gerçekliği ve eşitliği gibi kavramlar toplum tarafından doğru şekilde algılanmaya başlamış, çocuk toplumda hak ettiği gerçek konuma yükselmiştir.

Batı'da çocuk edebiyatı alanında çocuk gerçekliğini ve çocuğa göreliği merkeze alan gelişmeler yaşanırken, Türkiye'de ise aynı değişim yaşanmamış ve çocuğun egemen gücün ideolojisi ekseninde şekillendirilmesine devam edilmiştir. Çocuk edebiyatımızda nicel olarak görülen artış çocuk gerçekliğini ve çocuğa göreliği ön plana alan nitelikli çocuk edebiyatı eserlerinin yazılmasında yeterli olamamıştır. M. Ruhi Şirin, çocuk edebiyatımızın kendisini yenilemesi gerektiğini ve çocuğa özgü, çocuk bakışını yansıtan ve çocuk gerçekliğine uygun çocuk edebiyatının zorunluluğunu şu sözleriyle ifade etmektedir:

Çocuğa göre ile çocuk gerçekliği birbirini tamamlayıcı iki kavram olarak düşünülmelidir. Çocuk gerçekliği gibi çocuğa görelik de değişmez değildir ve yaşanan dönem göre değişebilir. Çocuk gerçekliği, çocuğun yetişkinden farklı alımlanması, çocuğa görelik ise çocuğa uygun dil, anlatım ve ilgilerini açımlayan iki kavramdır. Çocuk gerçekliği parantezi, çocuk evrenine özgü konu, davranış sorunlarını ve duyarlılıkları içine alır. Kuşkusuz çocuk edebiyatının biçemi, çocuk gerçekliği, çocuk özneye özgü oluşuyla yetişkin edebiyatından derece bakımdan farklıdır (Şirin, 2007a: 42).

1980'ler tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de dışa açık, sınırların ortadan kaldırıldığı ve serbest piyasa ekonomisini benimseyen neo-liberal politikaların uygulamaya konulduğu yıllar olmuştur. Bu ekonomik liberalleşme hareketinin etkileri toplumsal hayatta bireyselleşme, yalnızlaşma ve yabancılaşma olarak karşılık bulmuştur. Sözü edilen bireyselleşme ve yalnızlaşma hareketi sonucu her anlamda tüketen bir gençlik ortaya çıkmış ve çocuk bu tüketim toplumunda ailenin merkezinde konumlandırılmıştır.

Çocuğun en büyük tüketici olarak görülmesi ve bu durumun çocuk tarafından fark edilmesi ile çocuk kendi tüketim nesnelere seçmekte söz sahibi olmaya başlamıştır. Bu farkındalığın yansımaları çocuk edebiyatında da görülmüş ve dolayısıyla çocuk kendi okuyacağı kitabı seçme hakkı elde etme sürecine girmiştir. Çocuk, kendisine sunulanı değil kendi gerçekliğinden izler taşıyan, kendi dünyasını yansıtan ve hayal gücünün sınırlarını zorlayan çocuk kitaplarını seçme hakkını kullanmaya başlamıştır.

Dolayısıyla, ailelerin 1980 öncesi ülkede yaşanan siyasi olayların yol açtığı acıları tekrar yaşamamak için izledikleri apolitik bir gençlik yetiştirme politikası, artan kitle iletişim araçları ve ailenin merkezinde olan çocuğun kendi seçim hakkını kullanma sürecine girmesi gibi nedenlerden dolayı çocuk edebiyatında bir paradigma değişimi yaşanmıştır. Neydim, yaşanan paradigma değişimi sonrası çocuk edebiyatımızın durumunu şöyle ifade etmektedir:

90'lardan günümüze gelen bir süreçte çocuk edebiyatı, yayınlanan kitap sayısı olarak oldukça büyük bir gelişme gösterirken kitapların içerik olarak gelişmesi aynı doğrultuda olmamıştır. Batı'da çocuk gerçekliği ve eşitliği çocuk edebiyatına yansırken; Türkiye'deki çocuk edebiyatı aynı anlayışı benimseyememiştir. Bunda eğitim sisteminin yeterli bir biçimde sorgulanmamasının rolü büyüktür. Ancak tüm bunlara karşın evrensel çocuk gerçekliği ve eşitliğine dayalı bir edebiyatın örneklerini Türkiye'deki çocuk edebiyatında daha bir fazla gördüğümüzü söyleyebilirim. Tek amaçlı ve tek hedef kitleli çocuk kitapları yerine daha bir edebiyat kaygısı taşıyan ve çocuk gerçekliği ile buluşan edebiyat ürünleri, aynı zamanda Türk yazarların dış dünyaya açılmasında önemli bir rol oynayacaktır kanısındayım (Neydim, 2003b: 161).

1980 sonrası Türkiye'de klasiklerin çevirileri basılmaya devam etse de Batı yazınından ideal çocuk figürünün yıkıldığı, yerine çocuk gerçekliğini ve çocuk eşitliğini esas alan eserlerin Türkçeye çevrilmesi çeviri çocuk edebiyatımız açısından önemli bir gelişmedir. Richard Bach'ın karşısına çıkan tüm engellere ve onu sınırlayan her şeye karşı bir duruş sergileyen *Martı Jonahtan Livingston*'u, Astrid Lindgren'in ideal çocuğun tam aksine davranışlar sergileyen ve çocuğun kendi başına bağımsız olabileceğini gösteren *Pippi Uzun Çorap*'ı, Roald Dahl'ın çocuğu idealize eden eğitim sistemini ve aile yapısını eleştiren *Matilda*'sı gibi eserler çocuk gerçekliği ve eşitliği göz önünde bulundurularak yazılmış çocuk kitaplarına örnek olarak gösterilebilir. (Neydim, 2003a)

Yerli çocuk yazınıımızda bu bağlamda yaşanan boşluk, çeviri çocuk edebiyatı eserleriyle doldurulmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla çeviri çocuk edebiyatı bu noktada yazın dizgemizde birincil konumunu koruduğu söylenebilir. Bununla birlikte, değişen paradigma ile birlikte çocuğa göreliği esas alan, çocuğu özne konumda tutan ve didaktik üsluptan uzak ve en önemlisi çocuğu idealize etmek gibi bir amaç taşımayan telif çocuk edebiyatı eserleri de yayımlanmaktadır. Şimdilik yazın dizgemizde çocuk gerçekliğini ön plana çıkaran ve tek bir amaçla değil daha çok

çocuklara görelilik ilkesi doğrultusunda yazılan çocuk kitaplarında üstünlük çeviri eserlerde olsa da yerli çocuk edebiyatımızda da bu alanda geçmişe oranla daha fazla eserin varlığı çocuk edebiyatımızın gelişimi açısından önem arz etmektedir.

Diğer taraftan çocuklara göre olmayan ama bir şekilde çocuk klasikleri olarak kabul edilip çocuğu belirli amaçlar doğrultusunda idealize etme ve mesaj verme kaygısıyla didaktik bir üslupla yazılmış eserlerin ülkemizde yoğun bir şekilde çevrilmeye devam edilmesi dikkat çekicidir. Bu eserlerin çevrilmesinde görülen yoğunluk eğitim sistemimizin çocuğu şekillendirme ve yönlendirmeye yönelik “Değerler Eğitimi Projesi” ve “100 Temel Eser” gibi uygulamalara ısrarla devam etmesi ile ilişkilendirilebilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DEĞERLER EĞİTİMİ VE 100 TEMEL ESER PROJESİ

3.1. Değerler Eğitimi

Günümüzde eğitime atfedilen değerın giderek arttığı ve çağdaş dünyayı yakalayabilmek için eğitimin en temel gereksinimlerden birisi olduğu ortadadır. Toplumsal düzen içinde bireylerin istenmeyen davranışlarda bulunmalarını engelleyecek ve o toplumda meydan gelen değişikliklere ve gelişmelere ayak uydurmalarını sağlayacak temel kazanımların elde edilmesi noktasında eğitime önemli bir görev yüklenmesi sebebiyle her toplum kendi değerleri doğrultusunda sistematik bir eğitim politikası geliştirmiş ve bunu uygulamaya koymuştur. Bir toplumun varlığını sürdürebilmesi için o toplumdaki bireylerin hem bilgi hem de ahlaki değer yargılarını kazanmış olması gerekmektedir. Bunun için eğitimin öncelikli görevlerinden birisi de bireylere ihtiyaç duydukları bilgi ve becerileri kazandırmak ve o toplumun kültürel değerlerini muhafaza ederek gelecek kuşaklara aktarmaktır. Günümüzde eğitimin en temel uygulayıcısı konumunda bulunan okullar, bireyin aileden toplum hayatına geçişinde çeşitli toplumsal norm ve değerlerin bireye kazandırılmasına aracılık eden kurumlardır. Buradan hareketle, eğitim kurumlarının bireye salt bilgi akışı sağlamadığını, aynı zamanda birtakım toplumsal ve kültürel değerleri de aktardığını söyleyebiliriz.

Herman Giesecke'e (2005: 15) göre, bir topluma kimliğini kazandıran toplumsal değerler kendiliğinden ortaya çıkmamıştır ve toplumlar geçmişin birikimi ve tecrübesi ile harmanlayarak geleceğe taşıdıkları bu değerleri çeşitli kurallar koyup oluşturdukları sistem sayesinde koruma altına almışlardır. Bu noktada, toplumsal değerlerin korunması ve sonraki kuşaklara aktarılmasını sağlayacak eğitiminin uygulanması için sistemin belirleyicisi olan devlet faktörü ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla toplumsal değerlerin korunmasının aynı zamanda politik ve ideolojik bir tarafının olduğunu söylemek mümkündür. Eğitime ve eğitim sağlayıcısı konumunda olan okullara atfedilen bu önem farklı beklentileri de beraberinde getirmektedir.

Bireyi kendi ideolojisi ve hedefleri doğrultusunda yetiştirmeyi amaçlayan aileler, topluluklar ve hatta devletler eğitim sistemini dolaylı ya da doğrudan etki altına almaya çalışmaktadırlar.

Bu yaklaşımın altında okulların toplum, aile ve devlet beklentilerini karşılamak üzere faaliyet gösteren toplumsal kurumlar olduğu düşüncesi yakmaktadır. Böyle bir yaklaşıma göre okullar, toplumsal değerleri gözeten ve önem gösteren, toplumun istediği şekilde davranış sergileyen, kısaca toplumsal değerlerle ve düzenle çatışmayan bireyler yetiştirmekle görevli kurumlardır. Hemen hemen her toplumun bireylerden beklediği temel değerler arasında çalışkan olmak, toplumun diğer fertlerine karşı saygılı olmak, sorumluluk sahibi olmak, devlete sadakat, dürüst olmak gibi özellikler yer almaktadır. Devletler de kendi vatandaşlarını yukarıda bahsedilen temel değerler dahilinde şekillendirmek için eğitim politikalarını dizayn etmektedirler. Dolayısıyla devlet tarafından sınırları çizilen eğitim kurumlarının öğrencileri, yani geleceğin yetişkinleri olacak çocukları belirli ideolojiler ve hedefler doğrultusunda eğitmeye ve şekillendirmeye çalıştıkları açıkça görülmektedir. Çocuğa verilecek eğitimin planlaması yapılırken toplumun önem atfettiği değer yargılarının dikkate alınmasını savunan bu yaklaşıma göre çocuğun yetiştirilmesinde aile bireyleri kadar okullara da büyük bir görev düşmektedir. Dolayısıyla okullarda izlenen eğitim politikasını şekillendiren devletlerin ilgili kurum ve kuruluşları devleti yönetenlerin ideolojilerine göre belirlenmektedir diyebiliriz. Her dönemin egemen gücü ve o gücün beklentileri doğrultusunda şekillenen Türk eğitim sisteminde de benzer bir değerler eğitimi uygulamasından söz etmek mümkündür.

3.1.1. Değerler Eğitimi Projesi'nin Türkiye'de Uygulanması

Birleşmiş Milletlerin 50. yılı kapsamında uluslararası bir proje olarak hazırlanan “Yaşayan Değerler Eğitimi Programı” eşitlik, insan hakları, özgürlük, demokrasi gibi temel değerlerin okullarda uygulanacak etkinlikler yoluyla öğrencilere kazandırılmasını amaçlayan bir projedir. Türkiye'deki “Değerler Eğitimi Projesi”nin temel dayanağını oluşturan bu uygulama; alçakgönüllülük, özgürlük, işbirliği, dürüstlük, mutluluk, sevgi, saygı, sadelik, hoşgörü, barış, birlik olmak ve sorumluluk

gibi 12 temel değeri esas alarak hazırlanmıştır (İstanbul İl Milli Eğitim M¼d¼rl¼ę¼, 2012).⁴ Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, 2010 yılında t¼m okul¼ncesi, ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında 2010 – 2011 eğitim öğretim yılının ilk haftasından itibaren uygulanmak üzere değerler eğitimi ile ilgili ders içi ve ders dışı aktiviteler içeren bir genelge yayımlayarak t¼m valiliklere ve İl Milli Eğitim M¼d¼rl¼klerine g¼ndermiřtir. G¼nderilen bu genelgeye g¼re değerler eğitiminin kapsamı şu şekilde çizilmiştir:

G¼n¼m¼zde k¼reselleřme; siyasi, sosyal, ekonomik ve k¼lt¼rel alanlarda pek çok gelişmeye imkan sağlarken bir taraftan da toplumsal yaşamı tehdit eden sorunların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bireyi, aileyi, yaşadığımız toplumu ve d¼nyayı tehdit eden risk ve sorunların öz¼m¼nde, toplumsal yaşantımızın temel yapısını oluşturan milli, manevi, sosyal, ahlaki ve k¼lt¼rel değerlerimizden olan yardımlaşma, dayanışma, hořg¼r¼, misafirperverlik, vatanseverlik, doğruluk, iyilik, temizlik, alışkanlık, d¼r¼stl¼k, sevgi, saygı, duyarlı olma, adil olma, paylaşımcı olma gibi kazanımlarımız en önemli referans kaynağımızdır. (MEB, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı: 2010).⁵

Okul ve sınıf içi faaliyetler, öğrenci velilerine y¼nelik faaliyetleri kapsayacak şekilde geliştirilmiş bu uygulamaya g¼re Milli Eğitim Bakanlığı tarafından her eğitim öğretim yılı başlangıcında yapılacak faaliyetler belirlenmekte ve t¼m eğitim öğretim yılını kapsayacak şekilde her aya birtakım temel değerlere y¼nelik uygulamalar sınıf öğretmenleri ve rehber öğretmenler tarafından y¼r¼t¼lmektedir.

Eğitimin, toplumun ideallerine ve beklentilerine y¼nelik değerlerin bireylere aktarılmasında hayati önem taşıdığını vurgulayarak hayata geçirilen bu uygulama, okullara k¼lt¼r¼n aktarılmasında faaliyet planlarında açıkça belirtilen veya belirtilmeyen değerleri öğretmek, öğrencileri belirlenen kurallar doğrultusunda disipline etmek ve onların ahlaki gelişimine katkıda bulunmak, karakterini ve benlik algısını olumlu y¼nde etkilemek gibi temel misyonlar y¼klemektedir (İstanbul İl Milli Eğitim M¼d¼rl¼ę¼, 2012: 2). Bu proje kapsamında bakanlık tarafından belirlenen temel değerler arasında; sevgi, saygı, özg¼ven, empati, adil olma, doğruluk, d¼r¼stl¼k, misafirperverlik, vatanseverlik, alışkanlık, cesur olmak, şefkat,

⁴http://www.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/34/11/363770/dosyalar/2013_08/26073931_degerler_egitimi_projesi_ve_deger_konulari_20122013.pdf, Erişim Tarihi: 10.04.2017

⁵ <http://afyon.meb.gov.tr/2010/09/23/23092010ilkders.pdf>, Erişim Tarihi: 10.04.2017

merhamet, fedakarlık, kültürel mirasa sahip çıkmak gibi hususlar yer almaktadır. 14 temel amaç etrafında şekillendirilen projenin amaçlarından birkaçı şunlardır:

- a- Öğrencileri, kendilerine, ailelerine, topluma ve çevreye olumlu katkılar yapan, kendisi, ailesi ve çevresi ile barışık, başkalarıyla iyi ilişkiler kuran, iş birliği içinde çalışan, hoşgörülü ve paylaşmayı bilen, dürüst, erdemli, iyi ve mutlu vatandaşlar olarak yetiştirmek,
- b- Öğrencilerimizin millî, manevî ve evrensel değerleri hayata geçirmelerini sağlayarak toplumsal dayanışma ve bütünleşmeye katkı sağlamak,
- c- Öğrencilere Türk dilini sevdirecek, dilimizdeki yozlaşmaların önüne geçilmesini sağlamak,
- d- Öğrencilere okuma zevk ve alışkanlığı kazandırmak (M.E. B, 2013)⁶.

Değerler eğitimi projesi kapsamında çocuklara kazandırılması amaçlanan temel değerlerin uygulamada karşılık bulabilmesi için okullarda ders dışı ve ders içi etkinliklere önemli bir görev düşmektedir. Öğrencilerin bu değerleri benimsemesi ve içselleştirebilmesi için etkinlikleri de o oranda eğlenceli ve ilgi çekici bulması gereklidir. Ancak, söz konusu etkinliklerin niteliği ve genel kapsamına bakıldığında didaktik bir üslubun varlığı göze çarpmaktadır. 2552 sayılı Tebliğler Dergisi'nde öğrencilerin sergilemesi gereken davranışlar şöyle tanımlanmaktadır:

Bütün okul arkadaşlarının kendisi gibi Türk toplumunun ve Türkiye Cumhuriyeti'nin bir bireyi olduklarını unutmamaları, onur ve haklarına saygı göstermeleri, öğretmenlerine/okul yöneticilerine/arkadaşlarına ve çevresindeki kişilere karşı saygılı ve hoşgörülü davranmaları, doğru sözlü, dürüst olmaları, yalan söylememeleri, iyi ve nazik tavırlı olmaları, kaba söz ve davranışlardan kaçınmaları, millet malını, okulunu ve eşyasını kendi öz malı gibi korumaları, yasalara, yönetmeliklere ve toplumun etik kurallarına, millî, manevî ve kültürel değerlere uymaları beklenir (Tebliğler Dergisi, 2003).⁷

Çocuklara kazandırılması amaçlanan temel değerler ve bu değerlerin çocuklar tarafından içselleştirilmesi için uygulanması planlanan etkinlikler incelendiğinde her anlamda ideal bir çocuk yetiştirmek gibi bir kaygının güdüldüğü dikkat çekmektedir. Egemen güç konumunda olan devlet, kendi ideolojisi ekseninde çocuklara bazı temel değerler kazandırmaya çalışarak sistemin işleyişini sürdürmek gayesindedir. Söz

⁶http://inkilapilkokulu.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/34/21/849525/dosyalar/2015_03/27014738_deerleretmynerges.pdf, Erişim Tarihi: 10.04.2017

⁷<http://tebligler.meb.gov.tr/index.php/tuem-sayilar/finish/67-2003/173-2552-eyluel-2003>, Erişim Tarihi: 11.0.42017

konusu uygulama dahilinde gerek sınıf içi gerek okul dışı uygulanacak etkinliklerin amaçlarından birisi de çocuklara okuma zevki ve alışkanlığı kazandırmak olarak tanımlanmıştır. Bu noktada Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2005 yılında ilköğretim öğrencilerine tavsiye niteliğinde oluşturulan “100 Temel Eser” listesine bakmak faydalı olacaktır.

3.2. Milli Eğitim Bakanlığı 100 Temel Eser Projesi

İçinde bulunduğumuz bilgi çağında gelişen teknolojik imkanlara paralel olarak bilgiye erişim araçları da değişim göstermektedir. Bilişim devrimi sayesinde bilgi artık sadece okullar gibi geleneksel yöntemlerle elde edilen bir kavram olmaktan çıkmıştır. Okulların bireylere bilgi sağlama misyonunu bir taraftan devam ederken diğer taraftan da televizyon ve bilgisayar gibi iletişim araçları bu sürece dahil olmuştur. Dolayısıyla okuma yoluyla sağlanan bilgi akışının karşısına televizyon ve bilgisayar gibi görsel ve işitsel yollarla daha kolay elde edilebilen bilgi konumlandırılmıştır. Bu tür medya araçlarının bilgiye erişmekte yaygın bir şekilde kullanılması okuma kültüründe bir azalmaya yol açtığı söylenebilir. Türkiye’de okuma kültürünün nüfusa oranla çok düşük olduğu, yeteri kadar kitap okunmadığı uzun yıllardır dile getirilen bir konudur. Ülkemizdeki okuma oranının diğer ülkelere göre daha düşük seviyelerde olmasının sebeplerinden bir tanesi de yukarıda da belirtildiği üzere televizyon ve bilgisayar gibi araçların bilgiye erişmek için daha fazla kullanılmasıdır. Ayrıca, okuma alışkanlığımızın olmamasının bir diğer nedeni de okullarda didaktik, ezberci ve çocuğun özgürlük alanını kısıtlayıcı bir eğitimin sunulmasıdır. Bu durumda doğası gereği ona daha ilgi çekici ve büyüleyici gelen ve kolay ulaşabileceği televizyon ve bilgisayarlara yönelen çocuk, kitaptan ve okuma kültüründen uzaklaş(tırıl)maktadır.

Okumayan bir toplum olduğumuz gerçeğinden yola çıkan Milli Eğitim Bakanlığı, 2005 yılında ilköğretim öğrencilerine okutulacak “100 Temel Eser” listesini 4 Ağustos 2005 tarihinde yayınlanan genelge kamuoyuna duyurmuştur. 2005 – 2006 eğitim öğretim yılının ilk dönemi itibari ile proje hayata geçirilmiş ve bu kapsamda tüm ilköğretim kurumlarında okutulmak üzere 100 Temel Eser belirlenmiştir.

Dilimizin gelişmesi, korunması ve öğrencilerden başlayarak toplumun tüm kesimlerine okuma alışkanlığı kazandırmak amacıyla uygulamaya konulan bu projeye neden ihtiyaç duyulduğu, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan 2005/70 sayılı genelgede şöyle ifade edilmiştir:

Öğrenci ve gençlerin önüne, yaşlarına ve mizaçlarına uygun kitapları getirdiğimiz ve bu eserlerin Türkçe, Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenleri rehberliğinde okunmalarını sağladığımız takdirde, yakın gelecekte okuma alışkanlığı ve okuma zevki kazanmış, kültür birikimi zengin bir toplum haline gelebiliriz. Bu amaca dönük olarak, eğitim kurumlarımızdaki öğrencilerin okumaları için çeşitli sivil toplum kuruluşları, kültür ve bilim adamları ve gazetecilerin katkıları ile Bakanlıkça, Türk ve dünya edebiyatından "100 Eser" belirlenmiş bulunmaktadır (MEB, 2005).⁸

Bu proje kapsamında yer alan eserlerin ilköğretim kurumlarında verilen zorunlu Türkçe dersi müfredatı ile ilişkilendirilerek okutulması ve bu seviyedeki öğrencilerin boş vakitlerini değerlendirmeleri için listede yer alan yerli ve yabancı kitapları okumak suretiyle okuma alışkanlığı kazanmaları, hem kendi kültür ve değerlerini öğrenmeleri hem de dünya edebiyatına dair bilgi sahibi olmaları hedeflenmiştir. Hazırlanma süresi bir yıl süren “İlköğretim Yüz Temel Eser ” listesi kapsamında belirlenen kitaplar; “Dünya Edebiyatı”, “Türk Edebiyatı” ve “Hazırlatılacak Eserler” olarak üç (3) ana başlık altında toplanmıştır. Listeye sonradan eser dahil edilmesi planlandığı ve projenin uzun soluklu olacağının öngörüldüğü buradan anlaşılmaktadır. Ortaöğretim kurumlarında öğrenimlerini sürdüren öğrenciler için hazırlanan listede olduğu gibi ilköğretim seviyesindeki öğrencilere hazırlanan bu listedeki yerli kitapların da tamamı hayatta olmayan yazarlara aittir ve bu duruma gerekçe olarak projenin farklı noktalara çekilmeden ve tartışmalara sebebiyet vermeden uygulanabilmesi gösterilmiştir.

İlköğretim öğrencilerine okutulacak eserlerin belirlendiği genelgede; sadece 5, 6, 7 ve 8. sınıflara yönelik kitapların listeye dahil edildiği, daha alt sınıflar için benzer bir liste oluşturmanın oldukça zor ve bahsi geçen yaş gurupları için çok sayıda eserin var olduğu, seçilen eserlerin doğrudan çocuklara yönelik olup olmadığı konusunda tereddütlerin olduğu, bu listede yer alan eserler sayesinde öğrencilerde edebiyat ve kültür tarihi fikrinin oluşacağı gibi hususlar ifade edilmiştir. İlâveten, bakanlık

⁸ http://mevzuat.meb.gov.tr/html/2005_70.html, Erişim Tarihi: 18.10.2016

uygulama kapsamında yer alan kitapların okullara ücretsiz olarak dağıtılmayacağını, kitapların piyasadan temin edilmesi gerektiğini açıkça belirtmiştir. 100 Temel Eser Listesi kapsamında ilköğretim öğrencilerinin okuması için tavsiye edilen kitapların yetmişini (70) yerli edebiyat eserleri oluştururken, otuzu (30) çeviri yoluyla dilimize kazandırılmış klasiklerden oluşmaktadır (MEB, 2005). Bununla birlikte, uygulama kamuoyu ile paylaşıldığından itibaren pek çok tartışmayı da beraberinde getirmiş ve çocuk edebiyatı alanında çalışan veya bu alanla dolaylı olarak ilişki içinde olan çok sayıda akademisyen, yazar ve araştırmacı tarafından ciddi şekilde eleştirilmiştir.

3.2.1. 100 Temel Eser Listesi Üzerine Güncel Tartışmalar

Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2005 yılında yayınladığı genelge ile aynı yıl eğitim öğretim döneminin başlaması ile uygulamaya konulan "İlköğretim 100 Temel Eser" uygulaması, gündeme geldiği ilk andan itibaren tartışma konusu olmuş ve sonrasında bu uygulamaya yönelik pek çok araştırmanın ve değerlendirmenin yapılmasına kapı açmıştır. Bakanlık tarafından okullara gönderilen okuma listesi "zorunlu" olarak algılanmış ve uygulamaya da bu şekilde yansımıştır. Zorunlu okuma listelerinin çocuğun okuma alanını sınırlandıracağı görüşünden yola çıkarak bu uygulamaya sert eleştiriler getirilmiştir. Çocuk derneklerinden çocuk yazarlarına, çevirmenlerden akademisyenlere varana kadar toplumun farklı kesimleri tarafından karşı çıkılan bu uygulama uzun bir süre gündemi meşgul etmiştir. Bu konudaki tartışmaları; zorunlu okuma listelerinin çocukları sınırlaması, söz konusu listedeki eserlerin hangi kriterlere göre belirlendiğinin ve uygulamanın nasıl olacağına açık olmaması ve dahası bir yöntemin olmaması, listedeki eserlerin çocuk gerçekliği ve çocuğa yönelik ilkeleri ile bağdaşmaması, yayınevi noktasında belirli bir standardın olmaması ve bunun getirdiği sorunlar, dünya edebiyatından seçilen eserlerinde çevirmen veya yayınevlerinin belirtilmemesi sonucunda ortaya çıkan sorunlar ve listedeki eserlerin büyük çoğunluğunun çocuk kitabı olma özelliği taşıyıp taşımadığı olarak sınıflandırabiliriz.

Çocuk Vakfı, Çocuk Akademisi ve Çocuk ve İlkgençlik Edebiyatı Araştırmaları Merkezi tarafından 2009 yılında söz konusu uygulamayı kapsamlı bir şekilde inceleyen ve pek çok farklı alandan yazar, eleştirmen, çevirmen ve gazetecinin görüşlerine yer veren *100 Temel Eser Raporu* başlıklı bir çalışma yapılmış ve bu

çalışmada böyle bir uygulamanın neden sakıncalı olduğu ve ne tür eksikliklerinin olduğu kamuoyu ile paylaşılmıştır. Hazırlanan bu raporda, uygulamanın hiçbir temel öngörüye dayandırılmadan hazırlandığı, bir yöntem önerisi getirilmediği ve bu sebeple eğitime doğrudan müdahale etmek amacı taşıdığı belirtilmiştir. Ayrıca, uygulamanın Türkçe ders kitapları ile ilişkilendirilmesi bakanlık tarafından tavsiye edilirken bu ilişkinin hangi yöntemlere dayanarak yapılacağına dair bir bildirim yapılmaması, ilköğretim öğrencileri için hazırlanan kitap listesinin sadece 5, 6, 7 ve 8. sınıfları kapsamı ve listenin 100 temel eser ile sınırlandırılarak öğrencilerin ve öğretmenlerin kitap seçme özgürlüklerinin kısıtlanması ve ilköğretim 5. sınıfın altında kalan çocuklar için böyle bir listenin yapılmasının mümkün olmadığını açıkça belirtilmesi ve böylelikle o yaş aralığını bu uygulamanın dışında bırakılması çocuklara okuma alışkanlığı kazandırmak, ortak duygu ve bilinç oluşturmak amacıyla yola çıkan bu projenin açmaz taraflarını oluşturmaktadır. Hazırlanan bu raporda 100 Temel Eser uygulamasına yönelik yapılan şu değerlendirmeler uygulamanın eksik yanlarını da işaret etmesi açısından dikkat çekicidir:

- 1- İlköğretim öğrencileri için belirlenen 100 Temel Eser listesi, orta öğretim listesinde olduğu gibi, yöntem önermeden ve Talim ve Terbiye Kurulu'nun görüşü alınmadan hazırlanmıştır.
- 2- İlköğretim öğrencileri için açıklanan 100 Temel Eser listesinde temel klasik eser niteliği taşımayan; konu, içerik, anlatım ve tema bakımından çocuk gerçekliğine uygun olmayan; yetişkin dil dizgesine göre yazılmış; dönem edebiyatı özelliğinde 22 kitap yer almaktadır. Bu kitapların zorunlu okunacak kitaplar durumuna getirilmiş olması çocuklar için ağır bir iştir ve cezalandırıcı bir yükür. Ayrıca bu kitapların içerikleri nedeni ile edebiyat ve okuma öğretiminde kullanılması, çocuğun edebiyatla ve kitapla ilişki kurmasını engelleyici özellikler içermektedir.
- 3- Liste öğrenci, öğretmen ve anne-baba seçimine imkân vermediği gibi, kitap okuma çeşidini ve özgürlüğünü kısıtlayıcı ve zorunlu okuma listesi olarak algılanmaya açık bir listedir.
- 4- Genelge, Dünya edebiyatından seçilen ve çocuk klasiği olan 29 eserin çevirmen adları verilmeden açıklanmış olması nedeniyle, tahrif edilmiş, edebiyat ve Türkçe değeri olmayan kitapların 100 Temel Eser logosuyla piyasaya sürülmesine neden olmuştur. Uyarlanan çocuk klasiklerinin içeriklerinin değiştirilmesi sonucunda dini içerik ve anlam sapmasına yol açan örnekler bu uygulama ile daha da çoğalmıştır.
- 5- 100 Temel Eser logosuyla satışa sunulan uyarlama-hazırlama türünde ve çeviri kitaplar dil, anlatım, içerik ve dış yapı özellikleri bakımından sorunlu, niteliksiz ve

yayıncılık sektörünün ucuz kitap örnekleridir.100 Temel Eser listesinden telifsiz kitap yayınlayan yayınevleri haksız ticari kazançta neden olmuşlardır. (2009)⁹

100 Temel Eser uygulamasına yapılan eleştiriler göz önünde bulundurulduğunda listede yer alan kitapların çocuğa okuma alışkanlığı ve iddia edildiği gibi ortak duygu ve bilinç kazandırmaktan uzak oldukları anlaşılmaktadır. Ayrıca, ilköğretim için belirlenen listede yer alan dünya edebiyatı eserlerinin pek çoğu çocuk gerçekliği ve çocuğa görelikten uzak, klasiklerden oluşmaktadır. Dahası, bu listede yer alan yabancı eserlerin çevirmenleri ya da yayınevleri belirtilmeden açıklandığı için kitapların anlam ve içeriğinde yayınevi ve çevirmen politikalarına göre ideolojik düzenlemeler yapılmış, hiçbir edebi değeri olmayan ve üzerinde 100 Temel Eser logosu taşıyan çok sayıda kalitesiz ürünün piyasaya sürülerek çocuklara ulaşmasının önü açılmıştır.

Ali Gültekin (2009: 19), 100 Temel Eser uygulamasına çeviri bağlamında yaklaşılarak yabancı yazın dizgelerinden seçilen eserlerin niteliği kadar, bu eserlerin dilimize çevrilmesinde üst düzey özen gösterilmesi gerektiğini belirtmiştir. Uygulama kapsamında belirlenen yabancı eserlerin çevirmenleri ya da yayınevleri belirtilmediği için para kazanmak kaygısıyla çok sayıda yayınevinin bu eserleri yayımlamaya yönelmesi büyük ve telafi edilemez çeviri hatalarına sebep olmaktadır. Gültekin'e (2009: 19) göre çevirilerdeki bu kalitesizliğin tek sorumlusu çevirmen değil, ticari kaygılarla bu işe atılan yayınevleri ve bilhassa durumun bu noktaya gelmesinin önünü açan Milli Eğitim Bakanlığı ve uyguladığı politikalarıdır.

Bakanlık tarafından 2005 yılında uygulamaya koyulan 100 Temel Eser projesinin aynı zamanda okullarda yürütülen değerler eğitimi programı ile de ilişkilendirildiği görülmektedir. Değerler eğitiminin temel amaçlarından birisi de 100 Temel Eser uygulamasında olduğu gibi çocuklarda ortak duygu ve düşünce bilincini oluşturmaktır. Çocuklara tavsiye edilen eserlerde bu değerlere vurgu yapıldığı görülmektedir. Çocuk edebiyatı alanında Batı'da uzun süre önce yaşanan paradigma değişimine rağmen ülkemizde didaktik yaklaşımdan vazgeçilmediği seçilen

---

⁹ <http://www.cocukvakfi.org.tr/Rapor/100temeleser.pdf>, Erişim Tarihi: 18.10. 2016.

eserlerden anlaşılmaktadır. Birgün gazetesinden Serbay Mansuroğlu'nun (2015)¹⁰ okullarda değerler eğitimi ve İlköğretim 100 Temel Eser listesinde yer alan eserlere yönelik *Meb'e Göre Robin Hood Romanı Sakıncalı* başlıklı yazısında değerler eğitimi programına göre *Robin Hood, Kül Kedisi, Sherlock Holmes, Bremen Mızıkacıları, Alaaddin'in Shirli Lambası* gibi kitapların hırsızlığı kutsadığı için Milli Eğitim Bakanlığı tarafından sakıncalı ilan edildiğini belirtmiştir. Mansuroğlu'nun (2015) belirttiğine göre İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından çıkarılan *İstanbul Eğitim ve Kültür Dergisi*'nin "Değerler Eğitimi Özel Sayısı"nda Tuncel Altınköprü tarafından kaleme alınan *Batı Edebiyatının Olumsuz Etkileri* başlıklı yazıda Batı'da ortaya çıkan masal ve romanların çocukları hırsızlığa yönlendirdiği, bu tür eserlerin çocuklar için birtakım tehlikeler oluşturduğu ifade edilmiştir. Söz konusu yazıda çeviri yoluyla dilimize kazandırılmış bazı eserlerin dolandırıcılığı, hırsızlığı övdüğü, tembelliği ve acizliği teşvik ettiği, hırsızlığın, acizliğin ve kötülüğün kutsandığı gibi edebiyat ve sanat düşmanlığı içeren ifadelerin bulunduğunu belirten Mansuroğlu, bu yazıda Robin Hood'un "ormanda yaşayan bir soyguncu", Shelock Holmes'un "nikotin ve esrar bağımlısı, anti-sosyal bir dedektif" olarak betimlendiğini dile getirmiştir.

100 Temel Eser listesinde yer alan yabancı kitaplardan Robin Hood'un çevirisini yapan yazar ve çevirmen Bilgin Adalı (2009: 21), yaşayan yazarlara rant sağlamasını kaygısıyla hayatta olmayan yazarların eserlerinden oluşturulan listenin tek amacının mantar gibi türeyen yayınevlerine kazanç sağlamak olduğunu belirtmektedir. Çoğu yayınevinin hiçbir etik anlayışa sığmayacak şekilde, sadece ekonomik kazanç elde etmek amacıyla telif hakkı olmayan yabancı yazın dizgesinden eserleri sağdan soldan çalarak yayımlandığını ifade eden Adalı, piyasada aynı eserin onlarca çevirisinin bulunduğunu ve bunun çocuğun aklını karıştırdığını, son yıllarda çocuk kitaplarının içerik ya da konusuyla değil de sayfa sayısına göre değerlendirilmeye başlandığını belirterek 100 Temel Eser listesi uygulamasının sebep olduğu çeviri sorunlarına dikkat çekmektedir.

---

¹⁰ <http://www.birgun.net/haber-detay/zenginden-alip-fakire-vermemeli-fakirden-calip-oglu-na-vermeliydi-meb-e-gore-robin-hood-kitabi-sakincali-75874.html>, Erişim Tarihi: 07.01.2017

Bu proje kapsamında karşılaşılan ve en çok eleştirilen temel sorunlardan birisi de yayınevlerinin projeyi ekonomik kazanç kapısı olarak görmesi ve bunu engelleyecek hiçbir adımın atılmamış olmasıdır. Öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırmayı amaçlayan bu eserlerin günümüzde çok sayıda farklı yayın evi tarafından farklı baskıları yapılmakta ve bu baskılar içerik, sayfa sayısı, nitelik olarak birbirinden ayrılmaktadır. İntihal, uyarılama, eksiltme yoluyla yapılan çevirilerin piyasada çok sayıda bulunması ve oldukça düşük fiyatlara satılması, çocukların nitelik olarak kaliteli kitaplara ulaşmasının önünde ciddi bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durum özellikle telif sorunu da ortadan kalktığı için listede yer alan çeviri çocuk edebiyatı eserleri noktasında çocuklar için büyük tehlike oluşturmaktadır. Listedeki yer alan yabancı eserlerin durumunu Prof. Sedat Sever (2009: 41), çeviri noktasında şöyle ifade etmektedir:

100 Temel Eser listesinde Dünya Edebiyatı başlığı altında, öğrencilere okutulması istenen 30 yapıtın adı yer almaktadır. Bu yapıtların yayınevi ve çevirmen adlarının Milli Eğitim Bakanlığı'na belirtilmemiş olması, önemli çeviri sorunlarına da neden olmaktadır. Bazı yayınevleri çocuk klasiklerini, özgün metnin bağlamından kopararak bir inancın, bir düşüncenin sözcüsü durumuna getirmektedir. Klasik yapıt özelliğini tümüyle yitiren çalışmalar, günümüzde, kütüphanelerde, sınıf kitaplıklarında çocuklarla buluşabilmektedir (2009: 41).

İlköğretim 100 Temel Eser listesinde yer alan yabancı kitaplara yönelik en fazla dile getirilen eleştirilerin başında, bu eserlerin modern çocukluk paradigmasını yansıtan eserler olmadığı, klasiklerden oluştuğu ve yayınevi ve/veya çevirmen belirtilmediği için çok sayıda yayınevi tarafından basılmış olması gelmektedir. Umay Aktaş Salman (2006) Radikal gazetesinde *Hayırlı Sabahlar Hans*¹¹ başlıklı yazısında bu listede yer alan eserlerin pek çok yayınevi tarafından ekonomik kazanç elde etmek amacıyla özensizce basıldığını ve özellikle birtakım yayınevlerinin yabancı edebiyat kapsamında listeye giren kitapları kendi yayın politikaları ve ideolojileri doğrultusunda çevirerek piyasaya sürdüğünü belirtmektedir. Bu uygulamanın eksik kalan bir diğer tarafı ise yapılan çevirilerin denetimi konusunda bakanlığın hiçbir kriter belirlememiş olması ve buna karşı önlem almamış olmasıdır. Daha fazla maddi kazanç sağlamak isteyen yayınevleri çevirmen adı belirtmeden ya da işinin ehli

---

¹¹ <http://www.radikal.com.tr/politika/hayirli-sabahlar-hans-789250/>, Erişim Tarihi: 23.12.2016

profesyonel çevirmenlerle çalışmadan kendi ideolojileri doğrultusunda ekleme çıkarma yaparak, sayfa sayısını azaltarak, istediği bölümleri değiştirerek müdahalede bulunmuşlar ve eserleri okunmasının hiçbir anlam ifade etmediği kalitesiz ürünler haline getirmişlerdir. Milli Eğitim Bakanlığı ise uygulamayı başlatırken bu tür sorunları öngörmekte yetersiz kalmış, sonrasında ise hiçbir önleyici tedbir almayarak durumun daha da karmaşık hale gelmesine sebebiyet vermiştir.

Bu projeye ilk andan itibaren karşı çıkan ve bu konuda çok sayıda çalışma kaleme alan bir diğer isim ise Necdet Neydim olmuştur. Neydim (2004), bu konuya ilişkin 22 Mayıs 2004 tarihinde Cumhuriyet gazetesinin kitap ekinde *Çocuk Edebiyatının Ölüm Fermanı: 100 Kitaplık Zorunlu Okuma*¹² başlıklı bir makale kaleme alarak listedeki kitapları belirleyenler arasında bir kişi hariç çocuk edebiyatı alanında çalışan isimlerin olmadığı, bu durumun ülkemizde halen çocuğun “biçimlendirilecek bir nesne” olarak algılandığını gösteren önemli bir detay olduğunu ifade etmiştir. Her ne kadar tavsiye niteliğinde olsa da toplumun büyük çoğunluğu tarafından zorunlu bir liste olarak algılanan bu uygulamanın modern toplumlarda artık yapılmadığını dile getiren Neydim (2004), söz konusu uygulamanın öğretmenlere ve öğrencilere seçme hakkı tanımamak, onları sınırlandırmak ve çocukları okumaktan ve edebiyattan soğutmak gibi pek çok sakıncalı yönünün olduğunu belirtmiştir.

Zorunlu okuma listelerine yönelik çok çarpıcı tespitlerde bulunan Neydim (2004), özellikle Hitler döneminde Almanya’da çocuklar için birtakım kitapların belirlendiğini ve bu kitapların zorunlu hale getirilerek ücretsiz dağıtımının sağlandığını ve en önemlisi bu zorunlu okuma listesindeki kitapların çocukların cinsiyetine göre değişim gösterdiğini ifade etmiş ve bunun nedeninin de çocuğun kız ya da erkek olmasına göre ona biçilen rol doğrultusunda şekillendirilmesi ve yetiştirilmesi kaygısı olduğu yönünde görüşlerini bildirmiştir. Ülkemizdeki uygulama da Neydim’e göre benzer bir düşünceyle, tek tip birey yetiştirme kaygısıyla hayata geçirilmiştir. Çocuğun edebiyat eserleri aracılığıyla şekillendirilmesini ve yönlendirilmesini sağlamayı amaçlayan, tek tip çocuk

---

¹² <https://bianet.org/bianet/print/34934-cocuk-edebiyatinin-olum-fermani> , Erişim Tarihi: 25.12.2016

yetiştirmeyi amaçlayan yaklaşımın izlerini 100 Temel Eser uygulamasında görmek mümkündür.

Özetle, söz konusu projenin nasıl uygulanacağı ve eğitim müfredatına nasıl entegre edileceği, denetim ve kontrolünün nasıl sağlanacağı ve en önemlisi çocuklara zorlama olarak tavsiye edilen ve onları sınırlandıran böyle bir listenin okuma alışkanlığını nasıl kazandıracacağı gibi pek çok konu belirsiz kalmıştır. Dahası, seçilen telif ve çeviri eserlerin çocuk gerçekliğine ve çocuğa görelilik ilkesine uygun olup olmadığı, özellikle dünya edebiyatından listeye eklenen çeviri eserlerin hangi yayınevi tarafından yayımlandığı ya da çevirmen tarafından çevrildiğinin belirtilmemesi, çok sayıda yayınevi tarafından yayımlanan eserlerin çevirilerindeki ideolojik müdahalelerin denetlenmemesi, listeyi belirleme aşamasında Milli Eğitim Bakanlığı'nın çocuk edebiyatı alanda çalışan araştırmacı, yazar ve akademisyenlerin görüşlerine başvurmaması ve komisyonda yer alan isimlerin çocuk edebiyatı alanında çalışan isimler olmaması, gibi sebeplerden dolayı 100 Temel Eser uygulamasına ciddi eleştiriler getirilmiştir ve getirilmeye devam etmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÇEVİRİ ÇOCUK EDEBİYATINDA GÜÇ İLİŞKİLERİ

4.1. Çeviribilimde Yaşanan Paradigma Değişimi ve Kültürel Dönemeç

Çeviribilim alanında 20. yüzyıldan itibaren dikkate değer pek çok gelişme yaşanmıştır. Özellikle 1950'li yıllardan itibaren dilbilim, edebiyat, antropoloji, sosyoloji gibi alanlarda yaşanan gelişmeler çeviribilimin de kendi kimliğini bulması noktasında yol gösterici olmuştur diyebiliriz. Bu alanlarda yapılan çalışmalar ve ortaya atılan kuramsal yaklaşımlar çeviribilime sadece yeni bakış açıları kazandırmakla kalmamış, aynı zamanda alanın yeni dönemeçlerden geçerek gelişmesini sağlamışlardır.

80'li yıllar çeviribilim alanında dilbilim temelli kuramsal yaklaşımların hakimiyetini kaybettiği ve kültür odaklı kuramların ön plana çıkmaya başladığı yıllar olmuştur. Kültür odaklı çeviribilim çalışmalarında dilbilimsel yaklaşımda olduğu gibi kaynak metin ve erek metin arasında bir eşdeğerlik aramak yerine çevirinin kültürel boyutları üzerine bir yoğunlaşma göze çarpmaktadır. Çeviriye yönelik yaklaşımda gözlemlenen değişim ile birlikte çeviribilim alanında etkili olan dilbilim odaklı kuramların etkisini kaybetmesi ve yerini kültür odaklı çalışmaların almaya başlaması alanda bir paradigma değişimini zorunlu hale getirmiştir.

Sosyal bilimler ve özellikle de kültürbilim alanlarında yaşanan gelişmeler ve kültürel dönüşümler, çeviribilim alanını da derinden etkilemiş, çeviriye yönelik kuramsal yaklaşımlar, kültürbilim alanında yaşanan paradigma değişiminin etkisiyle farklı bir tarafa yönelmiştir. Daha önce ideoloji, çevirmenin öznelliği, çeviri ve güç ilişkisi gibi çevirinin göz ardı edilen özellikleri bu alanda yapılan çalışmaların odak noktası olmuş ve çevirinin tanımı yeniden yapılmaya başlanmıştır. Bunlardan en önemlisi Susan Bassnett ve Andre Lefevere tarafından dile getirilen kültür odaklı çeviribilimdir. Bassnett ve Lefevere (1990), çeviribilim alanında **kültürel dönemeç (cultural turn)** kavramını ilk defa dile getiren isimler olmuşlar ve çeviribilimin odak

noktasının artık değişmesi gerektiğine vurgu yapmışlardır. Bassnett ve Lefevere tarafından dile getirilen bu kültürel dönemeçte çeviri bir “yeniden yazma” olarak değerlendirilmiştir. Alev Bulut (2008: 8), çeviri sürecinde alınan ideolojik kararlara odaklanan bu kültürel paradigma değişiminin 1980’lerin sonunda yaşandığını belirterek çeviribilim alanında görülen bu kültürel paradigma değişikliğini şu şekilde tanımlamıştır:

[...]kültür ve yönetim politikalarının, toplumsal ve bireysel kimlik konum tartışmalarının, dünyada sömürgecilik sonrası dönemde -1940’ların sonundan başlayarak- öne çıkan her türlü ayrımcılığa karşı yaklaşımın ve bunların politik/ dinsel/ ırksal/ dilsel/ cinsel boyutlarının çeviri uygulamalarına ve tartışmalarına yansımaları olarak değerlendirilebilir (Bulut, 2008: 25).

Çeviride “yönlendirme” kavramını ilk defa dile getiren Lefevere (1992b), *Translation, History and Culture: A Source Book* isimli eserin önsözünde çevirinin kaynak metnin yeniden bir yazımı olduğunu, tüm yeniden yazımlar gibi belirli bir ideoloji ve yazınsal bakışı yansıttığını dile getirmiştir. Lefevere göre çeviri, bir kültürün yazın dizgesini yönlendiren bir eylemdir ve bu yönlendirme eylemi toplumun ve yazınsal dizgenin gelişmesini sağlamaktadır. 1980 sonrası süreçte çeviribilim araştırmacıları, çeviri eyleminin ideolojik ve kültürel değişkenlerinden etkilenmesi ve bu değişkenleri etkiliyor olması üzerine yoğunlaşmışlardır. Bu dönüşümle birlikte çevirmen kararlarının, çevirmeni yönlendiren, etkileyen metin dışı faktörlerin ve çeviri sürecinin incelenmesinin çeviribilimin kuramsal düzleminin genişlemesini sağladığını söyleyebiliriz.

Sonuç olarak, yaşanan paradigma değişimi ile çeviri salt dilsel bir eylem olarak incelenmekten vazgeçilmiş, çevirinin dil dışı arka planı, toplumsal boyutu, yorumsal bağlamı ve en önemlisi kültürel dönüşümler üzerindeki yönlendirici ve şekillendirici etkisi çeviribilimin inceleme alanına girmiştir. Lefevere ve Bassnett’in (1990: 12) da belirttiği üzere çeviri bu dönemde dünya kültürünün gelişimini etkileyen ve şekillendiren majör güç haline gelmiştir. Bu yaklaşımla eş zamanlı olarak çeviri bağlamında ideoloji, etik ve hegemonya kavramlarına vurgu yapılmış ve güç kavramının çevirideki rolü incelemelere konu olmuştur.

4.2. Güç Odaklı Çeviribilim Dönemeci

Güç; bir kişinin, bir kurumun, bir örgütün ya da bir devletin etrafındakiler üzerinde hakimiyet kurması, bu hakimiyeti kurarken başkalarının haklarını ve toplumsal kurallarını hiçe sayarak yasalar ve toplumsal normlar çerçevesinde kendisine çizilen özgürlük alanının sınırlarını aşmasını sağlayan bir unsur olarak yorumlanabilir. Hatta güç, kendi amaçlarına ulaşmak için diğerlerinin hayatlarına müdahale etme ve onları yönlendirme olanağı sağlayan bir olgudur.

Bu tez çalışması kapsamında yapılan araştırmalarda **power turn** kavramının henüz Türkçede tam bir karşılığının olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kavram olarak “turn” sözcüğü çeviribilim alanında “dönemeç” olarak, örneğin “kültürel dönemeç”, “ideolojik dönemeç” biçiminde literatürde yer edinmiştir. Ancak çeviri ve güç ilişkisini inceleyen bu dönemeç, İngilizcede Edwin Gentzler ve Maria Tymoczko (2002) tarafından “power turn” olarak adlandırılırken, bu kavramı Türkiye’deki çeviribilim çalışmalarında tam karşılayan bir söz ya da söz öbeği önerisine rastlanmamıştır. Birebir çevirisi “güç dönemeci” gibi bir anlama gelse de asıl kastedilen çeviribilim alanında görülen güç unsurlarının sürece dahil edilmesi olduğu için daha kapsamlı bir öneri sunmak gerekmektedir. Bu sebeple, bir öneri sunmak adına çeviri eyleminin yönlendirici gücüne ve çeviri eylemini yönlendiren güç unsurlarına odaklanan bu süreci “güç odaklı çeviribilim dönemeci” olarak kavramsallaştırmanın uygun olacağı kanısındayız. Dolayısıyla, bu tez çalışmasının devamında güç odaklı çeviribilim dönemeci olarak anılacağını belirtmek yerinde olacaktır.

İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra Batı medeniyeti, toplumların edebiyat ile nasıl yönlendirebileceğinin farkına varmaya başlamıştır. Bu farkındalık, çeviri kuramcılarının güç ve çeviri arasındaki ilişkiyi keşfetmelerini sağlamıştır. Çevirinin salt dilsel bir eylem olmadığı, 80’lere kadar dilsel boyutun gölgesinde kalan kültür, ideoloji ve sosyo-politik taraflarının daha fazla incelenmesi gerektiği düşüncesi ortaya çıkmıştır. Bu düşüncenin ilk somut örneği 1985 yılında Teo Hermans’ın yayına hazırladığı ve Gideon Toury, Andre Lefevere, Susan Bassnett ve Maria

Tymoczko gibi çeviribilim alanının önemli isimlerinin makalelerinin bulunduğu *The Manipulation of Literature* (1985) isimli seçki eserin yayımlanması olmuştur.

Bu isimlerden pek çoğunun çalışmalarının temel dayanağını çevirinin yazın dizgesinde ikincil bir ürün değil, aksine egemen güçlerin ya da diğer güç merkezlerinin kendi görüş ve ideolojileri doğrultusunda okuru yönlendirmek için kullandıkları birincil bir yazınsal araç olduğu görüşü oluşturmaktadır. Bu sayede, özellikle çeviribilimde yaşanan “kültürel dönemeç” sonrası çeviri eyleminin arkasındaki görünmeyen güç olgusu çeviribilim kuramcılarının ilgi odağı haline gelmiştir. Çeviri eyleminin kapsamı, belirli bir kültür üzerindeki etkisi veya hangi metinlerin çevrilip hangilerinin çevrilmeyeceğinin belirlenmesi gibi hususlar bir şekilde doğrudan ya da dolaylı olarak çeviri ve güç ilişkisi bağlamında incelenmeye başlanmıştır. Gentzler ve Tymoczko (2002: xvi), bu noktada çeviribilim alanında yaşanan kültürel dönemecin yerini artık **güç odaklı çeviribilim çalışmaları’nın (power turn)** aldığını ve hem çeviri tarihi hem de çeviri stratejileri üzerine yapılan tartışmaların odak noktasına “güç” kavramının getirilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Özellikle 1990’lardan sonra post-kolonyal çalışmaların artması, Micheal Foucault’nun güç ve söylem üzerine çalışmaları ve yine Pierre Bourdieu’nun güç ve kültür üzerine yapmış olduğu çalışmalar çeviribilim alanında çalışan araştırmacıların dikkatini çekmiştir. Bu çalışmalardan hareketle güç ve çeviri arasındaki ilişki incelenmeye başlanmış ve bir topluma ait kültürün şekillenmesinde çeviri ve güç ilişkisi alanda yapılan araştırmalara konu olmuştur. Tymoczko’ya (2007: 44) göre kültürel dönemecin bir sonucu olarak bu alanda çalışan bilim insanları çeviriye yönelik daha eleştirel bir bakışla yaklaşmaya başladılar. Tymozcko (2007), çeviribilim açısından güç kavramının geleneksel bakış açısıyla anlaşılmayacağını belirterek gücün sadece bilinen güç sahibi kurumlar ve diğer otoriteler tarafından uygulanmadığını, aynı zamanda güç arayışı içinde olan, güce hakim olmak isteyen kişiler tarafından da uygulandığını ve hep var olan bir kavram olduğunu ileri sürmüştür. Çeviri ve güç arasındaki ilişki keşfedildikten sonra her çeviri eyleminin bir noktada “tarafli” olacağı, başka bir deyişle bir tarafın ideolojisini yansıtacağı

vurgulanmıştır. Bu noktada baskın kültürlerin kendilerinden görece daha zayıf olanlara kendi bakış açılarını ve düşüncelerini aktarmak ve o kültürleri kontrol altında tutabilmek için çeviriyi etkili bir araç, bir güç olarak kullanmışlardır.

Gentzler ve Tymoczko'ya (2002: xvii) göre çeviri, metaforik bir eylem olduğu kadar metonimiktir ve bu sebeple “güç” kavramı ile çeviri her anlamda bir ilişki içerisindedir. Çeviri, çevirmenin kişisel tercihlerine bağlı olduğu için daima taraflı bir eylem olmuştur ve kaynak metnin olası tüm anlamlarını hiçbir zaman tam olarak aktaramayacağı için asla bitmeyecek bir süreçtir. Bununla birlikte, Gentzler ve Tymoczko (2002), burada bahsedilen taraf olma durumunun kusur veya bir eksiklik olarak algılanmaması gerektiğine vurgu yapmışlardır. Kaynak metindeki birtakım söz ya da söz öbeklerinin çeviride açıklama yoluyla verilmesi ya da dipnot kullanımı gibi çeviri yöntemleri çevirmenin özverisini ve kaynak metindeki güç işleyişini ortaya koyma arzusunu göstermektedir. Gentzler'e göre(2002: 197), pek çok çevirmen bu sayede kaynak metne sadık olma zorunluluğundan kurtulmuş ve hatta bilinçli olarak kendi fikirlerini ve dünya görüşlerini çevirdikleri metinlerin içine yerleştirerek çevirideki geleneksel sadakat anlayışını altüst etmişlerdir. Aslında çeviribilim alanında yaşanan bu güç odaklı dönemeç (power turn) bir yönüyle de çevirmenlerin kendi varlıklarının ya da güçlerinin farkına varmasını sağlamıştır diyebiliriz.

Çeviride güç; hakimiyet, dil, erek kitle gibi farklı perspektiflerden kısıtlamalarla yakın ilişki içindedir. Bu güç odaklı çeviri faaliyetleri sansür, kurumsal ya da ideolojik kısıtlamalar gibi baskıların ortaya çıkmasına yol açabilir, ama aynı zamanda bu baskılara karşı koyma görevi de üstlenebilir. Bu bağlamda güç, güçlü olan ve zayıf olan arasındaki ayrımı ifade etmekten ziyade çevirinin dolaylı ya da doğrudan taraflı olması anlamına gelmektedir. Bu noktada Alvarez ve Vidal (1996: 4) çeviriyi, kaynak metne erişim sağlayamayanlar için kaynak metnin bir yansıması, bir kopyası olarak tanımlarlar. Bu yansıma, yani çeviri metin kaynak metinden farklılık gösterebilir. Çünkü çevirmen kendi kültüründen kaynaklı bir dizi kısıtlamaların baskısı altında olduğu için bir dereceye kadar özgün olanı çarpıtabilir ya da manipüle edebilir. Gentzler ve Tymoczko'ya (2002: xix) göre çevirmen,

egemen olan ve güç arayışı içinde olan taraflar arasında kalan ikili bir aracı konumunda olduğu için güç konusuyla doğrudan ilişkilidir. Bununla birlikte, çevirmenin iki taraflı bir aracı konumunda olması onun için bir sorun teşkil etmez, aksine çevirmen erek metni yeniden düzenleyen kişidir ve bu durum onun için bir avantaja dönüşmektedir. Dolayısıyla çevirmenler, kaynak metni ne ölçüde erek metinde aktaracakları ve erek metinde kaynak metnin hangi düzlemi üzerinde duracaklarını belirleyecek tercihler yaparlar. Çevirmenlerin yapmış olduğu bu tercihler kaynak metinlerinin erek kültürde temsilini oluşturur ve temsil de doğal olarak taraflı olmak durumundadır. Ancak bu taraflılık durumu bir eksiklik, bir kusur ya da kayıp olarak algılanmamalıdır, çünkü bu durum çeviri eyleminin bir gereksinimidir (Gentzler ve Tymoczko: 2002).

Alvarez ve Vidal (1996), çeviri eylemi ile güç ilişkisi kapsamında çevirmenin önemine değinerek erek kültür dizgesinde edebiyat, siyaset ve kültürü yönlendiren ve tüm bunların erek kültürde nasıl algılanacağını belirleyen gücün çevirmen olduğuna vurgu yapmışlardır. Bu bakış açısından da anlaşılacağı üzere çevirmen farklı diller ve kültürlerde bilginin oluşum aşamasında sürece dahil olan ve katkı sağlayan önemli bir aracı konumundadır. Dolayısıyla çeviri sadece kaynak metnin erek kültürde yeniden üretilmesi değil aynı zamanda çevirmenden çok yönlü zor kararlar vermesini talep eden bir süreçtir. Gentzler ve Tymoczko, bu noktada bilgi üretimi ve kültürleri şekillendirmede çeviri ve çevirmen ilişkisini şöyle ifade etmişlerdir:

Çeviri sadece sadık bir yeniden üretim olmaktan ziyade kasten ve bilinçli bir seçme, bir araya getirme, oluşturma ve üretim eylemidir. Hatta bazı durumlarda değişiklik yapma, bilgiyi reddetme, taklit etme ve gizli kodlar oluşturma eylemidir. Böylelikle çevirmenler de en az yaratıcı yazarlar ve siyasiler kadar bilgiyi üreten ve o kültürü şekillendiren güç eylemlerinin içerisinde yer almaktadırlar (Gentzler ve Tymoczko 2002: xxi)¹³.

Gentzler (2002: 197), bir kültürün gelişiminde ve şekillenmesinde çevirinin önemli bir pay sahibi olduğunu ve bu alanda gücü elinde bulunduranların çeviri eylemini yönlendirdiklerini ifade etmiştir. Buradan anlaşılacağı üzere eğer çeviri eyleminin gerçekleştirildiği ortamdaki güç ilişkileri yeteri kadar anlaşılmazsa çevirilerin

---

¹³ Çevirisi tarafımdan yapılmıştır.

mevcut durumunu tam anlamıyla kavramak mümkün değildir. Benzer şekilde, eğer çevirinin üzerindeki güç olgusu tam olarak anlaşılmazsa, çevirinin de kültürü şekillendirme ve yönlendirmedeki etkisi tam olarak idrak edilemez.

Çeviri ve güç arasındaki ilişki Gertzler ve Tymoczko'nun (a.e.) belirttiği üzere sadece çeviri ürünlerle çevirinin kültür dönüşümü üzerindeki etkisiyle ve bu dönüşümün nasıl sağlandığı ile sınırlı değildir. Güç aynı zamanda çeviri eyleminin doğasında var olan bir olgudur. Dahası, hangi eserin çevrilmeye değer olduğu, hangisinin çevrilmesine gerek olmadığını, çevrilecek kaynak metnin hangi yönlerinin erek metinde yansıtılacağını ve erek dizgede ortaya nasıl bir çeviri eser çıkacağını kararını verenler yine gücü elinde bulunduranlardır. Bir başka ifade ile burada gücü elinde bulunduranlar ile güçsüz, dışarıdan müdahaleye açık olanlar arasında asimetrik bir ilişki söz konusudur. Çeviri çocuk edebiyatında da benzer bir asimetrik ilişkiden söz etmek mümkündür. Nasıl ki genel yazın dizgesinde gücü elinde bulunduranlar çeviriyi görece daha güçsüz, çevresel etkilere daha açık belirli bir kültürü ve toplumu yönlendirmek ve şekillendirmek için kullanıyorsa, üreticisi, yayıncısı, çevirmeni, pazarlayıcı ve kısmi olarak alıcısı yetişkinlerden oluşan çeviri çocuk edebiyatında da gücü elinde bulunduran yetişkinler, kendilerine göre daha güçsüz, çevresel etkilere ve yönlendirmelere açık çocuğu şekillendirmek ve kontrol altına almak için çeviriden faydalanmaktadırlar. Bu noktada çeviri çocuk edebiyatında gücü elinde bulunduran ve bu alanı yönlendiren güç unsurlarına bakmak gerekmektedir.

4.3. Çeviri Çocuk Edebiyatını Yönlendiren Güç Unsurları

İletişim iki taraflı bir eylemdir ve taraflar arasında eşitlik yoksa iletişimde bakışsız (asimetrik) bir durum söz konusudur. Çocuk edebiyatı bu noktada yetişkinler için olan edebiyattan ayrılır. Çocuklar için yazılmış bir metnin konusunu ve hangi edebi türde yazılacağını belirleyen, metni üreten, yayımlayan, editörlüğünü yapan ve hatta hangi kitabın alınıp hangi kitabın alınmayacağına karar veren yetişkinlerdir. Bu süreçlerin büyük bir kısmında çocuğun fikrine başvurulmadığı bir gerçektir. Devreye çeviri faktörü girdiğinde bu asimetrik ilişkinin boyutu çeviri çocuk edebiyatında daha görünür olmaktadır. Erek dizgede de süreci kontrol eden ve yönlendiren yine

çevirmen, editör ve yayıncı gibi yetişkinlerdir. Hangi eserin çocuklar için çevrilip çevrilmeyeceğine, hangi unsurlara dikkat edilerek eserin çevrileceğine ve çocuklara ulaştırılacağına karar veren yetişkinler, çocuğu tamamen sürecin dışına itmektelerdir. Edebiyatın diğer tüm faaliyet alanlarında söz sahibi olan yetişkinler, çevir çocuk edebiyatında da bu konularını korumaktadırlar. Bu noktada gücü elinde bulunduran ve çeviri çocuk edebiyatını yönlendiren güç unsurlarına değinmek gerekmektedir.

4.3.1. Yayınevi

Yazın dünyasında finansal üstünlük yayınevlerinde olduğu için gücü elinde bulunduran ve sektörü yönlendirenlerin unsurların ilk sırasında bu kurumlar yer almaktadır. Hangi yazarlara ait eserlerin yayınlanıp yayınlanmayacağına, hangi eserlerin nasıl ve kim tarafından çevrileceğine, ne kadar baskısının yapılacağına, eserin okura nasıl tanıtılacağına kadar pek çok hususa karar veren güç sahibi yayınevleridir. Hatta bu durum daha da ileri giderek iç piyasayı aşır çeviri eser yayıncılığı sayesinde diğer kültürlerin yazın dizgesini etkilemeye ve yönlendirmeye kadar gidebilmektedir.

Bir işletme olarak yayınevlerinin temel hedeflerinden birisi yaptığı işten ekonomik kazanç sağlamaktır. Bu hedefe ulaşabilmek için de yayımlamayı düşündüğü telif ve çeviri eserden mümkün olduğu kadar en yüksek kazancı elde etmek istemesi gayet doğaldır. Dolayısıyla yayıncılar, bu beklentilerinin boşa çıkmaması ve zarar etmemek için hangi yazarın hangi eserinin yayımlanacağına yönelik kapsamlı bir çalışma yürütmek zorundadırlar. Yayınevleri eserini yayımlayacakları yazarı belirlerken; o yazarın daha önceki eserleri ile okurun beğenisini kazanmış ve o toplumda tanınmış olması, toplumun değerler yargıları ile çok fazla çelişmemesi ve okurun beklentilerini karşılayacak nitelikte eserler üretebilmesi gibi hususları göz önünde bulundurmaktadırlar. Çocuk edebiyatı alanında önemli çalışmaları olan İspanyol çevirmen ve filolog Carmen Bravo Villasente (1978: 49), yayınevlerinin eserini yayımlayacağı yazarı seçerken “ söz konusu dönemin trendine ve o toplumun edebiyat zevkine hitap eden” yazarlara öncelik verdiğini belirtmiştir. Çünkü bu yazarlar, toplumun edebiyat algısını bilmekte ve o doğrultuda bir edebiyat ürünü

ortaya koymaktadırlar. Bu sebeple çoğu yayınevi eserleri çok satan yazarlara öncelik vermektedir diyebiliriz.

Çeviri eser yayıncılığı için de yayınevlerinin benzer kaygılar taşıdıklarını söylemek mümkündür. Çeviri yayıncılığında telif ücretleri, çevirmene yapılan ödemeler gibi ekstra giderler eklendiğinde yayınevlerinin maddi kaygıları daha da artmakta, bu sebeple kar sağlayabileceklerini öngördükleri çeviri eserlere yönelmektedirler. Özellikle kendi yazın dizgesi henüz oluşmamış veya oluşum aşamasında olan uluslarda çeviri yayıncılığı o alanda oluşan boşluğu doldurmada önemli bir rol üstlenmektedir. Bu boşluğu doldururken ise güçlü konumda olan ulusların yazın dizgesinden eserleri erek dizgeye aktararak çeviriyi bir yönlendirme aracı olarak kullanılmaktadır. Yayınevlerinin çeviriye yönelmesinde maddi kazanç sağlamak, toplumun beklentilerine karşılık, oluşan talebi gidermek gibi sebepler yatmaktadır. Bu nedenle pek çok ulusun yazın dizgesinde en çok çevirisi yapılan eserlerin klasikler olduğunu görmek mümkündür. Bunun sebebi ise kanonlaşmış bu eserlerin hem toplumun değer yargılarına ve beklentilerine uygun olduğu düşüncesi hem de telif sorununun ortadan kalkması nedeniyle yayınevleri için iyi bir kazanç kapısı olarak görülmesidir.

Çocuk yazını göz önünde bulundurulduğunda çocuk gerçekliğini ve çocuğa görelilik ilkesini henüz kendi ulusal yazın dizgesindeki çocuk edebiyatı eserlerine tam olarak yerleştirememiş Türkiye gibi ülkelerde söz konusu klasiklerin çevirisi oldukça yaygındır. Bu noktada yayınevleri, kendi ideolojileri ve görüşleri doğrultusunda çevirdikleri eseri çocuğa karşı bir yönlendirme aracı olarak kullanmak ve çocuğu şekillendirmek için çeviriye ideolojik müdahalelerde bulunmaktadırlar. Çevirinin yönlendirici işlevini kendi ideolojik amaçları doğrultusunda kullanan güç unsurlarından birisinin de yayınevleri olduğu *Çeviri ve Yönlendirme: Sabiha ve Zekeriya Sertel'in Çeviri Çocuk Edebiyatı Eserleri* başlıklı makalede şu sözlerle ifade edilmektedir:

Tüm dünyada çeviribilim alanında “Manipülasyon Okulu” olarak bilinen yaklaşımın temsilcilerine göre çeviri, bir takım normlar veya kısıtlamalar çerçevesinde gerçekleşen bir eylem olup erek kültür ve edebiyat dizgesini yönlendirmektedir. Bir topluluktan başka bir topluluğa aktarılan metinler belirli bir zaman dilimi, dil ve

kültürden ideolojik amaçlarla seçilmekte, bu amaç doğrultusunda erek edebiyatın poetikasına uygun hale getirilmekte ya da dil ve edebiyatı yenilemek adına olduğu gibi aktarılmakta; böylelikle çeviri, erek dizgede belirli bir işlev görmektedir. Bu işlevi patronajı elinde bulunduran devlet kurumları, siyasetçiler, medya ve yayınevleri gibi kişi veya kurumlar kendi ideolojik çıkarları doğrultusunda belirlemektedirler. (Ayşe B. Karadağ, ve Eshabil Bozkurt, ve Nilüfer Alimen, 2015: 97).

Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2015 yılı sonunda yayınladığı verilere göre, ülke nüfusunun % 29'nu çocuklar oluşturmaktadır. Bu oran yaklaşık olarak toplam nüfusun üçte birine (1/3) denk gelmesine rağmen ülkemizde sadece çocuklar için kitap yayımlayan yayınevi sayısı çok az olması ve mevcut olanların çoğunun okul öncesi çocukları hedef kitlesi olarak belirlemiş olması dikkat çekici bir durumdur. Çocuk edebiyatı eserlerini yayımlayan bu yayınevlerinin pek çoğu telif ücreti ödemek zorunda olmadıkları için halen klasiklerin çevirilerini yayınlamaya devam etmektedirler. Ayrıca, daha önce farklı dönemlerde farklı yayınevlerinin farklı çevirmenleri tarafından yapılan çeviriler bir araya getirilerek, daha açık ifade ile çeviri intihali yapılarak basıldığı için çocuk yazınıımızda klasiklerin çevirisi Tanzimat'tan bugüne değin merkez konumunu korumaktadırlar.

Klasiklerin bu kadar fazla çevrilmesinin bir diğer nedeni de ideolojik müdahalelere açık olmalarıdır. Yapılan çevirileri denetleyecek bir kontrol mekanizması olmadığı için yayınevi kendi yayın politikası ve ideolojine göre çeviri metinden istediği bölümü çıkartıp ya da ekleyip çeviriyi istediği şekilde yeniden düzenleyebilmektedir. Ayrıca, çocukları kendi bakış açılarına ve yaşam felsefelerine göre yetiştirmek isteyen ebeveynler arasında çocuk klasikleri çocuğun kişisel gelişimi için bir sorun teşkil etmediği görüşü yaygın olduğu için bu eserlerin çevirisi yayınevlerince halen önemli bir kazanç kaynağı olarak görülmektedir. Lincoln Fernandes (2004: 189) çocuk edebiyatı eserlerinin çevirisinde yapılan bu çıkarma ve eklemelerin yayınevlerinin hedef kitlesi olan çocukların ailelerinden ve politik baskılardan kaynaklanabileceğini belirterek yayıncıların bu talepleri karşılamak için kendi ideolojileri doğrultusunda gerekli kararları aldıklarını ifade etmiştir. Bu nedenle yayınevlerinin çocuk edebiyatı eseri yazarından veya çevirmeninden hedef kitle konumundaki çocuklar için uygun olmadığı düşünülen ırkçı, cinsiyetçi, ahlaki ve dini içerikleri çıkarmalarını talep ettiklerini belirtmiştir.

Yetişkin yazınına göre daha özel bir konumda bulunan çocuk yazını yayıncılığı, basılan eserlerin estetik ve görsel olarak çocuğun beklentilerine karşılamakla yetinmemeli, eserin çocuğa yönelik olmasına, çocuk gerçekliğini ve eşitliğini yansıtan, çocuğun entelektüel gelişimine katkı sağlayan, ideolojik yönlendirmelerden uzak, eğlendirici ve aynı zamanda öğretici bir içeriğe sahip olmasına özen göstermelidir. Ülkemizde çocuk edebiyatı yayıncılığının Batı standartlarında basım ve dağıtım seviyesine henüz ulaşamadığını belirten Gıyasettin Aytaş (1999)¹⁴, bu süreçte yayıncı ve yazar ilişkisinin tam olarak kurulamadığı için birtakım yayınevi sahibi ya da yöneticilerinin çocuk yazını küçümseyerek çocuklar için bir eser yazmayı veya çevirmeyi çok kolay bir iş olarak gördüğünü, bu sebeple de piyasaya bu anlayıştaki yayınevlerinin sürdüğü çocuk kitaplarının nicel olarak fazla olmasına rağmen nitel olarak kalitesiz olduklarını ifade etmiştir. Aytaş (1999) ayrıca, ülkemizde çocuk edebiyatı alanında yapılan çalışmaları tam anlamıyla sitemli bir şekilde denetleyecek bir mekanizma olmadığı için bu alanda yapılan yayınların nicel ve nitel verilerine ulaşmanın zorluğuna dikkat çekerek çocuklar için basılan kitapların büyük kısmının bir denetime tabi tutulmadan yayınevleri tarafından piyasaya sürüldüğünü belirtmektedir. Aytaş'ın söylediklerinden anlaşılacağı üzere yayınevlerinin çocuk edebiyatını, telif ve çeviri olmak üzere, istediği şekilde yönlendiren ve kontrol altında tutan önemli bir güç mekanizması olduğunu söyleyebiliriz.

Neydim (2003a: 71) Türkiye'deki çocuk kitapları yayıncılarına yönelik yapmış olduğu araştırmada neden klasiklerinin en fazla çevrilen çocuk eserleri olduğu sorusuna; telif sorununun ortadan kalkmış olması, ailelerin bu yönde talebinin olması ve bu klasiklerin her dönem okur tarafından tercih ediliyor olması şeklinde yanıtlar almıştır. Ayrıca bu araştırmaya katılan yayınevi sahiplerinin veya yöneticilerin çoğu çocuklar için çevirisi yapılacak kitapların belirlenmesinde söz sahibi olanların çevirmenler değil kendilerini olduklarını, çevrilecek kitabı belirledikten sonra işi kendi belirledikleri çevirmenlere verdiklerini ifade etmişlerdir. Buradan hareketle ülkemizde çeviri çocuk edebiyatı alanında gücü elinde bulunduran, hangi kitabın kim tarafından nasıl çevrileceğine karar verenin yayınevleri olduğu sonucuna varılabilir.

---

¹⁴ <http://w3.gazi.edu.tr/~giyaytas/cocukedebiyati.htm>, Erişim Tarihi: 15.02.2017

Ülkemizde çeviri çocuk edebiyatı yayıncılığının önemli bir eksikliği Mine Soysal'ın (2012)¹⁵ da belirttiği üzere editörlük çalışmalarının Batı'nın aksine bizde henüz tam anlamıyla çocuk edebiyatı dizgemize tam anlamıyla yerleşmemiş ve öneminin yeterince kavranamamış olmasıdır. Çeviri eserlerin çocuklara ulaşmadan önce özenli bir editöryal süreçten geçmesi gerekmektedir. Yayınevleri, içerik olarak zekice kurgulanmış, herhangi bir mesaj kaygısı olmayan ve ideolojik manipülasyonlardan uzak, didaktik üslup barındırmayan ve en önemlisi çocuk gerçekliğini ön plana alan çocuk kitaplarını çeviri yoluyla çocuklarla buluşturduğu takdirde bu alanın gelişimine katkı sağlayacaklardır. Soysal, çeviri çocuk edebiyatında yayınevine büyük görev düştüğünü ve yayın yönetmenliğini yürüttüğü Günışığı Kitaplığı'nın çocuklar için yayınlayacağı çeviri kitapları belirlerken nasıl bir süreç izlediklerini şu sözleriyle ifade etmektedir:

Edebiyat ürünü olmayan, niteliksiz ve kötü işleri yayımlamak, hele hele çocuklarımıza okutmak, farklı pek çok noktada ciddi zararlara neden oluyor. En önemlisi, bu tip “sözde” kitaplar çocuklarımızı, gençlerimizi okuma eyleminden soğutuyor, uzaklaştırıyor. Onları, edebiyatın insanı iyi hissettiren, yaşamı anlamayı, ona ayak uydurmayı kolaylaştıran derin desteğinden mahrum kılmaya kimsenin hakkı yok. Ulusal kültürü asıl bu yaklaşımlar sarsıyor, kesintiye uğrattıyor ve parlaklığını yok ediyor. Türk ve dünya edebiyatından nitelikli çocuk ve gençlik kitaplarını yayımlayan Günışığı Kitaplığı yayın programına alacağı çeviri eserleri seçerken, gerek ana temasının gerekse yan temalarının temsil ettiği ülke özelinde değil, evrensel boyutta işlenmesine dikkat ediyor. Çeviri için seçtiğimiz kitabın ülkemizde büyüyen çocuklar ve gençler için de anlamlı, güncel, fikir verici ve yüreklendirici olması bizim için çok önemli. Örneğin ayrımcılığın, dostluğun ya da aile içi şiddetin milliyeti yoktur; bu temaları işleyen farklı dillerdeki edebiyat eserlerini yayımlayabiliriz. Ancak, ana kurgusunu Cadılar Bayramı'nın 13 oluşturduğu bir kitabı, kendi kültürümüzden çok uzak olduğu için; ya da 14 yaşında cinsel deneyimlerinin peşinde koşan gençleri anlatan bir kitabı, kendi kültürümüzde bu konudaki ortalama yaşın epeyce altında kaldığı için öncelikle seçmeyiz. (Soysal, 2012)

Çeviri çocuk edebiyatı yayıncılığı, yetişkin edebiyatına göre çok daha fazla titizlik gerektiren bir alandır. Yayınevleri çevrilecek eseri büyük bir titizlikle belirlemeli, çeviriyi bu alana değer veren ve uzmanlaşmış çevirmenlere teslim etmeli ve kendi bünyesinde yapılan çevirileri denetleyecek bir sistem geliştirmelidir. Aksi takdirde ortaya hiçbir edebi değeri olmayan, çocukların gelişimine katkı sağlamayan ve

¹⁵ <http://www.tumgazeteler.com/?a=2725104>, Erişim Tarihi: 25.10.2016

okunmayan niteliksiz ürünlerin ortaya çıkması kaçınılmazdır. Günümüzde her anlamda teknolojik bir kuşatma altında olan çocuklar kitaptan giderek uzaklaşmaktadır. Buna bir de anadillerinde bile okumakta zorluk çektikleri, bir anlam ifade etmeyen, yetişkin bakış açısına göre ve yetişkinlerin ideolojisi doğrultusunda yazılmış ve çevrilmiş eserler eklendiğinde çocuk ile kitap arasındaki mesafenin daha da açılma tehlikesi ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, çeviri çocuk edebiyatını yönlendiren güç unsurlarından birisi olan çocuk edebiyatı yayıncıları çocuklar için yayımlayacakları çeviri eseri belirlerken ve çevirisini yaparken tüm bu etkenleri göz önünde bulundurmaları durumundadırlar.

4.3.2. Çevirmen

Çocukların bilgi ve birikim düzeyleri, duygusal gelişim seviyeleri, çocuk edebiyatındaki asimetrik ilişki, edebiyat eserinin çocuğa ulaşmasındaki aracı unsurların etkisi ve çocuğun pedagojik gelişimi gibi hususlar göz önünde bulundurulduğunda çocuk edebiyatının yetişkin edebiyatın bariz bir şekilde ayrılması gerektiği göze çarpmaktadır. Benzer farklılıklar çeviri çocuk edebiyatında da var olduğu için çocuklara yönelik bir edebiyat eserinin çevirmeni çevirisine yukarıda değinilen hususları göz önünde bulundurarak yaklaşması gerekmektedir. Tiina Puurtinen (1994: 84), çocuk edebiyatı çevirmenin çeviri eylemine yetişkin edebiyatı çevirmenine göre daha farklı yaklaşması gerektiğini belirterek erek kültüre ait yazın dizgesinin gereksinimleri ve beklentileri doğrultusunda kaynak metne müdahale etmesine izin verildiğini ve hatta çocuk edebiyatı çevirmeninden kaynak metni bu doğrultuda yönlendirilmesinin beklendiğini ifade etmektedir. Puurtinen'e (1994) göre çocuk edebiyatı çevirmeni, çeviri kuramlarını gözetmek, çocuğun beklentilerini dikkate almak ve aile, yayıncı gibi araçların beklentilerini karşılamak zorunda olduğu için çocuk edebiyatı çevirisi yetişkinler için yapılan çeviriden görece daha zor bir uğraştır.

Çocuk edebiyatı çevirisine kuramsal açıdan yaklaşan, alanın önemli isimlerinden birisi de Katherina Reiss olmuştur. Reiss (1982: 7 – 12), çevirmeni ilk olarak metnin alıcısı, sonrasında ise göndericisi konumunda değerlendiren işlevsel çeviri

kuramından yola çıkarak çevirinin eyleyenlerine “aracı grupları” da ekleyerek çocuk edebiyatı çevirisine kuramsal yaklaşım kazandırmanın önemine vurgu yapmıştır. Reiss’a (1982: 12) göre çevirmen, çocuğu göz önünde bulundurarak çeviri kararlarını alan ikinci yazar konumundadır ve çevirmen bu çeviri kararları alma sürecinde kaynak metnin yazarından hiçbir şekilde yardım almadan, özgürce davranabilmektedir.

Cecilia Alvstad da çocuk edebiyatı çevirisinde çevirmenin üstlendiği görevin önemine dikkat çeken araştırmacılardan birisidir. Alvstad (2010: 22 – 27) *Children’s Literature and Translation* başlıklı makalesinde ideolojik manipülasyon ve kültürel bağlama göre uyarlama kavramlarının üzerinde durarak çeviri çocuk edebiyatında çevirmen kararlarının hem etik hem de ideolojik boyutuna vurgu yapmaktadır. Bu çalışmada çocukların ufkunun genişlemesi ve dünyaya bakış açılarının gelişmesinde çeviri çocuk edebiyatı eserlerinin büyük pay sahibi olduğunu ve çeviri çocuk edebiyatında sıkça görünen uyarlamaların bir nedeni olarak ideolojik etkenlerin varlığına işaret eden Alvstad (2010: 23), bu sebeple çevirmenin çeviri sürecinde almış olduğu çeviri kararlarının çeviri metnin alıcısı olan çocuğun entelektüel gelişimi açısından hayati önem taşıdığını belirtmektedir.

Çeviribilim alanında çevirmenin sınırları veya özgürlüğü, bu özgürlüğün nerede başlayıp nerede sınırlandığı uzunca bir süre tartışılmış, söz konusu çocuk edebiyatı çevirisi olunca bur tartışmalar daha da önemli bir hal almıştır. Zohar Shavit (1991: 19), çocuk edebiyatını yazınsal dizge içinde ikincil, yani çevre konumunda olduğunu, bu sebeple çocuk edebiyatı çevirmenin kendine özgürlük tanıyabileceğini ileri sürmüştür. Shavit’e (a.e.) göre çocuk edebiyatı çevirmeni, kaynak metni toplumun beklentileri dahilinde çocuğa uygun ve faydalı hale getirmek suretiyle çeviri metne müdahale etme özgürlüğüne sahiptir. Söz konusu özgürlük; kaynak metindeki olay örgüsü, tipler ve dil kullanımı çevirmen tarafından çocuğun okuma becerisini ve algılama seviyesini göz önünde bulundurularak çeviri metinde gerekli düzenlemeler yapıldığı takdirde geçerli olacaktır. Shavit (1991: 19 - 24) ayrıca, çoğuldizge kuramını çocuk edebiyatına uyarlayarak erek kültürün ahlak normları ve çocuğun

algılama seviyesi doğrultusunda çevirmene kaynak metnin bütünlüğüne müdahale hakkı tanımıştır.

Her çeviri eylemin arkasında bir amaç bulunmaktadır ve çeviri eylemini gerçekleştiren çevirmen, çocuğu yönlendirmek ve şekillendirmek için işvereni ve/veya kendi ideolojisi doğrultusunda çeviriye müdahalede bulunma olanağına sahiptir. Burada üzerinde durulması gereken çeviri çocuk edebiyatını yönlendiren güç unsurlarından birisi olarak çevirmenin bu müdahaleleri ne amaçla ve hangi gerekçelerle yapmış olduğu sorusudur. Çocuk edebiyatı çevirmenin metne müdahale hakkı, çocuğa bir ideolojiyi benimsetmek veya didaktik bir üslupla bir mesaj vermek için değil, aksine kaynak metnin dilini ve anlatımını çevirisinde çocuğa uygun hale getirmek için tanınmalıdır. Çocuk edebiyatı çevirmeni ayrıca çocuk kitaplarında yer alan ve çocuğun kişisel gelişimini olumsuz yönde etkileyeceğine kanaat getirdiği metinsel öğeleri okuruna sunarken azami dikkat göstermek zorundadır. Neval Zivtçi, çocuk edebiyatı çevirmenine büyük sorumluluklar düştüğünü ve çevirmenin görevlerini şöyle ifade etmektedir:

Çocuk kitabı çevirecek olan çevirmene büyük sorumluluk düşmektedir. Çünkü çocuk edebiyatında çevirmen, sadece bir dili diğerine de aktarmakla kalmaz, bunun yanı sıra çocuğa yabancı bir dünyanın kapılarını da açar. Çevirmenin aynı zamanda çocukları iyi tanması ve çocuk gerçekliğine yakın olması gerekir. Çevirmen yaptığı çeviri de sadece cümlelerin düzgün olmasına değil, aynı zamanda eserin hitap ettiği yaş grubundaki okuyucunun kavrama özelliklerini de göz önünde bulundurmalıdır. Çeviri de metnin yanı sıra kültürün de aktarılabilmesi için çevirmenin her iki dili ve kültürü yakından tanması gerekmektedir. Çocuklar, okudukları kitabın akışına kendilerini bırakırken yazar veya çevirmenin kim olduğunu sorgulamazlar. Bundan dolayı çeviri eser, orijinal eserde olduğu gibi akıcılığını koruyabilmelidir. Bu durumda çeviri eseri okuyan çocuk, bir yandan anlatılanların farklı bir kültüre ait olduğu ayrımına varırken diğer yandan da verilmek istenen iletiyi veya tanıtılan farklı dünyayı anlamalıdır. (Zivtçi, 2007: 357).

Çevirmen ideolojisinin erek metindeki yansımalarına dikkat çeken(1992b: 41), çeviri sayesinde var olan bir yazınsal metnin imgesini belirleyen iki temel unsur olduğunu vurgulamaktadır. Bunlardan birincisi ve en önemlisi çevirmenin ideolojisidir, ancak burada bahsedilen çevirmen ideolojisinin çevirmenin kendi öz tercihi olarak sahip olduğu ideoloji veya birtakım güç unsurları tarafından çevirmene empoze edilmiş ideoloji olabileceğini belirtmek yerinde olacaktır. Çeviri yoluyla başka bir dilde

yeniden üretilen edebiyat ürünü, erek kültürde kaynak metnin üreticisi olan yazarın sesi ile değil, erek metinde yazarın sesini var eden çevirmen aracılığıyla varlık kazanır. Çevirmenin çeviri sürecinde aldığı çeviri kararları, kaynak metnin erek dizgede yeniden oluşturularak ortaya bir ürün çıkarılmasına olanak sağlar. Müren Beykan, çeviri çocuk edebiyatında çevirmenin rolünün ve aldığı çeviri kararlarının ne denli önemli olduğunu şu sözleriyle ifade etmektedir:

Bu seçimler ve kararlar hedef metni ister istemez yeniden biçimler, öyle ki amaç metin yazarının sahipliğinden çıkmış gibidir. Konu çocuk ve gençlik edebiyatı olduğunda bu yeniden biçimlemenin kültürel, moral, ideolojik kılıfı da hazırda bekler; edebiyatı çocuğu eğitmek için araç gören zihniyet buna şiddetle alkış da tutar. Eğitsel kitaplarla edebiyat kitapları en çok bu alanda, çocuklar söz konusu olduğunda aynı potaya konur, karıştırılır birbirine. Oysaki edebiyatın söylemi nettir: Edebiyat eseri eğitmekle, öğretmekle ilişkisizdir. Benzersiz bir kurguyu, benzersiz bir anlatıyı ortaya koymak, bir öykü anlatmaktır edebiyat eserinin derdi –Öykü, dünya kurulumu beri insanla birlikte var oldu, çocuklarla birlikte gelecekte de varlığını sürdürecektir hiç kuskusuz (Beykan, 2011: 991).

Theo Hermans (1999), yazarların çeviri sayesinde kendi sınırlarını aşabildiklerini ve çeviri yoluyla eserlerinin yazıldıkları dillerin hapisanelerinden kurtulma fırsatı yakaladıklarını, ama bu noktada daha geniş kitlelere ulaşabilmek ve farklı yazın dünyalarına açılmak adına çevirmene bağımlı hale geldiklerini belirtmiştir. Hermans (1999: 1) göre özgün eserin yazarının adı çeviri eserin kapak sayfasında yer alabilir, fakat kapaktan sonraki kısımlarda, yani metnin içeriğinde çevirmenlerin sözleri yer almaktadır. Dolayısıyla çeviri çocuk edebiyatında da çevirmene düşen görev kaynak metnin yaratıcısı olan yazara eşdeğer, hatta daha fazladır.

Çocukların okuma alışkanlığı kazanmaları ve yaşamları boyunca kitapla iç içe olmaları erken yaşlarda kendi beğenilerine göre kitaplarla karşılaşmaları ile mümkündür. Dolayısıyla çocuk edebiyatı alanında Türkiye gibi çeviri eserlerin çocuk yazınında merkez konumda olduğu ülkelerde eserin yazarı kadar çevirmenine de büyük sorumluluk düşmektedir. Çocuk okuduğu kitaplar sayesinde çevresine, yaşadığı topluma ve dünyaya farklı pencerelerden bakabilme yeteneğini geliştirebilir. Özellikle çeviri çocuk edebiyatı eserleri ile yabancı kültürleri tanıma ve o ülkelere ait bilgi ve birikime sahip olma fırsatı elde eder. Bu nedenle, çocuk edebiyatı çevirmeninin kaynak metnin dilini çok iyi bilmesi yeterli değildir. Çevirmen aynı

zamanda kaynak metnin oluşturulduğu kültürü ve o kültüre ait özellikleri de iyi tanımalı ve çevirisini erek kültürde alıcı konumda olan çocuğa göre yapmalıdır. Çevirmen bunu yaparken çocukların kavrama seviyelerini ve okuma becerilerini göz önünde bulundurarak erek dilde akıcı bir metin ortaya çıkarabilir. Çeviri metnin alımlayıcısı olan çocuk bu durumda ona metinde anlatılanın farklı bir kültüre ait olduğunu anlasa da bu durum onu rahatsız etmez, aksine daha da ilgisini çeker.

Çocuk edebiyatı çevirisi şüphesiz yetişkin edebiyatı çevirisine göre daha özen ve özveri gerektiren bir uğraştır ve çocuk gerçekliği göz önünde bulundurularak yapılması gerekmektedir. Bu sebeple çevirmen, çevirisini yaparken çocuğu metindeki ve metnin alt metinlerindeki birtakım tehlikelerden korumak için çeviriye müdahalede bulunabilir. Ancak, bu müdahale çocuğa çevirmenin, yayınevini veya egemen gücün ideolojisini benimsetmeye yönelik değil, çocuğu korumak amaçlı olmalıdır. Neydim de çocuk edebiyatı çevirisine müdahalenin hangi durumlarda ve nasıl yapılması gerektiğini şu sözleriyle açıklamaktadır:

Çocuk edebiyatı söz konusu ise çeviriye müdahale edilir. Her toplum kendi çocuğunu korumakla yükümlüdür. Çocuğa farklı bir kültürün iktidar kurmasını engellemek için yaparsınız; onun başka bir din propagandasıyla bilinçsizce karşılaşmasını, diğerlerinin kötülenmesini engellersiniz. Özetle söylemek gerekirse – ki bu konuda çok geniş kuramsal çalışmalar vardır- denetim ve müdahale vardır. Ancak asıl soru bunun nasıl yapılacağıdır. Eğer siz çocuğu koruma amacından sapıp var olan metni, çocuğa kendi amaçlarınızı iletmek doğrultusunda kullanma sürecine girerseniz burada etik bir sorun ortaya çıkar. (Neydim: 2006)¹⁶

Kısaca, çeviri çocuk edebiyatının önemli bir sacayağını çevirmenlerin oluşturduğunu bir kez daha belirtmek gerekmektedir. Çocuk edebiyatı çevirmenleri kendi ideolojileri, yayınevlerinin yayın politikaları, toplum beklentisi ve çocuğun talebi gibi çeşitli nedenlerden dolayı bir sınırlamaya maruz kalabilmektedir. Bu sebeple çeviri yoluyla erek yazına kazandırılmış bir çocuk edebiyatı eserinin değerlendirilmesi yapılırken çevirmenin maruz kaldığı bu tür kısıtlamalar da göz önünde bulundurulmalıdır. Ülkemizde çeviri çocuk eserlerinin nasıl çevrildiğini denetleyen resmi bir mekanizma veya kurumun olmaması ve klasik eserlere telif

---

¹⁶ <http://www.radikal.com.tr/yorum/masumiyetini-tamamen-kaybeden-secki-100-temel-eser-790253/>, Erişim Tarihi: 10. 03. 2017

ücretinin ödenmemesi gibi sebeplerden dolayı çocuklar niteliksiz çeviri çocuk eserlerine kolaylıkla ulaşabilmektedirler. Bu noktada çocuk edebiyatı çevirmenine bu sorunların önüne geçmek adına önemli bir sorumluluk düşmektedir.

4.3.3. Aracı Guruplar

Çeviri çocuk edebiyatını yönlendiren unsurlardan bir diğeri de hangi kitabın çevrileceğini belirleyen yayınevi, çeviri eylemini gerçekleştiren çevirmen ve ortaya çıkan çeviri eserin hedef kitlesi olan çocuklar arasında yer alan aile, okul, kütüphane gibi aracı guruplardır. Çocuğun kitapla ilk buluşması bu aracı guruplar tarafından sağlanmaktadır. Çeviri çocuk edebiyatında çocuk ile yetişkin arasında asimetric bir ilişki olduğuna bu tez çalışmasının önceki bölümlerinde değinmiştik. Bu asimetric ilişkide güçlü konumda bulunan yetişkinler çocuğu kendi ideolojileri ve görüşleri doğrultusunda şekillendirmek için kitaplardan sıkça yararlanmaktadır.

Yetişkinlerin çocuk edebiyatına müdahil olmaları sadece eserin üreticisi ya da çevirmeni olmakla sınırlı değildir. Yetişkinler çocuğun hangi eseri okuyacağına ya da okuması gerektiğine, hangi yazarı takip edeceğine ya da etmesi gerektiğine, eğer söz konusu eser çeviri ise hangi yayınevinden çıkan, hangi çevirmen tarafından çevrilen eserin alınacağına ya da alınması gerektiğine kadar pek çok noktada çocukların tercihlerine ve dolayısıyla hayatlarına müdahalede bulunmaktadırlar. Çocuğu bir birey olarak değil bir proje olarak gören ebeveynler, çocuk edebiyatının çocuk gerçekliği ve çocuğa görelilik ilkesini göz ardı ederek kendi beğenileri ve bakış açıları doğrultusunda yazılmış/çevrilmiş kitapları çocuklara temin ederler. Kitabın çocuğun ahlaki ve entelektüel gelişimi üzerindeki rolünün ayırımında olan pek çok ebeveyn maalesef aynı bilinci çocuklarının kitap seçimlerinde onlara söz hakkı tanımakta göstermez. Buna gerekçe olarak ise çocuğun bilgi ve birikimin doğru kitabı seçmeye yetecek seviyede olmadığını ve bu nedenle çocuklarını tehlikeli gördükleri kitaplardan koruma isteklerini gösterirler.

Ebeveynlerin istemli ya da istemsiz olarak çocukları için seçtiği kitapların pek çoğunun kendi hayat görüşlerine, kendi ideolojilerine yakın kitaplardan oluştuğu da bilinen bir gerçektir. Ebeveyn tarafından okumaları amacıyla seçilen eserler

çocukları şekillendirmek, onları kendi beklentileri veya toplumun beklentileri doğrultusunda idealize etmek için önemli bir silah olarak kullanılmaktadır. Yetişkinler modern çağda çocuğu bir taraftan ayrı bir birey, çocukluğu ise insan hayatının en önemli evrelerinden biri olarak kabul ederken, diğer taraftan da çocukları kendi doğrularına göre şekillendirmekten veya şekillendirmeye çalışmaktan geri kalmazlar. Ülkemizde çevirisi en çok yapılan çocuk kitapları arasında çocuk klasiklerinin yer alması ailelerin bu tutumuyla ilişkilendirilebilir. Çünkü aileler daha önce kendi okudukları ve çocuğun gelişimini olumsuz etkilemeyeceğini düşündükleri klasikleri çocuklarının da okumasında bir mahsur görmezler. Ayrıca çocuk klasiklerinin piyasada rahatlıkla bulunması ve diğer çocuk kitaplarına göre çok daha ucuz fiyatlardan satılması aileleri bu kitaplara yönelten bir başka etkidir. İlaveten, klasik çocuk eserlerinin pek çoğunun Milli Eğitim Bakanlığı'nın yayınlamış olduğu 100 Temel Eser listesi içinde yer alması ve bu eserlerin Talim ve Terbiye Kurulu tarafından onaylanması, aileler ve okullar tarafından bu eserlerin çevirisi yönünde bir beklentiye yol açtığını belirtmek gerekmektedir.

Çocuğun kitapla buluşmasını sağlayan aracı guruplardan bir diğeri ise okuldur. Okul, çocuğun içinde yaşadığı dünyayı tanınması ve belirli bir bilgi ve birikime ulaşmasında kilit rol oynamaktadır. Okul sayesinde çocukla buluşan kitap ise okulda çocuğa sunulan eğitimin vazgeçilmez bir parçasıdır. Ders kitaplarının dışında çocuk edebiyatı kapsamına giren eserler de doğrudan ya da dolaylı olarak okul müfredatları ile ilişkilendirilmiştir. Türkiye'de okulların müfredatını belirleyen karar mekanizması Milli Eğitim Bakanlığı'dır. Bakanlık ise kurum olarak siyasal iktidarın yönetiminde olduğu için hazırlanan müfredatlar ve bu müfredatla ilişkilendirilen çocuk edebiyatı eserleri doğal olarak gücü elinde bulunduran siyasal iktidarın ideolojisinin izlerini taşıdığını söyleyebiliriz. Bakanlık tarafından belirlenen İlköğretim için 100 Temel Eser listesindeki çocuk kitaplarının çoğunun belirli ideolojiler doğrultusunda çocuğu şekillendirmek için yazılmış, çocuk gerçekliğinden uzak, çocuğa göre olmayan, mesaj kaygısı taşıyan ve didaktik eserlerden oluştuğu bu uygulamaya getirilen eleştirilerle ortaya konmuştur. Okullarda çocuğa sunulan telif ve çeviri çocuk kitaplarını denetleyecek bir kurum olmadığı için bu alanda bir boşluk

oluşmuş ve okullarda, kütüphanelerde çocuklara sunulan kitapların seçimi alanda uzman olmayan öğretmenlerin, yöneticilerin ve diğer yetkililerin eline bırakılmıştır.

4.3.4. Çocuk

Çocuk edebiyatı eserinin doğrudan hedef kitlesi ve alıcısı konumunda olan çocuk ülkemizde çeviri çocuk edebiyatına yönlendiren güç unsurları arasında en alt sırada yer almaktadır. Çocuğa bu alanda çok az söz hakkı tanınmakta ve çevrilecek çocuk kitaplarının belirlenmesinde, yayınlanmasında, satın alınmasında yetişkinler çocuğun hep önüne geçmiş durumdadırlar. Çocuk için çevirisi yapılacak eserin yazınsal değerinin olup olmadığına, metnin çocuk için zararlı mı yoksa yararlı mı olduğuna, gerekli gördüğü yerde metne sansür uygulanmasına ya da metne ekleme yapılmasına karar veren hep yetişkin olmuştur.

Çocuk evinde ailesi tarafından kendisi için uygun olduğu düşünölmüş, ailenin görüşlerini yansıtan çocuk kitapları ile karşı karşıyadır. Aile, çocuğun kendisi için uygun kitabı seçemeyeceğini düşündüğünden çocuk adına karar verme yetkisini kendinde görerek çocuğa kendi beklentilerine göre kitap seçmektedir. Okul ve kütüphaneler ise resmi kurumlar oldukları için temsil ettikleri görüş doğrultusunda belirlenen kitapları çocuğa sunmaktadırlar. Yayınevleri ise ekonomik kazanç elde etmek adına okur kitlesi olan çocuklardan çok aile ve okul gibi araçların taleplerini dikkate alarak çeviri eserler yayımlamaktadırlar. Tüm bu güç unsurları arasında çocuk tam bir yetişkin kuşatması altındadır ve beklentileri en fazla dikkate alınması gerekirken bu alanda en az söz tanınan kişi konumundadır.

4.4. Çeviri Çocuk Edebiyatında Güç Dağılımı

Çeviri çocuk edebiyatını yönlendiren unsurlar arasında gücün tek bir elde toplanmadığını, bu gücün paydaşlar arasında dağıldığını söylemek mümkündür. Burada önemli olan bu güç dağılımının eşit miktarda olup olmadığı sorundur ki ülkemizde bu dağılımın eşit olmadığı ortadadır.

Yayınevi toplumun beklentilerini karşılamak ve aile, okul gibi araçlardan gelen talepleri yerine getirmek ve kendi ideolojisine uygun bulduğu ve en mühimi

çevirisinden kar sağlayabileceği çocuk kitaplarını piyasaya sürmektedir. Çevirmen ise her ne kadar çocuk edebiyatı eserlerine müdahale etme hakkına sahip görülse de yayınevi, toplum, aile gibi unsurların beklentileri doğrultusunda çevirisini yapmak durumunda kaldığı için tam bir güç elde etmiş değildir. Aile ise çocuğa kitap seçiminde özgürlük tanımak yerine çocuk adına karar verme gücünü elinde bulundursa da hangi eserlerin çevirisinin yapılıp yapılamayacağına karar veren yayınevi ve çevirisinin yapılmasına karar verilen eserin çevirisinin nasıl yapılacağını, kaynak metnin hangi yönlerinin çeviri metinde ön plana çıkarılacağını belirleyen çevirmen kadar güç sahibi değildir. Çocuğun kitapla buluşmasında aracı konumda olan okul ve kütüphane gibi etkenler ise bağlı buldukları kurumların ideolojilerini yansıtan kitapları çocuğa sunarak çocuğu şekillendirmek adına önemli bir rol üstlenmelerine rağmen çeviri çocuk edebiyatının asıl belirleyeni konumunda değildir. Çocuk ise yukarıda da değinildiği üzere bu süreçte belirleyici rol oynaması gerekirken geri plana itilmiştir.

Özetlemek gerekirse çeviri çocuk edebiyatında gücü elinde bulunduran unsurlar arasında her ne kadar çeşitli kısıtlamalara maruz kalsalar da yayınevi ve çevirmenin diğer etkenlere nazaran daha fazla söz sahibi olduğunu söyleyebiliriz. Yayınevi ve çevirmenin bu üstünlüğünün izlerini çeviri çocuk kitaplarına yaptıkları müdahalelerde sürmek mümkündür.

BEŞİNCİ BÖLÜM

İLKÖĞRETİM 100 TEMEL ESER LİSTESİNDE YER ALAN “ROBIN HOOD” İSİMLİ ESERİN TÜRKÇE ÇEVİRİLERİNDEKİ İDEAL ÇOCUK FİGÜRÜ ÖRNEKLERİNİN ÇEVİRMEN VE YAYINEVİ YAKLAŞIMLARI DOĞRULTUSUNDA İNCELENMESİ

5.1. Kaynak Metne Dair Genel Bilgiler: Yazar ve Yayınevi

Özgün adı *The Merry Adventures of Robin Hood of Great Renown in Nottinghamshire* olan eser 1883 yılında Amerikalı ünlü yazar ve illüstratör Howard Pyle tarafından derlenerek kitap haline getirilmiştir. Eserin ilk baskısı 1883 yılında “Charles Scribner’s Sons Publishing Company” isimli yayınevi tarafından yapılmıştır ve ilk baskısı giriş ve son söz ile birlikte yirmi iki (22) bölümden oluşmaktadır. Howard Pyle tarafından derleme yöntemi ile kaleme alınan bu eserde yazarın kendi çizimleri de önemli bir yer tutmaktadır. Eser, tipografik özellikleri açısından incelendiğinde içindekiler bölümünden sonra eserde kullanılan illüstrasyonlara dair bilgi verilmiştir. Ayrıca, her bölümün başlangıcında ana karakter olan Robin Hood ve arkadaşlarının o bölümde yaşayacakları maceralara dair kısa ipuçları verilerek okurun metne hazırlandığı görülmektedir.

1853 yılında Amerika Birleşik Devletleri’nde doğan Howard Pyle, çocukluk yıllarından sonra Philadelphia’da küçük bir sanat okulunda öğrenim görmüştür. 1876’da illüstratörlük kariyerine Drexel Institute of Arts, Science and Industry’de başlayan Pyle’in öyküleri ve çizimleri *Harper’s Weekly* ve *St. Nicholas Magazine* gibi dönemin önemli dergilerinde yayımlanmıştır. İllüstrasyonları kendisine ait olan pek çok öykü ve roman yazan Pyle, asıl ününe 1883 yılında yazdığı ve yayımlandıktan kısa süre sonra klasikler arasında yerini alan Robin Hood isimli eseri ile kavuşmuştur. Kral Arthur ve şövalyeleriyle ilgili efsanelerden yola çıkarak yazdığı derleme bir eser olan dört ciltlik *Kral Arthur* serisi yazarın önemli eserleri

arasında yer almaktadır. Kral Arthur'u anlatan birçok eseri inceleyen Howard Pyle bu eseri yayımladıktan sonra pek çok sinema filmine de ilham kaynağı olmuştur. Yazarın bir diğer önemli eseri olan “Otto of the Silver Hand” 1954 yılında “The Black Shield of Falworth” ismiyle film yapılmıştır. Robin Hood ve Kral Arthur eserleri günümüzde de özellikle çocuklar için basılmaya devam etmektedir.

1900 yılında “Howard Pyle School of Illustration Art” isimli kendi sanat okulunu açan yazar, bu tarihten itibaren zamanının büyük kısmını kendi açtığı bu okulda öğrencilere çizim eğitimi vererek geçirmiştir. Özellikle çocuk ve ilk gençlik edebiyatı üzerine derlediği ve kendi yazdığı tarihsel macera türündeki romanları ve öyküleri ile bu alanda önemli bir yer edinmiş olan Howard Pyle 1911 yılında hayatını kaybetmiştir. Yazarın en çok bilinen eserlerinden bazıları şunlardır:

- Pepper and Salt or Seasoning for Young Folk (1886)
- Otto of the Silver Hand (1888)
- The Wonder Clock (1888)
- Man of Iron (1892)
- The Garden Behind the Moon (1895)
- The Story of King Arthur and his Knights (1902)
- Howard Pyle’s Book of Pirates
- Stolen Treasure (1907)

Bu tez çalışması kapsamında incelenen kaynak metin *The Merry Adventures of Robin Hood of Great Renown in Nottinghamshire* 2012 yılında “Start Publishing Company” tarafından basılmıştır. Pyle’nin 1883 yılında kaleme aldığı kaynak metne sadık kalınarak yapılan bu yeni basımında yazarın kendi yaptığı çizimlerin çıkarıldığı görülmektedir. Bunun dışında metinde bir değişiklik söz konusu değildir. Birçok yayınevini bir araya gelmesiyle kurulmuş olan “Start Publishing Company”, bilim kurgu, korku, gerilim ve macera türünde eserleri okurlarıyla buluşturan köklü bir kuruluştur. Macera ve fantastik çocuk edebiyatı eserlerini de okurlarına ulaştıran bu yayınevini yapılan araştırmalarda dünya klasiklerini de yayımladığı gözlemlenmiştir. Her bölümde Robin Hood ve arkadaşlarının ayrı bir macerasının anlatıldığı kaynak metin 22 bölümden ve 263 sayfadan oluşmaktadır. Yayınevini

söz konusu kitabın çocuklara yönelik bir eser olduğunu vurgulamak adına kullandığı “6 yaş ve üzeri” ifadesi dikkat çekicidir. Yapılan araştırmalar neticesinde İngilizce yayımlanmış çok sayıda Robin Hood eserinin olduğu sonucuna ulaşılmış, ancak bu eserlerden bazılarının yazarının Howard Pyle olmaması bazılarının ise adı geçen yazar tarafından yazılmasına rağmen başka hikayeler ve maceralar anlatması sebebiyle inceleme dışında tutulmuştur. Alexandre Dumas, Roger Lancelyn Green gibi isimlerin de Robin Hood kitapları yazması sebebiyle piyasada çok sayıda aynı isimde eser bulunmaktadır. Yaşanan bu karmaşıklığın önüne geçmek için eserin 1883 yılında yapılan ilk baskısı ile bu tez çalışması kapsamında incelenen kaynak metin karşılaştırılmış ve kaynak metnin yeniden basımda korunması sebebiyle Start Publishing Company isimli yayınevinden çıkan eser bu çalışmada kaynak metin olarak belirlenmiştir.

5.2. Çocuk Edebiyatı Eseri Olarak Robin Hood

Robin Hood, Ortaçağ İngiltere’inde yaşadığı kabul edilen bir halk kahramanın kendisi gibi kanun kaçağı arkadaşları ile birlikte yaşadıkları Nottinghamshire’daki Sherwood Ormanları’nda başlarından geçen eğlenceli maceraların anlatıldığı bir eserdir. İngiliz halk kahramanı Robin Hood hakkındaki efsane ve baladların Amerikalı yazar ve illüstratör Howard Pyle tarafından derlenmesi sonucu 1883 yılında yayımlanan tarihi macera ve kahramanlık türündeki bu eser, kısa sürede dünya klasikleri arasında yerini almıştır. Robin Hood’un bir gün ormanda Nottingham Vali’sinin akrabası olan bir ormancıyı istemeyerek öldürmesi ve kanun kaçağı olarak ilan edilmesiyle başlayan roman, her bölümde okuru kahramanların yeni maceralarıyla buluşturur. Valinin ve soylu sınıfının nazarında bir asi ve kanun kaçağı olan Robin Hood, halkın gözünde ise zenginlerden, soylu sınıftan ve dönemin yozlaşmış din adamlarından aldıklarını halka dağıtan, zor zamanlarda insanlara yardıma koşan, neşeli, güçlü, cesur, haksızlıklara karşı koyan bir halk kahramanı figürü çizmektedir.

Eserin genelinde hakim olan temalara bakıldığında ise karşımıza ilk olarak güce, otoriteye karşı alaycı bir yaklaşım ve bir başkaldırı olduğu dikkat çekmektedir.

Ancak bu başkaldırı ve alaycı tutum, gücü elinde bulundurup onu kendi çıkarları uğruna kullanarak halkına zulmedenlere karşıdır. Robin Hood, adaleti arayan ve bulamadığı zaman adaletsizlik yapan yöneticileri kendine özgü yöntemleriyle cezalandıran ve kendi adaletini sağlayan bir karakterdir. Kendi halkına adil davranan ve paylaşımcı olan yöneticilerle bir sorun yaşamayan Robin Hood, kendini halka adanmış bir kahraman olarak lanse edilmiştir.

Bu eserde dikkat çeken bir diğer tema ise Ortaçağ'ın yozlaşmış din anlayışına, Kiliseye ve din adamlarına getirilen eleştiridir. Robin Hood, bu sözde din adamlarını en az adaletsiz yöneticiler kadar düşman olarak görmektedir. Kitabın pek çok bölümünde Robin Hood ve arkadaşları kendi yöntemleri ile bu din tacirlerine hak ettikleri dersi vermektedir. Bunun yanı sıra, Feodalite ve sınıf ayrımı vurgusu eserin alt metinlerinde yoğun bir şekilde işlenmiştir.

Robin Hood isimli halk kahramanının ve çetesinin neşeli maceralarının anlatıldığı bu derleme eserde İngiliz sözlü geleneğinde önemli bir yeri olan balad türünden çok sayıda örnek sunulmaktadır. Robin Hood ve arkadaşları her maceraya çıktıklarında içinde buldukları duruma uygun bir şarkı veya balad ile neşelenirler ve eğlencelerini bu şarkılarla ve baladlarla taçlandırır.

Bununla birlikte, Robin Hood isimli bu eserin, bir çocuk kitabı olarak yazıldığı dönem ve ele aldığı konular itibarıyla çocuklar için uygun bir kitap olduğu söylenemez. Eserin 1883 yılında yazıldığı göz önünde bulundurulursa o dönem henüz Batı'da çocukluk paradigmasında bir değişim yaşanmadığı ve çocuk gerçekliğinin henüz gündemde olan bir konu olmadığı söylenebilir. Bu nedenle eser eğlendirici olmasının yanı sıra okuruna pek çok toplumsal mesaj iletme kaygısıyla didaktik bir üslupta yazılmıştır diyebiliriz. Bu didaktik öğeler metnin geneline hakimdir. Çocuk edebiyatı eserlerinde bulunması gereken en temel özelliklerden birisi de çocuğun kavrama yetisi ve okuma becerisine uygun bir dil kullanımudur. Çocuk kolaylıkla okuyabildiği ve algılayabildiği metinleri kendi algı dünyasında canlandırarak eserin içine girer ve okumaktan bu sayede zevk alır. Howard Pyle bu derleme eseri her ne kadar çocuklar için kaleme almış olsa da kullanılan dil açısından çocuklara uygun olduğunu söylemek mümkün değildir. Eserin yapılan ilk baskısında

eski İngilizcenin yoğun bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Günümüzde çocuklar için yeniden yapılan baskılarında dahi çocukların anlamakta zorluk çekeceği İngilizce kullanımlara yer verilmektedir. Bütün bu sorunlara rağmen Robin Hood'un ülkemizde olduğu gibi çocuk gerçekliğinin farkında olan Batı kültüründe de çocuklar için basılmaya devam etmesi dikkat çekicidir.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın İlköğretim 100 Temel Eser listesine dünya edebiyatı çocuk klasikleri kategorisinden giren bu eser, yayınevlerinin çevirilerindeki ideal çocuk figürü tasvirleri ve çocuğu şekillendirmeye yönelik çeviri müdahaleleri sebebiyle incelemeye değer bulunduğu için bu tez çalışmasına konu olmuştur.

5.3. Piyasada ve Kütüphanelerde Bulunan Robin Hood Çevirileri

Howard Pyle'nin 1883 yılında çocuklar için yazdığı ve resimlediği Robin Hood isimli bu kitapta zor zamanlarında insanlara yardıma koşan, yoksul halkın savunucusu, iyi kalpli, merhametli ve maceraperest bir halk kahramanının ve neşeli çetesinin yaşadıkları anlatılmaktadır. Harika bir lider, haksızlığın karşında duran cesur ve kurnaz bir kahraman, ezilen halkın savunucusu olarak okurun karşına çıkan Robin Hood'un gerçekte yaşayıp yaşamadığı konusunda net bir bilgi olmasa da tarihçilere göre birkaç ünlü kişiliğin birleştirilerek kahramanlaştırıldığı bir figürdür. İnsanların yıllardır beklediği ve özlediği adaletin savunucusu olan Robin Hood, bu sayede kısa sürede tüm dünyada üne kavuşmuş ve 19. yüzyıldan itibaren birçok yazarın eserine konu olmuştur. İlk baskısının yapıldığı günden beri pek çok ülkede çocuk kitabı olarak basılmaya devam etmektedir.

Milli Kütüphane kaynaklarına göre Howard Pyle'nin kaleme aldığı Robin Hood isimli eser Türkçeye doksan iki (92) kez aktarılmıştır. Ancak bu kaynakta yeniden baskılar da sayıya dahil edildiği için eserin günümüze kadar yapılan çevirilerin toplam sayısı 65'tir.¹⁷ Eserin Türkçeye ilk çevirisi 1958 yılında Nurcihan Kesim tarafından yapılmış ve "İyigün Yayınevi" tarafından yayımlanmıştır. Yapılan bu ilk çevirinin tam adı *Ormanlar Kıralı: Robin Hood*'tur ve 350 sayfadan oluşmaktadır.

---

¹⁷ Ek – 1: Milli Kütüphanede Bulunan Robin Hood Çevirileri

Daha sonra pek çok farklı çevirmen ve yayınevi tarafından farklı tarihlerde dilimize kazandırılmıştır. Bununla birlikte, bazı yayınevlerinin farklı zaman aralıklarında eserin farklı çevirilerini yayınlamış olmaları dikkat çekicidir.

Yapılan çevirilerin bir kısmı yetişkinler için dünya klasikleri kapsamında yayımlanmış olsa da büyük bir çoğunluğunun çocuklar için olduğunu söylemek mümkündür. Özellikle 2005 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan 100 Temel Eser listesi çevirilerin bu denli fazla olmasının temel nedenidir. Zira söz konusu liste yayınlanmadan önce dilimize sadece 17 defa çevrilen eserin 2005 yılından itibaren 48 defa çevirisi yapılmış, bu tarihten önce yapılan çevirilerden de 23 tanesi yeni baskıya girmiştir. Bakanlığın yayınladığı listede sadece eser ve yazar adı belirtildiği için özellikle Robin Hood gibi telif sorunu olmayan eserler yayınevleri için önemli bir gelir kaynağı olmuştur. Dolayısıyla bu eserin de günümüzde piyasada çok sayıda çevirisi ve uyarlaması bulunmaktadır. Yapılan araştırma sonucunda günümüzde kesin olmamakla beraber internet ve kitapçevleri aracılığıyla satışta olan 48 adet Robin Hood çevirisinin mevcut olduğu sonucuna ulaşılmıştır.¹⁸ Bu çevirilerden bazıları aynı yayınevinden çıkmasına rağmen içerik ve sayfa sayısı olarak da farklılık göstermesi dikkat çekicidir.

5.4. İncelenen Çeviri Metinlerin Yayınevlerine Dair Genel Bilgi

Bu tez çalışması kapsamında incelenen metinler; Kervan Yayınları, Elips Kitap, Karanfil Yayınları, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Bilgi Yayınevi ve Sis Yayıncılık tarafından yapılan çevirilerdir. İncelenen altı ayrı yayınevine ait erek metinler arasında ilk bakışta bölüm ve sayfa sayıları dışında önemli bir fark yokmuş gibi algılansa da metnin içine girildiğinde yayınevi ve çevirmen yaklaşımları doğrultusunda dikkate değer farklılıklar olduğu görülmektedir.

➤ Kervan Yayınları

Yayıncılık sektörüne 2000 yılında İstanbul'da kurulan “Beyaz Balina Yayınları” bünyesinde giren “Kervan Yayınları”, ağırlıklı olarak dini içerikli kitaplar

---

¹⁸ Ek 2- İnternet ve Kitapçevlerinde Satışta Olan Robin Hood Çevirileri Listesi

yayımlayan bir yayınevidir. İslam tarihi ile ilgili kitaplar, tasavvuf edebiyatı ve tefsir kitaplarının yanı sıra çocuk kitapları da yayımlayan Kervan Yayınlarının, eserlerini yayımlamayı tercih ettikleri yazarları da kendi dünya görüşlerine yakın buldukları isimlerden seçtikleri bu zamana kadar yayımladıkları kitaplardan anlaşılmaktadır. Özellikle dini içerikli çok sayıda çocuk kitapları yayımlamaları dikkat çekicidir.

➤ **Elips Kitap**

“Elips Kitap” 2002 yılında Ankara’da kurulmuş bir yayınevidir. Kurulduğu günden bu yana çok sayıda kitap yayımlayan bu yayınevi; astroloji, psikoloji, edebiyat, biyografi, çocuk edebiyatı, araştırma/inceleme, kişisel gelişim gibi oldukça geniş bir ürün yelpazesine sahiptir. Çok geniş bir ürün skalasında hem telif hem de çeviri eserler yayımlayan Elips Kitap, bünyesinde dini kitaplar yayımlayan “Sitare Yayınları”, roman ve hikaye türünde dünya edebiyatından ve Türk edebiyatından eserler yayımlayan “Tema Yayınları” ve “Kyrhos Yayınları” başta olmak üzere beş farklı yayınevi ile bu sektörde faaliyetlerine devam etmektedir. Elips Kitap, özellikle yayımladıkları çeviri kitaplarda çevirmenlerin adına yer vermemesi ile bir dönem gündeme gelmiş ve 2009 yılında bir çevirmeni ile yaşadığı sorunlar sebebiyle “ÇEVBİR” ile mahkemelik olmuştur. Milli Eğitim Bakanlığı’nın belirlediği 100 Temel Eser listesindeki pek çok kitabı yayın portföyüne dahil etmesi dikkat çekici bir ayrıntıdır.

➤ **Karanfil Yayınları**

Türdav Yayın Grubu’nun alt kuruluşlarından birisi olan Karanfil Yayınları merkezi İstanbul’da bulunan bir yayınevidir. Yayınevinin yayın politikası ve kurumsal geçmişi hakkında çok fazla bilgi olmasa da bünyesinde yer aldığı Türdav Yayın Grubu 1975 yılından beri faaliyet gösteren bir kuruluştur ve Sarı Papatya, Cihan, Elit Kültür, Karanfil ve Gelincik alt yayın kuruluşlarından bazılarıdır. Karanfil Yayınları, hem yetişkinler için dünya klasikleri hem de çocuklar için çocuk klasiklerinin yanı sıra 100 Temel Eser listesindeki tüm eserleri okurları ile buluşturmaktadır.

➤ **Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları**

Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1956 yılında edebiyat tarihimizin önemli isimlerinden birisi olan Hasan Ali Yücel tarafından kurulmuş köklü bir yayınevidir. Kurucusu olan Hasan Ali Yücel'in Milli Eğitim Bakanlığı döneminde başlattığı “dünya klasiklerinin dilimize kazandırılması ve okunmasının yaygınlaştırılması” amacıyla kurulan bu yayınevi, çok geniş bir ürün yelpazesine sahiptir. Günümüzde, Hasan Âli Yücel Klasikler Dizisi, Modern Klasikler Dizisi, Çocuk ve Gençlik Edebiyatı, Araştırma ve İnceleme alanlarında yayımladığı kitaplarıyla güçlü bir portföye sahiptir. Özellikle Hasan Ali Yücel Klasikler Dizisi kapsamında yayımlanan dünya klasikleri çeviri açısından çok tercih edilmektedir.

➤ **Bilgi Yayınevi**

Bilgi Yayınevi, 1965 yılında Ankara'da kurulan ve kuruluşundan bugüne 4000 civarında kitap yayımlayan köklü bir yayınevidir. 2009 yılında “Bilgi Yayınevi Basım Dağıtım Kitabevi ve Kırtasiye A.Ş.” adıyla kurumsallaşarak yayın hayatına devam etmektedir. Türk edebiyatı ve dünya edebiyatından çok sayıda klasik eseri okurlarının beğenisine sunan yayınevini, eğitim, sanat, araştırma, tarih, bilim gibi alanlardan oluşmak üzere geniş bir ürün portföyü vardır. Özellikle, 1990'lı yıllardan itibaren “Çocuk okuru olmayan bir toplumun yetişkin okuru olamaz” görüşünden yola çıkarak telif ve çeviri çocuk edebiyatı eserlerine ağırlık vermiştir.

➤ **Sis Yayıncılık**

“Kitaplarımız zenginliğinizdir” sloganı ile yayıncılık hayatına 1997 yılında Ankara'da başlayan ve 2001 yılından itibaren İstanbul'da devam eden Sis Yayıncılık, kurulduğu günden bu yana polisiye- gerilim, aşk ve macera romanları, araştırma, anı ve tarih kitaplarının yanı sıra sağlık, yemek, hobi ve yaşam sanatı gibi pek çok alanda yerli ve yabancı eseri okurlarıyla buluşturmaktadır. Dünya Klasikleri, Türk Klasikleri, Çocuk Klasikleri, Felsefe Klasikleri gibi setler yayımlayan yayınevi, bugüne kadar 400 civarında kitap yayımlamıştır. Özellikle bu yayınevi tarafından

yayımlanan çocuk klasiklerine piyasada çok ucuz fiyatlara kolayca ulaşmak mümkündür.

5.4.1. Robin Hood'un Altı Farklı Yayınevinden Çıkan Çevirilerine Genel Bir Bakış

İncelenmek üzere seçilen altı farklı *Robin Hood* çevirisinden alıntılar yaparak yayınevi ve çevirmen yaklaşımları bağlamında çeviri metinlerdeki ideal çocuk figürü yansımalarını değerlendirmeden önce, söz konusu çevirilere genel bir perspektiften bakmak yerinde olacaktır.

Kervan Yayınları tarafından yayımlanan erek metnin çevirmeni Zafer Tokgöz'dür. Tokgöz, aynı yayınevinden çıkan *Andersen Masalları*, *Mutlu Prenses*, *Alice Harikalar Diyarında*, *Yaşlı Adam ve Deniz* gibi çocuk klasiklerinin de çevirmeni olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak yapılan araştırmalarda çevirmen olarak gösterilen bu ismin aslında çevirmen olmadığı, kitabı yayına hazırlayan kişi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumda söz konusu çevirinin eserin kaynak dili olan İngilizceden yapılmadığı, daha önce yapılmış bir çevirinin tekrar gözden geçirilerek yayına hazırlandığını söyleyebiliriz. Kervan Yayınlarından çıkan çeviri, 21 bölümden oluşmaktadır ve 182 sayfadır. Kaynak metnin bazı bölümleri kısaltılmış, paragraflar özetlenmiş ve hatta çıkartılmıştır. Özellikle eserin yazıldığı dönemdeki halk edebiyatı sözlü geleneğinin önemli bir türü olan baladların ve şarkıların erek metne dahil edilmediği görülmektedir. Bunun yanı sıra kaynak metinde yer alan içindikiler kısmı ve yazarın okura seslendiği önsöz çeviri metinden çıkartılmış ve bazı bölüm başlıklarının ismi değiştirilmiştir. Yayımlanan erek metinde çevirinin hangi kaynak metinden yapıldığı ve eserin özgün adının ne olduğuna dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Çeviri metnin tipolojik özellikleri incelendiğinde ise ön ve arka kapak sayfalarında Milli Eğitim Bakanlığı 100 Temel Eser logosu dikkat çekicidir. Özellikle arka kapak sayfasında bu eserin bakanlık tarafından tavsiye edilen listede yer aldığı titizlikle vurgulanmıştır. Kullanılan logonun görsel olarak alıcıda resmi bir kurum izlenimi uyandırması ve bakanlık onaylı vurgusu satış politikası olarak değerlendirilebilir. Kaynak metnin büyük çoğunluğunda eski İngilizce hakimken

çeviri metinde bu dil ve anlatım daha sadeleştirilerek erek okur kitlesi olan çocuğun metni okumasına kolaylaştırmıştır diyebiliriz. Ancak, yayınevi politikası gereği hedef kitlesine uygun olmadığını düşündüğü bölümleri özetleyerek anlatmış veya eksiltme yoluna başvurmuştur.

Elips Kitap tarafından 2009 yılında yayımlanan erek metin Nurcihan Kesim tarafından çevrilmiştir. Robin Hood isimli eseri 1958 yılında Türkçeye çeviren ilk isim olan Nurcihan Kesim, Türkiye'nin ilk kadın gazetecileri arasında yer almaktadır. Nurcihan Kesim tarafından çevrilen erek metin 22 bölümden ve 400 sayfadan oluşmaktadır. Ayrıca kapak sayfasında çevirmen ismine yer verilmemesi dikkat çekicidir. Kervan Yayınları tarafından yayımlanan çeviri metnin aksine bu yayınevinin yayımlamış olduğu çeviri metinde kaynak kültürün önemli bir edebi türü olan baladlar kısmen de olsa çevrilmiştir. Çeviri kitabın ön kapak sayfasında İlköğretim 100 Temel Eser vurgusu yapılmış, ama bunun bakanlık "tavsiyeli" olduğu açıkça belirtilmemiştir. Bu durum, yayınevinin eserin alıcısında söz konusu listenin zorunlu okuma listesi olduğu ve bu eserin de o listede yer alan zorunlu eserlerden biri olduğu algısı yaratma isteğiyle ilişkilendirilebilir. Bunun yanı sıra arka kapak sayfasında yine söz konusu okuma listesine vurgu yapılmış ve böyle bir listenin yayınlanmasının ülkedeki okuma alışkanlığının artırılması adına umut verici bir gelişme olduğu ifade edilmiştir. Yayımlanan çevirinin hangi kaynak metinden yapıldığı ve eserin özgün adının ne olduğuna dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Kaynak metnin dil ve üslubuna göre çocuklar için daha anlaşılır bir dil kullanımı tercih eden yayınevi, kaynak kültürdeki dini ve kültürel söylemleri erek kültür bağlamında yerleştirilerek çevirisini okuru ile buluşturmuştur.

2011 yılında Karanfil Yayınları tarafından yayımlanan *Robin Hood* isimli erek metninde çevirmen bilgisine yer verilmemiştir. Eserin hangi kaynak metinden çevrildiğinin belirtilmemesi, kapak sayfasında veya iç kısımlarda çevirmen adının verilmemesi ve özellikle metnin içeriğinin çok fazla değiştirilmesi okurda çeviri eser değil de daha çok derleme eser izlenimi uyandırmaktadır. Bu durum aynı zamanda yayınevinin çeviriye ve çevirmene yaklaşımını da göstermektedir. Kaynak metinle karşılaştırıldığında söz konusu çeviri metnin çok fazla kısaltıldığı, bölümlerin

sirasının değiştirildiği, bazı bölümlerin tamamen erek metinden çıkartıldığı ve birleştirildiği, kahramanların başından geçen olayların çarpıtıldığı göze çarpmaktadır. İncelenen bu erek metinde editör olarak Mehmet Dikmen'in adı yer almaktadır. Aynı yayınevinden çıkan çocuk klasiklerinin de editörlüğünü yapan Dikmen, aynı zamanda ilahiyatçı bir yazardır. Editör ve yayınevi ideolojisinin bu noktada çeviri metne yansıtıldığını söylemek mümkündür. Öyle ki bu müdahaleler kaynak metinde sıradan bir rahip olan karakterin kendini Allah yoluna adamış bir din adımına dönüşmesine kadar varmaktadır. Kaynak metindeki sözlü gelenek ürünü olan baladlar çeviriye dahil edilmeyerek erek metinden tamamen çıkarılmıştır. Yayımlanan çeviride Howard Pyle tarafından kaleme alınan ve çizimleri yapılan kaynak metindeki kadar olmasa da ara ara illüstrasyonlara yer verilmiştir, ama bu çizimler yazara ait değildir. İncelenen diğer yayınevlerinin çevirilerinde olduğu gibi kapak sayfasında 100 Temel Eser vurgusu yapılmış ve önsöz kısmı çevrilmemiştir.

İş Bankası Kültür Yayınları'nın "İş Gençlik Klasikleri" kapsamında çıkan erek metin biçimsel ve biçimsel olarak kaynak metinle paralellik göstermektedir. Kaynak metinde olduğu gibi bu yayınevinden çıkan çeviri 22 bölüm ve 295 sayfadan oluşmaktadır. Kurulduğu günden bu yana ülkemizde yayıncılık dünyasının önde gelen kuruluşlarından birisi olan İş Bankası Kültür Yayınları, Hasan Ali Yücel döneminde kurulan Tercüme Bürosu'nun izlediği çeviride kaynak metne sadakat politikasını günümüzde de devam ettirmektedir. Çeviri eserin ön kapak sayfasında eserin isminin hemen altında "orijinal dilinden kısaltılmamış çeviri" ibaresi sadakat vurgusuna yapılan bir göndermedir. Ayrıca kapak sayfasında yazar isminin hemen altında eseri çeviren Çiçek Eriş'in adının belirtilmesi çevirmenin görünürlüğünü ve yayınevinin bu bağlamda çevirmene verdiği önemi göstermektedir. Çiçek Eriş'in aynı yayınevinden ve Pegasus Yayınları'ndan çok sayıda kitabı Türkçeye çevirerek bu alanda tanınırlık kazanmış bir çevirmen olduğunu belirtmek yerinde olacaktır.

Bu tez çalışması kapsamında çevirileri incelenen diğer yayınevlerinin aksine İş Bankası Kültür Yayınları tarafından yayımlanan erek metnin ilk sayfasında kaynak metnin tam isminin *The Merry Adventures of Robin Hood* verilmesi ve hemen devamında "Orijinal İngilizce metinden kısaltılmadan çevrilmiştir" şeklinde bir

açıklamaya yer verilmesi, yayınevinin bilinçli bir çeviri politikasına sahip olduğunu ve bu çeviri politikasının ne sebeple olursa olsun erek metinde kısaltma, özetleme ya da eksiltmelere karşı kaynak metne sadakatten yana olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra, yine incelenen diğer yayınevlerinin çevirilerinde editör bilgisine rastlanmazken İş Bankası Kültür Yayınları'nın çevirisinde editörün belirtilmesi yayınevinin çeviriye verdiği önemi yansıtmaktadır.

İş Gençlik Klasikleri kapsamında yayımlanan erek metnin ön kapak sayfasında 100 Temel Eser listesinde olduğu belirtilmiş olmasına rağmen Kervan Yayınları ve Elips Kitap'tan çıkan erek metinlerin kapak sayfalarında olduğu gibi Milli Eğitim Bakanlığını çağrıştıracak bir logo kullanılmamıştır. Dahası, erek metnin arka kapak sayfasında Robin Hood karakterinin nasıl ortaya çıktığını ve neden çok sevildiğini açıklayan kısa bir tanıtım yazısı olması ve bu tanıtım yazısında kaynak metnin yazarın ve eserin ilk basım tarihinin verilmesi kaynak metni üreten yazara ve kaynak kültüre duyulan saygının bir belirtisi olarak yorumlanabilir. Arka kapak sayfasındaki tanıtım yazısında eserin her yaş gurubundan okura hitap ettiğinin açıkça belirtilmesi hedef kitlenin sadece çocuklar olmadığını, aynı zamanda yetişkinlerin de okuyabilecekleri bir eser olduğunu göstermesi dikkate değerdir. Metindeki diyaloglarda ve tasvirlerde bu yaklaşımın izlerini görmek mümkündür. Çeviri metnin kapak sayfasında iddia edildiği üzere çevirmen, kaynak metnin herhangi bir bölümünde atlama veya çıkarmama yapmamış, kaynak metnin yazarının üslubuna ve olay örgüsüne metin genelinde sadık kalmış, çeviri metinde yayınevinin ve kendi ideolojisini yansıtabilecek söylemlerden ve müdahalelerden uzak durarak kaynak metni tam olarak dilimize aktarmaya özen göstermiştir. Kaynak metinde yazarın okuruyla buluştuğu önsözün çevrilmesi ve özellikle kaynak kültür dizgesinde önemli bir yeri olan baladların atlanmadan ve daha anlaşılır bir dilde erek dile aktarılması yayınevinin ve çevirmenin çeviriye yönelik yaklaşımlarını göstermektedir.

Bilgi Yayınevi'nin "Çocuk Klasikleri" kapsamında 2016 yılında yayımladığı erek metnin çevirmeni Aslı Candaş Schaeferdiek'tir. Çevirmen aynı yayınevinden çok sayıda çocuk edebiyatı eserini Türkçeye kazandırmıştır. Diğer yayınevlerinin aksine Bilgi Yayınevinden çıkan çeviri metinde 100 Temel Eser vurgusu yapılmaması

dikkat çekicidir. Bunun yanı sıra, ilk sayfada eserin İngilizceden çevrildiği ve özgün adının *The Merry Adventures of Robin Hood* olduğu açıkça belirtilmesi önemlidir. Özellikle yazarın kaynak metindeki çizimlerinin kullanılması çeviri metnin dikkat çeken bir diğer özelliğidir. 21 Bölüm ve 175 sayfadan oluşan eserde bazı bölümler tamamen çıkartılarak farklı bölümler eklenmiş, bazı bölümler ise birleştirilerek aktarılmıştır. Ayrıca kaynak metinde olmayan bölümlerin eklenmesi ve metinde anlatılan olayların sırasının değiştirildiği ve görülmektedir. Bununla birlikte çeviri eserin kendi içinde bir bütünlük teşkil ettiğini belirtmek yerinde olacaktır. Kaynak metinde yer alan içindikiler kısmı ve yazarın okura seslendiği önsöz çeviri metinden çıkartılmış ve bazı bölüm başlıklarının ismi değiştirilmiştir.

“Sis Yayıncılık Çocuk Klasikleri” kapsamında yayımlanmış erek metin 142 sayfa ve 21 bölümden oluşmaktadır. Yayımlanan çeviride bir bölümün tamamen çıkartıldığı, diğer bölümlerin ise kısaltılarak özetlendiği dikkat çekmektedir. Ayrıca İş Bankası Kültür Yayınları ve Bilgi Yayınları hariç çeviri metni yayımlayan diğer yayınevleri gibi Sis Yayıncılık da çevirinin hangi kaynak metinden yapıldığına dair bir bilgi vermemektedir. Söz konusu erek metnin çevirmeni Emel Erdoğan’dır ve çevirmenin adı eserin ilk sayfasında verilmiştir. Emel Erdoğan, adı geçen yayınevinin Çocuk Klasikleri serisinde yer alan *Seksen Günde Devri Alem*, *Andersen Masalları*, *Define Adası*, *Pinokyo* gibi çocuk kitaplarının da çevirmenidir. Yazarın dili ve üslubu erek metinde çocuk kitlesi göz önünde bulundurularak daha sade ve anlaşılır hale getirilmiştir. Ancak, yayınevi bu sadeleştirmeyi yaparken eserin çocuklar için uygun olmayacağını düşündüğü bölümleri eksilterek çeviri metne çeşitli müdahalelerde bulunmuştur. Erek metnin ön ve arka kapak sayfalarında diğer yayınevlerinde olduğu gibi 100 Temel Eser vurgusu yapılmış ve kaynak metinde olmamasına rağmen erek metnin arka kapak sayfasında Robin Hood’un nasıl cesur, adaletli, dürüst, iyilerin dostu bir figür olduğu anlatılmıştır. Bunun nedeni olarak; yayınevinin hedef kitlesi çocukları bu doğrultuda şekillendirmek ve yönlendirmek, onları böyle kahraman olmaya özendirmek ve bu şekilde eserin satış oranını artırmak yönünde bir yayın politikası izlemiş olabileceği şeklinde yorumlanabilir. Çeviri metinde özellikle uzun paragrafların özetlenerek aktarıldığı ve kaynak metindeki baladların tamamen çıkarıldığı dikkat çekmektedir.

5.5. Çeviri Metinlerdeki İdeal Çocuk Figürü Yansımalarının Çevirmen ve Yayınevi Yaklaşımları Doğrultusunda İncelenmesi

Kaynak kültüre ait değerlerin erek metne nasıl aktarılacağı veya aktarılmasının zorluğu çeviribilim alanında tartışılan bir konu olmuştur. İncelenen Robin Hood isimli kaynak metnin ana karakterlerinden Robin Hood ve en iyi arkadaşı, başyardımcısı Küçük John arasında geçen bir diyalog çevirmenin ve yayınevini metne müdahalesi açısından incelemeye değer bir örnektir. Robin Hood, Sherwood Ormanları'nda yaşayan çetenin lideridir ve çetenin tüm üyeleri arasında bir üstünlüğe sahiptir. Herkes onun söylediğini dinler, sözünden çıkmaz ve verdiği görevleri layıkıyla yerine getirmeye çalışır. Robin Hood, arkadaşı Küçük John'a çete üyelerinin giydikleri yeşil kıyafetlerin kumaşlarını satan Ancestar'daki kumaşçıya ödeme yapması için iki kese altın verir ve ne olursa olsun bu ödemeyi yapmasını öğütler. Görevi neşeyle kabul eden Küçük John, yola koyulur ve bir yol ayrımında yapması gereken işi erteleyerek yol üzerindeki hana gitmeye karar verir. Küçük John, dışarda çok güzel, güneşli bir hava olmasına rağmen yağmur yağacak gibi duruyor diye bahane üreterek liderlerinin ona verdiği görevi yerine getirmez ve handa eğlenceli bir gece geçirir. Ertesi sabah yola koyulduğunda karşılaştığı bir "tabakçı"dan güzel bir sopa yer ve son anda Robin Hood tarafından kurtarılır. Sonrasında Robin Hood ve Küçük John arasında şöyle bir diyalog geçmektedir:

Kaynak Metin:

- Quoth Robin Hood to Little John, "Why didst thou not go straight to Ancaster, yesterday, as I told thee? Thou hadst not gotten thyself into such a coil hadst thou done as I ordered."
- "I feared the rain that threatened," said Little John in a sullen tone, for he was vexed at being so chaffed by Robin with what had happened to him.
- "The rain!" cried Robin, stopping of a sudden in the middle of the road, and looking at Little John in wonder. "Why, thou great oaf! not a drop of rain has fallen these three days, neither has any threatened, nor hath there been a sign of foul weather in earth or sky or water."

- "Nevertheless," growled Little John, "the holy Saint Swithin holdeth the waters of the heavens in his pewter pot, and he could have poured them out, had he chosen, even from a clear sky; and wouldst thou have had me wet to the skin?"
- At this Robin Hood burst into a roar of laughter. "O Little John!" said he, "what butter wits hast thou in that head of thine! (sayfa: 88)

İş Bankası K.Y.:

- "Dün neden sana söylediğim gibi hemen Ancestar'a gitmedin? Eğer dediğimi yapmış olsaydın başına böyle belalar gelmezdi," dedi Robin Hood, Küçük John'a dönüp.
- "Yağmur yağacağından endişelendim," dedi Küçük John keyifsizce, çünkü Robin'in başına gelenler yüzünden kendisine laf etmesinden artık alınır olmuştu.
- "Ne yağmuru?" dedi Robin bir anda yolun ortasında durup şaşkınlıkla Küçük John'a bakarak. "Seni sersem, üç gündür yağmur yağmamasını bırak, gökten yağmur bulutu bile geçmedi; havada, suda veya toprakta kötü havanın geleceğine dair hiçbir belirti bile yoktu."
- "Yine de" diye geveledi Küçük John, "yağmurun ne zaman ineceği belli olmaz, güneş parıldarken bir anda yağmur da bastırabilir hani. Öyle olsaydı iliklerime kadar ıslanmamı ister miydin?"
- Bu laflar üstüne Robin kahkahalara boğuldu. "Ah Küçük John!" dedi, "Şu kafanda ne acayip düşünceler var senin. (sayfa: 89)

Elips Kitap:

- Robin Hood Küçük John'a: Dün sana söylediğim şekilde niçin doğruca Ankaster'e gitmedin. Şimdiye kadar hiçbir emrime itaatsizlik etmemiştin.
- Başına gelenlerin Robin Hood'un görmesinden utanan küçük John kendini müdafaa etmeye çalışarak: Yağmura tutulmaktan çekindim, dedi.
- Robin, yolun ortasında birdenbire durdu, hayret dolu gözlerini küçük John'a dikerek: Ne? dedi. Yağmura tutulmaktan mı çekindin? Hay koca sersem hay! Son üç günden beri bir damla yağmur yağmadı. Yerde gökte yağmur yağdığına veya yağacağına dair en küçük bir iz var mı?
- Küçük John homurdanarak: İz olsun, olmasın, dedi. Allah istedikten sonra güneşin ortasında yağmur yağdırır! Yeter ki istesin. Benim yağmurda sırlıklam ıslanmamı ister miydin?

- Bu sözler karşısında Robin kendisini tutamayarak kahkahalarla gülmeye başladı: Hay Allah iyiliğini versin Küçük John! Şu kafanın içinde ne dahiyane buluşların var? (sayfa: 128 – 129)

Kaynak metinde yağmurun yağması ve Tanrı arasında bir ilişkiden bahsedilmez. Hatta, Robin Hood'un "*hath there been a sign of foul weather in earth or sky or water*" bu sözlerden yağmurun bir doğa olayı olduğunun vurgulandığını söyleyebiliriz. Kaynak metinde bahsedilen ve yağmurla ilişkilendirilen "Saint Swithin" Hristiyanlar tarafından önemli bir din adamı olarak kabul edilen bir papazdır. Yaşadığı dönemde halk tarafından çok sevilen bu kişinin ölümünde başlayan yağmurun kırk gün boyunca aralıksız yağması sebebiyle yağmurla ilişkilendirilmiş ve kaynak kültürde böyle bir durumda anılır olmuştur.

İş Bankası Yayınları'ndan çıkan çeviri metinde kaynak esere genel anlamda sadık kalındığı, herhangi ideolojik bir müdahalenin yapılmadığı söylenebilir. Sadece kaynak metinde yağmurla ilişkilendirilen kişi ve kaynak kültüre ait bu durum metne dahil edilmemiş, yağmurun bir doğa olayı olduğu, doğaüstü güçlerle veya varlıklarla ilişkili olmadığı vurgusu yapılarak kaynak metnin mesajına sadık kalınmıştır.

Bununla birlikte, Elips Kitap tarafından yayımlanan çeviride Küçük John'un vermiş olduğu cevap dikkat çekicidir. Kaynak metinde hiçbir şekilde yer almadığı halde erek metinde yağmurun yağacağına dair bir belirtinin olup olmamasının önemli olmadığı, "*İz olsun, olmasın, dedi. Allah istedikten sonra güneşin ortasında yağmur yağdırır! Yeter ki istesin.*" şeklinde ifade edilmesi çeviri metindeki yayınevi ve çevirmen ideolojisini göstermektedir. Çeviri metinde bu durum, kaynak metnin aksine yağmurun bir doğa olayı olduğu ve bilimsel tarafı göz ardı edilerek ilahi bir güç ile ilişkilendirilerek metne dinsel kazandırılmıştır. Yayınevi ve çevirmen, kendi yaklaşımı doğrultusunda kaynak metne müdahale ederek hedef kitlesi olan çocukları bu doğrultuda şekillendirmek ve yetiştirmek için çeviriyi bir araç olarak kullanmıştır diyebiliriz.

Sis Yayıncılık ve Kervan Yayınları tarafından yapılan çeviride yağmurun yağması olayı tamamen çıkartılarak Küçük John'un liderinin ona verdiği işi ertelemesi ve Robin Hood'un sözünü dinlemeyerek emrini yerine getirmemesi sonucunda başına

bela açıldığına vurgu yapılmıştır. Aynı diyalog, Sis Yayıncılık ve Kervan Yayınları tarafından değiştirilerek erek dile şöyle aktarılmıştır:

Sis Yayıncılık:

- “Ooo!” dedi. “İşte mükemmel bir müsabaka. Eğer küçük John’u bir güzel pataklayabilirsen, sana kendi cebimden üç altın lira veririm arkadaş! Bu emrimi yerine getirmeyen Küçük John’un pataklanması hoşuma gider doğrusu.” (sayfa: 71).

Kervan Yayınları:

- “Ooo!” dedi. “İşte mükemmel bir müsabaka. Eğer küçük John’u bir güzel pataklayabilirsen, sana kendi cebimden üç altın lira veririm arkadaş! Bu emrimi yerine getirmeyen Küçük John’un pataklanması hoşuma gider doğrusu.” (sayfa: 94).

Her iki yayınevinin de Robin Hood ve Küçük John arasında geçen diyaloga çevirilerinde yer vermediği ve bu bölümü değiştirerek erek dile aktardıkları görülmektedir. Kaynak metinde yağmurla ilişkilendirilen ve o kültürde önemli bir yeri olan Saint Swithin’in bu iki yayınevinin çevirilerinde yer almaması yayınevlerinin hedef kitesini yabancı kültürün kuşatması altına girmesini önlemek amacıyla alınmış bir karar olduğu şeklinde yorumlanabilir. Bu alıntıda Robin Hood’un emrini yerine getirmediği ve sözünü dinlemediği için en yakın arkadaşı Küçük John’un cezalandırılmasını istemesi dikkat çekicidir. Yayımlanan iki çeviri metinde de didaktik bir üslup ve çocuğa mesaj verme kaygısı ön plandadır. Arkadaşın bile olsa ona verilen emri yerine getirmiyorsa cezayı hak etmiş demektir. Ayrıca, eğer bir işi vaktinde yapmıyor ve erteliyorsan başına kötü şeyler gelir şeklinde didaktik bir mesajın çevirilere yerleştirildiği söylenebilir. Çeviri sayesinde metnin okuru olan çocuğu bu doğrultuda yönlendirmek ve ona mesaj vermek kaygısıyla yayınevi ve çevirmen aracılığıyla erek metne böyle bir müdahalenin yapılmış olabileceğini söyleyebiliriz.

Karanfil Yayınları ve Bilgi Yayınevi tarafından yayımlanan çevirilerde bu olayın anlatıldığı bölüm tamamen çıkartılmıştır.

Toplumların çocuğa ve çocukluk kavramlarına yaklaşımları ve çocuktan beklentileri gerçekçi ve eşitlikçi çocuk edebiyatının henüz farkında olunmadığı dönemlerde

kaleme alınan çocuk edebiyatı eserlerine yansımıştır. Böyle toplumlarda kız ve erkek çocuğuna tarih boyunca farklı misyonlar yüklenerek cinsiyetçi bir yaklaşım sergilenmiştir. Erkek çocukları daha cesur, güçlü ve sert mizaçlı olarak tasvir edilirken kız çocukları ise uysallığı, güzelliği, cazibesi ve itaatkarlığı ile ön plana çıkarılmıştır. Bu sınıflandırmaya göre bir erkek çocuğun kız gibi davranması toplumun beklentilerine ters düşmektedir. Bu noktada çevirileri incelen kaynak metinde yer alan benzer bir ifadenin erkek metinlerde nasıl aktarıldığına bakmak yerinde olacaktır.

Robin Hood ve kuzeni uzun yıllar görüşemedikleri için birbirlerini tanıyamazlar ve Robin Hood karşısındakinin kuzeni olduğunu öğrenince onu hareketleri ve yürüyüşünden tanıması gerektiğini şöyle ifade eder:

Kaynak Metin:

- "Ha! Will Gamwell!" cried Robin, placing both hands upon the other's shoulders and holding him off at arm's length. "Surely, it can be none other! I might have known thee by that pretty maiden air of thine—that dainty, finicking manner of gait. Dost thou not know me, lad? Look upon me well." (sayfa: 92)
- ...."Well, by the faith of my heart," quoth Robin Hood, "for anyone escaping the law, thou wast taking it the most easily that ever I beheld in all my life. Whenever did anyone in all the world see one who had slain a man, and was escaping because of it, tripping along the highway like a dainty court damsel, sniffing at a rose the while?" (sayfa: 93)

İş Bankası K. Y.:

- "Hah! Will Gamwell" diye bağırdı Robin iki elini de diğerinin omuzuna koyup, onu bir kol boyu uzakta tutarken. "Tabii ya başka kim olacaktı! O efemine tavırlarından, zarif yürüyüşünden anlamam gerekirdi. Beni tanımadın mı evlat? Bir bak bakalım bana." (sayfa: 95)
- .... "İnanamıyorum," dedi Robin Hood, "hiç senin kadar tasasız bir şekilde kanundan kaçan biri görmedim. Birini öldürüp kanundan kaçan bir adam, soylu kadınlar gibi yürüyüp gül koklaya koklaya dolanır mı?" (sayfa: 96)

İş Bankası Kültür Yayınları'na ait çeviride, çevirmenin kaynak metne sadık kaldığı ve herhangi bir müdahalede bulunmadan metnin bu kısmını olduğu gibi aktarması yayınevinin çeviri politikasında sadakat anlayışına değer verdiğini göstermektedir. Çevirmen, kaynak metinde yazarın cinsiyetçi ifadelerini yumuşatmadan, olduğu gibi erek dile aktarmış ve metne bir müdahalede bulunmamıştır.

Elips Kitap:

- -Ne, Will Gamwel ha! Ondan başka kim olabilir ki zaten! Seni bu güzel saçlarından tanımam lazımdı. Bu hiçbir şeye kıymet vermeyen halinden şüphelenmeliydim. Nasıl, sen beni tanımadın mı delikanlı! Dikkatle bak ve söyle! (sayfa: 138)
- ... Doğrusu, bir şey söyleyeyim mi? Kanundan kaçan bir insan olarak sen şimdiye kadar gördüklerimin en ilgi çekici olanısın. Şimdiye kadar böyle korkusuzca ve serbestçe kanundan kaçan birini daha görmemiştim. Bugüne kadar bir insan öldürdüğü için bir asilzade gibi gül koklaya koklaya kanundan kaçan biri daha görülmüş müdür? (sayfa 139 – 140).

Elips Kitap tarafından yayınlanan çeviride ise yayınevinin çevirmen aracılığıyla metne müdahale ettiği görülmektedir. Kaynak metinde geçen “*pretty maiden air of thine—that dainty, finicking manner of gait*” ifadesinin erkek figüründen beklenen davranış biçimleri ile ters düştüğü için değiştirildiği fark edilmektedir. Kızıl Will, kaynak metindeki bu bölümde Robin Hood tarafından kadınsı bir havaya, narin bir yürüyüşe sahip olarak tasvir edilirken, erek metinde bu kısım değiştirilmiş ve saçının güzel olduğu ve hiçbir şeye kıymet vermediği şeklinde değiştirilmiştir. Yine aynı şekilde kaynak metinde adam öldürecek kadar gözü kara birinin aynı zamanda nasıl salınarak, gül koklayan saraylı bir genç kız gibi kanundan kaçtığından bahsedilirken erek metinde bu cümle de değiştirilmiş ve kaynak metindeki genç kız, çiçek koklamak gibi ifadeler bir erkeğe yakışmadığı için saraylı bir asilzade olarak erek dile aktırılmıştır. Hatta bahsedilen kişi asilzade yapılmakla kalınmamış, aynı zamanda o kişinin korkusuz ve cesur olduğu ön plana çıkarılmıştır. Buradan hareketle, yayınevi ve çevirmen kendi okur kitlesini ve beklentileri göz önünde bulundurarak erek kültürdeki erkek figürü algısından beklenmeyen hareketleri ve kadınsı tavırları metinden çıkarmış ve bu ifadeleri değiştirerek çevirinin hedef kitlesi

olan çocuğu idealize etmek, bir kalıba sokmak için çeviriye müdahale etmiştir diyebiliriz. Çünkü erek kültürün toplumsal normlarına göre erkek hiçbir zaman bir kadın gibi salınarak ve narin yürümez, aksine yaptığı işin arkasındadır ve gerekirse cesur ve korkusuz bir şekilde yaptığı ne olursa olsun arkasında durur.

Bilgi Yayınları:

- “Ah, Will, sevgili kardeşim Will!” Robin kırmızılı adamı sevgiyle kucakladı. Bu kuzeniydi! “Seni tanıyamamış olmam ne kadar aptalca! Fakat yıllardır görüşmedik; o arada sen de bayağı şık olmuşsun!” (sayfa: 51)
- ... “Eviden kaçmış bir oğul olarak hiç de fena görünmüyorsun” dedi Robin. “Seni bu süslü elbiseler ve fiyakalı şapkayla kim görse, bayağı zengin biri olduğunu düşünür.” (sayfa: 52)

Bilgi Yayınlarının çeviri metninde de benzer bir değişiklik söz konusudur. Robin kuzenini tanıyamadığı için kendine kızmakta, ama bunu yıllar içinde oldukça şık olması ile ilişkilendirmektedir. Kaynak metindeki kadınsı hava ve o edalı yürüyüş tasviri erek metne dahil edilmemiştir. Aynı şekilde erek metinde “soylu, asil kadınlar gibi çiçek koklayarak dolanmak” ifadesi erek metnin alıcıları tarafından hoş karşılanmayacağı için değiştirilerek süslü elbise ve fiyakalı şapkayla dolaşmak olarak tasvir edilmiştir. Bilgi Yayınevi, her ne kadar modernist bir çizgide bir yayıncılık anlayışına sahip olsa da erek toplumda henüz kabul görmeyen, bir erkeğin kadın gibi süslenmesi, salınarak yürümesi gibi durumları çeviri metnine dahil etmeyerek toplumsal beklentiler dahilinde bir çeviri kararı almıştır. Bu çeviri yaklaşımının metni genelinde sürdürüldüğünü söylemek mümkündür.

Karanfil yayınları, kaynak metni çok fazla kısalttığı ve bazı bölümleri tamamen çıkardığı için bu kısmı metne dahil etmemiştir. Ama, metne dahil ettiği bölümlerle çeviriye okurunu ve çocuğu yönlendirmek için bir araç olarak kullandığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Sis Yayıncılık:

- Robin Hood, iki elini birden yabancıнын omuzlarına koyarak, sarsmaya başladı: “Ne! Will Gamwel ha! Ondan başka kim olabilir ki zaten! Seni bu güzel saçlarından tanımam lazımdı. Nasıl, sen beni tanımadın mı delikanlı! Dikkatle bak ve söyle! (sayfa: 100)

Sis Yayıncılık ve Kervan Yayınları, metnin genelinde hemen hemen ortak bir çeviri yaklaşımı sergilemiştir. Hatta bu ortaklık, kaynak metnin büyük bir kısmının aynı ifadelerle erek dile aktarılmasına kadar varmıştır. Sis Yayıncılık tarafından yayımlanan erek metinde bu bölüm çıkartılmazken, Kervan Yayınları aynı kısmı özetler nitelikte aktarmış ve erkek figürüne yakışmadığı varsayılan davranışları çevirisinden çıkartmıştır.

Yabancı bir kültürde kaleme alınmış bir edebiyat eserini başka bir kültüre çeviri yoluyla aktarırken en çok sorun yaşanan konulardan birisi kaynak kültüre ait dini öğeler ve değerlerin erek kültürde nasıl karşılanacağıdır. Çünkü böyle bir durumda erek kültürün değer yargıları, yayınevi ve çevirmen ideolojisi, toplumsal beklentiler gibi çeşitli faktörler devreye girer. Söz konusu edebiyat eseri bir de çocuklar için yazılmış ise kaynak metni erek dile aktarırken yapılan ideolojik müdahaleler daha sık gözlemlenir. Çünkü hedef kitle çocuktur ve çocuk; toplum, aile, yayınevi ve çevirmen gibi unsurlar tarafından yönlendirmeye, şekillendirmeye açık bir varlık olarak kabul edilir.

Kaynak metinde Robin Hood, Allan isimli bir gence yardım etmek ve onu sevdiği kızla evlendirmek için bir rahip aramaktadır. Ancak yozlaşmış din adamları ve kilise ile aralarında sürekli bir anlaşmazlık olduğu ve Robin Hood bu tür insanların paralarına el koyduğu için hiçbir rahibin onun bu isteğini gerçekleştirmesine yardımcı olmayacağını bilmektedir. Kuzeni Kızıl Will’in, böyle bir rahip tanıdığını onlara yardımcı olabileceğini, onun aynı zamanda cesur ve bilindik rahiplerden olmadığını söylemesi üzerine Robin Hood rahibi aramaya çıkar. Bir dere kenarında rahibi kendi kendine konuşurken, şarkı söylerken bulur ve gizlice onu izler. Sonrasında rahip şarkısını bitirince Robin Hood’u fark eder ve kılıcına davranarak

Robin Hood'a saldırıya hazırlanır. Bu bölümde Robin Hood ve Rahip Tuck'un tanışması ve birbirlerini karşıya geçirmelerini isterken söyledikleri:

Kaynak Metin:

- "What spy have we here? Come forth, thou limb of evil, and I will carve thee into as fine pudding meat as e'er a wife in Yorkshire cooked of a Sunday." Hereupon he drew from beneath his robes a great broadsword full as stout as was Robin's.
- "Nay, put up thy pinking iron, friend," quoth Robin, standing up with the tears of laughter still on his cheeks. "Folk who have sung so sweetly together should not fight thereafter." (sayfa: 130)

İş Bankası K. Y.:

- "Beni kim gözetliyor? Öne çık hain, seni hıyar gibi doğrayacağım." Bunun ardından cübbesinin altından Robin'inki gibi uzun bir kılıç çıkardı.
- "Kılıcını kaldır peder," dedi Robin. Gülmekten yanaklarından aşağı yaşlar akıyordu artık. "Birlikte güzel bir şarkı söyleyen kimse ardından kavga etmemeli." (sayfa:132)

Elips Kitap

- "Burada bir casus mu var? Çık karşıma, şeytanın bacağı, bir ev kadının Pazar günleri pişirdiği et gibi seni parça parça edeyim." Bu sözlerden hemen sonra, Robin'inkinden hiç de kalır yanı olmayan keskin bir kılıcı, cübbesinin altından çekip çıkarttı.
- Robin, gözlerinden yaş gelene kadar gülerek: "Yoo, dedi. O kılıcı yerine koy arkadaş. Birlikte bu kadar güzel bir şarkı söyledikten sonra insan hiç dövüşür mü?"

Sis Yayıncılık

- "Burada bir casus mu var? Çık karşıma, bir ev kadının Pazar günleri pişirdiği et gibi seni parça parça edeyim!"
- Robin Hood: "Yoo." dedi. "O kılıcını yerine koy arkadaş!"

Kervan Yayınları

- - Burada bir casus mu var? Çık karşıma, şeytanın bir ev kadının pazar günleri pişirdiği et gibi seni parça parça edeyim!
- Robin Hood: - Yoo, dedi. O kılıcını yerine koy arkadaş!

Robin Hood ve Rahip Tuck'un ilk karşılaşmaları yukarıda gösterilen çeviri metinlerde kaynak metne çok fazla müdahale olmadan çevrildiği anlaşılmaktadır. Sis Yayıncılık ve Kervan Yayınları bu bölümü kısaltarak erek dile aktarmışlardır.

Bilgi Yayınevi

Bilgi Yayınevi'nin çevirisinde ise bu tanışmanın değiştirildiği görülmektedir. Kaynak metnin ilgili bölümünde insanların yardıma ihtiyacı olanlara ve birbirlerine yardım etmeleri gerektiğini vurgulayan bir ifade yer almazken, Bilgi Yayınevi metnin içeriğini değiştirerek erek metnin okuruna yardımsever olması gerektiği mesajını vermeyi amaçlamıştır. Bu sayede metnin alıcısı olan çocuğa bu temel değeri kazandırmak amacıyla çeviriye müdahale ettiğini söyleyebiliriz.

- “Hey, keşiş!” diye bağırdı. “Beni suyun öte tarafına taşı; yoksa canından olursun!”
- “Yayını indir bakalım” diye yanıtladı. “ O zaman seni çaydan geçiririm. Birbirimize yardım etmek görevimizdir ve haline bakılacak olursa yardıma ihtiyacın var.” (sayfa: 56)

Zohar Shavit'in (1991: 19 – 24) de belirttiği üzere çocuk edebiyatı çevirmeni, kaynak metni toplumun beklentileri dahilinde çocuğa uygun ve faydalı hale getirmek suretiyle çeviri metne müdahale etme hakkına sahiptir. Ancak, bu örnekte çocuk için uygun olmayan veya çocuklara zararlı olan bir durum söz konusu değildir. Dolayısıyla çevirmenin buradaki müdahalesi kaynak metinde çocuğa göre olmayan bir ifadeyi, durumu çocuğa uygun hale getirmek veya çocuğun gelişimini olumsuz etkileyeceği varsayılan bir durumun önüne geçmek için değildir. Tam aksine, çevirmen burada kendi hedef kitlesinin beklentileri doğrultusunda metne yardımseverlik temalı bir bölüm ekleyerek çocuğu yönlendirmeyi amaçlamıştır diyebiliriz.

Karanfil Yayınları

- Tuck; kara saçlı, kara uzun sakallı, kara gözleri fıldır fıldır, bir adamdı. Yaklaşan genç yabancıyı görünce selamladı.
- Robin Hood: Merhaba, diye karşılık verdi. Görünüş bakılırsa bir Allah adamısın.
- Evet. Bana Tuck derler. Biz kendimizi Allah ve insan sevgisine adanmışızdır. Görevimiz Allah'ın buyruklarına uyup insanlara yardım etmektir. Sana bir yararım dokunabilir mi, dostum? (sayfa: 16 – 17)

Karanfil yayınları bu alıntıdan da anlaşılacağı üzere metnin sadece içeriğini değiştirmekle kalmamış, aynı zamanda çeviriyi açık açık bir yönlendirme aracı olarak kullanmıştır. Üstelik bu ideolojik yaklaşımını çeviri metnin tamamında görmek mümkündür. Kaynak metinde sıradan ve bir yönüyle de klasik din adamından farklı bir imge oluşturmuş Rahip Tuck, bu yayınevinden çıkan çeviride kendini Allah'ın emirlerine ve insanlığın iyiliğine adanmış, yardımsever bir Allah adamına dönüşmüştür. Yayınevi, rahip figürünü kendi okur kitlesinin beklentisi ve özellikle dini inançları doğrultusunda bir din adamı olarak tasvir etmiştir. Ayrıca bu yardımseverliği dini inancı doğrultusunda kutsal bir görev olarak görmektedir.

- - Bir şey değil, dedi. Dedim ya, insanlara yardım etmek bizim gibilerin kutsal görevidir. Sana yardımım dokunduysa, bunun kıvancı bana yeter. (sayfa: 17)
- ... Ben bir din adamıyım. Yok yere kan dökmek, benim bağlandığım ilkelere ters düşer. (sayfa: 17)

Yukarıda verilen cümlelerin de kaynak metinde olmamasına rağmen çeviriye dahil edilmesi dikkat çekicidir. Karanfil Yayınları, kendi ideolojisi ve yayın politikası doğrultusunda metnin gerekli gördüğü yerlerini çıkarmış, gerekli gördüğü yerlere ise ekleme yapmıştır. Ayrıca metnin bütününe bakıldığında bu tür müdahalelerin sıkça tekrarlandığı görülmektedir. Kaynak metinde Robin Hood, Allan isimli genç ile sevgilisinin kavuşmasını sağlamak, onların evlenmesine yardımcı olmak için bir rahip aramaktadır. Ancak, Karanfil Yayınlarının çevirisinde bu durum tamamen değiştirilmiş ve bu arayış Robin Hood ve arkadaşlarının kendilerine macera ararken başlarından geçen bir olaya dönüştürülmüştür. Erek metnin alıcısı konumundaki çocuğu yabancı kültürün kuşatmasından korumak ve hedef kitlesinin beklentileri

doğrultusunda bir çocuk kitabı yaratmak amaçlı böyle bir çeviri kararının alınmış olabileceğini söylemek mümkündür. Ancak, burada çocuğun kaynak kültürün kuşatmasından korunmasını gerektiren bir durum olmadığı gibi, yabancı kültürün değerleri ile de tanışması engellenmiş ve çocuk, yetişkin kaynaklı bir kısıtlamaya mahkum edilmiştir. Bunun yanı sıra, yardımseverliğin ve insan hayatına zarar vermemenin en başta insani bir erdem olduğu gerçeği göz ardı edilmiş, bu durum öncelikli olarak din ile ilişkilendirilerek çocuğa bu doğrultuda bir mesaj verme ve onu şekillendirme kaygısıyla çeviriye müdahalede edilmiştir.

Kaynak kültürde vaftiz töreninin önemli bir yeri vardır. Vaftiz, dini bir arınma ve yeniden doğma töreni olarak da kabul edilir ve çocuk vaftiz töreninden sonra bir isim almaya hak kazanır. Kaynak metinde Robin Hood ve Küçük John'un tanışmalarının anlatıldığı bölümde henüz ilk defa karşılaşan bu ikili sıkı bir kavgaya girerler ve kavganın sonunda Robin Hood dereye düşerek yenildiğini kabul eder ve ismi John Küçük olan bu güçlü adamı kendi çetesine katılmaya davet eder. John Küçük (John Little), bu daveti geri çevirmez ve Robin Hood'un çetesinin bir üyesi olmayı kabul eder. Hep birlikte ormana geldiklerinde aralarına yeni katılan çete üyesine vaftiz töreni düzenlenerek isim verilecektir.

Kaynak Metin:

- Then when the feast was done Will Stutely spoke up. "It is now time, I ween, to christen our bonny babe, is it not so, merry boys?" And "Aye! Aye!" cried all, laughing till the woods echoed with their mirth. "Then seven sponsors shall we have," quoth Will Stutely, and hunting among all the band, he chose the seven stoutest men of them all.
- "Now, who bringeth this babe?" asked he right soberly.
- "That do I," answered Will Stutely.
- "And what name callest thou him?"
- "Little John call I him."
- "Now Little John," quoth the mock priest, "thou hast not lived heretofore, but only got thee along through the world, but henceforth thou wilt live indeed. When thou livedst not thou wast called John Little, but now that thou dost live indeed, Little John shalt thou be called, so christen I thee." (sayfa: 15)

İş Bankası K. Y.:

- Ziyafet bittikten sonra Will Stutely konuşmaya başladı. “Şu ufaklığı vaftiz etme vakti geldi artık, değil mi arkadaşlarım?” Herkes hep bir ağızdan, tüm ormanda neşeli sesler yankılanacak şekilde, “Evet!” diye bağırdı. “Öyleyse yedi vaftiz babasına ihtiyacım var,” diyen Will Stutely, gurubun arasında dolaşıp en güçlü yedi adamı kendi eliyle seçti.
- “Bu ufaklığı kim getirdi” diye sordu tüm ciddiyetiyle.
- “Getiren benim,” diye cevapladı Will Stutely.
- “Ya ismini ne koyacaksın?”
- “Küçük John koyacağım.”
- Peki, Küçük John,” diye devam etti sahte papaz, “bundan önce yaşamadın, dünyada var olan bir yolcuydun sadece, ama bundan sonra can bulacaksın. Yaşamadığın vakitte adın John Küçük idi, ama artık yaşamaya başladığına göre adın Küçük John olacak, seni böyle vaftiz ediyorum.” (sayfa: 12).

İş Bankası Kültür Yayınları'nın çevirisinde yukarıdaki alıntıdan da anlaşılacağı üzere bir değişiklik yapılmamıştır. Yayınevinin çeviride sadakat bağlamında izlediği yayın politikasını burada da devam ettirdiğini görmek mümkündür. Yayınevi, metindeki bu bölümü çevirisine dahil ederek okurun yabancı kültürle ve o kültürün değerleri ile tanışmasını sağlamıştır diyebiliriz.

Elips Kitap:

- Ziyafet sona erince Will söze başladı: Artık zamanı geldi. Şimdi bizim küçük kemikli bebeğe isim koyacağız. Öyle değil mi arkadaşlar?
- Robin'in adamları hep bir ağızdan: Vakit geldi, vakit geldi! diye bağıştılar. Herkes katıla katıla gülüyor, orman onların şen kahkahalarıyla çınlıyordu.
- Will: Şimdi yedi tane vaftiz babası lazım, diyerek gurubun içinden yedi kuvvetli genç seçti.
- Bu bebek kimindir? dedi.
- Will cevap verdi: Benim.
- Ona ne isim koyacaksın?
- Küçük John ismini koyacağım.

- Bunun üzerine rahip taslağı Küçük John'a döndü: Ey Küçük John, dedi. Şimdiye kadar sen yaşamadın, sadece bu dünyada bulundun. Ama bundan sonra hakikaten yaşayacaksın. Yaşamadığın devirlerde ismin John Küçük idi ama artık sahiden yaşayacaksın ve adın da Küçük John olacak. Seni bu simle vaftiz ediyorum. (sayfa: 22 – 23)

Elips Kitap da bu bölümü metinden çıkarmayarak benzer bir çeviri sunmuştur. Bu alıntının ana temasını korumakla birlikte çevirmen metni daha Türkçe söylemek adına sözcük düzeyinde ufak değişiklikler yapmıştır diyebiliriz.

Bilgi Yayınevi:

- Yemek bittiğinde Will Stutely: “Yeni dostumuza hala üyelik töreni yapmadık!” dedi. “Aranızdan yedi kişi beri gelsin!”
- Will Stutely: “Sevgili Küçük John, seni buradakilerin şahitliğinde Neşeli Adamlar çetesine üye yapıyorum. Şimdiye kadar ne yaşadysan, hiç yaşamadın say. Artık yaşamın tadını gerçekten çıkaracaksın!” diye bağırdı. (sayfa: 21 – 22)

Bilgi Yayınevi'nin yayımlamış olduğu çeviride vaftiz töreni Küçük John'un çeteye katılma töreni olarak aktarılmıştır. Erek kültürde vaftiz töreni gibi bir ritüelin olmaması ve çocukları yabancı kültürlerle ait bu tür dini ritüellerden korumak gibi sebeplerden dolayı yayınevi ve çevirmen böyle bir çeviri kararı almış olabilir. Ancak bu korumacı tutum yine çocuğun gelişimini olumsuz yönde etkileyeceği gerekçesiyle yetişkinler tarafından alınmış bir karardır ve bu durum çeviri çocuk edebiyatında yetişkinler ve çocuk arasındaki asimetrik ilişkiyi akıllara getirmektedir. Gücü elinde bulunduran yayınevi ve çevirmen, kaynak metinde yapmış oldukları değişiklikler ile çocuğun yabancı kültürleri tanımasını engellemektedir.

Sis Yayıncılık:

- Ziyafet sona erince Vill, söze başladı: “Artık zamanı geldi. Şimdi bizim küçük kemikli bebeğe isim koyacağız. Öyle değil mi arkadaşlar?”
- Robin'in adamları hep bir ağızdan: “Vakit geldi, vakit geldi! diye bağıştılar. Katıla katıla gülüyorlar, orman şen kahkahalarıyla çınliyordu.

- Vill: “Şimdi yedi tane vaftiz babası lazım.” diyerek gurubun içinden yedi tane kuvvetli genç seçti.
- Ciddi bir sesle: “Bu bebek kimindir?” dedi.
- Vill cevap verdi: “Benim.
- “Ona ne isim koyacaksın?”
- “Küçük John ismini koyacağım.”
- Bunun üzerine rahip taslağı, Küçük John’a döndü: “Ey Küçük John.” dedi. “Şimdiye kadar sen bu dünyada gerçekten yaşamadın, sadece bulundun. Ama bana öyle geliyor ki bundan sonra hakikaten yaşayacaksın. Yaşamadığın devirlerde ismin John Küçük idi ama artık yaşayacaksın ve adın da Küçük John olacak. Seni bu isimle vaftiz ediyorum.” (sayfa: 14).

Sis Yayıncılık ve Kervan Yayınları, kaynak metindeki vaftiz geleneğine çevirilerinde yer vermişler ve erek okurun kültüründe olmayan bu gelenekle tanışmasını sağlamışlardır. Bununla birlikte, her iki yayınevini de metnin genelinde yazım hataları, anlatım ve dil kullanımı açısından bir özensizlik göze çarpmaktadır.

Karanfil Yayınları:

- ... Neyse ki, Robin kendini yana atarak darbelerden kurtulmayı başardı. Dev adam, dengesini bulmaya çalışırken sıkı bir itişle karşılaştı ve suya yuvarlandı. Suda çırpınan dev adama bakarken, sopasına yaslanan Robin soluk soluğaydı. Robin’e: Elini uzat da sudan çıkmama yardım et, dedi yabancı. Kendi başına toparlanamayacak kadar ağırım. (sayfa: 13)
- .. Çünkü biricik arzum, yoksulları doyurmak için zenginleri soyan bu adama katılmaktır. Onun yürekliliğine hayranım. (sayfa: 14)

Karanfil yayınlarından çıkan Robin Hood çevirisi, hem sayfa sayısı olarak kısaltılmış hem de kaynak metindeki bazı bölümler tamamen çıkarılmış ve metnin bütünlüğü bozulmuştur. Hedef kitlesi çocuklar olan bu çeviri eserde yayınevi, çocuklarda ahlaki ve dini yargıların oluşması ve onları bu doğrultuda yetiştirmek ve şekillendirmek adına çocuklar için uygunsuz gördüğü bazı bölümleri kaynak metinden çıkarma yoluna gitmiştir. Kaynak kültürün dini inançlarına göre önemli bir ritüel olan, yeniden doğma ve arınma olarak kabul edilen vaftiz töreni erek metinden tamamen çıkarılmış ve bu bölümde anlatılan hikaye değiştirilerek çocuğa mesaj verme

kaygısıyla çeviri metne eklemeler yapılmıştır. Kaynak metinde anlatılan hikayede Robin Hood, Küçük John ile yaptıkları mücadeleyi kaybedip yenilgiyi kabul ederken Karanfil Yayınları'nın çevirisinde kavgayı kazanan Robin Hood olmuştur. Kaynak metinde Küçük John'u çetesinin bir üyesi olmaya ikna etmeye çalışan Robin Hood iken, çeviride bunu isteyen, Robin Hood'a hayranlık duyduğu için onlara katılmak isteyen Küçük John olarak aktarılmıştır.

Kaynak metinde suya düşen Robin Hood olmasına rağmen erek metinde yardım isteyen Küçük John'dur. Robin Hood, anlatılan hikayenin ana kahramanı olduğu için girmiş olduğu mücadeleyi kaybetmesi uygun olmayacağı düşünüldüğünden metne böyle bir müdahale yapılmış olabilir. Benzer şekilde Robin Hood'un cesurluğu, yoksullara yardım etmesi gibi özellikleri ön plana çıkartılmış ve Küçük John bu sebeple Robin'in çetesine katılmayı istemesi gibi bir ekleme yapılmıştır. Bu sayede, girdiği mücadeleleri kaybetmeyen, yense de rakibine saygı duyan ve ona yardım eden, cesur ve yardımsever bir kahraman figürü çizilerek hedef kitlesi olan çocuğa çeviri metindeki müdahalelerle böyle bir mesaj verilmektedir. Yayınevi ve çevirmen metinde yapmış oldukları değişiklikler sayesinde kendi beklentileri ve amaçları doğrultusunda çocuğu idealize etmek için çeviriyi etkili bir araç olarak kullanmıştır diyebiliriz.

Karanfil Yayınları:

- Robin bir sıçrayışta ayağa kalktı ve ikinci kere tokalaşmak için elini yabancıya uzattı: Yabancı, dedi. Kim olursan ol, Sherwood'a hoş geldin! Kral Richard'a bağlı herkes, Robin Hood ile arkadaşlarına katılabilir, ormanda kalabilir. (sayfa: 14)

İdeal çocuk figürünün en temel özelliklerinden birisi de ne olursa olsun devletine bağlı, sadık ve itaatkâr olmaktır. Robin ve Küçük John'un tanışmalarının anlatıldığı bu bölümde kaynak metinde yukarıdaki kısım yer almamasına rağmen yayınevi çevirisine böyle bir ekleme yapmıştır. Robin Hood'un kanun kaçağı olmasının sebeplerinden birisi de Kral'ın geyiklerini öldürmesidir. Her ne kadar Kral Richard'ın iyi bir yönetici olduğunu düşünse de hikayenin başında Robin Hood'un krala bir bağlılığı söz konusu değildir ve ormanda kralın adamlarından saklanmaktadır. Ancak Karanfil Yayınları, çevirisinde bu bölümü tamamen

değiştirerek farklı bir şekilde okura sunmuştur. Eserin kaleme alındığı dönemde devlete ve otoriteye sahip olan Kral Richard'tır. Çeviri metindeki kim olursan ol, krala bağlı olduğun sürece bize katılabirsin yaklaşımı aslında alt metinde güce ve otoriteye bağlılık, itaat mesajı vermektedir. Bu çeviri müdahalesi sayesinde yayınevi ve çevirmenin çocuğa, devlete karşı itaatkar olma ve güce karşı çıkmama mesajı vererek çocuğu idealize etme yönünde hareket ettiği söylenebilir.

İdeal çocuğa atfedilen özelliklerden birisi de yardımseverliktir. Didaktik bir üslupta kaleme alınmış çocuk kitaplarının alt metinlerinde, çocuğun ihtiyacı olanlara yardım etmesi ve yoksullara karşı bonkör olması mesajı verilir. Robin Hood ve arkadaşları, bir gün ormanda yolunu kestikleri şövalyenin hikayesini dinledikten sonra ona yardım etmeye karar verirler. Robin Hood, haksız yollarla ipotek altına alınan Şövalye Sir Richard'ın mal varlığını Kiliseden geri alıp ailesini kurtarması için gerekli parayı halkın sırtından kazandıkları ile sefa süren Hereford Piskopos 'undan kendine has yöntemleriyle alarak şövalyeye yardım eder. Kaynak metinde Sir Richard, bu yardımı ancak borcunu geri ödemek kaydıyla kabul edebileceğini söyleyerek kendisine verilen parayı alarak uzaklaşır.

Kaynak Metin:

- Then Sir Richard of the Lea looked all around and strove to speak, but could scarcely do so for the feelings that choked him; at last he said in a husky, trembling voice, "Ye shall all see, good friends, that Sir Richard o' the Lea will ever remember your kindness this day. And if ye be at any time in dire need or trouble, come to me and my lady, and the walls of Castle Lea shall be battered down ere harm shall befall you. I—" He could say nothing further, but turned hastily away. (sayfa: 162)

İş Bankası K. Y. :

- Lea'lı Sir Richard etrafına baktı ve duyulandığı için diyecek hiçbir söz bulamadı, en sonunda titreyen bir sesle, "Dostlarım Lea'lı Sir Richard'ın yaptığımız bu iyiliği asla unutmayaçınıza emin olabilirsiniz. Eğer bir derdiniz olursa, sıkıntıya düşerseniz eşimle benim yanıma gelin, sizin başınıza bela gelmeden önce Lea Şatosu'nun paramparça edilmesi lazım, ben..." Boğazı düğümlendi, daha fazla konuşamadı ve arkasına dönüp hızla uzaklaştı. (sayfa: 166)

Elips Kitap:

- Şövalye şaşkın şaşkın etrafa bakındı ve hislerini ifade etmek istedi. Fakat kelimeler boğazına düğümlendi, titrek bir sesle: Hepiniz göreceksiniz ki iyi kalpli arkadaşlar, dedi. Şövalye Richard, bugün kendisine gösterdiğiniz iyiliği asla unutmayacaktır! İçinizde herhangi birinin günün birinde başı sıkılırsa çekinmeden bana gelsin. Richard şatosunun kapıları sizlere daima açıktır. Daha fazla bir şey söyleyemedi. Geri dönerek acele adımlarla geri çekildi. (sayfa: 229)

Kervan Yayınları:

- - Hepiniz göreceksiniz ki iyi kalpli arkadaşlar, dedi. Şövalye Richard, bugün kendisine gösterdiğiniz iyiliği asla unutmayacaktır; içinizde herhangi birinin günün birinde başı sıkılırsa çekinmeden bana gelsin. Richard şatosunun kapıları daima sizlere açıktır. Daha fazla bir şey söyleyemedi. Geri dönerek acele adımlarla geri çekildi. (sayfa: 130)

İş Bankası, Elips Kitap ve Kervan Yayınları'nın çevirileri incelendiğinde erek metinlerde bir müdahalenin olmadığı anlaşılmaktadır. Sis Yayıncılık tarafından yayımlana çeviride yukarıda verilen alıntı Kervan Yayınları'nın çevirisi ile benzerdir. Kaynak metinde Robin Hood ve arkadaşlarından yardım alan şövalye, borcunu ödeyeceğini söyleyerek yanlarından ayrılmıştır.

Karanfil Yayınları:

- Vedalaşırken şövalye: - Sizleri, sizlerden gördüğüm iyiliği hiçbir zaman unutmayacağım, dedi. Yeniden zengin olur olmaz da, gelip size olan borcumu ödeyeceğim.
- Robin Hood: Paranız olduğu zaman siz de bizim gibi yapın: Parası olmayanlara yardım edin, dedi. Bu bize yeter. (sayfa: 52)

Karanfil Yayınları ise Robin Hood ve arkadaşlarının yardım ettikleri şövalye ile vedalaşmalarını kaynak metinde olmamasına rağmen didaktik bir mesaj ile bitirmiştir. Kaynak metinde şövalye, ekonomik durumunu düzelttiğinde ilk işinin bu iyi insanlara olan borcunu ödemek olduğunu söyleyerek ayrılırken, yayımlana çeviri metinde Robin Hood, şövalyeye eğer parası olursa ihtiyaç sahiplerine dağıtmasını,

insanlara yardım etmesini öğütler ve kendilerinin hep böyle yaptıklarını belirtir. Burada çocuğa yönelik açık bir yönlendirme ve çocuğu idealize etme söz konusudur. Yayinevi çevirisine böyle bir didaktik ifade ekleyerek metin üzerinden çocuğa mesaj verme yönünde bir çeviri kararı almıştır.

Bilgi Yayinevi:

- “Tanrı hepinizi korusun ve mesut etsin, sevgili yoldaşlarım!” dedi. “Size ne kadar minnettar olduğumu bilemezsiniz.”
- Robin onun elini sıkarak, “Bir yıl sonra burada görüşelim” dedi. “Eğer bir yıl içinde eski servetinize kavuşursanız, borcunuzu bize ödersiniz.”
- “Bir yıl sonra buraya tekrar geleceğimden emin ol, Robin Hood. Ve hayatımın sonuna kadar senin sadık bir dostun olarak kalacağımı da bil.” (sayfa: 129)

Yukarıda verilen alıntıdan da anlaşılacağı üzere Bilgi Yayinevi’nden çıkan çeviride şövalyenin sözleri daha dini bir söylemde erek dile aktarılmış ve yazarın üslubu değiştirilmiştir. Ayrıca kaynak metinde Robin Hood, şövalyeden borcunu ödemesine dair bir talepte bulunmazken erek metinde şövalyenin eski servetine kavuşması halinde borcunu ödemek üzere gelebileceğinin belirtilmesi metnin akışının da değiştirildiğini göstermektedir. Şövalyenin hayatının sonuna kadar Robin Hood’un sadık bir arkadaşı olacağını ifade etmesine kaynak metinde rastlanmazken, erek metinde yapılan iyiliği asla unutmamak ve bu iyiliğe bir karşılık olarak sadakat göstermek ön plana çıkarılmıştır. Yayinevi, bu yapmış olduğu ekleme ile çocuğa yapılan iyiliğin karşılıksız kalmayacağını ve sadakat mesajı vermektedir.

Bilgi Yayinevi’nin çevirisinde, Robin Hood ve şövalye Sir Richard’ın tanışmasının anlatıldığı bu bölüme kaynak metinde olmayan bir bölüm eklenmiştir.

Kaynak Metin:

- “Great changes had fallen in this time; for King Henry had died and King Richard had come to the crown.” (sayfa: 245)

Bilgi Yayınevi:

- ... Fakat gelin görün ki Kral tüm ölümlüler gibi sonunda öbür dünyaya göçmüş, yerine Aslan Yürekli Richard kral ilan edilmişti. Robin ve adamları, aralarında konuşarak, yeni Kral'dan af dilemeye ve ona bağlılık yemini etmeye karar verdiler. (sayfa: 123 – 124)

Kaynak metinde Kral Henry öldükten sonra yerine Kral Richard'ın geçmesi yukarıda gösterildiği üzere yalın bir şekilde anlatılırken, erek metinde bu kısmın tamamen değiştirildiği ve erek kültürün deyişleriyle aktarıldığı görülmektedir. Erek metinde geçen “*tüm ölümlüler gibi öbür dünyaya göçmek*” öldükten sonra hayatın devam ettiğine inanılan erek kültüre özgü bir ifadedir. Ayrıca bu ifadenin biraz daha içine girildiğinde insanın hükümdar da olsa bir gün öleceği ve ona hiçbir şey kalmayacağı mesajının verildiği açıkça anlaşılmaktadır. Buradan hareketle, yayınevinin çeviride yapmış olduğu ideolojik müdahalelerle metnin alıcısı olan çocuğu dini söylemler ekseninde biçimlendirmek ve ona birtakım dini ve ahlaki yargıları empoze etme kaygısı taşıdığını söylemek mümkündür.

Robin Hood ve arkadaşlarının yeni Kral Richard'dan af dilemeyi düşünmesi ise kaynak metnin son bölümünde Kral Richard'ın Sherwood Ormanı'na gelmesi sırasında gerçekleşir. Ancak, özgün eserde bu bir af dileme değil, iki taraf arasında yapılan bir antlaşma sonucunda Kral'ın Robin Hood ve adamlarını emrine girmeye davet etmesi ile olurken, çeviride bu durum değiştirilmiş ve otoriteden af dileyerek bağlılık yemini etmek olarak aktarılmıştır. Burada tekrardan otoriteye, yani devlete bir bağlılık ve sığınma mesajı verilmektedir. Bu mesaj ayrıca, ne yaparsan yap devlet affedicidir şeklinde de yoruma açıktır ki kaynak metnin bu bölümünde böyle bir ifadenin geçmemesi yayınevi ve çevirmen tarafından çevirinin nasıl bir yönlendirme aracı olarak kullanıldığının göstergesidir.

Karanfil Yayınları'nın çevirisinde de devlete ve otoriteye bağlılık göstermeyi ve itaatkâr olmayı öğütleyen eklemeler yapılmıştır. Kaynak metinde Kral Richard ile Robin Hood'un tanışmaları farklı şekilde anlatılırken, Karanfil Yayınları çevirisinde bu tanışma tamamen değiştirilerek itaatkarlık ve Kral'a, yani devlete güven vurgusu yapılmıştır.

Karanfil Yayınları:

- Sonra: Ama Kral Richard adaletli, iyi yürekli bir kraldır, diye ekledi. Kahramanıdır da. Boş yere Aslan Yürekli, dememişler ona. Madem yurda döndü, yeniden mutlu günlere kavuştuk demektir. Çünkü Kral ülkede eşitlik, hak adalet sağlayacaktır. (sayfa: 77)

Çevirilere yapılan müdahaleler yayınevini kadına ve erkeğe çizdiği toplumsal rolü de gözlemlemek adına iyi bir örnektir. Howard Pyle'nin kaleme aldığı kaynak metinde Robin Hood ve Sir Richard'ın tanışmalarının anlatıldığı bölümde Robin Hood, şövalyeye yardımcı olabileceğine söyleyerek onu yaşadıkları ormanda güzel bir ziyafete davet eder. Bu nazik davet Sir Richard tarafından kabul edilir ve yemek hazırlanır, sofralar kurulur ve ziyafet başlar.

Kaynak Metin:

- At last two fellows came to say that the feast was ready spread, so Robin, leading his guests with either hand, brought them to where great smoking dishes that sent savory smells far and near stood along the white linen cloth spread on the grass. (sayfa:158)

İş Bankası K. Y.:

- En sonunda iki adam ziyafetin hazır olduğunu haber verdi. Robin de konuklarını, üstünde dumanı tüten, ormanın ucuna bucağına kadar kokularını yayan lezzetli yiyeceklerin çimenlerin üstüne serilen beyaz örtülere konulduğu yere götürdü. (sayfa: 162)

Elips Kitap:

- Daha sonra iki genç gelerek Robin'e yemeklerin hazır olduğunu haber verdi. Robin Hood, misafirlerini her iki yanına alarak beyaz keten sofrayı örtüsünün üzerine sıralanmış, dumanı tüten, etrafa mis gibi kokular saçan yemeklere doğru yürüdü. (sayfa: 223)

Kaynak metinden yapılan alıntıdan da anlaşılacağı üzere yemekleri pişirip sofrayı hazırlayan Robin'in arkadaşlarından iki tanesidir. İş Bankası ve Elips Kitap

çevirilerinde bu bölümde bir değişiklik yapma gereği duymamış olacak gibi kaynak metindeki bu olayı olduğu gibi erek dile aktarmışlardır.

Sis Yayıncılık, Kervan Yayınları ve Bilgi Yayınevi, çevirilerinde bu bölümü çıkarmışlardır. Karanfil Yayınları ise metnin bütününde olduğu gibi bu bölüme de dikkate değer bir ekleme yaparak metne müdahale etmiştir.

Karanfil Yayınları:

- Robin Hood: Hoş geldiniz, soframıza buyuramaz mısınız? dedi. Hep birlikte ormanın ortasındaki açıklığa gittiler. Marian Kız'la Alan A Dale'nin karısı geyik ve ördek kızartmışlardı. Hep birlikte neşe içinde karınlarını doyurdular.
- Şövalye: Sofranız hep böyle bereketli olsun, dedi. Ne zamandır böyle lezzetli yemekler yememiştim. (sayfa: 49)

Bu alıntıdan da anlaşılacağı üzere kaynak metinde hiçbir şekilde yer almadığı halde yemekleri pişiren ve sofrayı hazırlayanlar, Karanfil Yayınları'nın çevirisinde kadın olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bakış açısına göre toplumda kadına ve erkeğe biçilen roller farklıdır. En yalın haliyle erkek çalışıp para kazanırken toplumda kadının evinde çocuklar ile ilgilenmek, yemek yapmak ve temizlik yapmak gibi ev işlerini yerine getirmesi gerektiği algısı hakimdir. Bu yaklaşımın yansıması çocuklar için yazılan bu eserin çevirisinde de görülmektedir. Yayınevi çevirisinde yapmış olduğu böyle bir müdahale ile alt metinde erkek çocuğuna farklı kız çocuğuna farklı bir misyon yükleme çabasına girmiştir. Bu durum yayınevi ve çevirmenin, kendi bakış açısı ve erek kitlenin beklentisi doğrultusunda kız ve erkek çocukları idealize etmenin bir örneği olarak gösterilebilir. Bunun yanı sıra, çeviri metinde geçen “sofranız bereketli olsun” ifadesi ile yayınevinin çeviriye erek kültür bağlamında dini bir söylem kazandırdığını söylemek yanlış olmayacaktır. Kadına yüklenen misyonun benzer bir örneğini aynı yayınevinin çevirisinde başka bir bölümde de görmek mümkündür.

Karanfil Yayınları:

- Marian Kız, hemencecik Robin'le birlikte kente gidenlerin hepsinin eline birer çıkmaz azık tutuşturdu. (sayfa: 54)

Robin Hood ve adamları, Nottingham Valisi tarafından yakalan bir arkadaşlarını kurtarmak için yola çıkarlar ve bir plan yaparak şehre giderler. Bu bölüm de kaynak metinde geçmemesine rağmen Karanfil Yayınları'nın çevirisinde yukarıdaki alıntıdan da anlaşılacağı üzere farklı bir şekilde aktarılmıştır. Kadının, yola çıkanlara yiyecek bir şeyler hazırlaması aslında erkek kültürde kadından beklenen, ona görev atfedilen özelliklerden birisidir. Yayınevi, bu sebeple çevirisine böyle bir müdahalede bulunmuş olabilir.

Kaynak metinde Alan a Dale veya Vadili Alan'ın sevgilisiyle kavuşamamasının anlatıldığı bölümde Robin Hood ve arkadaşları ormanda Vadili Alan'ı ağlarken bulurlar. Ona yardımcı olmak ve sorununu halletmek için yaklaştıklarında aralarında geçen diyalog kız ve erkek çocuklara atfedilen davranışlar açısından dikkat çekicidir.

Kaynak Metin:

- "Halloa!" shouted Will Stutely, when they had come out from the forest into the little open spot. "Who art thou, fellow, that liest there killing all the green grass with salt water?" (sayfa: 113)
- "Pah!" cried Will Stutely, coming up to the stranger, "wipe thine eyes, man! I do hate to see a tall, stout fellow so sniveling like a girl of fourteen over a dead tomtit. (sayfa: 114)

İş Bankası K. Y.:

- "Merhaba!" diye bağırdı Will Stutely ormandan açıklığa çıktıklarında. "Sen kimsin ve üstünde yattığın yeşil otları tuzlu suyla ne diye öldürüyorsun?" (sayfa: 116)
- "Sil gözyaşlarını genç adam. Uzun boylu kuvvetli bir adamın, tıpkı ölen kuşunun ardından salya sümük ağlayan on dörtlük kız gibi zırlamasını görmekten nefret ediyorum." (sayfa: 116)

Elips Kitap:

- Ormandaki ağaçların arasından küçük düzlüğe çıkar çıkmaz Will: - Merhaba! diye seslendi. Sen kimsin arkadaş? Bu canım yeşil otları tuzlu gözyaşlarıyla niye yıkıyorsun? (sayfa: 166)
- Will delikanlının yanına giderek: - Sil gözlerinin yaşını, dedi. Senin gibi, uzun boylu, yakışıklı bir delikanlının on dört yaşındaki romantik bir genç kız gibi gözyaşı dökmesini seyretmekten nefret ederim. (sayfa: 167)

Yukarıdaki alıntılardan da anlaşılacağı üzere, kuvvetli ve cesur bir delikanlı olarak tasvir edilen Alan a Dale'in ağlaması, onu görenler tarafından bir erkeğe yakışmayacak bir davranış olarak ifade edilmekte ve ağladığı için bu genç, kuvvetli ve uzun boylu adam küçük bir genç kıza benzetilmektedir. İş Bankası Kültür Yayınları ve Elips Kitap tarafından yapılan çevirilerde bu bölüm kaynak metne sadakat ilkesi doğrultusunda erek dile kısaltılmadan ve değiştirilmeden aktarılmıştır.

Sis Yayıncılık:

- Vill: "Merhaba! diye seslendi. Sen kimsin arkadaş? Bu canım yeşil otları, tuzlu gözyaşlarıyla ne diye yıkıyorsun?" (sayfa: 81)

Kervan Yayınları:

- Vill: "Merhaba! diye seslendi. Sen kimsin arkadaş? Bu canım yeşil otları tuzlu gözyaşlarıyla niye yıkıyorsun?" (sayfa: 106)

Bilgi Yayınevi:

- İkili perişan haldeki adamın yanına gittiler. "Hey, gözyaşlarıyla toprağı ıslatma artık!" dedi. "Neredeyse senin yüzünden sele kapılacağız." (sayfa: 63)

Bu üç yayınevinin çevirilerine bakıldığında ise sadece ilk bölümün erek dile aktarıldığı, özellikle güçlü kuvvetli bir erkeğin kız gibi ağlamasının çevrilmediği görülmektedir. Erek toplumda erkek figürünün birilerinin yanında hıçkırarak ağlaması erkeğe yakışmayacak bir davranış olarak kabul edilir. Erkek, sürekli gücü temsil eder ve ağlaması zayıflık, acizlik belirtisi olarak kabul edilir. Dolayısıyla bu üç yayınevi, ilgili bölümün sadece bir kısmını çevirip, Alan a Dale'nin bir genç kız

gibi ağlamasını erkek figürüne aykırı bir davranış olarak değerlendirdikleri için çevirilerine dahil etmemişlerdir. Karanfil Yayınları'nın çevirisinde ise bu bölüm tamamen metinden çıkarılmıştır.

Robin Hood ve arkadaşlarının Kraliçe Eleanor'un daveti üzerine Londra'da Kral'ın düzenlediği okçuluk turnuvasına katılmalarının anlatıldığı bölümde Bilgi Yayınevi'nden çıkan çevirinin okuruna bir mesaj verme kaygısı olduğu açıkça görülmektedir. Kaynak metinde Robin Hood ve arkadaşları, düzenlenen yarışmada Kral'ın adamlarını yenerek Kraliçe'yi onurlandırır ve Kral da adamlarının yarışı bu kanun kaçaklarına kaybetmesine çok öfkelenirse de eşinin hatırı için onlara şehirden çıkıncaya kadar zarar vermeyeceğinin sözünü verir. Yarışma bittikten sonra Kraliçe Eleanor, uşağıyla Robin Hood ve arkadaşlarına bir mesaj gönderir ve bir an önce şehirden ayrılmaları gerektiğini, aksi takdirde yakalanacaklarını ve öldürülecekleri haberini verir. Kaynak metinde Kraliçe, Robin Hood ve adamlarını Kral'ın gazabından korkmaları ve kendilerine dikkat etmeleri konusunda uyarırken, Bilgi Yayınevi çevirisinde bu durumu değiştirerek ve sonucunda didaktik bir mesaj vererek erek dile aktarmıştır.

Bilgi Yayınevi:

- Ardından Kraliçe, Robin ve adamlarını yanına çağırdı. Onlar da Kraliçe'nin karşısına geçip diz çöktüler. “Bugünkü hizmetiniz için size teşekkür ederim dedi” Kraliçe. “Kral'ın bu kadar öfkelenmesine de üzuldüm. Fakat korkmayın. Sözünde duracaktır. Kazandığınız ödülle kendinize bulabildiğiniz en iyi silahları alın. Bunlarla yoksulları ve güçsüzleri koruyacağımıza, size gelip yardım isteyenlere yardım edeceğinize yemin edin.”
- Beş okçu, “Yemin ederiz!” dediler. (sayfa: 106)

İdeal çocuk figüründen beklenen davranışlardan birisi de yoksulları ve güçsüzleri korumak, onlara yardım etmektir. Yukarıdaki alıntıda da görüldüğü üzere metnin hedef kitlesi olan çocuğa mesaj verme kaygısı ve bu mesaj doğrultusunda çocuğu biçimlendirme amacıyla Bilgi Yayınevi'ne ait çeviriye böyle bir müdahale yapıldığı açıkça anlaşılmaktadır. Yayınevi ve çevirmen, çeviriye yapmış oldukları bu müdahale ile çocuğu toplumun beklentileri ve kendi doğruları ekseninde

şekillendirmeyi amaçlamışlardır diyebiliriz. Elbette ki yardıma ihtiyacı olan insanlara yardım etmek ve güçsüzleri korumak gibi temel değerlere sahip olmak önemlidir. Ancak bunun çocuğa didaktik bir üslupla verilmeye çalışılması, çocuğun edebiyat eseri aracılığıyla yönlendirilmesi ve çevirinin de bu noktada etkin bir araç olarak kullanılması doğru bir yaklaşım değildir.

Benzer şekilde didaktik üslupla ve çocuğa mesaj verme kaygısıyla metne müdahale edildiğini gösteren bir başka örneği, Karanfil Yayınları'nın çevirisinde Robin Hood ve ormandaki Tenekeci'nin karşılaşmalarının anlatıldığı bölümde görmek mümkündür. Kaynak metinde Robin Hood'u yakalama emrini duyan tenekeci Nottingham Vali'sinin vereceği ödülü alabilmek için Robin Hood'un peşine düşer. Robin Hood kurnazlığı sayesinde tenekeciyi kandırır ve onu sürekli gittikleri hana içki içmeye davet eder. Tenekeci sarhoş olduktan sonra Robin, cebindeki yakalama emrini ve paraları da alarak oradan ayrılır. Tenekeci ayılıp kendine gelince durumu anlar ve hancıdan soyulmasına yardım ettiği için hesap sorar. Hancı da içtiklerinin parasını alarak tenekeciye ormana gitmesini söyler ve arkasından gülererek, Robin ile bu adamı iyi kandırdıklarını belirten bir ifade kullanır.

Kaynak Metin:

- The landlord and his worthy dame and Maken stood looking after him, and laughed when he had fairly gone. "Robin and I stripped yon ass of his pack main neatly," quoth the landlord. (sayfa: 26)

İş Bankası K. Y.:

- Hancı ve sevgili karısı Maken da arkasından bakıyorlardı, yeterince uzaklaştığında kahkahalara boğuldular. "Robin'le birlikte şu adamı hakikaten iyi soyup soğana çevirdik," dedi hancı. (sayfa: 22)

Elips Kitap:

- Hancı, karısı ve kızı kapının önünde durarak arkasından baktılar ve bir hayli uzaklaşınca kahkahalarla güldüler. "Robin'le ben, senin gibi eşeklerin kafa derisini yüzeriz de ruhun duymaz," dedi. (sayfa: 38)

İş Bankası ve Elips Kitap tarafından yayımlanan çevirilere bakıldığında kaynak metinle benzer bir aktarım olduğunu söylemek mümkündür. Sis Yayıncılık ve Kervan Yayınları da bu alıntıyı benzer şekilde çevirirken, Bilgi Yayınevi'nin çevirisinde bu bölüm erek metinden çıkartılmıştır. Karanfil Yayınları ise bu bölümü değiştirerek erek metne farklı şekilde aktarmıştır.

Karanfil Yayınları:

- Tenekeci uyanınca bir de ne görsün? Cebindeki paraların da, ilanın da yerinde yeller esiyor. “Vah başıma gelenler, soyuldum!” diye dövünmeye başladı.
- Lokanta sahibi: Her önüne gelene güvenip gizli niyetlerini açarsan, sonun böyle olur işte. (sayfa: 43)

Kaynak metinde böyle bir ifade yer almazken, Karanfil Yayınları'nın çevirisinde metnin okuruna doğrudan bir mesaj verilmektedir. Bu mesajla, insanın her önüne çıkana güvenmemesi ve sırrını açık etmemesi gerektiği, aksi takdirde başına kötü sonuçlar doğuracak işler gelebileceği öğütlenmektedir. Çocuğa yönelik didaktik üsluptaki böyle bir mesajın altında çocuğu yönlendirme ve bir beklenti doğrultusunda onu şekillendirme kaygısı yatmaktadır.

Robin Hood ve ormandaki tenekecinin ilk karşılaşmalarının anlatıldığı bu bölümde, yayınevi ve çevirmen kararları doğrultusunda çocuk için uygun olmayacağı düşüncesiyle Karanfil Yayınları ve Bilgi Yayınevi'nin çevirilerinde değişiklikler göze çarpmaktadır. Gezgin bir zanaatkar olan tenekeci, Robin ile karşılaştıklarında işi gereği etrafta olup bitene kayıtsız kalamayacağını ve eğer varsa duyduğu haberleri kendisiyle paylaşmasını ister. Robin Hood da bunun üzerine duyduğu haberin tenekeciyi üzeceğini söyleyerek iki tenekeciyi içki içtikleri için hapse attıklarını söyler. Bu durum İş Bankası, Elips Kitap ve Sis Yayıncılık tarafından yapılan çevirilerde kaynak metindekine benzer şekilde erek dile aktarılmıştır. Bununla birlikte, Karanfil Yayınları ve Bilgi Yayınevi'nin çevirilerinde ilgili bölümü değiştirmeleri dikkat çekicidir.

Kaynak Metin:

- "Well then," quoth Robin, "list thou and I will tell, but bear thyself up bravely, for the news is sad, I wot. Thus it is: I hear that two tinkers are in the stocks for drinking ale and beer!" (sayfa: 21)

İş Bankası K. Y.:

- "Peki öyleyse" dedi Robin, "söyleyeceğim ama metin ol, çünkü vereceğim haberler çok üzücü. İki tenekeciyi bira içtikleri için hapse atmışlar diye duydum." (sayfa: 17)

Sis Yayıncılık:

- "O halde" dedi. "Mademki arzu ediyorsun, söyleyeceğim. Yalnız metin ol, çünkü vereceğim haber iyi bir haber değil, haber şu: İçki içtiği için iki tenekeciyi hapsedmişler!" (sayfa: 18)

İş Bankası ve Sis Yayıncılık'a ait çeviri metinlerden alınan yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı üzere kaynak metinde geçen içki içtikleri için hapsedilen tenekeçilerin durumu metinlere müdahale edilmeden aktarılmıştır. Elips Kitap da çevirisinde Sis Yayıncılığınkine benzer ifadeler kullanarak bu bölümü erek dile aktarırken Kervan Yayınları aynı kısmı çevirisine dahil etmemiştir.

Bilgi Yayınevi:

- "Duyduğuma göre iki kalaycı sahtecilik yaptıkları için tutuklanmış." (sayfa: 111)

Bu alıntıdan da anlaşılacağı üzere, Bilgi Yayınevi hedef kitlesi olan çocuğu göz önünde bulundurarak içki içtikleri için tutuklanmayı, sahtecilik suçundan tutuklanma olarak erek dile aktarmış ve çeviriye müdahale ederek çocuk için uygun bulmadığı bu durumu çevirisinde değiştirme gereksinimi duymuştur. Bununla birlikte, metnin bütününde bu korumacı tavrın her zaman sergilenmediğini söylemek mümkündür. Bu alıntıda görüldüğü üzere içki içmek çıkartılırken, hikayenin başka bölümlerinde içki içmek, şarap gibi ifadeler çevrilmiştir. Bu açıdan Bilgi Yayınevi'nin çevirisinde bir tutarsızlık söz konusudur.

Karanfil Yayınları:

- Robin Hood: Günaydın arkadaş, diye selamladı onu. Ne var ne yok? Kentte yeni haberler var mı?
- Tenekeci: Olmaz olur mu, var tabi. Nottingham Valisi, Robin Hood'u ele geçirmeyi iyice aklına koymuş. Onu ölü veya diri getirene yüz altın ödül verecekmış. (sayfa: 41 – 42)

Karanfil Yayınları'ndan alınan bu bölümden de anlaşılacağı üzere yayınevi, metnin içeriğini tamamen değiştirmiştir. İçki içtikleri için yakalanan tenekeçilerden bahsetmemiş, bunun yerine Robin Hood'u yakalayana ödül verileceğini haberini ön plana çıkarmış, içkiye bir noktada sansür uygulamıştır. Yayınevi, kendi ideolojisi doğrultusunda içkiyi sakıncalı ve uygunsuz gördüğü için çocuklar için yayımladığı bu çeviri metinden çıkarmıştır.

Kaynak Metin:

- But right art thou, man, for I love ale and beer right well. Therefore come straightway with me hard by to the Sign of the Blue Boar, and if thou drinkest as thou appearest— and I wot thou wilt not belie thy looks—I will drench thy throat with as good homebrewed as ever was tapped in all broad Nottinghamshire." (sayfa: 21)
- But long before the Tinker came to the last verse his tongue began to trip and his head to spin, because of the strong waters mixed with the ale. First his tongue tripped, then it grew thick of sound; then his head wagged from side to side, until at last he fell asleep as though he never would waken again. (sayfa: 24)

İş Bankası K. Y.:

- “Ama çok haklısın, içkiyi çok severim. Eğer görüdüğün gibi sağlam içiciysen, hani ben eminim öyle olduğuna ya, benimle Mavi Domuz Hanı'na gel derhal. Tüm Nottinghamshire'daki en güzel, en lezzetli mayalanmış birayı içireceğim sana.” (sayfa: 18)
- Ama tenekeci son dörtlüğe gelmeden dili dolanmaya ve başı dönmeye başladı. Önce dili sürçtü, sonra sesi kalınlaştı; başı bir o yana bir bu yana sallanmaya başladı, en

sonunda uyuklamaya başladı. Birasına katılan sert içki onu tümüyle kendinden geçirmişti. (sayfa: 20)

İş Bankası Kültür Yayınları'ndan çıkan metnin kaynak metne sadık kalarak ve herhangi bir ideolojik ekleme veya çıkarma yapılmadan çevrildiği yukarıda verilen örnekte de görülmektedir. Kervan Yayınları, bu bölümü tamamen çevirisinden çıkarırken, Sis Yayıncılık ise özetleyerek aktarmıştır. Elips Kitap tarafından yayımlanan çeviri metinde ise bu kısım İş Bankası Kültür Yayınları'nın çevirisine oldukça benzerdir. Bilgi Yayınevi ise yukarıdaki alıntılardan ilkinde geçen içki içme davetini değiştirerek "...yolun ucundaki hana gidelim, hem susuzluğumuzu giderir hem de etraflıca konuşuruz." şeklinde çevirmiştir.

Karanfil Yayınları:

- Robin Hood: Arkadaş gel, şu lokantaya girelim. Karnımızı doyururuz, dedi. Paralar benden.
- Tenekeci: Hay Allah senden razı olsun, diye sevindi. (sayfa: 42)
- Sıcak ve bunaltıcı havada, güneş altında sokak sokak dolaşmaktan bitkin düşen tenekecinin dili damağına yapışmıştı. Sofraya oturunca tıka basa yedi. Açlığı geçtikten sonra, iyice gevşemişti şimdi. O ne kadar zorlarsa, göz kapakları kendiliğinden kapanıyordu. Derken başını kollarına dayayarak horul horul uyumaya başladı. (sayfa: 43)

Karanfil Yayınları'nın çevirisinde kaynak metinde geçen içki içme kısmı tamamen çıkartılmış, tenekeci içki içtiği için sızıp kalmış olarak değil çok yemek yediği için uyumuş olarak çevrilmiştir.

Bunun yanı sıra, kaynak metinde geçmediği halde Bilgi Yayınevi'nin ve özellikle Karanfil Yayınları'nın çevirilerinde yapmış oldukları müdahalelerle metne dinsel bir anlatım kazandırıldığını gösteren çok sayıda örnek vardır. Yabancı bir kültürde yazılmış bir eserin çevirisine bu tür bir dini söylem kazandırarak yayınevi, metnin okuru olan çocuğu kendi ideolojik söylemi ile tanıştırmak için çocuğun birtakım dini değer yargılarından haberdar olmasını amaçlamıştır diyebiliriz. Bu tür kullanımlardan bazıları aşağıda gösterilmiştir:

Karanfil Yayınları:

- “Görünüşüne bakılırsa bir Allah adamısın.” (sayfa: 16)
- “Delikanlı, Allah sana yardım etsin, şu zavallı yoksula bir sadaka vermez misin?” (sayfa: 36)
- “Allah senden razı olsun” dedi. (sayfa: 37)
- “Belki de Allah dualarımızı kabul etmiştir.” (sayfa: 55)
- “Bu adam ölmeden önce Allah’a son sözlerini söyleyecek, son duasını edecek.” (sayfa: 57)
- “Soframıza buyurun da rızığımızı paylaşalım hep birlikte!” (sayfa: 78)

Bunun yanı sıra, Robin Hood’un yardımı sayesinde Alan a Dale ve sevgilisinin düğünün anlatıldığı bölümde Alan a Dale arp çalan, sesi güzel bir şarkıcı olarak tasvir edilmiştir. Karanfil Yayınlarının çevirisinde ise bu durum değiştirilmiş ve kaynak metinde bulunmayan bir ekleme yapılarak metne dini bir anlam yüklenmiştir.

- Geliş yollarını saptadıkları şarkıcıların gelişi ormandan yükselen seslerle belli oldu. Havaya tatlı tatlı yayılan ilahiler, sanki gökten inmeydi.. (sayfa: 29)

Bilgi Yayınevi:

- “... Dinimiz iyilik yapmaktan bıkmamamız gerektiğini söyler.” (sayfa: 59)
- “Tanrı seni korusun iyi kalpli Robin!” (sayfa: 71)
- Robin “Ulu Tanrım beni koru!” diye dua etti. “Kaderimde bugün ölmek omasın!” (sayfa: 84)
- “İnsanların hakkını yemekten daha büyük bir günah var mı?” (sayfa: 134)
- Siz de bu uğursuz kenti terk ettiyseniz zavallı idam mahkûmunun son duasını kim yaptıracak peki?” (sayfa: 148)
- “... Burası yolgeçen hanı değil, bir çilehane!” (sayfa: 161)

Karanfil Yayınları tarafından yayımlanan çeviri metin incelendiğinde metnin alımlayıcısı olan çocukların zihinlerinde bir kahraman figürü oluşturmak ve bu kahraman figürü üzerinden onları idealize etmek için çeviriye birtakım eklemeler yapıldığını söylemek mümkündür. Robin Hood’un tenekeci ile ormandaki maceralarının anlatıldığı bölümde ikili arasında yaşanan diyalog bu duruma uygun düşen bir örnektir.

Kaynak Metin:

- "Tell me thy news, good friend, I prythee," quoth Robin as they trudged along together.
- "I come to seek a bold outlaw that men, hereabouts, call Robin Hood." (sayfa: 21)

İş Bankası K. Y.:

- "Senden ne haber var peki?" diye sordu Robin birlikte yürürken.
- "Buralarda dolaşan Robin Hood isimli bir haydudu bulmaya geldim." (sayfa: 18)

Elips Kitap:

- Yan yana yürürlerken Robin: "Ee arkadaş, dedi. Anlat bakalım sende ne haberler var?"
- "Ben buralarda dolaştığı söylenen Robin Hood adındaki cesur bir asiye yakalamaya geldim." (sayfa: 31)

Bilgi Yayınevi:

- "Peki sende ne haberler var?"
- "Söyleyebileceğim tek şey, özel bir görevde olduğum" dedi. "Robin Hood adındaki cüretkar kanun kaçağını arıyorum." (sayfa: 111)

Yukarıdaki alıntılara baktığımızda tenekecinin Robin Hood hakkında sözleri birisi hariç tüm yayınevleri tarafından benzer şekilde, cesur haydut veya cüretkar kanun kaçağı olarak çevrilmiş ve Robin Hood'u öven, onu kahramanlaştıran ve idealize eden ifadeler çevirilere dahil edilmemiştir. Karanfil Yayınları ise çevirisine kaynak metinde olmayan ifadeler ve bölümler eklemiştir.

Karanfil Yayınları:

- "Bu ormanda yoksulların umudu, adaletsizliğin amansız düşmanı olan, Robin Hood derler bir kahraman yaşıyormuş, onu arayıp bulmaya geldim." (sayfa: 45)
- "... Çünkü o doğruluğun, mertliğin ta kendisidir." (sayfa: 44)

Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere Robin Hood çeviri metinde, yoksulların umudu, adaletsizliğin düşmanı, doğruluğun ve mertliğin sembolü bir kahraman olarak tasvir edilerek çocuğa tam anlamıyla ideal bir erkek figürü sunulmuştur. Yayınevi ve çevirmenin metne müdahalesi, çocuğu tam da böyle bir ideal figür olmaya özendirilmektedir diyebiliriz.

- Sonra lokanta sahibi oturdu, tenekeciye Robin Hood'un nasıl bir kişi olduğunu, herkesin iyiliği uğruna neler yaptığını uzun uzun anlattı. O zaman tenekeci pişmanlık duydu: Yoksulların koruyucusu olan bu yiğit v e iyi yürekli adamı ben ele verecektim ha? dedi. (sayfa: 44)

Kaynak metinde bu ikili arasında geçen mücadeleyi Robin Hood kaybetmesine rağmen, yayımlanan çeviride yukarıdaki alıntıdan da anlaşılacağı üzere tenekeci, Robin Hood'un ne kadar iyi bir insan olduğunu öğrenip pişman olur ve onun çetesine katılmak için yanına gider. Bu sırada Robin Hood'tan onu sınamasını ister ve mücadeleleri sonuçlanmadan dost olurlar. Kaynak metinde ise Robin Hood, tenekeçiden sopa yiyip mağlup olduktan sonra bu dostluk oluşur. Yayınevi burada yapmış olduğu değişiklikle okurun zihninde oluşturduğu ideal kahraman figürünün otoritesinin sarsılmasını önlemiş ve bu kahramanı; girdiği her mücadeleyi akıllı, gücü ve iyiliği sayesinde kazanan bir ideal bir figür olarak okura sunmuştur.

Neydim'in (2006) de belirttiği üzere eğer yayınevi ve çevirmen metne çocuğu korumak amacıyla bir müdahalede bulunuyorsa bu kabullenilebilir bir durumdur. Ama bu müdahale var olan metni, çocuğa yayınevi ve çevirmenin kendi ideolojisi ve amaçlarını iletmek amacıyla yapıyorsa burada önemli bir sorun var demektir. Buradan hareketle, Karanfil Yayınları tarafından yayımlanan bu çeviri esere baktığımızda yayınevinin kaynak metni çok fazla değiştirdiğini ve bu değişiklikler ve müdahalelerin yayınevi ve çevirmenin kendi amacını çocuğa iletmek maksadıyla yapıldığını söyleyebiliriz. Robin Hood'un nasıl kanun kaçağı olduğunun anlatıldığı bölümde kaynak metinde hiç geçmemesine rağmen Karanfil Yayınları çevirisine birtakım eklemeler yaparak eserin ana karakteri olan Robin Hood'u ideal bir figür haline dönüştürmüştür. Bu sayede yayınevi, yaratmış olduğu ideal kahraman figürüne özendirerek hedef kitlesi olan çocukları da bu karakter üzerinden

şekillendirmeyi amaçladığı düşünülmektedir. Kaynak metinde yer almasına rağmen Karanfil Yayınları'nın çevirisinden alınan aşağıdaki alıntılar bu duruma örnek olarak gösterilebilir.

Karanfil Yayınları:

- “Dedim ya, dertlilerin, yoksulların dostuymuş o ve arkadaşları. Haram yiyen, yoksulları ezerek kendi ceplerini dolduran zenginlerden para alır; bunu yoksullara, muhtaçlara verirlermiş.” (sayfa: 6)
- “Her zaman yoksulların, ezilmişlerin yanında olacağım” dedi onlara. “Namuslu insanları, kimsesizleri, yoksulları ezerek; haksızlık, kötülük ederek kesesini şişirenlerden para alıp ezilmişlere, yoksullara yardım etmeye çalışacağız.” (sayfa: 8)
- Sherwood Ormanı'nın yeşil derinliklerinde, bir avuç yeşil giysili yiğidin haksızlığa, haram yiyicilere, adaletsizliğe karşı savaş açtıklarını duymayan kalmadı. (sayfa: 8)

Yayınevinin kendi amacını çocuğa iletmek ve çocuğa birtakım temel değerler kazandırmak adına çeviri metne yapmış olduğu müdahaleleri gösteren bir başka örnek ise Bilgi Yayınevi'nin çevirisinde karşımıza çıkmaktadır. Robin Hood ve arkadaşlarının, yaşlı bir kadının üç oğlunu Nottingham Vali'sinin elinden kurtarmalarının anlatıldığı bölümde çeviri metne okura yönelik didaktik ve çocuğu idealize eden ifadeler eklenmiştir. Kaynak metinde hiçbir şekilde geçmemesine rağmen aşağıda verilen alıntıları çeviri metne dahil edilerek arkadaşlığın ve dostluğun ne kadar önemli olduğu ve her ne pahasına olursa olsun insanın dostunu yarı yolda bırakmaması gerektiğinin öğütlenmesi dikkat çekicidir. Bilgi Yayınevi'nin çevirisine dahil edilen bu ifadelerle alt metinde çocuğa yönelik didaktik mesajlar verilerek çocuğun benzer bir durumu yaşaması halinde nasıl davranması gerektiği dolaylı yoldan öğütlenmiş ve çocuk bu noktada ideal bir figürün davranışlarını sergilemeye özendirilmiştir.

Bilgi Yayınevi:

- “Güven bana, canım pahasına da olsa gidip onları kurtaracağım. Onları asla Şerif'in ellerine bırakmam!” (sayfa: 71)

- “Kendini büyük bir tehlikeye atıyorsun ama ne kadar kahraman bir insan olduğunu biliyorum. Tanrı yardımcın olsun Robin, bu yaşlı dulun duaları seninle olacak!” (sayfa: 71)
- Robin diğer arkadaşlarına döndü: “Onları mutlaka kurtarmalıyız!” dedi. “Kendimiz ipe gidecek bile olsak arkadaşlarımızı kaderlerini terk edemeyiz.” (sayfa: 71)

Robin Hood’un arkadaşı Wil Stutely’nin Nottingham Valisi tarafından yakalanmasının anlatıldığı bölümde yine Karanfil Yayınları ve Bilgi Yayınevi tarafından yayımlanan çevirilerde yapılan müdahalelerle metnin bütünlüğünün bozulduğu ve metne dinsel bir anlam yüklendiği dikkat çekmektedir. Kaynak metinde Will Stutely’i kurtarmaya çalışırken bir gezgin rahip (hacı) ile karşılaşan Robin ve arkadaşları, gezgin rahibe kentte neler olup bittiğini ve arkadaşlarının durumunu sorarlar. Rahip de o kişinin böyle idam edilmeyi hak etmediğini, Robin Hood ve arkadaşlarının fakirlere, yaşlılara yardım ettiklerini, iyi olan kimseye zarar vermediklerini söyler ve Will’in kurtarılmasını istediğini belirterek oradan ayrılır. Karanfil Yayınları ve Bilgi Yayınevi ise bu gezgin rahibi de kurtarma hikayesi içine dahil etmiş ve olaya dini ritüelleri de ekleyerek kaynak metinde geçen hikayeyi kendi amaçları doğrultusunda değiştirmişlerdir.

Bilgi Yayınevi:

- Siz de bu uğursuz kenti terk ettiyseniz zavallı idam mahkûmunun son duasını kim yaptıracak peki? (sayfa: 148)
- Fakat onlar dualarını o talihsiz ruhtan bile esirgerler. (sayfa: 148)
- “Ekselans, bu zavallı adamın son duasını yaptırmama izin verin ki, o da cennete girebilsin” dedi. (sayfa: 150)

Karanfil Yayınları:

- “Dünden beri inşallah Robin Hood gelir de arkadaşını kurtarır, diye Allah’a dualar ediyorum.” (sayfa: 55)
- “Belki de Allah dualarınızı kabul etmiştir.” (sayfa: 55)
- “Bizi kısa bir süre yalnız bırakın” dedi. “Bu adam ölmeden önce Allah’a son sözlerini söyleyecek. Son duasını edecek.” (sayfa: 56)

Yukarıda verilen alıntılardan da anlaşılacağı üzere hem kaynak metnin içeriği değiştirilmiş hem de yapılan çeviri müdahaleleriyle esere dinsel bir anlatım kazandırılmıştır. Erek kültürün toplumsal normlarına ve dini inançlarına göre idama mahkûm edilen kişi infaz gerçekleştirilmeden önce tövbe etmek, af dilemek ve son duasını etmek için bir din görevlisi ile baş başa bırakılır. Kaynak kültürde bu durum, günah çıkarmak olarak karşılık bulmuştur. Kaynak metinde günah çıkarmak olarak bile bahsedilmediği halde söz konusu iki yayınevinin de çevirisinde Allah'a son sözünü söylemek, son duasını etmek gibi ifadelerin kullanılması dikkat çekicidir.

SONUÇ

Bu çalışmada, Howard Pyle'nin 1883 yılında kaleme aldığı *The Merry Adventures of Robin Hood of Great Renown in Nottinghamshire* isimli eserinin Türkçeye altı farklı yayınevi tarafından yapılan çevirileri incelenmiştir. Bu doğrultuda Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Elips Kitap, Kervan Yayınları, Sis Yayıncılık, Bilgi Yayınevi ve Karanfil Yayınları tarafından çevirisi yayımlanan *Robin Hood* isimli çocuk kitabı bu çalışmanın bütüncesini oluşturmuştur. Çocuk edebiyatında yetişkinler ile çocuklar arasındaki asimetrik ilişkinin çeviri çocuk edebiyatında daha da görünür kılınmasından yola çıkılarak çeviri çocuk edebiyatında gücü elinde bulunduran yayınevleri ve çevirmenlerin hedef kitle olan çocuğu kendi amaçları doğrultusunda yönlendirmede çeviriyi bir araç olarak nasıl kullandıkları incelemenin bütüncesini oluşturan çeviri metinler üzerinden ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çocuk ve çocukluk kavramlarının çeşitli disiplinlerde nasıl tanımlandığı üzerinde durularak farklı dönemlerde ve kültürlerde çocuğun toplumsal hayatta elde ettiği konumun tartışılması ile başlayan bu tez çalışmasının ilk bölümünde matbaanın icadı, okul faktörünün devreye girmesi ve modern çocukluk paradigmasının başlangıcı olarak kabul edilen Rönesans'ın geleneksel çocukluk algısının değişmesindeki rolü irdelenmiştir. Devamında çocukluğun yeniden keşfi ile kaçınılmaz olarak ortaya çıkan çocuk edebiyatının tarihsel süreçteki gelişimi ve kapsamı incelenerek Batı'da ve Türkiye'de çocuk edebiyatına ve bu edebiyat eserlerinde görülen çocuk figürleri üzerinden değişen çocukluk algısına yer verilmiştir.

Türkiye'de çocuk edebiyatının ayrı bir alan olarak ortaya çıkmasında çeviri önemli bir rol oynamaktadır. Tanzimat Dönemi'nde Batı'dan yapılan çevirilerle ülkemizde çocuk ve çocukluk kavramlarına yönelik yaklaşımda bir değişim yaşanmış ve bu değişim çocuklar için yazılan edebiyat eserlerini gerekli kılmıştır. Türkiye'de çeviri çocuk edebiyatı ve bu edebiyat eserlerinde görülen ideal çocuk figürünün ele alındığı ikinci bölümde, çeviri çocuk edebiyatının ortaya çıkış süreci Even Zohar'ın "Çoğuldizge Kuramı" ile ilişkilendirilerek Tanzimat sonrası dönemden günümüze kadarki süreçte çeviri çocuk edebiyatının gelişimi incelenmiştir. Yapılan araştırmalar

sonucunda ülkemizde en çok çevrilen çocuk edebiyatı eserlerinin başında çocuğa görelilik ilkesine uygun olmadığı halde çocuk klasiklerinin olduğu sonucuna varılmıştır. 1980'li yıllara kadar yayımlanan çeviri çocuk kitaplarında karşılaşılan ideal çocuk figürüne atfedilen temel özelliklerin irdelendiği bu bölümde, yayınevlerinin çocuğu idealize etmeye yönelik didaktik üslupta kaleme alınmış eserleri tercih ettiği gözlenmiştir. Batı'da çocuk edebiyatı alanında yaşanan ve çocuğu merkeze alan paradigma değişimi sonrası ideal çocuk figürünün yıkılışı gerçekleşirken aynı değişimin ülkemizde yaşanmadığı görülmüştür. Bununla birlikte, 1980 sonrası dönemde çocuk gerçekliğini ve eşitliğini ön plana çıkaran çocuk kitapları çevrilerak telif çocuk edebiyatımızda bu anlamda yaşanan boşluğun çeviri yoluyla doldurulduğu gözlenmiştir.

Eğitim sistemimizin çocuğu şekillendirmeye ve yönlendirmeye yönelik uygulamaları sürdürmesi sonucunda 1980 sonrası dönemde de çocuk klasikleri olarak kabul edilen ve çocuğu belirli amaçlar doğrultusunda idealize etme ve mesaj verme kaygısıyla didaktik bir üslupla yazılmış eserlerin yoğun bir şekilde çevrilmeye devam edildiği fark edilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hayata geçirilen Değerler Eğitimi uygulamasının devletin kontrolünde bireyin şekillendirilmesinde oynadığı rolün ele alındığı bu çalışmanın üçüncü bölümünde, söz konusu uygulama 100 Temel Eser projesi ile ilişkilendirilmiştir. Değerler Eğitimi uygulaması ile çocuklara kazandırılması amaçlanan temel değerlere ve uygulamanın esaslarına bakıldığında her anlamda ideal bir çocuk yetiştire kaygısının güdüldüğü sonucuna varılmıştır. Uygulamanın temel amaçlarından birisinin de çocuklara okuma alışkanlığı kazandırmak olması gerçeğinden hareketle Bakanlığının ilköğretim öğrencileri için tavsiye niteliğinde yayınladığı ama zorunlu olarak algılanan okuma listesinin eksik yanları ve yanlışlıkları etraflıca tartışılmış ve söz konusu uygulamanın müfredata nasıl dahil edileceği ve kontrolünün nasıl sağlanacağı gibi hususların belirsiz kaldığı anlaşılmıştır. Bunun yanı sıra, listede yer alan eserlerin çocuğa görelilik ilkesine uygun olmadığı ve özellikle çeviri çocuk kitapları noktasında uygulamanın pek çok eksik tarafının olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bu tez çalışmasının kuramsal boyutunun ele alındığı dördüncü bölümde çeviribilimde yaşanan kültürel dönemeçle birlikte gündeme gelen güç ve çeviri ilişkisi üzerine odaklanılmıştır. Yapılan araştırmalar neticesinde Lefevre ve Basnett'in (1990) da belirttiği üzere söz konusu dönemde çevirinin kültürlerin oluşumunda ve şekillenmesinde majör güç haline geldiği görülmüştür. Çevirinin, egemen güçlerin veya güç arayışında olan merkezlerin kendi amaçları ve ideolojileri doğrultusunda hedef kitle olan okurun yönlendirilmesinde kullanılan önemli bir araç olarak kabul edilmesinden sonra Gantzler ve Tymoczko'nun (2002) da belirttiği üzere güç odaklı bir çeviribilim dönemecine (power turn) girilmiştir. Bu süreçte yürütülen çalışmalardan da anlaşılacağı üzere bir ulusun kültürünün şekillenmesinde ve yönlendirilmesinde çevirinin hayati önem taşıdığı ve bu alanda gücü elinde bulunduranların görece daha zayıf konumda olanları yönlendirdikleri dikkat çekmektedir. Buradan hareketle, çeviride gücü elinde bulunduranlarla görece daha güçsüz konumda, yönlendirmeye açık olanlar arasında bir asimetrik ilişkinin var olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzer bir asimetrik ilişkinin çeviri çocuk edebiyatında gücü elinde bulunduran yetişkinlerle hedef kitle konumundaki çocuklar arasında da mevcut olduğu gerçeğinden yola çıkılarak bu bölümde, çeviri çocuk edebiyatını yönlendiren yayınevi ve çevirmen unsurlarının çeviri çocuk edebiyatı eserlerindeki rolü açıklanmaya çalışılmıştır.

Bu tez çalışmasında, Howard Pyle'nin *The Merry Adventures of Robin Hood of Great Renown in Nottinghamshire* isimli eserinin dilimize altı farklı yayınevi tarafından yapılan çevirileri üzerinden çeviri çocuk edebiyatında gücü elinde bulunduran yayınevi ve çevirmen yaklaşımlarının çocuğu idealize etme ve şekillendirmedeki rolü incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda yayınevi ve çevirmen yaklaşımları doğrultusunda şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- Çeviri çocuk edebiyatında gücü elinde bulunduran unsurlardan birisi olan yayınevının, çocuklar için çevrilecek kitabı belirlerken kaynak metnin ana ve yan temalarını çocuğa görelilik ilkesi açısından göz önünde bulundurması gerektiğini çalışmanın kuramsal çerçevesinin ele alındığı bölümde belirtilmiştir. Howard Pyle tarafından derlenerek çocuklar için kaleme alınan

Robin Hood isimli eser, günümüz çocuk edebiyatı yaklaşımına uygun olmasa da ülkemizde pek çok farklı yayınevi tarafından çevirisi yayımlanmaya devam etmektedir. Bu durum, çocuk klasiklerin çevirisinde telif sorunu olmaması, ailelerin bu yöndeki talepleri, bu eserlerin ideolojik müdahalelere açık olması ve yapılan çevirileri denetleyecek bir kontrol mekanizmasının olmaması gibi sebeplerle ilişkilendirilebilir. Yukarıda da açıklandığı üzere bu yayınevlerinin ve çeviri eylemini gerçekleştiren çevirmenlerin kendi ideolojileri ve hedef kitlelerinin beklentilerine uygun olarak çevrilecek eseri belirlemesi ve bu doğrultuda kaynak metne müdahalelerde bulunarak bir aktarım yaptıkları görülmektedir. Bu müdahalelerin çeviri metinlerin alımlayıcısı olan çocukların kaynak kültürün etkisi altında kalmasını önleme isteği ve özellikle çocukları belirli bir ideoloji ve hayat görüşü doğrultusunda yönlendirme, yetiştirme ve idealize etme kaygısından kaynaklandığı söylenebilir. Kaynak metin ve altı farklı yayınevi tarafından yayımlanan çeviri metinlerin incelenmesi sonucunda çevirinin salt dilsel bir eylem olmadığı, aynı zamanda çevirmen ve yayınevi yaklaşımları doğrultusunda bir yönlendirme aracı olarak kullanıldığı fark edilmiştir.

- İş Bankası Kültür Yayınları tarafından yayımlanan çeviri, yayınevinin eserin kapak sayfasında da iddia ettiği üzere kaynak dilden kısaltılmadan yapılmıştır. Bunun yanı sıra yayınevinin, geçmişten gelen çeviride kaynak metne sadakat politikasını bu eserde de sürdürdüğü ve kaynak metni erek dile aktarırken herhangi bir ideolojik müdahaleden uzak durduğu gözlemlenmiştir. Yayımlanan çeviri metin bütüncül olarak değerlendirildiğinde yayınevinin metnin genelinde özgün eserin yazarına ve yazarın söylemine sadık kaldığı ve çevirisine biçimsel ve biçimsel anlamda özen gösterdiği görülmüştür. Kaynak metnin üretildiği kültürün yazın dizgesinde önemli bir yazın türü olan baladların kısaltılmadan çevrilmesi, kuramsal kısımda da belirtildiği üzere eserin hedef kitlesi olan çocuğun yabancı kültüre ait öğelerden haberdar olarak entelektüel birikiminin artmasında yayınevi ve çevirmenin bilinçli ve çocuğa faydalı bir çeviri politikası izlediği sonucuna ulaşılmıştır.

- Elips Kitap tarafından yayımlanan çeviri metin incelendiğinde kaynak metnin kısaltılmadan erek dile aktarıldığı görülmektedir. Bununla birlikte, metnin genelinde yayınevi ve çevirmenin almış oldukları çeviri kararlarında bir tutarlılık olduğunu söylemek mümkün değildir. İncelenen örneklerden anlaşılacağı üzere yayınevi ve çevirmen, gerekli gördükleri bölümlerde çeviri esere müdahalede bulunmaktan çekinmemişler ve hedef kitlesinin beklentileri ve kendi amaçları doğrultusunda metinde değişiklikler yapmışlardır. Çocuk kitaplarının çevirilerinde yapılan müdahalelerin metni çocuğa uygun ve faydalı hale getirmek suretiyle kabul edilebilir bir durum olduğuna kuramsal kısımda değinmiştik. Ancak Elips Kitap'tan çıkan çeviri esere yapılan müdahalelerin böyle bir amaçla yapılmadığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte Elips Kitap, eserin hedef kitlesi olan çocukları ve çocukların okuma ve kavrama yetilerini göz önünde bulundurarak kaynak metne nazaran çevirisini daha sade bir dil ile erek dilde okurları ile buluşturmuştur. Yayınevinin çevirisinde üslup olarak böyle bir sadeleştirme yaparken aynı zamanda kaynak metnin yazıldığı yabancı kültüre ait öğeleri ve deyişleri yerlileştirerek dilimize aktardığı gözlenmiştir.
- Kervan Yayınları ve Sis Yayıncılık'tan çıkan çeviri metinlerin kaynak metinle karşılaştırıldığında içerik ve sayfa sayısı olarak kısaltıldığı dikkat çekmektedir. Her iki yayınevinin de benzer çeviri metinler yayımlaması okurda çeviri intihali izlenimi uyandırmaktadır. Yukarıda da belirtildiği üzere, edebiyat eserini çocuğu eğitmek ve şekillendirmek için bir araç olarak kabul eden yaklaşımın temsilcileri, çocuk kitaplarında didaktik öğeleri öne çıkarmaktadırlar. Çocuğa mesaj verme kaygısıyla yazılmış çocuk klasiklerinin yoğun bir şekilde çevrilmesi de bu bakış açısıyla açıklanabilir. Kervan Yayınları ve Sis Yayıncılık tarafından yayımlanan çeviri metinlerde de didaktik öğelerin ön plana çıkarıldığı ve kaynak metne bu bağlamda müdahale edildiği tespit edilmiştir.
- Kervan Yayınları ve Sis Yayıncılık'tan çıkan çeviri metinler yazım ve imla açısından değerlendirildiğinde genel anlamda bir özensizlik olduğunu söylemek mümkündür ki bu durum her iki yayınevinden çıkan çevirilerde

editör eksikliğiyle ilişkilendirilebilir. Kaynak metinde çocuğa göre olmayan, ırkçı, cinsiyetçi ifadeler mevcut ise burada çevirmenin ve yayınevinin hedef kitlesi çocuğu korumak adına çeviriye müdahale etmesi kabul edilebilir bir durumdur. Ancak söz konusu yayınevlerinin yapmış oldukları müdahalelerin bu durumla ilişkili olmadığı, aksine yayınevlerinin kendi düşüncelerini ve amaçlarını çocuğa empoze etmek ve çocuğu bu doğrultuda şekillendirmek amacıyla yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Çeviri ve güç arasındaki ilişki dikkate alındığında, çeviri çocuk edebiyatında gücü elinde bulunduran çevirmene en az kaynak metnin yazarı kadar sorumluluk düşmektedir. Çevirmen bu noktada kültür elçisi görevini üstlendiği için çocuğun yabancı kültürle tanışmasını sağlayan kişi konumundadır. Her iki yayınevinin çevirilerinde kaynak kültüre ait değerlere yer vermediği ve kaynak metindeki sözlü geleneğin ürünü olan baladların çevrilmediği ve bu nedenle çocuğun yabancı olduğu kültürle tanışmasının engellendiği görülmüştür. Her ne kadar iki yayınevi de bu eseri çocuklar için yayımladıklarını kapak sayılarında iddia etmiş olsalar da çevirilerde kullanılan dilin çocuğun kavrama ve okuma becerilerine uygun olmadığı ve bu nedenle metnin akıcılığının kaybolduğu söylenebilir.

- Karanfil Yayınları'nın ve Bilgi Yayınevi'nin çevirilerinde çocuklar için uygun olmayacağını düşündükleri bölümleri kısaltarak ve kendi amaçları doğrultusunda değiştirerek erek dile aktarmaları çeviriyi nasıl bir yönlendirme ve şekillendirme aracı olarak kullandıklarına ilişkin bir diğer örnek olarak karşımıza çıkmıştır. Özellikle Karanfil Yayınları, hedef kitlesi olan çocuklara birtakım dini ve ahlaki değer yargıları kazandırmak için metinde yapmış olduğu değişiklikler ve eklemeler ile metne dinsel bir söylem kazandırmış ve kaynak metnin temel paradigmasından uzaklaşmıştır. Kaynak metinde kendi çıkarları için halkı sömüren din adamlarına ve soylu sınıfa getirilen sert eleştiriler ön plandayken, söz konusu yayınevi tarafından yayımlanan çeviride yapılan müdahaleler okurun metnin temel paradigmasından uzaklaşmasına neden olmuştur.

- Çeviri çocuk edebiyatına yön veren güç unsurlarından yayınevi ve çevirmenin bu süreçteki rollerinin ele alındığı kuramsal kısımda da belirtildiği üzere çocuk edebiyatı söz konusu ise müdahale de kaçınılmazdır. Çocuğun farklı bir kültürün iktidarından ya da başka bir dinin yoğun propagandasından korumak amacıyla yapılan müdahaleler kabul edilebilir bir durumdur. Fakat Karanfil Yayınları ve Bilgi Yayınevi'nin çevirilerine yapmış oldukları müdahalelerin yukarıda bahsedilen durumun tam tersi yönde olduğu gözlenmiştir. Her iki yayınevinin kaynak kültüre ait vaftiz töreni gibi dini ritüelleri değiştirerek veya kısaltarak erek dile kazandırmaları, kaynak metinde geçmediği halde metne dinsel ifadeler eklemeleri, kaynak metnin yazıldığı kültürün dini inançlarında önemli bir yeri olan papaz veya rahiplerin çevirilerde kendini Allah'a adayan din adamlarına dönüşmeleri çeviri üzerinden yapılmaya çalışılan yönlendirmenin bir göstergesi olarak yorumlanabilir. İki yayınevinin de kaynak kültüre mesafeli tutumları sebebiyle yapılan müdahaleler çocuğun yabancı kültüre ait değerler ile tanışmasını ve farklı bakış açıları kazanmasını engellemiştir. Yapılan incelemede Bilgi Yayınevi ve Karanfil Yayınları'nın çevirilerinde fark edilen dini müdahalelerin yanı sıra, kahramanlık, cesaret, güçlü olma, yardımseverlik, devlete bağlılık ve sadakat gibi ideal çocuğa atfedilen özelliklerin yapılan çeviri müdahaleleri ile ön plana çıkarıldığı ve çeviri çocuk edebiyatında gücü elinde bulunduran yayınevi ve çevirmenin bu gücü metnin alımlayıcısı olan çocukları kendi amaçları doğrultusunda şekillendirmek ve yönlendirmek için kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Özetle, Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2005 yılında yayınladığı İlköğretim için 100 Temel Eser listesinde yer alan Robin Hood isimli eserin dilimize altı farklı yayınevi tarafından yapılan çevirileri incelendiğinde bazı yayınevlerinin ve çevirmenlerin, metne kendi bakış açıları ve amaçları doğrultusunda müdahalede bulunduğu ve bu sayede çeviri eserin hedef kitlesi olan çocuğa yönelik didaktik mesajlar vererek çocuğu yönlendirmeye ve idealize etmeye yönelik bir çeviri anlayışını benimsediği görülmüştür. Bu çalışmanın kuramsal kısmında da vurgulandığı üzere söz konusu

çocuk edebiyatı çevirisi olduğunda metne müdahale kaçınılmaz olsa da bu müdahalenin nasıl ve ne amaçla yapıldığı büyük önem taşımaktadır. Yapılan incelemede Robin Hood isimli bu eserin çevirilerinde görülen müdahaleler ve değişikliklerin, çocuğu korumak ve metni çocuk için faydalı hale getirmekten ziyade yayınevleri ve çevirmenlerin kendi amaçları ve dünya görüşleri ekseninde çocuğu şekillendirme, idealize etme ve çocuğa mesaj verme kaygısıyla yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çocuk klasiklerinin, her ne kadar çocuğa görelilik ilkesini merkeze alan gerçekçi ve eşitlikçi çocuk edebiyatına uygun olmasa da ülkemizde yoğun bir şekilde çevrilmeye ve yayımlanmaya devam ettiği görülmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ilköğretim öğrencileri için yayınlanan 100 Temel Eser listesinde yer alan çeviri çocuk kitaplarının büyük çoğunluğunun çocuk klasiği olarak kabul edilen eserlerden oluşması bu duruma bir kanıt olarak sunulabilir. Söz konusu eserlerin bu denli yoğun bir şekilde dilimize çevrilmeye devam etmesinin temel sebepleri olarak yayınevlerinin maddi kaygıları, çocuk edebiyatında çocuktan çok söz sahibi olan ailenin ve aracı gurupların talepleri ve eğitim sistemimizdeki didaktik bakış açısı dahilinde toplumsal beklentiler gösterilebilir. Bu sorunun üstesinden gelebilmek için yayınevlerinin maddi kaygılarını bir kenara bırakarak manipülatif ve didaktik çocuk edebiyatı eserlerinden uzak durmaları, bunun yerine çocuğa görelilik ilkesini ve çocuk gerçekliğini esas alan çocuk kitaplarının çevirisine yönelmeleri sağlanmalıdır. Bunun yanı sıra ebeveynler, çocuklarını kendi doğruları ve amaçlarına göre şekillendirmekten sakınarak çocuklara kitap seçiminde daha fazla özgürlük alanı tanınmalıdır. Ayrıca okul, kütüphane gibi aracı gurupların çocuğa uygun ve faydalı kitaplar temin etmesi sağlanmalıdır. Çocuk edebiyatı çevirisinde kilit rol oynayan yayınevi ve çevirmenin kendi ideolojileri ekseninde erek metni ve metnin alımlayıcısı olan çocuğu ne ölçüde etkilediğini ortaya koyan bu tür çalışmaların sayısı artırılmalı ve bu konuda bir farkındalık oluşturulmalıdır.

KAYNAKÇA

- Alpay, Meral: “Türk Çocuk Edebiyatı”, **Kütüphane: Dünyaya Yarına Bağlayan Köprü**, İstanbul, Türk Kütüphaneciler Demeği İstanbul Şubesi Yayınları, 1991, s. 15.
- Alvarez, Roman, ve Vidal, Carmen Africa: **Translation, Power, Subversion**, Clevedon, Multilingual Matters, 1996.
- Alvstad, Cecilia: “Children’s Literature and Translation”, **Handbook of Translation Studies**, yay. haz. Y. Gambier ve L. V. Doorslaer, Amsterdam, John Benjamins Publishing Company, 2010, 22-27.
- Aries, Philippe: **Centuries of Childhood**, London, Pimlico, 1996.
- Atay, Tevfik: **Çocuk ve Genç Terbiyesi Üzerine Öğütler**, Ankara, Ar Basımevi, 1948.
- Aytaç, A. Murat: **Ailenin Serencam: Türkiye’de Modern Aile Fikrinin Oluşması**, Ankara, Dipnot Yayınları, 2007.
- Bassnet, Susan: “The Translation Turn in Cultural Studies”, **Constructing Cultures: Essays on Literary Translation**, yay. haz. Susan Bassnet, Andre Lefevre, Clevedon, Multilingual Matters, 1998, s. 123-140
- Bassnet, Susan, ve Lefevre, Andre: **Translation, History and Culture**, London, Pinter, 1990.

- Bayram, Yavuz: “Türk Edebiyatının İlk Çocuk Dergisi: Mümeyyiz”, **Hece Dergisi**, Sayı: 104 – 105, 2005, s. 484 – 500.
- Beykan, Müren: “Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yayıncılığında Çeviri Sorunları”, **3. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu**, yay. haz. Sedat Sever, Ankara Üniversitesi Yayınları, 2011, s. 991 – 995.
- Bravo-Villasante, Carmen: “Children's Books in Translation : The Situation and the Problems”, **Proceedings of the Third Symposium of the International Research Society for Children's Literature**, yay. haz. Göte Klingberg and Mary Orvig, Stockholm, 1978, s. 45 – 50.
- Bulut, Alev: **Basından Örneklerle Çeviride İdeoloji İdeolojik Çeviri**, İstanbul, Multilingual, 2008.
- Clark, M. Margaret: **Writing For Children**, London, A&C Black Publishers, 1993.
- Dilidüzgün, Selahattin: **İletişim Odaklı Türkçe Derslerinde Çocuk Kitapları**, İstanbul, Morpa Kültür Yayınları, 2003.
- Enginün, İnci: “Çocuk Edebiyatına Toplu Bir Bakış”, **Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları**, İstanbul, Dergah Yayınları, 1991, s. 392 – 399.
- Even-Zohar, Itamar: “The Making of Culture Repertoire and The Role of Transfer”, **Translations: (Re)Shaping of Literature and Culture**, yay. haz. Saliha Paker, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 2002, s. 166 -174.
- Even-Zohar, Itamar: “Yazınsal Çoğuldizge İçinde Çeviri Yazının Durumu”, Çev. Saliha Paker, **Çeviri Seçkisi II: Çeviri(bilim) Nedir?**, İstanbul, Dünya Yayıncılık, 2008, s. 125-132.

- Fernandes, Lincoln: “Practices of Translating Names in Children's Fantasy Literature: A Corpus-Based Study”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Federal University of Santa Catarina, 2004.
- Flotow, Luise: **Translation and Gender: Translatig in the “Era of Feminism”**, Ottawa, University of Ottawa Press, 1997.
- Foulquie, Paul: **Pedagoji Sözlüğü**, Çev.: Cenap Karakaya, İstanbul, Sosyal Yayınlar, 1994.
- Gelis, Jacques: **History of Childbirth in Early Modern Europe**, Cambridge, Polity Press, 1996.
- Gentzler, Edwin: **Contemporary Translation Studies**, London, Routledge, 1993.
- Goff, Jacques L.: **Medieval Civilizations: 400 – 1500**, Çev. Julia Barrow, Oxford, Balckwell Publishing, 1998.
- Güleç, Havise, ve Geçgel Hulisi: **Çocuk Edebiyatı: Okul Öncesinde Edebiyat ve Kitap**, İstanbul, Kriter Yayınları, 2012.
- Hermans, Theo: **The Manipulation of Literature: Studies in Literary Translation**, London, Croom Helm, 1985.
- Heywood, Colin: **Baba Bana Top At!: Batı’da Çocukluğun Tarihi**, Çev. Esin Hoşsucu, İstanbul, Kitap Yayınevi, 2003.
- İnal, Kemal: “Modern Çocukluk Paradigması”, **Cogito Dergisi**, Sayı: 21, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 1999, s. 63 – 97.

- Karadağ, Ayşe Banu,
Bozkurt, Eshabil, ve
Alimen, Nilüfer:
Kür,İsmet:
- “Çeviri ve Yönlendirme: Sabiha ve Zekeriya Sertel’in Çeviri Çocuk Edebiyatı Eserleri”, **Rumeli Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi**, 2015, s. 93 – 112.
- Türkiye’de Süreli Çocuk Yayınları**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 1991.
- Lefevere, Andre: **Translation/Culture/History: A Source Book**, New York, Routledge, 1992a.
- Lefevere, Andre: **Translation, Rewriting, and the Manipulation of Literary Fame**, New York, Routledge, 1992b.
- Locke, John: **Eğitim Üzerine Düşünceler**, Çev.: Hakan Zengin, İstanbul, Morpa Kültür Yayınları, 2004.
- Neydim, Necdet: “Çeviri Çocuk Edebiyatında İdealize Edilerek Yansıtılan Çocuk Figürlerindeki İdeolojik ve Dinsel Eğilimler ve Bu Edebiyatın Türkiye’deki Alımlanması”, **1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu (Sorunlar ve Çözüm Yolları)**, yay. haz. S. Sever, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2000,s. 87- 101.
- Neydim, Necdet: **80 Sonrası Paradigma Değişimi Açısından Çeviri Çocuk Edebiyatı**, İstanbul, Bu Yayınevi, 2003a.
- Neydim, Necdet: **Çocuk ve Edebiyat: Çocukluğun Kısa Tarihi – Edebiyatta Çocuk Figürleri**, İstanbul, Bu Yayınevi, 2000.

- Neydim, Necdet: **Çocuk Edebiyatı**, İstanbul, Bu Yayınevi, 2003b.
- Norton, Donna E.: **Through the Eyes of a Child**, USA, Merril Publishing Company, 1987.
- Özta, G. Gürkan: **Türkiye’de Çocukluğun Politik İnşası**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2011.
- Paker, Saliha: “Tanzimat Döneminde Avrupa Edebiyatından Çeviriler” **Çeviri Seçkisi I: Çeviriyi Düşünenler**, yay. haz. Mehmet Rifat. İstanbul, Dünya Yayıncılık, 2003.
- Postman, Neil: **Çocukluğun Yokoluşu**, Çev. Kemal İnal, İstanbul, İmge Yayınevi, 1995.
- Puurtinen, Tiina: “Translating Linguistic Markers of Ideology”, **Translation In Context**, yay. haz. A. Chesterman, N. G. S. Salvador ve Y. Gambier, Granada, Spain, John Benjamins Publishing Company, 1998, s. 177-186.
- Pyle, Howard: **The Merry Adventures of Robin Hood of Great Renown in Nottinghamshire**, U.S.A, Start Publishing, 2012.
- Pyle, Howard: **Robin Hood**, Çev.: Zafer Tokgöz, İstanbul, Kervan Yayınları, 2005.
- Pyle, Howard: **Robin Hood**, Çev.: Nurcihan Kesim, Ankara, Elips Kitap, 2009.

- Pyle, Howard: **Robin Hood**, Çev.: Çiçek Eriş, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2012.
- Pyle, Howard: **Robin Hood**, Yay. haz.: Mehmet Dikmen, İstanbul, Karanfil Yayınları, 2013.
- Pyle, Howard: **Robin Hood**, Çev.: Aslı Candaş Schaeferdiek, Ankara, Bilgi Yayınevi, 2016.
- Pyle, Howard: **Robin Hood**, Çev.: Emel Erdoğan, İstanbul, Sis Yayıncılık, 2016.
- Rifat, Mehmet: **Çeviri Seçkisi I: Çeviriyi Düşünenler**, yay. haz. Mehmet Rifat, İstanbul, Dünya Yayıncılık, 2003.
- Shavit, Zohar: “Çocuk Yazını Çevirisinin Yazınsal Çoğuldizgedeki Konumu Açısından Belirlenmesi”, Çev.: Pınar Besen, **Metis Çeviri**, Bahar 1991, s. 19-24.
- Sınar, Alev: “Genç Cumhuriyetin Ütüpyası: Gürbüz Türk Çocuğu”, **UÜ Fen Edebiyat Fak. Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 6, 2004, s. 97 -119.
- Sınar, Alev: **Çocuk Edebiyatı**, İstanbul, Morpa Kültür Yayınları, 2007.
- Spivak, G. Chakravorty: **In Other Worlds: Essays in Cultural Politics**, New York, Routledge, 1987.
- Stafford, Pauline: “Review Article: Parents and Children in Early Middle Ages”, **Early Medieval Europe**, Blackwell Publishers Ltd., 2001, s. 257 – 271.

- Şirin, M. Ruhi: **Çocuk Yüzlü Yazılar**, İstanbul, İz Yayınları, 1998.
- Şirin, M. Ruhi: **Dersimiz Çocuk**, İstanbul, İz Yayınları, 2006.
- Şirin, M. Ruhi: **Çocuk Edebiyatı Kültürü: Okuma Alışkanlığı ve Medya Sarmalı**, Ankara, Kök Yayıncılık, 2007a.
- Şirin, M. Ruhi: **Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış: Çocuk Edebiyatı Nedir Ne Değildir?**, Ankara, Kök Yayıncılık, 2007b.
- Tahir Gürçağlar, **Çevirinin ABC'si**, İstanbul, Say Yayınları, 2011.
- Şehnaz:
- Tan, Mine: "Çağlar Boyu Çocukluk", **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, Cilt 23, Sayı 2, 1989, s.71 - 88.
- Toker, Şevket: "Tevfik Fikret'in Çocuk Şiirleri", **Türk Dili Dergisi**, Sayı: 592, 2011, s. 409 – 420.
- Tuchman, Barbara: **A Distant Mirror**, New York, Alfred Knopf Publishing, 1978.
- Tymoczko, Maria, ve Gentsler, Edwin: **Translation and Power**, Boston, University of Massachusetts Press., 2002.
- Tymoczko, Maria: **Enlarging Translation, Empowering Translators**, Manchester, St. Jerome, 2007.
- Yalçın, Alemdar, ve Aytaş, Gıyasettin: **Çocuk Edebiyatı**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2002.

Zivtçi, Neval: “Çocuk Edebiyatı Çevirisinde Kültürel Değerlerin Aktarılması”, **2. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu**, yay. haz. Sedat Sever, Ankara, Ankara Üniversitesi Yayınları, 2007, s. 357-360.

ÇEVİRİMİÇİ KAYNAKLAR

Adalı, Bilgin: “100 Temel Eser Raporu” (Çevrimiçi)
<http://www.cocukvakfi.org.tr/Rapor/100temeleser.pdf>,
18.10. 2016.

Aktaş Salman, Umay: “Hayırlı Sabahlar Hans” (Çevrimiçi)
<http://www.radikal.com.tr/politika/hayirli-sabahlar-hans-789250/>, 23.12.2016.

Aytaş, Gıyasettin: “Çocuk Edebiyatı Etrafında” (Çevrimiçi)
<http://w3.gazi.edu.tr/~giyaytas/cocukedebiyati.htm>,
15.02.2017.

Çocuk Vakfı: “100 Temel Eser Raporu” (Çevrimiçi)
<http://www.cocukvakfi.org.tr/Rapor/100temeleser.pdf>,
18.10. 2016.

Gültekin, Ali: “100 Temel Eser Raporu” (Çevrimiçi)
<http://www.cocukvakfi.org.tr/Rapor/100temeleser.pdf>,
18.10. 2016.

İstanbul İl Milli Eğitim “Değerler Eğitimi Projesi” (Çevrimiçi)
Müdürlüğü: http://www.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/34/11/363770/dosyalar/2013_08/26073931_degerler_egitimi_projesi_ve_deger_konulari_20122013.pdf, 10.04.2017.

- Mansuroğlu, Serbay: “Meb’e G6re Robin Hood Romanı Sakıncalı “ (Çevrimiçi)
<http://www.birgun.net/haber-detay/zenginden-alip-fakire-vermemeli-fakirden-calip-ogluna-vermeliydi-meb-e-gore-robin-hood-kitabi-sakincali-75874.html>, 07.01.2017.
- M.E.B.: “Değerler Eğitimi Genelgesi” (Çevrimiçi)
<http://afyon.meb.gov.tr/2010/09/23/23092010ilkders.pdf>,
10.04.2017
- M.E.B.: “Değerler Eğitimi Y6nergesi” (Çevrimiçi)
http://inkilapilkokulu.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/34/21/849525/dosyalar/2015_03/27014738_deerleretmynerges.pdf, 10.04.2017.
- M.E.B.: “Tebliğler Dergisi” (Çevrimiçi)
<http://tebligler.meb.gov.tr/index.php/tuem-sayilar/finish/67-2003/173-2552-eyluel-2003>, 11.04.2017
- M.E.B.: “İlk6đretim 100 Temel Eser Genelgesi” (Çevrimiçi)
http://mevzuat.meb.gov.tr/html/2005_70.html, 18.10.2016.
- Neydim, Necdet: “Çocuk Edebiyatının 6l6m Fermanı: 100 Kitaplık Zorunlu Okuma” (Çevrimiçi) <https://bianet.org/bianet/print/34934-cocuk-edebiyatinin-olum-fermani> , 25.12.2016.
- Neydim, Necdet: “Masumiyetini Tamamen Kaybeden Seçki” (Çevrimiçi)
<http://www.radikal.com.tr/yorum/masumiyetini-tamamen-kaybeden-secki-100-temel-eser-790253/>, 10.03.2017.

- Sever, Sedat: “100 Temel Eser Raporu” (Çevrimiçi)
<http://www.cocukvakfi.org.tr/Rapor/100temeleser.pdf>,
18.10.2016.
- Soysal, Mine: “Çeviri Çocuk Kitapları Üzerine Bir Söyleşi” (Çevrimiçi)
<http://www.tumgazeteler.com/?a=2725104> , 25.10.2016.
- TDK: “Çocuk – Çocukluk” (Çevrimiçi)
http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&gclid=TDK.GTS.58308a6fdf2e93.53684091, 18.10.2016
- UNICEF: “Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi”
(Çevrimiçi)
<https://www.unicef.org/turkey/crc/cr23c.html#art1>,
27.10.2016.

EKLER

Ek 1- Milli Kütüphanede Bulunan Robin Hood Çevirileri

Eser Adı	Yayınevi ve Basım Bilgileri	Çevirmen – Yay. Hazırlayan	Sayfa Sayısı
Ormanlar Kıraltı: Robin Hood	İyigün Yayınevi – İstanbul - 1958	Çeviren: Nurcihan Kesim	350
Ormanlar Kıraltı: Robin Hood	İyigün Yayınevi – İstanbul - 1963	Çeviren: Nurcihan Kesim	192
Ormanlar Kralı: Robin Hood'un Maceraları	İtimat Kitabevi – İstanbul – 1971	Çeviren: Nurcihan Kesim	192
Robin Hood	Görsel Yayınlar – İstanbul - 1983	Resimleyen: Mustafa Delioğlu	120
Robin Hood	Serhat Yayınevi – İstanbul - 1983	Belirtilmemiş	94
Robin Hood	Omo Yayınları – İstanbul – 1984	Belirtilmemiş	126
Robin Hood	Görsel Yayınlar – İstanbul - 1985	Resimleyen: Mustafa Delioğlu	Belirtilmemiş
Robin Hood	Alfa Yayınları – İstanbul - 1985	Belirtilmemiş	82
Robin Hood	Meram Yayıncılık – İstanbul-1994	Redaksiyon: Atilla Bakanoğulları	64
Robin Hood	Nurdan Yayınları – İstanbul – 1995	Hazırlayan: Zafer Yurt	110
Robin Hood	Nurdan Yayınları – İstanbul – 1995	Hazırlayan: Zafer Yurt	80
Robin Hood	Remzi Kitabevi – İstanbul - 1999	Belirtilmemiş	143
Robin Hood	Mercek Yayıncılık – İstanbul - 2002	Yayınlaştıran: Celal Eren	160
Robin Hood	Bahar Yayınevi - İstanbul - 2002	Belirtilmemiş	96
Robin Hood	Timaş Yayınları – İstanbul – 2003	Çeviren: Şengül Gülbahçe	112
Robin Hood	Beyaz Balina Yayınları – İstanbul-2003	Çeviren: Neşe Ünalın	95
Robin Hood	ATP Yayıncılık – İstanbul – 2003	Belirtilmemiş	95
Robin Hood	Ateş Böceği Yayınları – İstanbul – 2005	Belirtilmemiş	80

Robin Hood	Karanfil Yayınları – İstanbul – 2005	Belirtilmemiş	79
Robin Hood	Yuva Yayınları – İstanbul – 2005	Belirtilmemiş	80
Robin Hood	MS Çocuk – İstanbul – 2005	Hazırlayan: Zeynep Pınar Salan	96
Robin Hood	Timaş Yayınları – İstanbul – 2005	Hazırlayan: Şükriye Biçici	64
Robin Hood	Remzi Kitabevi – İstanbul – 2005	Resimleyen: Oğan Kandemiroğlu	143
Robin Hood	Gözde Kitap – Bursa – 2005	Editör: M. Hakan Ölmez	80
Robin Hood	Kervan Yayınları – İstanbul – 2005	Çeviren: Zafer Tokgöz	183
Robin Hood	Son Nokta Yayınları – Ankara - 2005	Hazırlayan: Fikri Cimrin	72
Robin Hood	Simge Yayıncılık – İstanbul – 2006	Hazırlayan: Cemal Telci	80
Robin Hood	Bordo Siyah Yayınları – İstanbul -2006	Çeviren: Pınar Güncan	437
Robin Hood	Polat Kitapçılık – İstanbul – 2006	Editör: Öykü Zerrem	158
Robin Hood	İkbiz Yayınevi – İstanbul – 2006	Hazırlayan: Adem Kaymakçı	63
Robin Hood	Farklı Yayıncılık – İstanbul – 2006	Uyarlayan: Ertan Ardanancı	16
Robin Hood	Kıpaş Yayın Dağıtım – İstanbul – 2006	Belirtilmemiş	88
Robin Hood	Bordo Siyah Yayınları – İstanbul -2007	Çeviren: Pınar Güncan	120
Robin Hood	Damla Yayınevi – İstanbul – 2007	Hazırlayan: Sara Gürbüz Özeren	80
Robin Hood	Timaş Yayınları – İstanbul – 2008	Çeviren: Şengül Gülbahçe	95
Robin Hood	Farklı Yayıncılık – İstanbul – 2008	Uyarlayan: Ertan Ardanancı	16
Robin Hood	Nar Yayınları – İstanbul – 2008	Hazırlayan: Okan Şahin	94
Robin Hood	Kılavuz Eğitim Yayın – İstanbul-2008	Hazırlayan: Sevgi Alişarlı	96
Robin Hood	Yuva Yayınları – İstanbul – 2009	Hazırlayan: Sabri Akdağ	320
Robin Hood	Parıltı Yayınları – İstanbul – 2009	Hazırlayan: Fatma Sezgin	80

Robin Hood	Simge Yayıncılık –İstanbul – 2009	Hazırlayan: Cemal Telci	127
Robin Hood	Parıltı Yayıncılık – İstanbul – 2010	Hazırlayan: İbrahim Faruk	157
Robin Hood	Timaş Yayınları – İstanbul – 2010	Çeviren: Şengül Gülbahçe	95
Robin Hood	Bordo Siyah Yayınları –İstanbul -2010	Çeviren: Pınar Güncan	96
Robin Hood	Karanfil Yayınları – İstanbul – 2011	Resimleyen: Hamit Yüksek	79
Robin Hood	Parıltı Yayıncılık – İstanbul – 2011	Belirtilmemiş	48
Robin Hood	Arkadaş Yayınevi – Ankara – 2011	Uyarlayan: Ali Aydoğan	127
Robin Hood	Berikan Yayınevi – Ankara – 2011	Hazırlayan: Biçer Yıldırım	64
Robin Hood	İskele Yayıncılık – İstanbul – 2011	Çeviren: Ayşe Ketenci	80
Robin Hood	Kaya Yayınları – İstanbul – 2011	Belirtilmemiş	129
Robin Hood	Ata Yayıncılık – Ankara – 2012	Belirtilmemiş	96
Robin Hood	Simge Yayıncılık –İstanbul – 2012	Hazırlayan: Cemal Telci	80
Robin Hood	Fora Yayıncılık –Ankara – 2012	Belirtilmemiş	80
Robin Hood	Bordo Siyah Yayınları –İstanbul -2012	Çeviren: Pınar Güncan	350
Robin Hood	Nurdan Yayınları – İstanbul – 2012	Çeviren: Gökçil Çil	80
Robin Hood	Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları – İstanbul – 2012	Çeviren: Çiçek Eriş	295
Robin Hood	Timaş Çocuk – İstanbul – 2012	Hazırlayan: Şengül Gülbahçe	96
Robin Hood	Bilmar Yayıncılık – İstanbul – 2012	Resimleyen: Hasan Eğitim	80
Robin Hood	Ünlü Çocuk – İstanbul – 2013	Belirtilmemiş	88
Robin Hood	Mavi Lale Yayınları – İstanbul - 2013	Belirtilmemiş	231
Robin Hood	Kaya Yayınları – İstanbul – 2013	Belirtilmemiş	129
Robin Hood	Mavi Göl Yayınevi – İstanbul – 2014	Çeviren: Sara Gürbüz Özeren	80

Robin Hood	Karatay Gençlik Yayınları – Konya - 2014	Hazırlayan: Murat Sevinç	234
Robin Hood	Morpa Kültür Yayınları – İstanbul - 2014	Çeviren: Firuzan Gürbüz	64
Robin Hood	Timaş Yayınları – İstanbul – 2014	Resimleyen: Cebriye Alkış Eren	62

Ek 2- İnternet ve Kitapevlerinde Satışta Olan Robin Hood Çevirileri Listesi

Eser Adı	Yayınevi ve Basım Bilgileri	Çevirmen – Yay. Hazırlayan
Robin Hood	Ema Genç Yayınevi – İstanbul – 2017	Belirtilmemiş
Robin Hood'un Maceraları	Karbon Kitaplar – İstanbul– 2017	Çevirmen: Adil Salih
Robin Hood	Araf Yayınları – İstanbul – 2017	Belirtilmemiş
Robin Hood	Marcel Yayınları – İstanbul – 2016	Çevirmen: Bayram Ceylan
Robin Hood	Evrensel İletişim Yayınları – Ankara - 2013	Belirtilmemiş
Robin Hood	Timaş Çocuk – İstanbul – 2012	Derleyici: Şengül Gülbahçe
Robin Hood	Timaş Yayınları – İstanbul – 2014	Hazırlayan: Şükriye Biçici
Robin Hood	Morpa Kültür Yayınları – İstanbul - 2014	Çeviren: Firuzan Gürbüz
Robin Hood	Bordo Siyah Yayınları –İstanbul -2012	Çeviren: Pınar Güncan
Robin Hood	Arkadaş Yayınevi – Ankara – 2011	Uyarlayan: Ali Aydoğan
Robin Hood	Parıltı Yayıncılık – İstanbul – 2010	Hazırlayan: İbrahim Faruk
Robin Hood	Timaş Yayınları – İstanbul – 2010	Çeviren: Şengül Gülbahçe
Robin Hood	Simge Yayıncılık –İstanbul – 2006	Hazırlayan: Cemal Telci
Robin Hood	Beyaz Balina Yayınları –İstanbul-2003	Çeviren: Neşe Ünal
Robin Hood	Akvaryum Yayınevi – İstanbul – İstanbul	Belirtilmemiş
Robin Hood	Bilmar Yayıncılık – İstanbul – 2012	Belirtilmemiş
Robin Hood	Arkadaş Yayınevi – Ankara – 2013	Redaksiyon: Boğaç Erkan
Robin Hood	Parıltı Yayınları – İstanbul – 2011	Hazırlayan: Yılmaz Dağlı

Robin Hood	Parıltı Yayınları – İstanbul – 2011	Redaksiyon: Ahmet Yanar
Robin Hood	İskele Yayıncılık – İstanbul – 2011	Çeviren: Ayşe Ketenci
Robin Hood	Karanfil Yayınları – İstanbul – 2011	Belirtilmemiş
Robin Hood	Bordo Siyah Yayınları – İstanbul -2012	Çeviren: Pınar Güncan
Robin Hood	Bordo Siyah Yayınları – İstanbul -2007	Çeviren: Pınar Güncan
Robin Hood	Nar Yayınları – İstanbul – 2008	Hazırlayan: Okan Şahin
Robin Hood	Nostaljik Yayınları – İstanbul – 2014	Çevirmen: Pınar Gürcan
Robin Hood	Güven Yayınevi – İstanbul – 2005	Belirtilmemiş
Robin Hood	Mavi Lale Yayınları – İstanbul - 2013	Belirtilmemiş
Robin Hood	Karatay Gençlik Yayınları – Konya - 2014	Hazırlayan: Murat Sevinç
Robin Hood	Erdem Çocuk Yayınları – İstanbul - 2010	Hazırlayan: Rabia Tekin
Robin Hood	Aden Yayıncılık – İstanbul – 2005	Çevirmen: Merve Aytaş
Robin Hood	Remzi Kitabevi – İstanbul – 2005	Belirtilmemiş
Robin Hood	Bilge Yayıncılık – İstanbul – 2016	Çevirmen: Nurten Hatırnaz
Robin Hood	Polat Kitapçılık – İstanbul – 2006	Derleyici: Öykü Zerrem
Robin Hood	Kaya Yayınları – İstanbul – 2011	Belirtilmemiş
Robin Hood	Morpa Kültür Yayınları – İstanbul - 2007	Çeviren: Firuzan Gürbüz
Robin Hood	Nehir Yayınları – İstanbul – 2005	Derleyici: Okan Şahin
Robin Hood	Bilmar Yayıncılık – İstanbul – 2012	Belirtilmemiş
Robin Hood	Gonca Kitapları – İstanbul – 2011	Derleyici: Hatice Yıldız
Robin Hood	Zambak Yayınları – İstanbul – 2009	Derleyici: Ayşe Hilal Mahmutoğlu
Robin Hood	Serhat Yayınevi – İstanbul - 1983	Çevirmen: Bikem Akpul

Robin Hood	Nurdan Yayınları – İstanbul – 2000	Çeviren: Gökçil Çil
Robin Hood	Mavi Çatı Yayınları – İstanbul – 2016	Çevirmen: Süheyl Güven
Robin Hood	Kervan Yayınları – İstanbul – 2005	Çeviren: Zafer Tokgöz
Robin Hood	Elips Kitap – Ankara – 2009	Tercüme: Nurcihan Kesim
Robin Hood	Karanfil Yayınları – İstanbul – 2011	Editör: Mehmet Dikmen
Robin Hood	Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları – İstanbul – 2012	Çeviren: Çiçek Eriş
Robin Hood	Bilgi Yayınevi – Ankara – 2016	Çevirmen: Aslı Candaş Schaeferdiek
Robin Hood	Sis Yayıncılık – İstanbul – 2016 (8. Baskı)	Çeviren: Emel Erdoğan